

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

BELEDİYELERE KAYYIM ATANMASI
UYGULAMASININ SEÇMEN DAVRANIŞLARI
ÜZERİNDEKİ ETKİLERİNİN ANALİZİ

DOKTORA TEZİ

DANIŞMAN
Prof. Dr. Abdulkadir BAHARÇİÇEK

HAZIRLAYAN
Cengiz GÜRBÜZ

MALATYA - 2022

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

BELEDİYELERE KAYYIM ATANMASI UYGULAMASININ
SEÇMEN DAVRANIŞLARI ÜZERİNDEKİ ETKİLERİNİN
ANALİZİ

DOKTORA TEZİ

DANIŞMAN
Prof. Dr. Abdulkadir BAHARÇİÇEK

HAZIRLAYAN
Cengiz GÜRBÜZ

MALATYA - 2022

ONUR SÖZÜ

Prof. Dr. Abdulkadir BAHARÇİÇEK'in danışmanlığında doktora tezi olarak hazırladığım “ Belediyelere Kayyım Atanması Uygulamasının Seçmen Davranışları Üzerindeki Etkilerinin Analizi ” başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını, yararlanılan bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde ve kaynakçada kullanılan eserlere bilimsel kurallara göre atıf yapıldığını onurumla doğrularım.

Cengiz GÜRBÜZ
Malatya-2022

TEŞEKKÜR

“ Belediyelere Kayyım Atanması Uygulamasının Seçmen Davranışları Üzerindeki Etkilerinin Analizi ” başlıklı doktora tezimin tüm aşamalarında yol gösteren ve destekleyen saygıdeğer danışman hocam Prof. Dr. Abdulkadir BAHARÇİÇEK’e, uzman görüşlerinden ve önerilerinden faydalandığım tez izleme komitesinde bulunan Prof. Dr. Gökhan TUNCEL ve Prof. Dr. Oğuzhan GÖKTOLGA hocalarıma sonsuz saygı ve teşekkürlerimi sunarım. Anket verilerini toplama aşamasında değerli zamanlarını ayırıp gerek yüz yüze gerekse online olarak anketi dolduran tüm katılımcılara çok teşekkür ederim.

Son olarak tez araştırma ve yazma süresince kendilerine yeteri kadar zaman ayıramadığım eşim ve çocuklarıma gösterdikleri anlayıştan dolayı teşekkür ederim.

Cengiz GÜRBÜZ
Malatya-2022

ÖZET

Türkiye’de 15 Temmuz 2016 tarihinde gerçekleşen darbe teşebbüsünden sonra olağanüstü hal ilan edilmiş ve 674 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile merkezî yönetim sahip olduğu vesayet yetkisini kullanarak belediyelere kayyım atanması uygulamasına başlamıştır. Terörle mücadele yöntemi olarak tercih edilen uygulama 31 Mart 2019 mahalli idareler seçimlerinden sonra da devam etmiştir. Bu çalışmanın konusu kayyım uygulamasının seçmen davranışları üzerinde meydana getirdiği değişimi incelemektir.

Bu çalışmanın teorik kısmında seçmen davranışı, idari vesayet ve kayyım kavramları incelenmiş; Türkiye’de belediyeler üzerindeki vesayet denetimi ve kayyım uygulaması ayrıntılı olarak araştırılmıştır. Ardından kayyım atanan belediyelerin 30 Mart 2014 ve 31 Mart 2019 seçim sonuçları karşılaştırılarak analizleri yapılmıştır. Son olarak araştırma yapılan belediyelerin yerleşim yerlerinde yaşayan seçmenlere anket yapılarak kayyım uygulamasının seçmen üzerinde yaptığı davranış değişikliği analiz edilmiştir.

Yapılan analiz ve araştırma sonucunda, belediyelere kayyım atanması uygulamasının seçmenler üzerinde siyasal iktidar lehine bir değişim yaratmadığı görülmüştür. İki partili bir siyasal mücadelenin yaşandığı bölgede, seçmenlerin parti odaklı ve ideolojik olarak tercih yansıttıkları görülmüştür. Belediye seçimlerinde seçmen tercihlerinin aşiret, aile, dinî inanç, parti lideri, aday profili faktörlerinden etkilenme düzeyinin de azaldığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: İdari Vesayet, Kayyım, Belediye, Seçmen Davranışı.

ABSTRACT

After the coup attempt on 15 July 2016 in Turkey, a state of emergency was declared and with the Decree Law No. 674, the central government started the practice of appointing trustees to municipalities by using its tutelage authority. The practice, which was preferred as a method of war on terrorism, continued after the 31 March 2019 local administration elections. The aim of this study is to examine the change caused by the trustee practice on voter behaviors.

At the theoretical part of this study, the concepts of voter behavior, administrative tutelage and trustee were examined after that the tutelage control and trustee practice on municipalities in Turkey were investigated in detail. Then, two local election results, 30 March 2014 and 31 March 2019, of the municipalities where trustees were appointed were compared and analyzed. Finally, the change in the behavior of the trustee application on the voters was analyzed by taking survey on the voters living at the mentioned municipalities.

As a result of the analysis and research, it was seen that the application of the appointment of trustees to the municipalities did not create a change in favor of the rulership on the voters. In the region where there is a two-party political struggle, it has been observed that the voters reflect a party-oriented and ideological preference. It has been determined that the level of influence of voter preferences by tribe, family, religious belief, party leader and candidate profile factors decreases in municipal elections.

Abstract: Administrative Tutelage, Trustee, Municipality, Voter Behavior.

İÇİNDEKİLER

ONUR SÖZÜ	ii
TEŞEKKÜR.....	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
TABLolar LİSTESİ	ix
KISALTMALAR.....	xii
1. ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ	1
1.1. ARAŞTIRMANIN KONUSU	1
1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI.....	2
1.3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ.....	2
1.4. ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ	2
1.5. ARAŞTIRMANIN YÖNTEM VE KAPSAMI	3
1.6. ARAŞTIRMANIN SUNUŞ SIRASI.....	3
2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE: SEÇMEN DAVRANIŞI, İDARİ VESAYET, KAYYIM	5
2.1. SEÇMEN DAVRANIŞINA İLİŞİN TEMEL KAVRAMLAR.....	5
2.1.1. Siyaset	5
2.1.2. Siyasal Kültür	8
2.1.3. Siyasal Katılım.....	11
2.1.4. Siyasal Davranış	15
2.1.5. Siyasal Parti	17
2.1.6. Seçmen Davranışıyla İlgili Kuramsal Yaklaşımlar	20
2.1.6.1. Sosyolojik Yaklaşım (Columbia Okulu)	22
2.1.6.2. Sosyo-Psikolojik Yaklaşım (Michigan Ekolü).....	26
2.1.6.3. Ekonomik/Rasyonel Yaklaşım	32
2.1.7. Seçmen Davranışı	38
2.1.7.1. Seçmen ve Seçmen Davranışı Kavramı.....	38

2.1.7.2. Seçmen Davranışını Etkileyen Unsurlar.....	40
2.1.7.2.1. Seçmen Davranışını Etkileyen Siyasal Unsurlar.....	40
2.1.7.2.2. Seçmen Davranışını Etkileyen Sosyolojik Unsurlar	46
2.1.7.2.3. Seçmen Davranışını Etkileyen Ekonomik Unsurlar.....	57
2.2. İDARİ VESAYET.....	59
2.2.1. İdari Vesayet Denetiminin Genel Esasları.....	61
2.2.2. İdari Vesayet'in Özellikleri.....	62
2.2.3. İdari Vesayet Denetiminin Unsurları	64
2.3. KAYYIM KAVRAMI	67
2.3.1. Kayyım Atama Yönteminin Tarihçesi.....	69
2.3.2. Demokrasi ve Kayyım İlişkisi	71
3. TÜRKİYE'DE BELEDİYELER ÜZERİNDE İDARİ VESAYET VE	
KAYYIM UYGULAMASI.....	75
3.1. İDARİ VESAYET DENETİMİNİN TÜRLERİ.....	75
3.1.1. İşlemler ve Eylemler Üzerinde İdari Vesayet.....	75
3.1.1.1. Onama.....	77
3.1.1.2. Önceden İzin Yetkisi	80
3.1.1.3. Yerine Geçme Yetkisi	81
3.1.1.4. Erteleme Yetkisi	83
3.1.1.5. Yargı Organına Başvurma Yetkisi	84
3.1.2. Organlar ve Personel Üzerindeki Vesayet Yetkisi	85
3.1.3. Bütçe ve Mali Kaynaklar Üzerinde Vesayet Denetimi Yetkisi	88
3.2. CUMHURBAŞKANLIĞI HÜKÜMET SİSTEMİ İLE VESAYET YETKİSİNDEKİ	
DEĞİŞİKLİKLER	90
3.3. TÜRKİYE'DE BELEDİYELER ÜZERİNDE KAYYIM UYGULAMASI	92
3.3.1. Belediyelerde Başkan ve Başkan Vekili Görevlendirilmesi.....	92
3.3.2. Olağanüstü Hal ve Kanun Hükmünde Kararnameler	96
3.3.3. Kayyım Uygulamasının Amacı, Kapsamı ve Sınırları	99
3.3.4. Kayyım Uygulamasının Gerekçeleri	102
3.3.5. Kayyım Atama Yönteminin Türkiye'deki Tarihçesi.....	104
3.3.5.1. 2016 Yılı Öncesi Kayyım Uygulamaları	104
3.3.5.2. 2016 Yılı Sonrası Kayyım Uygulamaları	112

4. KAYYIM UYGULAMASININ 2019 MAHALLİ İDARE SEÇİMLERİNİN SONUÇLARI ÜZERİNDEKİ ETKİSİ.....	120
4.1. KAYYIM UYGULAMASI YAPILAN İLLERDE 2014 VE 2019 MAHALLİ İDARE SEÇİM SONUÇLARININ MUKAYESESİ	120
4.1.1. Diyarbakır	121
4.1.2. Van.....	123
4.1.3. Mardin.....	124
4.1.4. Batman	126
4.1.5. Siirt.....	128
4.1.6. Ağrı	129
4.1.7. Şırnak	131
4.1.8. Hakkâri.....	132
4.1.9. Bitlis.....	134
4.1.10. Tunceli	135
4.2. KAYYIM UYGULAMASININ SEÇMEN DAVRANIŞLARINA ETKİSİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA.....	138
4.2.1. Araştırmanın Kısıtları	138
4.2.2. Araştırmanın Evreni, Örneklemi, Yöntemi ve Zorlukları.....	139
4.2.3. Araştırma Bulgularının Analizi	140
4.2.4. Anket Uygulaması Sonuçları İçin Genel Değerlendirme	165
4.3. Genel Değerlendirme ve Sonuç	169
KAYNAKÇA	174
EKLER.....	198
EK 1: ANKET FORMU	198
EK 2: ETİK KURUL ONAY KARARI.....	201

TABLolar LİSTESİ

Tablo 2. 1: Sosyo-Psikolojik Oy Verme Yaklaşımı	27
Tablo 3. 1: 1930-1945 Yılları Arası Güvenlik Gerekçeli Kayyım Atanan Belediyeler	106
Tablo 3.2 : 1930-1945 Yılları Arası Farklı Gerekçeler İle Kayyım Atanan Belediyeler	107
Tablo 3. 3: 1946-1960 Yılları Arası Kayyım Atanan Belediyeler.....	109
Tablo 3. 4: 1961-1980 Yılları Arası Kayyım Atanan Belediyeler.....	110
Tablo 3. 5: 11 Eylül 2016-31 Mart 2019 Tarihleri Arası Kayyım Atanan Belediyeler	113
Tablo 3. 6: 31 Mart 2019 Tarihinden Sonra Kayyım Atanan Belediyeler	117
Tablo 4. 1: Diyarbakır Büyükşehir Belediye Başkanlığı Seçimi Seçmen Durumu.....	121
Tablo 4. 2: Diyarbakır Büyükşehir Belediye Başkanlığı Seçim Sonuçları.....	121
Tablo 4. 3: Van Büyükşehir Belediye Başkanlığı Seçimi Seçmen Durumu	123
Tablo 4. 4 : Van Büyükşehir Belediye Başkanlığı Seçim sonuçları.....	123
Tablo 4. 5 : Mardin Büyükşehir Belediye Başkanlığı Seçimi Seçmen Durumu	124
Tablo 4. 6 : Mardin Büyükşehir Belediye Başkanlığı Seçim sonuçları.....	125
Tablo 4. 7 : Batman Belediye Başkanlığı Seçimi Seçmen Durumu	126
Tablo 4. 8 : Batman Belediye Başkanlığı Seçim sonuçları.....	127
Tablo 4. 9 : Siirt Belediye Başkanlığı Seçimi Seçmen Durumu.....	128
Tablo 4. 10 : Siirt Belediye Başkanlığı Seçim sonuçları	128
Tablo 4. 11 : Ağrı Belediye Başkanlığı Seçimi Seçmen Durumu	129
Tablo 4. 12 : Ağrı Belediye Başkanlığı Seçim sonuçları.....	130
Tablo 4. 13 : Şırnak Belediye Başkanlığı Seçimi Seçmen Durumu	131
Tablo 4. 14 : Şırnak Belediye Başkanlığı Seçim sonuçları.....	131
Tablo 4. 15 : Hakkâri Belediye Başkanlığı Seçimi Seçmen Durumu.....	132
Tablo 4. 16 : Hakkâri Belediye Başkanlığı Seçim sonuçları	133
Tablo 4. 17 : Bitlis Belediye Başkanlığı Seçimi Seçmen Durumu.....	134
Tablo 4. 18 : Bitlis Belediye Başkanlığı Seçim sonuçları	134
Tablo 4. 19 : Tunceli Belediye Başkanlığı Seçimi Seçmen Durumu	135
Tablo 4. 20 : Tunceli Belediye Başkanlığı Seçim sonuçları.....	136
Tablo 4. 21 : BDP/HDP – Ak Parti 2014-2019 karşılaştırması	137
Tablo 4. 22: Katılımcıların Demografik Özellikleri	140
Tablo 4. 23: Katılımcıların Seçmen Özellikleri.....	142

Tablo 4. 24: Katılımcılardan “Belediye Seçimlerinde Tercihimi Aşiretim Etkiler” İfadesine İlişkin Alınan Yanıtların İncelenmesi	144
Tablo 4. 25: Katılımcılardan “Belediye Seçimlerinde Adayın Memleketi oyumu Etkiler” İfadesine İlişkin Alınan Yanıtların İncelenmesi	144
Tablo 4. 26: Katılımcılardan “Belediye Seçimlerinde Adayın Etnik Kökeni Oyumu Etkiler” İfadesine İlişkin Alınan Yanıtların İncelenmesi	144
Tablo 4. 27: Katılımcılardan “Belediye Seçimlerinde Tercihimi Ailem Etkiler” İfadesine İlişkin Alınan Yanıtların İncelenmesi	145
Tablo 4. 28: Katılımcılardan “Belediye Seçimlerinde Tercihimi Dinî İnancım Etkiler” İfadesine İlişkin Alınan Yanıtların İncelenmesi	145
Tablo 4. 29: Katılımcılardan “Belediye Seçimlerinde Adayın Dindar Olması Oyumu Etkiler” İfadesine İlişkin Alınan Yanıtların İncelenmesi	146
Tablo 4. 30: Katılımcılardan “Belediye Seçimlerinde Tercihimi Parti Lideri Etkiler” İfadesine İlişkin Alınan Yanıtların İncelenmesi	146
Tablo 4. 31: Katılımcılardan “Belediye Seçimlerinde Bireysel Çıkarlarım Doğrultusunda Oy Veririm” İfadesine İlişkin Alınan Yanıtların İncelenmesi	146
Tablo 4. 32: Katılımcılardan “Belediye Seçimlerinde Adayın Kimliğinden Ziyade Bağlı Bulunduğu Parti Önemlidir” İfadesine İlişkin Alınan Yanıtların İncelenmesi	147
Tablo 4. 33: Katılımcılardan “Belediye Seçimlerinde Tercihimi Sahip Olduğum İdeoloji Etkiler” İfadesine İlişkin Alınan Yanıtların İncelenmesi	147
Tablo 4. 34: Katılımcılardan Belediyelere Kayyım Atanması ile Kaynakların İsrafının Önlenmesine İlişkin Alınan Yanıtların İncelenmesi	148
Tablo 4. 35: Katılımcılardan Kayyım Uygulaması ile İktidarın Bir Sonraki Belediye Seçimlerini Kazanmayı Hedeflenmesine İlişkin Alınan Yanıtların İncelenmesi ..	148
Tablo 4. 36: Katılımcılardan “Belediyelere Kayyım Atanması Uygulaması Devletin Vatandaşa Güvenmediğini Göstermektedir” İfadesine İlişkin Alınan Yanıtların İncelenmesi	149
Tablo 4. 37: Katılımcılardan “Belediyelere Kayyım Atanması İle Vatandaşın Devlete Olan Güveni Azalmıştır” İfadesine İlişkin Alınan Yanıtların İncelenmesi	150
Tablo 4. 38: Seçmen Davranışı Ölçeği Faktör Analizi Sonuçları	150
Tablo 4. 39: Kayyım Uygulamasının Seçmen Davranışına Etkisi Ölçeği Faktör Analizi Sonuçları	152

Tablo 4. 40: Seçmen Davranışı Ölçeğinin ve Kayyım Uygulamasının Seçmen Davranışına Etkisi Ölçeğinin Güvenilirlik Analizi Sonuçları	153
Tablo 4. 41: Katılımcıların Seçmen Davranışı ve Kayyım Uygulamasının Seçmen Davranışına Etki Düzeylerinin İncelenmesi	154
Tablo 4. 42: Seçmen Davranışı Ölçeği ile Kayyım Uygulamasının Seçmen Davranışına Etkisi Ölçeği Arasındaki İlişkinin İncelenmesi	154
Tablo 4. 43: Seçmen Davranışı Ölçeği ile Kayyım Uygulamasının Seçmen Davranışına Etkisi Ölçeğinin Cinsiyete Göre İncelenmesi.....	155
Tablo 4. 44: Seçmen Davranışı Ölçeği ile Kayyım Uygulamasının Seçmen Davranışına Etkisi Ölçeğinin Yaşa Göre İncelenmesi.....	156
Tablo 4. 45: Seçmen Davranışı Ölçeği ile Kayyım Uygulamasının Seçmen Davranışına Etkisi Ölçeğinin Eğitim Durumuna Göre İncelenmesi.....	157
Tablo 4. 46: Seçmen Davranışı Ölçeği ile Kayyım Uygulamasının Seçmen Davranışına Etkisi Ölçeğinin Medeni Durumuna Göre İncelenmesi	159
Tablo 4. 47: Seçmen Davranışı Ölçeği ile Kayyım Uygulamasının Seçmen Davranışına Etkisi Ölçeğinin Mesleğe Göre İncelenmesi	159
Tablo 4. 48: Seçmen Davranışı Ölçeği ile Kayyım Uygulamasının Seçmen Davranışına Etkisi Ölçeğinin Etnik Kimliğe Göre İncelenmesi	161
Tablo 4. 49: Kayyım Uygulamasının Seçmen Davranışına Etkisi Ölçeğinin 30 Mart 2014 Mahalli İdareler Genel Seçimlerinde Oy Verilen Partiye Göre İncelenmesi	163
Tablo 4. 50: Kayyım Uygulamasının Seçmen Davranışına Etkisi Ölçeğinin 31 Mart 2019 Mahalli İdareler Genel Seçimlerinde Oy Verilen Partiye Göre İncelenmesi	164

KISALTMALAR

AK Parti: Adalet ve Kalkınma Partisi

ANAP: Anavatan Partisi

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

BBP: Büyük Birlik Partisi

BDP: Barış ve Demokrasi Partisi

BTP: Büyük Türkiye Partisi

CHP: Cumhuriyet Halk Partisi

DBP: Demokratik Bölgeler Partisi

DEHAP: Demokratik Halk Partisi

DEP: Demokrasi Partisi

DMP: Demokratik Merkez Partisi

DP: Demokrat Parti

DSP: Demokratik Sol Parti

DTK: Demokratik Toplum Kongresi

DTP: Demokratik Toplum Partisi

HADEP: Halkın Demokrasi Partisi

HAK-PAR: Hak ve Özgürlükler Partisi

HDP: Halkların Demokratik Partisi

HEP: Halkın Emek Partisi

HÜDA PAR: Hür Dava Partisi

İŞİD: Irak ve Şam İslam Devleti

İP: İşçi Partisi

KCK: Kürdistan Topluluklar Birliği

KHK: Kanun Hükmünde Kararname

LDP: Liberal Demokrat Parti

md.: Madde

MDP: Milliyetçi Demokrasi Partisi

MHP: Milliyetçi Hareket Partisi

OHAL: Olağanüstü Hal

PKK: Kürdistan İşçi Partisi

PDY: Paralel Devlet Yapılanması

RP: Refah Partisi

SETA: Siyaset, Ekonomi ve Toplumsal Araştırmalar Vakfı

SHP: Sosyal Demokrat Halkçı Parti

SODEP: Sosyal Demokrasi Partisi

SP: Saadet Partisi

TBB: Türkiye Belediyeler Birliği

TBMM: Türkiye Büyük Millet Meclisi

T.C.: Türkiye Cumhuriyeti

TDK: Türk Dil Kurumu

TKP: Türkiye Komünist Partisi

TMK: Türk Medeni Kanunu

TURK PARTİ: Toplumsal Uzlaşma Reform ve Kalkınma Partisi

YSK: Yüksek Seçim Kurulu

1. ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

Bu bölümde araştırmanın konusu, amacı, önemi, hipotezleri, yöntem ve kapsamı ile sunuş sıralaması hakkında genel bilgiler verilmektedir. Genel bilgiler çerçevesinde araştırmanın özeti sunulmaktadır.

1.1.Araştırmanın Konusu

Türkiye’de merkezî yönetim, anayasa ve ilgili yasalar çerçevesinde belediyeler üzerinde idari vesayet denetiminde bulunmaktadır. Anayasanın 127. maddesinde ifade edildiği üzere, merkezî yönetim sahip olduğu bu idari vesayet yetkisini dört temel amaç için kullanmaktadır; ilki, yerel hizmetlerin yürütülmesinde idarenin bütünlüğü ilkesine uygun hareket edilmesi, ikincisi kamunun yerine getirmiş olduğu hizmetler açısından birliğin sağlanması, üçüncüsü toplumun yararının muhafaza edilmesi ve son olarak da yerel gereksinimlerin gereği gibi karşılanmasıdır. Merkezî yönetimin bu temel idari vesayet kullanım amaçları doğrultusunda yaptığı uygulamalardan biri de kamuoyu tarafından bilinen adıyla kayyım uygulamasıdır.

Türkiye’de 15 Temmuz 2016 tarihinde yaşanan darbe girişiminden sonra olağanüstü hal ilan edilmiş ve ardından 674 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile belediye başkanlıklarına vesayet makamlarınca “kayyım” atanması uygulaması getirilmiştir. 31 Mart 2019 yerel seçimlerine kadar 104 belediyeye kayyım atanmış ve çoğunluğu BDP’ye (Barış ve Demokrasi Partisi) ait olan bu belediyeler 2019 yılında yapılan yerel seçimlere kadar kayyımlar tarafından yönetilmiştir. Belediyelerin kayyımlar tarafından yönetildiği bu süreçten sonra yapılan yerel seçimlerde HDP (Halkların Demokratik Partisi) 2014 yerel seçim sonuçlarında BDP’nin kazanmış olduğu belediyelerden 44’ünü kaybetmiştir. HDP'nin kaybetmiş olduğu belediyelerden 36’sını AK Parti (Adalet ve Kalkınma Partisi), 5’ini Saadet Partisi, 1’ini CHP (Cumhuriyet Halk Partisi), 1’ini BBP (Büyük Birlik Partisi), 1’ini de TKP (Türkiye Komünist Partisi) kazanmıştır. HDP kazandığı yerlerin bir kısmında oy kaybı yaşamış ancak Diyarbakır, Van, Mardin ve Batman gibi yerlerde de oy artışı gerçekleşmiştir. Seçmen davranışları bakımından farklılık arz eden bu durum siyaset bilimi açısından incelenmesi gereken önemli bir konu olarak görülmektedir. Bu nedenle araştırmanın konusu 2016 tarihinde yaşanan darbe girişiminin ardından belediyelerde gerçekleşen kayyım uygulaması sonucunda seçmen davranışlarında meydana gelen değişimi incelemektir.

1.2.Araştırmanın Amacı

Seçmen davranışlarının analiz edilmesi siyasal hayat çalışmaları açısından önemlidir. Çünkü seçmen davranışları iyi analiz edildiği takdirde siyasi partilere iktidar yolu açabilmekte ya da iktidardaki siyasi partiye iktidarının devamını sağlayabilmektedir.

Siyasal sistemlerde genellikle yönetenler ve yönetilenler olmak üzere iki grup bulunmaktadır. Yönetilenler, yönetenleri etkileyerek alınacak kararların kendi çıkarları doğrultusunda olması için siyasal davranış sergilemektedirler. Bu siyasal davranış sonucu seçmen siyasal bir karar vermektedir. Yerel seçimler de bu karar süreçlerinden biridir ve seçmen yerelde hizmet sunumu için bir siyasal tercih ortaya koymaktadır.

Kayyum uygulaması ile yerel seçmenlerin tercihlerine vesayet makamı tarafından bir müdahale gerçekleştirilmektedir. Bu müdahalenin temel amacı seçmenler tarafından verilmiş olan yetkinin suç işlenmesi amacıyla kullanılmasının ve belediyelerin terör örgütlerince yönlendirilmesinin engellenmesidir. Bu uygulamanın aynı zamanda bir sonraki seçimlerde seçmen davranışlarını da yeniden şekillendirmeye yönelik olduğu tahmin edilmektedir. Tez konusunun amacı, kayyum uygulamasının seçmen davranışları üzerinde yarattığı değişimi araştırıp analiz etmektir.

1.3.Araştırmanın Önemi

Literatürde seçmen davranışlarının analizine ilişkin gerek il bazında gerekse bölge bazında birçok çalışma bulunmaktadır. Ancak kayyum uygulamasının yaşandığı belediyelerde seçmen davranışı ile ilgili herhangi bir çalışma bulunmamaktadır. Bu alanda çalışmanın olmayışı bilimsel bilginin üretilmesi açısından önem taşımaktadır. Yapılan çalışma ile bu konuda bilimsel bir bilgi üretilerek literatürdeki boşluk doldurulmaya çalışılmıştır ve çalışma bu alanda ilk olması nedeniyle literatüre büyük katkı sunmaktadır.

1.4.Araştırmanın Hipotezleri

Araştırmanın hipotezleri şunlardır:

H1: Kayyum uygulaması ile iktidar vatandaşa daha fazla hizmet sunarak yerel seçimleri kazanmayı istemiştir.

H2: Kayyum uygulaması ile kamu kaynaklarının israfı engellenmiştir.

H3: Kayyım uygulamasıyla vatandaş ile siyasi iktidar arasındaki güven ilişkisi azalmıştır.

H4: Kayyım hizmetlerinden memnuniyet düzeyi, oy verilen partiye göre değişmektedir.

H5: Kayyım uygulaması seçmen davranışlarını etkilememiştir.

1.5.Araştırmanın Yöntem ve Kapsamı

Bu çalışmada nicel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nicel araştırma yöntemi, araştırmalar ve anketler aracılığıyla veya önceden elde edilen olan istatistiksel verileri hesaplama teknikleri kullanarak bir araya getirilen verilerin nesnel ölçümlerini ve matematiksel, istatistiksel veya sayısal analizini yapan bir araştırma türü olarak tanımlanmaktadır (Babbie, 2010: 24). Çalışmada nicel araştırma desenlerinden biri olan betimsel tarama deseni ve veri toplama yöntemi olarak da anket yöntemi kullanılmıştır. Öncelikle, kavramsal çerçeve içinde seçmen davranışları ile ilgili temel kavramlar, seçmen davranışlarıyla ilgili kuramsal yaklaşımlar ve seçmen davranışını etkileyen unsurlar, idari vesayet ve kayyım kavramı incelenmiştir. Ardından Türkiye’de belediyeler üzerinde idari vesayet ve kayyım uygulaması araştırılarak alan araştırmasına kavramsal bir alt yapı hazırlanmıştır.

Çalışmanın son bölümünde, 2016 yılından sonra kayyım atanan belediyeler arasında yer alan üç büyükşehir (Diyarbakır, Van ve Mardin) ve yedi ilde (Hakkâri, Batman, Siirt, Şırnak, Ağrı, Bitlis ve Tunceli) 2014 ve 2019 mahalli idareler seçim sonuçları karşılaştırılarak analiz edilmiştir. Alan araştırmasını içeren bölümde ise anket yoluyla bilgi toplanılması yöntemi kullanılmıştır. Bu kapsamda yine 2016 yılından sonra kayyım atanan belediyeler arasında yer alan ve seçim sonuçları analizi yapılmış olan illerde oy kullanan seçmenlere yönelik anket çalışması uygulanmıştır. Uygulama evreni adı geçen tüm illerdir. Örneklem biriminde ise “basit rastgele örnekleme” yönteminden yararlanılmıştır. Anket sonuçlarının değerlendirilmesi için SPSS programı kullanılmıştır.

1.6.Araştırmanın Sunuş Sırası

Çalışmanın birinci bölümünde çalışma ile ilgili olarak genel bilgiler verilmektedir. Bu bölümde araştırmanın konusu, amacı, önemi, hipotezleri, yöntem ve kapsamı ile ilgili bilgiler verilmiştir. İkinci bölümde kavramsal çerçeve oluşturularak seçmen davranışı,

idari vesayet ve kayyım kavramları açıklanmıştır. Üçüncü bölümde Türkiye’de belediyeler üzerindeki idari vesayet; genel esasları, özellikleri ve türleri ile birlikte incelenmiştir. Bu bölümde ayrıca Türkiye’de gerçekleşen kayyım uygulamasının tarihçesi, 2016 yılından sonraki kayyım uygulama süreci, bu sürecin gerekçeleri, amacı, kapsamı ve sınırları hakkında bilgi verilmiştir. Çalışmanın son bölümü olan dördüncü bölümde ise 2016 yılından sonra kayyım atanan belediyeler arasında yer alan Diyarbakır, Van, Mardin, Hakkâri, Batman, Siirt, Şırnak, Ağrı, Bitlis ve Tunceli belediyelerinin 30 Mart 2014 ile 31 Mart 2019 yerel seçim sonuçları karşılaştırılarak analiz edilmiştir. Alan araştırmasında ise söz konusu yerleşim yerlerinde oy kullanan seçmenlere yönelik anket çalışması uygulanmıştır. Son olarak seçim sonuçları ile anket araştırması sonuçları karşılaştırılarak değerlendirme yapılmıştır.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE: SEÇMEN DAVRANIŞI, İDARİ VESAYET, KAYYIM

2.1. Seçmen Davranışına İlişin Temel Kavramlar

Bu bölümde seçmen davranışı ile ilişki içinde olan bazı temel kavramlar incelenecektir. Söz konusu kavramlar; siyaset, parti, siyasal davranış, siyasal kültür ve siyasal katılım kavramlarıdır.

2.1.1. Siyaset

Siyaset, insanların bir araya gelerek toplumsal yaşamın temellerini attıkları günden itibaren var olan ve varlığını devam ettirecek olan bir kavramdır (Ertugay, 2014: 31). Yüzyıllardır kullanılan bu kavram yaşantımızın her anına hükmetmekte ve dokunmaktadır (Giddens, 2012: 892). Duverger (1982: 23) “Her şey -ya da hemen hemen her şey- kısmen siyasaldır ve hiçbir şey -ya da hemen hemen hiçbir şey- tümüyle siyasal değildir” diyerek, siyasetin yaşamın birçok alanında var olduğunu vurgulamaktadır. Benzer şekilde Çelebi (2012: 9) de “siyaset kaderimizdir” diyerek insanın doğumundan ölümüne kadar hayatının her alanında etkisinin olduğunu ifade etmektedir.

Siyaset kavramını açıklamaya yönelik her çaba iki sorun ile karşılaşmaktadır: Birincisi siyaset kavramı gündelik yaşam içinde kullanıldığında, farklı manaların iç içe geçtiği “yükü” bir sözcük olarak ortaya çıkmaktadır. Biyolojiden, ekonomiden veya tarihten bahsedilirken, rahatlıkla bu alanların akademik alan olduğunu ve uzmanlık gerektirdiğine hükmedilmektedir. Fakat söz konusu siyaset olduğunda çoğu insanın söyleyecek bir şeyleri mutlaka bulunmaktadır. Siyasetin kirli bir kelime olarak görülmesinin genel bir yargı haline gelmesi işin içinden çıkılmasını daha da zorlaştırmaktadır. Yalan, dalavere, hile, ayak oyunu ve hatta şiddet çağrışımlarıyla siyasetin, objektif olarak incelenemeyeceği ileri sürülmektedir. İkinci sorun ise bu alanın saygın uzmanlarının bile, söz konusu kavram üzerinde fikir ayrılığına düşmeleridir (Türküne, 2011: 28). Siyaset kavramının, neredeyse konuyla ilgili düşünce ortaya koyan otorite sayısı kadar tanımı yapılmıştır. Toplu karar verme süreci, güç ve otorite kullanımı, manipülasyon ve aldatma, kıt kaynakların dağıtılması bu tanımlar arasında yer almaktadır (Heywood, 2014: 64).

Siyaset kavramının kökeni incelendiğinde ilk olarak eski doğu uygarlıkları tarafından devlet yönetimi ile ilgili olarak kullanıldığı görülmektedir (Çam, 1984: 21). Siyaset kavramı Arapçadan Türkçeye aktarılmış bir sözcük olup, Arapçada “siyasa” biçiminde kullanılmaktadır. Sasa kökünden gelen “siyasa” yetiştirmek, eğitmek, yönetmek manasına gelmektedir. Etimolojik olarak İbranice Kitab-ı Mukaddes’te sūs şeklinde geçen ve at anlamına gelen kelime ile ilişkilendirilmektedir. Bedevi toplumlarda özellikle deve ve atların yetiştirilmesi ve terbiye edilmesi anlamında kullanılmıştır. Siyaset kavramı daha sonralarda insanların ve şehirlerin idaresi anlamında kullanılıp insanları idare etme sanatı olarak ifade edilmiştir. Müslüman bilim adamları şehir ve toplumların yönetimi ile ilgili bilgi ve düşüncelerini *siyaset-nâme* isimli kitaplar aracılığıyla yayınlamışlardır. Siyaset kavramı Osmanlı Devleti’nde genellikle devlet aleyhine işlenmiş suçların cezalandırılması manasında kullanılmıştır. Padişahların siyâsi nedenlerle herhangi bir soruşturma yapmadan ya da yaptıkları bir soruşturma neticesinde devlet hizmetinde bulunan görevliler hakkında verdikleri ölüm cezasına “siyaseten katl” denilmesi buna örnek olarak gösterilmektedir (Dursun, 2018: 3).

Osmanlıca-Türkçe sözlükte siyaset kavramına dört anlam verilmiş: 1) Politika, 2) Ceza, ceza olarak öldürme, 3) Ülke yönetimi, 4) Diplomatlık (Özön, 1971: 705). Türkçe sözlükte ise yedi anlam verilmiş: 1) Bir işi gözetme, 2) Halka ait faaliyetleri usulünce yürütme, politika; 3) Devlet idaresi, idare; 4) Devletlerarası münasebetleri yolu ve usulünce yürütme, diplomasi; 5) Ceza, idam, ölüm cezası; 6) Akıllı, ihtiyatlı ve tedbirli davranış 7) Kurnazca hareket, kurnazlık (Doğan, 1996: 990). Fransız akademisi sözlüğünde de bir devleti yönetme ve diğer devletler ile ilişkilerine yön verme sanatına ait bütün şeylerin bilgisi olarak açıklanmaktadır (Duverger, 1982: 24). Kısa Oxford Sözlüğünde, devlet bilimi ve yönetim sanatı; bir devletin veya bir kısmının organizasyonu ve idaresi ile diğer devletlerle ilişkilerinin düzenlenmesi şeklinde tanımlanmaktadır (Tansey, 2004: 4). Sözlüklerin siyaset tanımlarında ortak yönün devlet yönetimi ve devletlerarası ilişkilerin düzenlenmesi olduğu ve siyasetin bir sanat olduğundan bahsedilmesi dikkat çekmektedir.

Batı dillerinde siyaset teriminin karşılığı olarak politika kelimesi kullanılmaktadır. Eşanamlı olarak kullanılan siyaset ve politika kelimelerinin kökeni ve içinden çıktıkları kültür ortamı birbirlerinden farklıdır (Türköne, 2011: 26, Ateş, 2015: 4). Politika kavramı kaynağını Yunanca politeia, polis, politike gibi kelimelerden almaktadır. Kenti oluşturan

yurttaşların toplantısına polis, kent, site, yöre adı verilmektedir. Aristo'ya göre polis, toplumun tümü anlamına gelmekte ve diğer alt gruplara kıyasla daha kapsamlı olup hükümran özelliği ile siyasal bir birlik oluşturmaktadır. Politeia, siyasal rejim, devlet, yurttaşlık, cumhuriyet anlamına gelmektedir. Politica ise yurttaşlık ve siyasal haklara ilişkin içerikler taşıyan bir kavramdır. Politike politika sanatı anlamına gelen ve iyiye, güzele dayalı bir eser ortaya koyan kavramdır (Çam, 1984: 22). Politika kavramını ilk olarak Aristo incelemeye çalışmıştır. Aristo yaşadığı toplumun yapısını gözlemleyip Antik Yunan'ın Polis yapısından hareket ederek politikayı Polis'in içerisinde bulunduğu faaliyetler, Polise ait işler olarak tanımlamıştır. Aristo, siyaseti en anlamlı, en yüce insani faaliyet olarak nitelendirip insan mutluluğunu gerçekleştiren sanat olarak açıklamıştır (Türköne, 2011: 27).

Heywood, (2017: 22-23) siyaseti bir alan olarak; yönetme sanatı ve kamusal faaliyetler, bir süreç olarak da; uzlaşma ve mutabakat ile iktidar ve kaynakların dağıtımını şeklinde analiz etmektedir. Türköne (2011: 29) "yönetme sanatı" yerine "istisnai olana karar verme gücü" tanımına yer vermektedir. Ertugay (2014: 31) ise siyaset kavramının tanımında; güç ve değer dağıtımını, devlet yönetimi ve iktidar mücadelesi, yönetim sanatı ile bir kötülük kaynağı ve aracı başlıklarını kullanmaktadır. Dursun (2018: 4-5) ise değerlerin otorite yoluyla dağıtılması, devlet yönetimine ilişkin faaliyetler, iktidar mücadelesi başlıklarını kullanarak siyaset kavramının anlamını açıklamaktadır.

Siyaseti devlet yönetimi ve devlet ile ilgili işler şeklinde tanımlamak klasik bir bakış açısını yansıtmaktadır. Klasik siyaset bilimi, devlet aygıtlarına ve devlet iktidarına yoğunlaşmıştır (Türköne, 2011: 29). Konuya bu şekilde yoğunlaşan D. Easton, siyaseti maddi ve manevi değerlerin otoriteye dayalı olarak bölüşülmesi süreci biçiminde açıklamıştır (Dursun, 2018: 34-35). Siyaset, bir yönetim sanatıdır. Bu yönetim sanatı, ortak kararların alınması ve uygulanması yoluyla toplum üzerinde kontrolü sağlamaktır (Heywood, 2017: 23). Başka bir ifadeyle siyaset, toplumu ilgilendiren veya toplumu meydana getiren unsurlar arasındaki ilişkileri meşru zora dayanarak biçimlendiren eylemlerin bütünüdür (Çam, 1984: 23). Bu eylemler, üretim dışında kalan, ancak üretimin devam edebilmesi ve geliştirilebilmesi için toplumsal olarak yürütülme zorunluluğu olan faaliyetlerin bütünüdür (Eroğul, 2014: 19).

İnsanlar arasında yaşanan mücadele, çatışma ve kavga siyaset olarak nitelendirilmektedir. İnsanlar fitratları, ekonomik ve sosyal durumları yönünden

farklı düşünce ve çıkarılara sahip bulunmaktadır. Aralarındaki bu farklılıklardan doğan çatışma siyasetin temelini oluşturur. Çatışmanın ana konusu toplumda bulunan değerlerin paylaşılmasıdır. Çatışmanın amacı ise iktidarın ele geçirilmesi ve onun sağladığı yararların paylaşılmasıdır (Kapani, 2007: 17-18). Siyaset; kimin, ne zaman, neyi ve nasıl elde ettiğini belirleyen faaliyetler bütünüdür (Lasswell, 1951: 286). Carl Schmitt (2012: 57) de siyaseti bir mücadele sahası olarak görüp, siyaseti dost-düşman ayrımı olarak ifade etmektedir. Farklı bir bakış açısıyla da siyasetin amacı, toplumda birlik ve bütünlüğü sağlamak, kişisel çıkarlara karşı çıkararak genel yararı ve insanların ortak iyiliğini sağlamaktır. Buna göre siyaset, herkesin faydasına olan bir toplum düzeni oluşturmaktan başka bir şey değildir (Kapani, 2007: 17). Diğer bir ifadeyle siyasetin çatışma ve uzlaşmadan oluşan iki yüzü bulunmaktadır. Bir tarafta zıt çıkarlar, farklı arzular, çatışan fikirler kazanmak için rekabet etmekte, diğer tarafta ise insanlar ortak bir takım kurallar etrafında uzlaşmaya, işbirliği yapmaya ve barış içinde yaşamaya çalışmaktadır (Türköne, 2011: 28).

Siyaset kavramının; yönetme sanatı, iktidarın ele geçirilmesi, fikirlerin çatışması, uzlaşma, devlet yönetimi, devletlerarası ilişkiler, ortak iyinin korunması, gücün ve otoritenin kullanımı, kaynakların dağıtımı vb. birçok farklı tanıma sahip olduğu görülmektedir. Yapılan bu tanımların ortak noktasının faaliyetlerin kamusal alanda yapılmasıdır. Bu nedenle siyaseti “kamusal alan faaliyetleri” şeklinde tanımlamak mümkündür.

2.1.2. Siyasal Kültür

Siyasal kültür, modern siyaset bilimi kavramı olarak 1950’lerde literatüre dâhil olmuş bir kavramdır (Brown, 1984: 1). Kavramın temel iddiası, kurumları ve yapıları araştırıp inceleyerek aslında siyasetin nasıl işlediğini anlayabilmek mümkün olmadığı için bu yapı ve kurumların var olduğu zemine bakmak gerektiğidir. Zira siyaseti işleten bu yapı ve kurumlar toplumsal zeminde işleyen dinamikler aracılığıyla şekillendirilmektedir. (Türköne, 2011: 242).

Siyasal kültür denildiği zaman ekseriyetle, kültürün siyasal tarafları akla gelmekte ve bunların kendi aralarında sistemli bir bütünlük oluşturdukları düşünülmektedir (Duverger, 1998: 88). Siyasal kültür, siyasal sistemde kararları almak için gerekli zemini oluşturmaktadır. Siyasal sistemin nasıl çalışacağını varsayıldığı hakkında ve devletin

insanları için neler yapabileceği hakkında fikirler içeren semboller, normlar ve değerler meydana gelmektedir (Çam, 1984: 288, Roskin vd., 2013: 143). Siyasal kültür bir toplumda mevcut olan inançlar sisteminden oluşmaktadır. Bu inançlar, siyasal koşulların hangi durumda olduğu veya olması gerektiğini gösteren inançlar ile şekillenmektedir. (Yücekök, 1987: 17). Böylece siyasal kültür ile devlet, devletin kurumları, toplum ve bireyler arasında bir bağlantı ortaya çıkmaktadır (Ayata ve Klujs, 2016: 300).

Siyasal kültür üzerinde yapılan en önemli çalışma Gabriel Almond ve Sidney Verba'nın "The Civic Culture: Political Attitudes and Democracy in Five Nations" isimli çalışmalarıdır. Bu çalışmaya göre siyasal kültür, bireylerin siyasal sisteme, sistemin diğer öğelerine ve bireylerin sistem içindeki rolüne ilişkin tutumlarından oluşmaktadır. Başka bir ifadeyle siyasal nesnelere karşı geliştirilen tüm eğilimler siyasal kültürü oluşturmaktadır. Almond ve Verba bireylerin bilişsel, duygusal (olumlu) ve değerlendirici şeklinde üç yönelimi bulunduğunu belirtmektedirler. Bilişsel yönelim; siyasal sistem, rolleri ve bu rollerin ana unsurları, girdileri ve çıktıları hakkında bilgi ve inançtır. Duygusal yönelim; siyasal sistemin personelleri, rolleri ve performansları ile ilgili olarak hisleridir. Değerlendirici yönelim ise değer standartları ve kriterlerinin, bilgi ve duygularla kombinasyonunu içeren siyasal hedefler hakkındaki yargı ve görüşlerini ifade etmektedir. Almond ve Verba, bireylerin siyasal nesnelere karşı geliştirdikleri tutumlardan hareketle yöresel (yerel) kültür, uyrukluk (tabiiyet) kültürü ve katılımcı siyasal kültür olmak üzere üç siyasal kültür türü oluşturmuşlardır (Almond ve Verba, 1989: 14-19). Yöresel kültür köy, soy, aşiret, bölge gibi yerel birimlerin kendi içinde oluşturmuş olduğu, gerçek manada ulusal bir siyasal kültürün olmadığı kültürdür (Duverger, 1982: 130). Birey içinde yaşadığı sistem hakkında bilgiye sahip olmadığından sisteme karşı tutumu zayıftır. Bu kültür türünde siyasal roller uzmanlaşmamıştır. Birey siyasal nesnelere karşı olumlu veya olumsuz bir tutum geliştirmemektedir. Siyasal sisteme ilişkin değişim beklentileri bulunmamaktadır. Yöresel kültür normatif ve duygusal özellikler taşımakta, bilişsel özellikler taşımamaktadır (Almond ve Verba, 1989: 17-18). Ekonomik açıdan gelişim göstermiş ülkelerde kitle iletişim araçlarının geniş etkisi, okuma-yazma oranının yüksek olması gibi nedenlerle saf bir yöresel siyasal kültür türü ile karşılaşmak zor olduğu için bu tür, geleneksel ve geçiş toplumlarına has kalmaktadır (Sarıbay, 1996: 70). Uyrukluk kültür tipinde ise birey içinde yaşadığı sistemin ve siyasal nesnelere varlığını bilmekle birlikte aktif bir katılımcı durumunda değildir. Kendisini tebaa olarak

hissetmekte (Almond ve Verba, 1989: 17-18) ve siyasal sistem üzerinde herhangi bir etkide bulunabileceğini düşünmemektedir (Duverger, 1982: 131). Bireyin siyasal hayattaki rolü pasiftir ve rejim tarafından rahatlıkla yönlendirilebilmektedir. (Sarıbay, 1996: 70). Katılımcı kültür tipinde ise vatandaş gösterilerle, seçimlerle, baskı grupları kurmakla vb. yöntemlerle işleyen sistem üzerinde bir etki yapabileceğine inanmaktadır (Duverger, 1982: 131). Toplumun üyelerinin bir bütün olarak sisteme, hem idari hem de siyasi yapılara ve süreçlere açıkça yönlendirilme eğilimi bulunmaktadır. Başka bir ifadeyle; birey, sistemin girdi ve çıktı süreçlerinin farkındadır ve siyasi sistem içinde yer almaya istekli durumdadır. Katılımcı yönetimin bireysel üyeleri, çeşitli siyasal nesne sınıflarına lehte veya aleyhte bir şekilde yönlendirilebilmektedir. Katılımcı kültür tipinde birey açısından siyaset; aktif bir rol üstlenebileceği, etkisinde kalabileceği ve üzerinde kontrol sağlayabileceği bir süreç olarak görülmektedir (Almond ve Verba, 1989: 18). Yurttaşlık kültürü olarak adlandırılan bu kültür, istikrarlı demokrasiye yol açan tutumlar ve değerler kümesi olarak da ileri sürülmektedir (Levitt, 2005: 367).

Her kültür tipi, belli bir siyasal yapı ile ilişki halindedir. Genellikle yöresel kültür geleneksel yapı ile ilişkilendirilmekte, uyrukluk kültürü merkeziyetçi ve otoriter bir yapı ile ilişkilendirilmektedir. Katılımın, yurttaşlığın temel bir ögesi olması nedeniyle de katılımcı kültür demokratik bir yapı ile ilişkilendirilmektedir. Almond ve Verba'ya göre siyasal sistemin süreklilik arz etmesi ve istikrarlılık gösterebilmesi için siyasal kültür ile siyasal yapı arasında bir uygunluk ve ahenk olması gereklidir. Şayet aralarındaki fark büyük ise sistem iyi bir şekilde işleyemez ve yıkılma tehlikesi ile yüz yüze kalabilmektedir. Fakat kültürlerin hiçbiri de türdeş olmadığından bu uygunluk hiçbir zaman tam olarak sağlamamaktadır. Eski kültürün tamamen yıkılıp yerine tümüyle yeni bir kültür onun yerini hiçbir zaman almadığından, her somut kültür, bu üç kültür tipinin bir karışımı özelliğini taşımaktadır. Başka bir ifadeyle her somut kültürde, hem yöresel kültür hem uyrukluk kültürü hem de katılımcı kültür tipinden öğeler bulunmakta ve bu kültürlerin yoğunluk oranları kültürden kültüre değişim göstermektedir (Duverger, 1982: 131).

Siyasal kültür; zaman içinde ekonomik, toplumsal ve siyasal alanda gerçekleşen değişimlere göre biçimlenmektedir. Ayrıca siyasal kültürün içeriği de, toplumsal, siyasal ve ekonomik alanlarda yaşanan değişimleri tetiklemektedir. Siyasi sistemin elemanları olarak kabul edilen parlamento, devlet, siyasi parti, hükümet, yerel yönetimler, sendika,

demokrasi, dernek, kamu bürokrasisi vb. gibi kavramlar hususunda halkın bilgisi, yaklaşımları, alışkanlıkları, davranışları ve değerlerinin tümü siyasal kültürü tasvir etmek için kullanılmaktadır (Erzen ve Yalın, 2011: 50-51). Bu yönüyle siyasal kültür; şahısların, kamuoyundan farklı bir şekilde belirli siyasalara karşı gösterilen tepkiler yerine uzun zamandan beri var olan değerlerin neticesi olarak görülmektedir (Heywood, 2017: 290).

Siyasi kültür esas itibariyle üç şekilde karşımıza çıkmaktadır. İlk olarak o ülkedeki siyasetin yapılış biçimi (siyasi liderlerin üslubu, propaganda şekilleri vb.), ikincisi siyasi kurumların işleyiş ve idare şekilleri (kayırmacılık, torpil, otoriterleşme vb.), üçüncü olarak da toplumun ve bireylerin siyasal kurumlarla olan ilişkileri ve bunların siyaseti algılayış (siyasal kurumlara ve siyasete duyulan güven vb.) şekilleridir. Bunlar ülkedeki siyasi kültürden bahsedilirken işaret edilen noktalardır (Ayata ve Klujs, 2016: 299). Siyasal kültür bir toplumun tarihsel deneyimlerinin rastgele ürünü olmayıp toplumun geleneklerini, vatandaşların bağını, kamu kurumlarının ruhunu, kolektif akıl yürütmeyi içermektedir. Siyasi kültür, hem sistemi oluşturan bireylerin yaşam geçmişlerinin hem de siyasal sistemin kolektif tarihinin bir ürünüdür ve bu nedenle, kamusal olaylarda ve özel deneyimlerde eşit derecede kök salmaktadır (Pye, 1969: 7).

İnsanlar öğrendikleri bilgiler ve sahip oldukları değerler aracılığıyla bir siyasal düşünce oluşturmaktadırlar. Bu siyasal düşünce edinilen bilgi düzeyi, yaşanılan çevre, demokrasinin uygulanma durumu ve birçok etkenle birlikte değişikliğe uğrayabilmektedir. Bu nedenle kuşaktan kuşağa geçmekte olan siyasal kültür her geçişinde bir takım değişim yaşayabilmektedir.

2.1.3. Siyasal Katılım

Yönetilenlerin siyasal katılımı teoride demokrasinin temel taşı olup hemen hemen herkes tarafından alkışlanan ve saygı duyulan bir fikirdir (Arnstein, 1969: 216). Siyasal katılım kavramı literatüre dâhil olduğu ilk günden günümüze kadar gerek siyaset bilimciler gerekse siyasetçiler için önemli bir yere sahip olmuş ve birçok araştırma konusu olarak yer almıştır. Özellikle demokrasilerin vazgeçilmez bir unsuru olan siyasal katılım gelecekte de sahip olduğu önemini korumaya devam edecek gibi görünmektedir. Bu kadar büyük öneme sahip bu kavram için bilim insanları tarafından birçok tanım yapılmıştır. Ancak üzerinde uzlaşılmış bir tanımla bulunmamaktadır.

Siyasal katılım, basit bir şekilde yurttaşların siyaseti etkileyen faaliyetleri olarak tanımlanmaktadır (Van Deth, 2014: 351). Huntington ve Nelson (1976: 4, aktaran Özatay, 2020: 28) da siyasal katılımı, hükümet tarafından alınan kararları etkilemek üzere sivil vatandaşlarca tasarlanan faaliyetler olarak açıklamaktadır. Benzer şekilde Çam (1984: 283), siyasal katılmayı; “Siyasal sitem içinde yurttaşların doğrudan ya da dolaylı biçimde yöneticilerin seçimini ve kararlarını etkilemeyi amaçlayan eylemlerin bütünü” olarak tanımlamaktadır. Nie ve arkadaşları (Nie vd., 1989: 1) faaliyetlerin yasal yönüne vurgu yaparak, siyasal katılımı, “vatandaşların hükümet yetkililerinin seçimini ve onların yaptıkları işleri doğrudan ya da dolaylı olarak etkilemek amacıyla giriştikleri yasal eylemler” olarak açıklamışlardır. Kışlalı (1987: 355) siyasal katılımı “Yurttaşların, devletin çeşitli düzeylerdeki karar ve uygulamalarını etkileme eylemleri” olarak görmektedir. Dursun’a göre (2007: 103) siyasal katılma bireylerin ulusal ve yerel düzeydeki siyasal idarecileri seçme ve bu idarecilerin kendi beklenti ve menfaatleri doğrultusunda karar almalarını sağlamak gayesiyle sergiledikleri her çeşit eylem ve davranışların anlatım şeklidir. Siyasal katılma, siyasi olayları gözleme, onlarla ilgili tutum takınma ve onlara dâhil olma şeklinde ortaya çıkmaktadır (Taşdelen, 1997: 173).

Kapani’ ye göre (2007: 144) siyasal katılım, toplumun üyesi olan kişilerin siyasal sistemin karşısında göstermiş olduğu durum, tutum ve davranışlarını şekillendiren bir kavramdır. Bunu sadece seçim zamanlarında oy kullanma ile değerlendirmenin eksik ve yanlış bir anlayış olacağını ifade etmektedir. Siyasal katılma, basit bir merak etme olayından yoğun bir eyleme kadar geniş bir yelpaze içinde çeşitli tutum ve faaliyet alanını kapsamaktadır. Özbudun (1976: 3-4), bilim adamları arasında yasadışı ve yasal faaliyetin yanı sıra başarısız ve başarılı etki girişimlerinin, istemsiz ve gönüllü eylemlerin tanıma dâhil edilip edilmeyeceği konusunda bir fikir birliği olmadığını ancak ne yasadışı katılımcı faaliyetlerin (örneğin isyanlar, yasadışı gösteriler, siyasi şiddet) ne de kamu makamlarını etkilemeye yönelik başarısız girişimlerin siyasal katılma tanımının dışında bırakılmaması gerektiğini belirtmektedir. Buna göre siyasal katılma, bireylerin merkezi veya yerel yönetim organlarını, kararlarını ve personellerini tesir altına almak için istemsiz ya da gönüllü tasarladıkları, yasal ya da yasal olmayan ve başarılı ya da başarısız eylem girişimleridir. Ancak Kapani (2007: 145-146), düzeni değiştirmek için zor kullanma, şiddet eylemlerine başvurma, silahlı ayaklanma, terörizm, darbe gibi girişimlerin, siyasal bir netice almaya yönelik de olsalar "normal" siyasal katılma sürecine

dâhil edilmediğini ifade ederek siyasal katılmanın sadece yasal yollar ile gerçekleşmesi gerektiğini belirtmektedir.

Siyaset bilimciler tarafından yapılan tanımlar farklılık gösterse de bazı ortak noktaları görünmektedir. Birincisi, siyasal katılım bir faaliyet veya eylem olarak tasvir edilmektedir. Televizyonda siyasal programları izlemek, partilerin web sitelerini ziyaret etmek veya siyasetle uğraştığını iddia etmek katılımı oluşturmaz. İkincisi siyasal katılımın yönetilenler tarafından yerine getirilen bir eylem olduğudur. Siyasetçiler ya da profesyonel lobicilerin yaptıklarının katılım almadığıdır. Üçüncüsü, siyasal katılımın sadece yerel ya da ulusal seçimlerde oy kullanmaktan ibaret olmadığı, oldukça geniş bir tabana yayılan bir kavram olduğudur (Van Deth, 2014: 351). Dördüncüsü vatandaşların siyasal otoriteleri etkilemek ve kendi beklentileri doğrultusunda kararlar alınmasını gerçekleştirmek olduğu görülmektedir. Etkileme arzusunun oluşabilmesi için de vatandaşların bu yönde inanç taşımaları gerekmektedir. Dursun'un (2018: 109) da ifade ettiği gibi bu inancı taşıyan kişiler siyasal hayata daha kolay katılım sağlayabilir, her türlü gelişmelerle yakından ilgilenir ve siyaset sürecinde yer almaktan kaçınmayacaktır.

Toplum içinde yer alan bireylerin siyasete olan ilgisini ve siyasal katılım faaliyetlerini belirleyen birtakım etkenler bulunmaktadır. Bu etkenler sosyo-ekonomik, psikolojik-bireysel ve siyasal-hukuksal etkenler şeklinde sıralanabilir. Sosyo- ekonomik etkenleri gelir, meslek, yerleşim yeri, eğitim durumu gibi faktörler oluşturmaktadır. Varlıklı ve refah düzeyi yüksek bireylerin siyasete daha çok katıldıkları savunulmaktadır. Meslek bir sosyal statü göstergesi olduğundan siyasal katılmayı belirli bir noktaya kadar etkilediği düşünülmektedir. Eğitimin bilgilendirici ve bilinçlendirici role sahip olması nedeniyle siyasal katılma ile arasında bir ilişki kurulmakta ve eğitimin siyasal katılmayı arttırdığı bilinmektedir. Yerleşme yeri ile siyasal katılım arasındaki ilişkiye bakıldığında ise şehirleşmenin yüksek olduğu yerlerde katılımın kırsal alanlara göre daha yoğun olduğu görülmektedir (Tosun ve Tepeciklioğlu, 2014: 498-499). Psikolojik ve bireysel etkenler arasında kişinin yaşadığı psikolojik durum, yaş ve cinsiyet faktörleri yer almaktadır. Siyasal katılmada bireylerin sahip olduğu girişkenlik ve etkinlik duygusu genel olarak katılımı artırıcı ve uyarıcı yönde, yabancılaşma duygusu ise katılımı azaltıcı ve uzaklaştırıcı yönde etki yaratmaktadır (Dursun, 2018: 109). Siyasal katılma yaşla orantılı olarak artmaktadır. Cinsiyet unsuru dikkate alındığında ise kadınların siyasete katılımının daha düşük olduğu görülmektedir (Çam, 1984: 284). Siyasal-hukuksal

etkenler arasında ise oy verme kakının bir takım şartlara bağlı olması, siyasal sistemin demokrasi ya da otoriter olup olmaması, grev, gösteri, yürüyüş yapma gibi hakların hukuksal kurallarının olması gibi etkenler yer almaktadır (Tosun ve Tepeciklioğlu, 2014: 500-201).

Siyasal katılım yoğunluk seviyeleri ve eylem çeşitleri bakımından farklı gruplandırmalara tabi tutulmaktadır. Milbrath (1965: 18), siyasal katılımın etkinliklerini üç gruba ayırmaktadır. Bunlar, izleyici etkinlikleri, gladyatör etkinlikleri ve geçiş etkinlikleridir. İzleyici etkinlikleri bir partinin rozetini taşımak ya da partiye oy vermek, siyasal tartışmalar yapmak, bir partiye üye olmak, bir kişiyi belirli doğrultuda oy kullanmaya ikna etmeye yönelik konuşmalar yapmak gibi davranışları içermektedir. Geçiş etkinliklerinde bir gösteriye veya bir siyasal toplantıya katılmak, bir siyasal lider veya bürokratla temas kurmak, bir parti veya adayın kampanyasına para yardımında bulunmak gibi etkinlikler yer almaktadır. Gladyatör etkinliklerinde ise kamuda veya siyasi bir partide görev almak, siyasal fon temininde gayret göstermek, bir siyasal makama aday olmak, yönetim ya da strateji konulu toplantılara katılmak, bir siyasal partinin seçim kampanyası faaliyetlerinde bulunmak, siyasal bir partinin etkin üyesi olmak gibi yoğun siyasal davranışlar bulunmaktadır.

Siyasal katılım düzeyine ilişkin olarak Robert Dahl (1965: 56-71) tabakalaşma modelini benimsemiştir. Buna göre; toplum, siyasal tabaka, siyasal olmayan tabaka, iktidar peşinde olanlar ve iktidar sahibi olanlar şeklinde dört tabakadan oluşmaktadır. Siyasete karşı meraklı ve ilgili olanların oluşturduğu tabakaya siyasal tabaka, siyasete karşı ilgi duymayan ve siyasetten uzak kalmaya çalışanların oluşturduğu tabakaya siyasal olmayan tabaka, siyasetle ilgilenip gücü ele geçirmeye çalışanlara iktidar peşinde olanlar ve son olarak siyasetin içinde olup gücün sahibi olanlara da iktidar sahibi olanlar şeklinde açıklamaktadır. Dahl, siyasi tabakayı da ilgi, bilgi, önemseme ve eylem şeklinde sınıflandırarak ele almaktadır. İlgi; siyasi olayları merak edip neler olduğunu bilme durumunu, önemseme; bireylerin verecekleri siyasal kararların ne kadar önemli olduğunu hissetmesi, bilgi; bireyin karar hakkında ne kadar bilgisinin olduğunu ve eylem ise bireyin eyleme geçebilmesi için karara açıkça katılıyor olma durumunu ifade etmektedir.

Siyasal katılma olanaklarının var olması sonuç üretmese bile, toplumsal gerilimi azaltıcı, vatandaşlık duygularını kuvvetlendirici bir etkisi bulunmaktadır (Kışlalı, 1987, 356). Daha çok demokratik sistemlerde görünen bu etki totaliter sistemlerde

farklılaşmaktadır. Totaliter sistemlerde siyasal katılma var olan otoritenin onaylanması ve kitlelerin seferber edilmesi aracı olarak ortaya çıkmaktadır. Totaliter rejim, siyasal katılma aracılığıyla resmi ideolojisini kitlelere benimsetmiş ve onlar tarafından desteklenmesi ölçüsünde yeni bir toplum düzeni yaratabilme gayesini gerçekleştirmektedir (Kapani, 2007: 155).

Siyasal katılmanın asıl amacının demokratikleşme olduğu göz önünde bulundurulduğunda, siyasal sistemde alınan kararlarda yönetilenlerin de söz sahibi olması önemlidir. Çünkü yönetilenler siyasal katılma sayesinde yönetimi denetleyebilmekte ve haklarını koruyabilmektedir.

2.1.4. Siyasal Davranış

Siyasal davranış kavramının tanımlanmasında bilim insanları arasında diğer birçok kavramda olduğu gibi görüş birliği oluşmamıştır. Bazı tanımlar sadece siyasal davranışları kapsam içine alırken, bazıları siyasal tutumları da kapsama dâhil etmektedir. Bazıları yasal eylemleri siyasal davranış biçiminde açıklarken bazıları yasal olmayan eylemleri de ilave etmektedir. Bunların dışında bireylerin sadece kendi iradeleri ile sergiledikleri davranışları siyasal davranış olarak kabul edenlerin yanı sıra başkaları tarafından yönlendirilen eylemleri de siyasal davranış olarak kabul edenler bulunmaktadır (Turan ve Temizel, 2015: 7). Siyasal davranışların saptanması, siyasal katılma yoğunluğunun belirlenmesine imkân sağlamakta ve siyasal sistemin işlerliğine ışık tutmaktadır. Oy verme davranışı; yasama, yürütme, yargı güçlerinin davranışı; uluslararası davranış vb. alanlarda yürütülen çalışmalar öncelikle bireysel siyasal davranışın siyasal kurumların işlemesi açısından önemini ve sonuçlarını belirlemeye yöneliktir (Çam, 1984: 280).

İnsanoğlunun her gün yaptığı sayısız davranışlardan bazıları siyasal kurumlardan, otorite merkezlerinden, siyasal iktidar ilişkisi ve süreçlerinden gelen etkilere karşı verdiği tepkiler sonucu oluşmaktadır. İşte bu tepkiler sonucu oluşan eylemler siyasal davranış olarak tanımlanmaktadır (Dursun, 2018: 92). Birey, yaşamının her alanında olduğu gibi birçok faktörün tesiriyle siyaset alanında da davranışlar sergilemektedir. Basit bir merak ile başlayıp yüksek seviyede katılıma kadar çeşitlenen siyasal konularda sergilediği davranışlar toplamına siyasal davranış denilmektedir (Kapani, 2007: 144, Dursunoğlu,

2017: 1580). En kısa ifade ile siyasal davranış, siyasal alanla ilgili olarak gösterilen davranışlardır.

Siyasal davranış, toplumdaki kaynakların otoriteye dayanan dağıtımıyla ilişkin olması nedeniyle diğer davranış çeşitlerinden ayrılmaktadır. Bireylerin siyasal düşüncelerini ifade etmelerini sağlayan tüm eylemler siyasal davranış kavramı ile izah edilebilmektedir (Gülmen, 1979: 7). Siyasal davranışların yönleri ve yoğunluk düzeyleri önemli ölçüde siyasal koşullar tarafından belirlenmektedir. Bir eylem olarak siyasal davranış çeşitli biçimlerde gerçekleşebilmektedir. Çağdaş toplumlarda kanunlara riayet etme, askerlik yapmak, vergilerini ödemek gibi siyasal sistemi destekleyici özellikte olanlar ile siyasi protesto gösterilerine katılmak, isyan gerçekleştirmek gibi sistemin karşıtı ve sistemi değiştirmeye yönelik geniş siyasal davranış çeşitleri bulunmaktadır (Çam, 1984: 280-282). Bu geniş yelpaze içinde en yoğunundan başlamak üzere; siyasal oluşumlarda görev alma, siyasal oluşumlara üye olma, siyasal oluşumları destekleme, siyasal tartışmalara katılma, siyaset ile ilgilenip bir siyasal görüş sahibi olma ve oy verme davranışları yer almaktadır. (Gülmen, 1979: 12).

Siyasal davranış kavramını sadece seçimden seçime oy verme ile sınırlandırmak eksik bir tanımlama olarak görülmektedir. Bu bağlamda siyasal davranışı siyasal sistem çerçevesinde bireylerin doğrudan ya da dolaylı bir şekilde idarecilerin seçimini ve seçilen idarecilerin verecekleri kararları etkilemeyi hedefleyen eylemler bütünü (Çam, 1984: 283) olarak tanımlanmak daha uygun olacaktır. Ayrıca siyasi ilgi ve siyasi etkinliği de siyasal davranış içerisinde değerlendirmek gerekmektedir. Zira siyasal tutum ile ortaya konan davranış arasında yakın ilişki bulunmaktadır. Bütün bunlar göz önünde bulundurulduğunda siyasal davranış; kişilerin siyasal rejim içerisinde, sistem hakkında sahip oldukları tutumlarını, eğilimlerini ve yine sistemin işleyişi ile ilgili olarak otorite makamlarını etki altına almak, alınan kararları yönlendirme maksatlı teşebbüs edilen eylem ve faaliyetlerin tümünü ifade etmek için kullanılan kavramdır (Turan ve Temizel, 2015: 10).

Siyaset biliminin siyasal otoriteleri araştırma ve inceleme konusu yapmasının nedenlerinden biri, toplumların siyasi hadiseler karşısındaki yaklaşımlarını, eğilimlerini, tavır, davranış ve tutumlarını araştırmaktır. Bu açıdan bakıldığında siyasal davranış, bireyler ve örgütlerin siyasal hadiseler karşısında göstermiş oldukları tavır ve eylemsel bir siyasal katılma olarak açıklanabilir (Öztekin, 2011: 244). Bireylerin siyasal davranış

gösterirken öncelikle göz önünde bulundurdukları iki durum bulunmaktadır. Bunlardan ilki eyleme geçip geçmemeye karar vermek diğeri ise verilen karar doğrultusunda eylemin hangi yönde yapılacağını belirlemektir (Milbrath, 1965: 6). Dolayısıyla birey öncelikle karşılaşmış olduğu etkiye karşı bir siyasal davranış sergileyip sergilemeyeceğine ardından sergileyecekse bu siyasal davranışın yönünün olumlu ya da olumsuz olacağına karar vermektedir. Bireyin eylemsizlik kararı alıp herhangi bir davranış sergilememesi de siyasal davranış olarak değerlendirilmelidir. Seçimlerde herhangi bir partiye oy vermeme ya da sandığa gitmeme örneklerinde olduğu gibi birey siyasal bir tutum ortaya koyarak siyasal davranış sergilemektedir.

Siyasal davranışlar bireylerin anlık bir tutum ve tavırları şeklinde ortaya çıkmamaktadır. Çünkü çocukluktan başlayan siyasal toplumsallaşma sürecinden medyaya, arkadaş çevresinden gündeme kadar çeşitli etkenlerin ve uzun bir zaman içinde yaşananların siyasal davranışın oluşumunda etkisi bulunmaktadır (Doğan, 2017: 75). Başka bir ifadeyle siyasal davranış; siyasal kültürden kanaatlere, kanaatlerden vaziyet alış ve tutumlara oradan da davranışa dönüşen zincirleme bir süreç olarak nitelendirilmektedir (Yücekök, 1969: 198).

2.1.5. Siyasal Parti

Siyasal düzenin yapısı ve özelliği ne olursa olsun ister demokratik, ister otoriter, isterse totaliter olsun tüm modern toplumlarda partiler önemli düzeyde rol oynamaktadır (Kapani, 2007: 175). Aynı zamanda siyasal sistemlerin işleyişinin temel unsurları haline gelmişlerdir (Göktoğra, 2010: 1059). Siyasal parti kavramının tanımı hususunda birçok farklı yaklaşım bulunmaktadır. Gerek iktidara geliş şekilleri, gerek fonksiyonları ve gerekse teşkilat yapıları açısından çeşitli tanımlar yapılmıştır.

Türkçeye Fransızcadan geçen parti (la partie) sözcüğü parça, grup, taraf, bölüm, kısım anlamına gelmektedir. Parti kavramını Osmanlı İmparatorluğu'nda ise fırka kelimesi karşılar ve ayrılmak, kısım olmak, bölünmek, (Özdemir ve Atılgan, 2014: 239) mensuplarının düşünce ve fikir bakımından diğerlerinden ayrıldığı bir oluşum olarak ifade edilmektedir (Çağlayandereli, 2017: 441). Türk Dil Kurumu sözlüğünde parti “1) Ortak düşünce ve görüşteki kişilerin oluşturdukları siyasal topluluk, fırka, 2) İnsan topluluğu” olarak açıklanmaktadır (TDK, t.y.).

Siyasal partiler bir ulusun siyasal gelişiminin ilk aşamalarında meydana gelen bir yapı ve özgür insanlar için bir gereksinim olarak görülmektedir (Peter ve Brougham, 2002: 55). Siyasal Parti kavramı, modern demokrasilerde kamuoyunu zorlayan ve yön veren geniş halk topluluğunu anlattığı gibi, Rönesans İtalya'sında bir kumandan etrafında toplanmış orduları, ilk çağ cumhuriyetlerini parçalayan grupları, mülkiyet esasına göre yapılan seçimleri düzenleyen komiteleri ve devrimci meclislerin milletvekillerinin toplandığı kulüpleri de anlatmakta kullanılmaktadır (Duverger, 1974: 15).

Siyasi parti kavramının yasal tanımına 2820 Sayılı Siyasi Partiler Kanununun 3. maddesinde yer verilmiştir. Buna göre; Siyasi partiler, Anayasa ve yasalara uygun bir şekilde, faaliyetlerini ülke genelinde yapmak üzere kurulmuş, tüzük ve programları olan, seçimler aracılığı ile milli iradenin oluşmasına katkı sunan ve ülkenin çağdaş medeniyetler düzeyine ulaşmasını amaçlayan tüzel kişiliklere haiz kuruluşlardır.

Kanunun yapmış olduğu bu tanım amaç yönünden eksik görülmektedir. Partileri diğer kuruluşlardan ayıran en önemli özellik siyasal iktidarı ele geçirme amacıyla kurulmuş olmalarıdır. Bu amacı taşımayan örgütlerin parti olarak değerlendirilmesi mümkün görülmemektedir (Teziç, 1976: 7). İktidar olmaktan ne kadar uzak olursa olsun, siyasal bir partinin iktidarı ele geçirmeyi veya iktidarı her hususta ve devamlı olarak etki altına almayı amaç edinmesi gerekmektedir (Turan, 1986: 98, Taşdelen, 1997: 105).

Siyasal partilerin iktidarı ele geçirme amacına vurgu yapan Çam (1984: 183) da, siyasal partileri iktidar sahip olmak ya da onun yürütülmesine katılmak gayesiyle hareket eden, örgütlenmiş ve aynı siyasal düşünceyi benimsemiş insan toplulukları olarak tanımlamaktadır.

Weber (2012: 405) de buna benzer şekilde siyasi partileri, seçimler aracılığıyla liderleri ve üyelerine önce iktidar ardından elde edilen iktidar sayesinde maddi ve fikri avantajlar sunan örgütlü çıkar grupları şeklinde açıklamaktadır. Heywood (2017: 320) ise siyasal partiyi iktidarı seçimle ya da başka yollarla elde etmek için örgütlenmiş insan topluluğu olarak tanımlamakta, küçük partilerin seçimleri iktidarı elde etmenin yolu olarak değil bir taban kazanmanın yolu olarak gördüklerini belirtmektedir. Teziç, Kışlalı ve Kapani tanımlamalarında iktidarı elde etme amacının yanı sıra örgütlenme vurgusu yapmaktadırlar (Kışlalı, 1987: 227, Kapani, 2007: 176, Teziç, 1976: 5). Bir siyasal teşkilatlanma faaliyet gösterdiği ülke çapında örgütlü değilse parti ismini almış olsa bile

siyasal parti olarak değerlendirilmesi mümkün görülmemektedir (Tosun ve Tepeciklioğlu, 2014: 473).

La Palombara ve Weiner, (1969: 6) siyasal parti tanımı yaparken dört kriter belirlemektedirler. 1) Tek başına veya başkalarıyla koalisyon halinde karar alma gücünü ele geçirmek ve elinde tutmak için hem ulusal hem de yerel düzeydeki liderlerin bilinçli kararlılığı, 2) Organizasyonda süreklilik, yani partinin ömrünün mevcut liderlerin yaşam süresine bağlı olmaması, 3) Düzenli ve kalıcı bir iletişim ağının varlığı, 4) Seçimlerle ya da başka şekillerle halk desteği için çabalamak.

Siyasal partilere ilişkin kapsamlı bir tanım Özbudun ve Sarıbay tarafından yapılmıştır. Bu tanıma göre, siyasal parti, devamlı ve istikrarlı bir örgüt vasıtasıyla yasal yollardan halktan destek alarak devlet mekanizmasının kontrolünü ele geçirmeye veya elde tutmaya çalışan siyasal bir topluluktur (Özbudun, 1983: 4; Sarıbay, 2001: 6). Tanımda halkın desteğine özellikle vurgu yapılmaktadır. Bu destek sadece seçim yoluyla olamayacağı için tek partiler, totaliter ve ihtilalci partiler de tanıma dâhil olmaktadır. Ancak darbe yolu ile devlet mekanizmasını ele geçirmeye çalışan siyasal topluluklar parti tanımında yer almamaktadır (Özbudun, 1983: 4).

Yapılan tanımlar çerçevesinde siyasal parti, ister başka partilerle birleşerek ister koalisyon kurarak iktidarı ele geçirme mücadelesi veren, ülke çapında örgütlenmesini tamamlamış, süreklilik arz eden ve en önemlisi arkasında halk desteği bulunan siyasal oluşumdur.

Siyasal partilerin siyasal sistem içinde yerine getirmiş oldukları işlevler her geçen gün çeşitlenerek artmaktadır. Siyasal parti tanımlarının vazgeçilmez unsuru halk desteği kavramı olduğundan, partilerin asli işlevi de halkı temsil etmektir. Temsil işlevi ile siyasal partiler hem kendi üyelerinin hem de seçmenlerinin görüşlerini ve tercihlerini siyasal sisteme taşımaktadırlar (Türköne, 2011: 351).

Siyasal partilerin önemli işlevlerinden biri de seçkinlerin işe alımını gerçekleştirmektir (Gunther ve Diamond, 2001: 7). Bu işlev elitlerin devşirilmesi ya da siyasal devşirme olarak da adlandırılmakta ve siyasal sistem içindeki çeşitli rolleri yapacak kişilerin seçim süreci olarak tanımlanmaktadır (Özbudun, 1983: 98). Bu seçim sürecinde partiler, siyasetçilerini çeşitli becerilerle donatarak, onlara bilgi ve deneyim kazandırarak bir eğitim altyapısı sunmaktadırlar (Heywood, 2017: 327). Bir parti içinde görev alan bireyler, parti kanalıyla kendilerini toplum adına ifade etme ve siyasal olarak

eğitme olanağına kavuşmaktadır. Parti içinde oluşan rekabetle o partinin lider ve temsil kadrolarının oluşması, o toplumu idare etmeye aday kadroların da ortaya çıkması anlamına gelmektedir. Bu nedenle seçim süreci içinde partileri temsil edecek olan aday adayları vitrine çıkar ve partiler de seçmenlerini kendi adaylarını desteklemek ve seçim sürecine aktif bir şekilde dâhil olmak üzere harekete geçirmektedir (Özdemir ve Atılğan, 2014: 245).

Siyasal partiler ülke genelindeki menfaatleri ve eğilimleri bir araya getirerek sosyal sınıflar ve bölgeler arasındaki mesafeyi azaltıp toparlayıcı ve bütünleştirici bir rol oynamaktadır. Böylece belirli inançlar ve fikirler içinde bir kümeleşme sağlayarak çoğulcu toplumlarda siyasal tercih sorunu olan hususları birkaç ana başlık haline getirip siyasal temsilin gerçekleşmesi sağlanmaktadır (Kapani, 2007: 179-180). Sosyal grupların çıkarlarına yoğunlaşan parti taraftarları farklı boyutları ile seçimleri şekillendirmede önemli roller üstlenmektedir. Sosyal grupların temsil görevini üstlenen siyasal partiler, bu grupların kazanım ve kayıplarını da dikkate almak durumundadır (Gunther ve Diamond, 2001: 7). Siyasal partiler, vatandaşların arzularının ve ihtiyaçlarının iktidar tarafından duyulmasını sağlamaktadır. Partiler olmazsa vatandaşlar yalnızlaşır ve iktidar tarafından ihmal edilir (Roskin vd., 2013: 226).

Siyasal partiler, vatandaşları siyasal sürece aktif bir şekilde dâhil etmeyi ve sistemin devamında çıkar elde edeceklerini hissetmelerini başarılılarsa toplumsal bütünleşme anlamında önemli bir rolü yerine getirmiş olurlar (Özdemir ve Atılğan, 2014: 245). Bireyler tarafından siyasal kültürün benimsenmesi ve idame ettirilmesi, siyasal sistemdeki rollerin öğrenilmesi süreci olarak değerlendirilen bu süreç siyasal sosyalleşme olarak da adlandırılmaktadır (Özbudun, 1983: 108).

2.1.6. Seçmen Davranışıyla İlgili Kuramsal Yaklaşımlar

Demokrasinin olduğu toplumlarda bireylerin siyasal hayata katılması oy verme davranışı ile gerçekleşmektedir. Bu davranış siyasal sistemin etkin bir şekilde işlerliği için gerekli olan en önemli araçtır. Vatandaşlar kendilerine sunulan farklı siyasal seçenekler içinden seçim yaparak yöneticilerini belirlemektedir (Kılıç, 2012: 180). Seçmenler tarafından bilinçli ya da bilinçsiz bir şekilde tercih yapılırken birçok faktör göz önünde bulundurulmaktadır. Göz önüne alınan bu faktörler iktidara talip siyasal

partiler tarafından da dikkate alınarak seçmen tercihini kendileri lehine etkileme çalışmaları yapılmaktadır.

Seçmenlerin siyasal tercih süreçlerinde neden farklı davranışlar sergiledikleri, nelerden etkilendikleri ve tercih yaparken göz önünde bulundurduğu faktörlerin neler olduğu soruları siyaset biliminin uzun yıllardır üzerinde çalışma yaptığı konular arasında yer almaktadır. Seçmen belirli bir partiye duyduğu yakınlık doğrultusunda mı ya da sahip olduğu ideolojik düşünce etkisinde mi oyunu verir, yoksa enflasyon, işsizlik gibi ekonomik etkenler vereceği oyun yönünü etkiler mi? Seçmen, faydacı düşünerek rasyonel tercih mi yapar, yoksa siyasal partilerin veya medyanın yönlendirmesiyle aldatılmaya hazır birey olarak mı görülmelidir? (Gökçe vd, 2002: 6) sorularının cevaplarını bulabilmek için seçmen davranışına yönelik birçok araştırma yapılmıştır.

Seçmen davranışlarının araştırılmasının güncelliğini koruması bireyler, toplum ve siyasetçiler arasındaki gerçekleşen ilişki ile ilgili olarak bilgi elde etmenin en zengin yollarından biri olarak görülmesinden kaynaklanmaktadır. Araştırmalar aracılığıyla siyasal sistemin doğasıyla ilgili önemli bilgiler edinilmekte, sosyal ve siyasal değişim süreci daha net bir şekilde anlaşılmaktadır (Heywood, 2017: 311).

Seçmen davranışına ilişkin ilk çalışmalar 1910'lu yıllarda yapılmış ve 1940'lı yıllardan sonra özellikle Amerika Birleşik Devletleri'nde yoğun bir şekilde devam etmiştir (Nie vd., 1989: 145). Seçmen davranışı ile ilgili çalışmalar genel olarak üç ana yaklaşım çerçevesinde incelenmektedir. Bu teorik yaklaşımlardan birincisi, Lazarsfeld ve arkadaşlarının, sosyal grupların ve herhangi bir sosyal gruba bağlılığın oy verme davranışında önemli derecede etkili olduğunu gösteren ve Columbia Ekolü olarak da adlandırılan sosyolojik yaklaşımdır. İkinci yaklaşım, Campbell ve arkadaşlarının seçmenlerin siyasal partilere karşı duydukları psikolojik bağlılık duygusu üzerine kurulmuş Michigan Ekolü olarak da adlandırılan sosyo-psikolojik yaklaşımdır. Bu yaklaşıma göre, gündemdeki sorunlara ve konulara yönelik tercihler ile bireysel tutumlar oy verme davranışında belirleyici unsurlar olarak ön plana çıkmaktadır. Üçüncü teorik yaklaşım ise Downs'ın ekonomik/rasyonel yaklaşımıdır. Seçmenlerin rasyonel bireylerden oluştuğu varsayılarak, her seçim döneminin kendine özgü siyasi ve ekonomik koşulları oy verme davranışını belirlemektedir. Seçmenler oy verecekleri partileri belirlerken fayda-maliyet ilişkisini değerlendirerek kendilerine en fazla fayda verecek

alternatife yönelmektedir (Harrop ve Miller, 1987: 130; Heywood, 2017: 311, Dursunoğlu, 2018: 24; Aydoğan Ünal, 2016: 96).

2.1.6.1.Sosyolojik Yaklaşım (Columbia Okulu)

Seçmenlerin oy verme davranışına sosyolojik olarak yaklaşım Columbia Üniversitesi'ndeki bir grup araştırmacı tarafından ortaya konulduğundan dolayı Columbia Okulu ya da Columbia Ekolü olarak da isimlendirilmektedir (Akgün, 2000: 77). Sosyolojik yaklaşımın teorik varsayımları üç temel çalışmada tanımlanmıştır: The People's Choice (Lazarsfeld, Berelson ve Gaudet, 1944), Voting (Berelson, Lazarsfeld ve McPhee, 1954) ve Personal Influence (Katz ve Lazarsfeld, 1955) (Antunes, 2010: 146). Lazarsfeld ve arkadaşları tarafından Ohio ve Erie County'de 1940 yılında yapılan araştırmalar sonucu (Turan ve Temizel, 2015: 68) 1944 yılında yayımlanan "Halkın Seçimi: Başkanlık Seçiminde Seçmenler Nasıl Karar Verir" (The People's Choice: How the Voter Makes Up His Mind in a Presidential Campaign) adlı çalışma bu yaklaşımın temellerini oluşturmaktadır.

Lazarsfeld ve arkadaşları ilk çalışmalarında oy verme eyleminin, esas olarak seçmenin kişiliğinden ve medyaya maruz kalmasından etkilenen bireysel bir eylem olduğu düşüncesindeydiler. Ancak sonuçlar, medyanın seçim kararındaki etkisinin asgari düzeyde olduğunu ve belirleyici etkinin ait oldukları sosyal gruplar olduğunu göstermekte ve sosyal özelliklerin siyasi tercihleri belirlediği görülmektedir (Lazarsfeld vd., 1960: 137). Kitabının son iki bölümü "Sosyal Grupların Politik Homojenliği" ve "Kişisel Etkinin Doğası" sonuçların teorik olarak detaylandırılması üzerine yazılmıştır (Antunes, 2010: 147). Lazarsfeld ve arkadaşları tarafından seçmenlerin bireysel bir şekilde değil, grup olarak oy verme davranışı gösterdikleri, oy vermenin temelde bir grup deneyimi olduğu, birlikte çalışan ve beraber yaşayan bireylerin aynı yönde oy verme ihtimallerinin daha yüksek olduğu sonucu elde edilmiştir. Oluşturulan grupların da siyasi görünüm ve davranış açısından homojen olmasının muhtemel olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla, medyanın ve siyasi parti kampanyalarının seçmen davranışının değişimine etkisinin düşük olduğu, bunun yerine aile ilişkilerinin, sosyo-ekonomik durumun, din, ikamet alanı ve sınıfsal yapının etkisinin daha fazla olduğu gözlemlenmiştir. Ayrıca oy verme davranışında ailenin de önemli bir etkisi bulunmaktadır. Eşlerin siyasal eğilimlerinin birbirlerine yakın olması, çocukların anne ve babalarının siyasal düşünceleri

doğrultusunda eğilim göstermeleri, (Lazarsfeld vd., 1960: 138) işçi sınıfının sol partilere yönelmesi örnek olarak verilebilir.

Sosyolojik yaklaşımda seçmen davranışları üzerinde özellikle eğitim, yaş, gelir, cinsiyet, yerleşim yeri ve meslek gibi koşulların etkili olduğu vurgulanmaktadır (Berelson vd., 1954: 107). Bireylerin siyasi tercihlerinin oluşmasında, bireyin içinde yaşadığı grubun dinamikleri, bireyin toplum içindeki sosyo-ekonomik statüsü, aile içinde edindiği tecrübeler, benimsemiş olduğu dinî inanç ile coğrafik olarak yaşadığı yer gibi faktörler önemli bir yer teşkil etmektedir. Bu etkenler çerçevesinde şekillenen siyasal düşünceler aynı zamanda bireyde siyasal beklentiler oluşturmaktadır. Seçimde oluşan bu düşünce ve beklentiler bir siyasi parti tercihi yapmasını sağlamaktadır. Sosyolojik yaklaşım modelinde ekonomik sorunlar, adayların kişilikleri ya da partilerin ideolojileri gibi faktörler seçmen tercihinde etki yaratmamaktadır (Berelson vd., 1954: 112).

Sosyolojik yaklaşım, oy verme davranışı ile grup üyeliğinin birbiri ile bağlantılı olduğunu ileri sürmektedir. Bu modelde seçmenler, bağlı oldukları grubun, içinde bulunduğu ekonomik ve sosyal durumu yansıtacak şekilde bir oy verme eğilimi taşımaktadırlar. Başka bir ifadeyle seçmenin davranışını ait olduğu grup belirlemektedir. Toplum içinde yaşanan çeşitli ayrışmaları göstererek toplumsal bağlılığın önemini ön plana çıkarmaktadır. Bu ayrışmaların en önemlilerini dinî inanç, etnik köken, cinsiyet, sınıf ve yaşanan bölge oluşturmaktadır. Grup çıkarları partiye duyulan bağlılıkların şekillenmesine yardımcı olmaktadır (Heywood, 2017: 311).

Bireyin içinde yaşadığı sosyal gruplar bireyin siyasal tercihini etkilemekle kalmaz, aynı zamanda sosyal yapıdaki parçalanmalar üzerinden bölgede var olan siyasal parti sayısını da belirlemektedir. Başka bir ifadeyle, siyasal partiler sosyal yapıdaki parçalanmalardan meydana gelen talepleri karşılamak için ortaya çıkmaktadır (Lipset ve Rokkan, 1967: 10-23). Farklı sosyal grupların farklı ilgi alanları ve dolayısıyla farklı ihtiyaçları bulunmaktadır. Bu nedenle, bu çıkarları temsil ettiğini düşündükleri farklı partilere oy verme eğilimindedirler. Bu eğilim, ailede, akranlar arasında ve toplumda grup üyeleri ile düzenli temas ile sürdürülmektedir (Denver, 1994: 29).

Sosyolojik yaklaşımda seçmenler bireylerin oluşturduğu bir topluluk olarak değil, farklı gruplar şeklinde görülmektedir. Bireyin tutumu, değerleri ve değerlendirmeleri oy vermesinde herhangi bir etkide bulunmamaktadır. Bireyin vereceği oy kendisinin alacağı bir karar ile değil bağlı olduğu grubun kararı sonucu belirlenmektedir. Birey grubun almış

olduğu kararı uygulamayarak farklı hareket ederse, grubun kurallarını çiğnemiş olur ve grup tarafından dışlanarak cezalandırılmaktadır. Bu nedenle birey, gruptan dışlanmamak ve ceza almamak için grubun almış olduğu ortak kararlara uyma eğiliminde bulunma davranışı sergileyecektir (Kalender, 2005: 52).

Sosyolojik yaklaşım, birey ile sosyal yapıyı bir arada düşünmekte ve oy kavramını da sosyal bir kavram olarak değerlendirmektedir (Kavanagh, 1983: 84). Sosyolojik yaklaşımda seçmen bağımlı seçmen olarak tanımlanmaktadır. Seçmen davranışı uzun dönemli etkenler aracılığıyla şekillenmektedir. Seçmen, çevresinde bulunan bireylere veya güncel sorunlara karşı sınırlı bir ilgi göstermektedir. Bağımlı seçmen, siyasal faaliyetlere karşı minimum seviyede önem vermektedir. Ayrıca siyasal tercihini belirlerken, kendi kaynak ve düşüncelerini değerlendirmeyi bir tarafa bırakıp ait olduğunu hissettiği sosyal grubun düşüncelerini daha kıymetli görmektedir. Bu sebeple bağımlı seçmen, adaylara ve konulara yönelik tercih yaparken herhangi bir özgürlük ortaya koyamamaktadır. Bağımlı seçmenin etkilendiği değişkenler arasında en önemli yeri kendisini ait olduğunu düşündüğü siyasal parti almaktadır. Bir siyasal partiye aidiyet hissi, bir dinî gruba ya da birliğe üye olma benzeri sosyal referans oluşturmaktadır (Pomper, 1975: 5-7).

Sosyolojik yaklaşımda siyasal davranışları bireyin içinde yaşamakta olduğu toplum şekillendirmektedir. Seçmen davranışında toplumun önemli bir yer tutmasının sebepleri şunlardır:

1. Bireyin içinde büyüdüğü sosyal yapı, politikayla ilgili alt küme de dâhil olmak üzere bireye bir dizi inanç, değer ve tutum aşlamaktadır. Bu nedenle, tercihler bu alt kümeye dayalı olacaktır ve dolayısıyla sosyal kökenler siyasal eğilimleri belirlemektedir.
2. Birey bilinçli veya bilinçsiz olarak toplumdaki farklı gruplara aittir. Bu gruplar; cinsiyet, yaş, eğitim, meslek vb. olabilmekte ve hepsi bireyi kategorize etmek için kullanılabilir. Belirli kategorilere ait olmakla, aynı kategorideki diğer kişilerde ortak olabilecek belirli olayları ve diğer bireylerle etkileşimleri aracılığıyla deneyim sağlanmaktadır. Böylelikle, siyasal davranışlar benzer şekillerde gelişecek ve birey ait olduğu grubu, diğer gruplardan ayıran bazı konularda ortak tavırlar sergileyecektir.
3. Siyasi partiler, bireylerin ait olduğu bu sosyal grupları, desteği harekete geçirmek için temel olarak kullanılmaktadır. Siyasal partilerin kaynakları sınırlıdır ve her bir seçmeni

harekete geçirecek özel argümanlar ve politikalar sağlayamamaktadırlar. Bu yüzden sosyal gruplar için ortak olan görüşlere hitap etmektedir (Evans, 2004: 43).

Türkiye’de seçmenlerin birçok seçimde sosyolojik yaklaşıma uyan davranışlar sergilediği görülmektedir. Örnek olarak; Adalet Partisi, ardından devamı olan Doğru Yol Partisi, özellikle Anadolu’nun kırsal bölgelerinde yaşayan seçmenlerden oy almıştır. Benzer şekilde Milli Nizam Partisi, Milli Selamet Partisi, Refah Partisi ve devamı olan Fazilet Partisi ile Saadet Partisinin de genellikle dindar ve muhafazakar seçmenlerden oy alması bu yaklaşıma örnek oluşturmaktadır (Özkan, 2007: 88).

Sosyolojik yaklaşımda gruplar, davranış ve çıkarları etkilemektedir. Bu davranışlar, bireylerin sonuçta nasıl oy vereceğini de belirlemektedir. Toplumsal parçalanmaların siyasal davranış ve oy verme üzerinde etkisini tümüyle ret etmek mümkün görünmemektedir. Ancak sosyolojik yaklaşım, sınıf gibi kimi parçalanmaların siyasal davranış ve oy verme üzerinde neden diğer parçalanmalara göre daha fazla etki gösterdiğini ya da bu etkilerin ülkeler arasında niçin farklılık arz ettiğini açıklamada yetersiz kalmaktadır. Benzer şekilde, değişen ekonomik konjonktür nedeniyle oy dağılımlarının seçimden seçime farklı olmasını açıklamada da yetersizdir. Ayrıca aynı sosyal grup içinde yer alan bireylerin değişik partilere oy verme davranışının da nedeni açıklanamamaktadır. Örnek olarak, işçi sınıfında yer alan bazı seçmenler sol partilere oy verirken, aynı sınıfta yer alan bazı seçmenlerde muhafazakar sağ partilere oy verebilmektedir. Özet olarak, oy verme davranışının ana belirleyicisinin sosyal sınıf olarak görülmesi, seçmenlerin iktidar performansını değerlendirmesinin ve bireysel tercihlerin öneminin göz ardı edilmesi nedeniyle sosyolojik yaklaşım eleştirilmektedir (Aydoğan Ünal, 2016: 100-101).

Sosyal bölünmelerin ve bu bölünmeden türetilen sosyal özelliklerin seçmen tercihlerini açıklama yeteneğinde bir erozyon olduğu yukarıda ifade edilmiştir. Özellikle sınıfsal ve dinsel uyumların zayıflaması bunda etkili olmaktadır. Ayrıca, bu etkiyle birlikte, sorunlar ve aday imajı gibi kısa vadeli faktörlerin, seçmen tercihlerinde etkisinin büyüdüğü görülmektedir. Aslında, bunlar sadece tesadüfi değil, tamamlayıcı eğilimler olarak değerlendirilmektedir. Sosyal bölünmelerin erozyonu, aday imgeleri veya sorun çağrılarını temelinde harekete geçirilebilecek daha "serbest dolaşan" seçmenler yaratmıştır (Dalton, 1996: 338-339).

2.1.6.2. Sosyo-Psikolojik Yaklaşım (Michigan Ekolü)

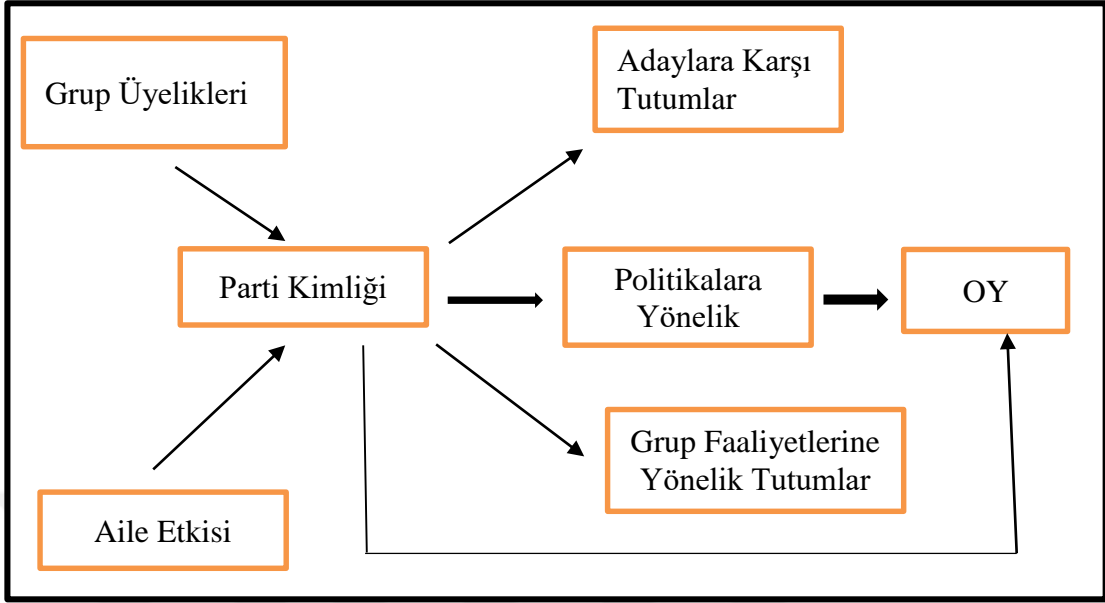
Seçmen davranışlarına ilişkin olarak incelenen ikinci yaklaşım bireylerin partilere karşı duydukları psikolojik bağımlılık esasına dayanan sosyo-psikolojik yaklaşımdır (Heywood, 2017: 312). Parti kimliği modeli, (Akgün, 2000: 78; Heywood, 2017: 312) parti ile özdeşleşme modeli (Kalender, 2005: 46), Psikolojik model (Özatay, 2020: 36) veya Michigan Ekolü (Denver, 1994: 29; Akgün, 2000: 77; Evans, 2004: 23) olarak da adlandırılmaktadır.

Sosyo-Psikolojik yaklaşımın temel taşları, Michigan Üniversitesi'nde bulunan Ulusal Seçim Araştırmaları Merkezi'nde Campbell, Miller, Converse ve Stokes tarafından yapılan ve 1960 tarihinde yayımlanan "The American Voter" adlı çalışmada yer almaktadır. Bu çalışma 1948'de Harry Truman'ın başkanlık zaferi ile 1956'da Dwight Eisenhower'ın yeniden seçilmesi arasında toplanan anket verilerine dayanmaktadır (Campbell vd., 1980: 10). Yazarlar, ABD'de oy vermenin arkasındaki temel motivasyonun, iki büyük partiden biri için uzun vadeli istikrarlı bir psikolojik yakınlık olan parti kimliği olduğunu iddia etmektedirler. Bu, tüm bireylerin partiye katıldığı veya partiyle bağlantılı siyasi faaliyetlerde yer aldığı anlamına gelmemektedir. Bunun yerine, böyle bir duygusal bağlanma, ilk olarak çocukluk ve ergenlik dönemindeki sosyalleşme sürecinde, bireyler ebeveynlerinin, ailelerinin ve akranlarının tutum ve değerlerini aldıklarında oluşmaktadır. Yazarlar bu bağlamda din ile yakın bir benzerlik kurarak, çocuklara erken yaşlardan itibaren taraflardan birine ve onun neyi temsil ettiğine inanmalarının öğretiltiğini ifade etmektedirler (Evans, 2004: 24).

Campbell ve arkadaşlarının ortaya koyduğu yaklaşımın temel varsayımı, seçmenlerin partizan tercihinin, bir psikolojik güçler alanını oluşturan etkenlerin gücüne ve yönüne doğrudan bağlı olduğudur. Bu tutumların yönünün ve yoğunluğunun ölçümleri, seçmenlerin çoğunun davranışını açıklamak ve kuvvetler kümesini tanımlamak için kullanılabilir (Campbell vd, 1980: 9). Aşağıdaki şekilde de görüldüğü üzere, psikolojik güçler alanının oluşumu bazı etkenler aracılığıyla oluşmaktadır. Bireyin grup üyeliği ve içinde büyüdüğü aile parti kimliğinin oluşumunu sağlamaktadır. Parti kimliği bireyin siyasal tutumları, grup çıkarları ve adayların tutumları ile değerlendirildikten sonra oy yönü belirlenmektedir.

Tablo 2. 1: Sosyo-Psikolojik Oy Verme Yaklaşımı

Kaynak: Harrop and Miller (1987: 132)

Sosyo-psikolojik yaklaşıma göre bir bireyin işgal ettiği sosyal konum, karşılaşacağı etki türlerini etkilemektedir. Aile, arkadaşlar, komşular, iş arkadaşları vb. ile etkileşimin sonucu olarak özellikle de aile içinde birey bir parti kimliği edinmektedir. Bu kimlik, bir partiye bağlılık duygusu, partinin destekçisi olmak anlamına gelmektedir. Destek sadece partiye zaman zaman oy vermek şeklinde değil bir futbol takımı taraftarlığı gibi her zaman gerçekleşmektedir (Denver, 1994: 30).

Sosyo-psikolojik yaklaşım, sosyolojik yaklaşımın odaklandığı grupların yerine bireyleri yerleştirmiş ve bireylerin küçük yaşlardan itibaren aile ve çevrelerinin etkisiyle kazandıkları siyasal tutum ve davranışın, ilerleyen yıllarda siyasal parti tercihine de yansıdığını vurgulamaktadır. Bu yaklaşım, aileyi siyasal bağımlılığın başlangıç noktası ve gelişimini sağlayan en temel araç olarak görmektedir. Bireyin ilk dönemlerde edindiği siyasal sosyalleşme daha sonra grup üyeliği ve ileriki toplumsal deneyimlerle pekiştirilmektedir (Heywood, 2017: 312). Sosyo-psikolojik yaklaşıma göre bireyin sergilediği siyasal davranışların altında psikolojik etkenler yatmakta ve bu psikolojik etkenlerin bireylerin bilinçaltını şekillendirerek siyasal yönelimlerini etkilediği belirtilmektedir. Birey ve siyasal parti arasında meydana gelen psikolojik bağ bireyin yaşamı süresince devam etmektedir (Akgün, 2002: 26).

Sosyo-psikolojik yaklaşımda birey ile parti arasında güçlü bir bağlanma duygusu bulunmaktadır. Bu bağlanma duygusu partiye resmi bir üyelik, partiye aidat verme hatta tutarlı bir parti desteği kaydının olmasına bile gerek görülmediği psikolojik bir tanımlamadır. Siyasi parti, bireyin bir dereceye kadar yoğunlukta olumlu ya da olumsuz bir özdeşleşme geliştirebileceği grup olarak hizmet etmektedir (Campbell vd., 1980: 121-122).

Campbell ve arkadaşları seçmenlerin oy verme gerekçelerini parti ile özdeşleşme, partinin lideri, ulusal politikalar, ilişki içinde oldukları sosyal gruplar ve değişim zamanı olarak belirtmektedirler. Bunlar arasında yer alan parti ile özdeşleşme ya da parti kimliği bu yaklaşımın merkezinde yer almaktadır (Campbell vd., 1980: 3-49). Bir partiyle özdeşleşmek o partiye oy vermek anlamı taşımamaktadır. Bir parti ile özdeşleşip başka bir partiye oy vermek mümkündür. Parti kimliği ile oy verme arasında üç fark bulunmaktadır. Birincisi, oy verme davranışsal iken parti kimliği psikolojiktir. Başka bir ifadeyle özdeşleşme insanların zihinlerinde yer alır ve doğrudan gözlemlenmemektedir. Oylama ise bir kâğıt parçasına işaret atarak seçenekler arasından birisinin tercih edilmesi faaliyeti olup gizli oy kullanılsa bile gözlemlenebilmektedir. İkincisi, oylama zamana özel olup belirli zaman dilimlerinde gerçekleşmekte, parti ile özdeşleşme ise sürekli olup parti taraftarı olmak için seçim olması gerekmemektedir. Üçüncüsü; parti ile özdeşleşmede bir yoğunluk ve şiddet derecesi bulunurken, oy verme eyleminde herhangi bir yoğunluk ve şiddet derecesi görülmemektedir. Bazı insanlar, çok güçlü parti destekçisi olabilirken bazıları da zayıf bir destekçi olabilmektedir. Ancak seçimlerde tüm oylar eşit olarak sayılmaktadır (Denver, 1994: 30-31).

Sosyo-psikolojik yaklaşım bir “nedensellik hunisi” varsaymaktadır. Sosyolojik yaklaşım tarafından vurgulanan sosyal faktörler bu yaklaşımda açıkça reddedilmemekte ve nedensellik hunisinin üst tarafında yer almaktadır. Huninin alt taraflarında ise parti tanımlaması, sorunun yönü ve aday yönelimi bulunmaktadır. Bireyin karar tercihinde, parti ile özdeşleşme durumu, mevcut adaylara karşı tutumu ve ulusal politik konulara karşı tavrı en önemli faktörler olarak görülmektedir (Kavanagh, 1983: 86). Campbell ve arkadaşları; yeni bir iş, evlilik veya komşulukta meydana gelebilecek değişiklik gibi insanların yaşamında oluşabilecek değişimlerin, bireyleri kendi siyasi değerlerinden farklı siyasi değerlere uyması için güçlü bir sosyal baskı yarattığını belirtmektedirler. Bu sosyal baskı da seçmen tercihinin değişimine neden olabilmektedir. Ancak köyden kente

ya da şehirden şehre yapılan değişimin bireyin yaşam tarzında yarattığı değişiklik kadar siyasal düşüncesinde değişiklik yaratmaz. Birey yeni taşındığı çevrede kendi siyasal düşüncesine uygun bir ortam bulmakta zorlanmamaktadır (Campbell vd., 1980: 150).

Sosyo-psikolojik yaklaşımda parti kimliğinin oluşumundaki yoğunluğun nasıl oluştuğuna da değinilmektedir. Buna göre, ebeveynlerinden birinin veya her ikisinin siyasetle “aktif olarak ilgilendiğini” bildiren kişilerde siyasetle ilgilenmeyen ebeveynlerin çocuklarına nazaran partizanlığın daha fazla olduğu tespit edilmiştir. “Aktif” evlerde, başka bir ifadeyle ebeveynlerin siyasetle aktif olarak ilgilendiği evlerde, ebeveynlerin siyasi görüşleri çocuklar tarafından daha yoğun bir şekilde kavranmaktadır. Bu kavrayışla beraber bu çocukların yetişkin yıllarında kendilerinde oluşan parti kimliğine daha sadık bir şekilde davranmaları beklenilmektedir. Buna karşılık ebeveynlerin siyasetle ilgilenmedikleri ya da az ilgilendikleri, “pasif” evlerde büyüyen çocukların ise yetişkinlik dönemlerinde partizan olmayan konumlara eğilimli oldukları görülmektedir (Campbell vd., 1980: 147)

Campbell ve arkadaşları oy verme eylemini tutumsal güçlerin bir sonucu olarak görmektedirler. Davranışa yol açan bütün faktörlerin etkisi, nihayet bireyin siyaset unsurlarına yönelik tutumunun merkezi bir yere sahip olduğu bir psikolojik alanın güçlerinin yönü ve yoğunluğu ile ifade edilmektedir. Başkan adayları, grup çıkarları, iç ve dış politika sorunları, hükümetin davranışında partilerin performansı gibi ulusal siyasetin unsurları da birey tarafından değerlendirilmektedir. Seçmenler tarafından olumlu ya da olumsuz olarak görülen bu nesnelere yönelimler aslında partizan tutum sistemi içinde yer almaktadır (Campbell vd., 1980: 66).

Sosyo-psikolojik yaklaşım hakkında, Butler ve Stokes’in çalışmaları da göz önünde bulundurularak şu genellemeler söylenebilir:

- Seçmenlerin büyük çoğunluğu, yön ve yoğunluk bakımından değişen, bir partiye derinlemesine yerleşmiş bir psikolojik bağlılık olan “partizan bir benlik imajına” sahiptir.
- Bu psikolojik bağlılık, seçmenin aile içinde almış olduğu siyasal sosyalleşme ile oluşmaktadır.
- Bu psikolojik bağlılıktan sapma sadece küçük bir azınlıkta görülebilir ve bunun nedeni de ya aile bağları zayıftır ya da aile bağları hiç yoktur veya kendisinin ve ailesinin ilk oluşan parti bağlılığı referans gruplarının farklı olmasıdır.

- Parti kimliğine sahip seçmenlerin çoğunluğu, yaşamları süresince sürekli aynı partiye oy vermektedirler.
- Seçimlerde oy kullanma ihtimali yüksek olan kişiler daha çok parti kimliğine sahip seçmenler olduğundan bu durum seçimlere katılım oranını da yükseltecektir.
- Parti ile özdeşleşme ve seçimlerde oy kullanma arasında geçici olarak oluşabilecek tutarsızlıklar, adayın veya ulusal konunun etkisiyle meydana gelmektedir, bu tutarsızlık bir ya da iki seçim gibi kısa bir dönem devam etmekte, sonraki seçimlerde seçmen çoğunlukla parti kimliğine dönüş yaparak bağlılığına uygun bir şekilde oy vermektedir.
- Siyasal bir parti bağlılığı olan seçmenin, partizan bağlılığı ile uyum içinde olan diğer partileri takip edip değerlendirme ihtimali yüksektir.
- Seçmen farklı seçenekler verildiğinde parti bağlılığı ortaya koymakta ve bunu güçlü bir bağlılık şeklinde ifade etmektedir (Crewe, 2010: 40-41; Kalender, 2005: 48)

Türk siyasal tarihi incelendiğinde bir kısım seçmenin kendilerini herhangi bir partiye bağlı görmemekle beraber, siyasi, ekonomik, güncel meseleler gibi farklı sebeplerle sandığa gittikleri görülmektedir. Fakat siyasi davranışlarını parti kimliğine göre şekillendiren bazı seçmenlerin de var olduğu bir gerçektir. Bu seçmenlerin partilerinden ayrılmadığı, partilerine karşı bağlılık duygusu içinde davranış sergiledikleri görülmektedir. Bu bağlamda Türkiye’de de sosyo-psikolojik yaklaşım örnekleri bulunmaktadır. En iyi örneklerden birisini Cumhuriyet Halk Partisi oluşturmaktadır. CHP’nin iç ve dış dinamiklere rağmen seçim sonuçlarında sürekli birbirine yakın oranlarda oy alması bunun destekleyici bir göstergedir (Dursunoğlu, 2018: 29-30). Özkan’a göre (2007: 114) belirli bir kesim aydın ve bürokrat çevrenin CHP dışında başka bir partiye oy vermemesi parti kimliği yaklaşımının sonucudur. Buna benzer bir durum milliyetçi duyguları yüksek olan kesimlerin Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) dışında başka partilere oy vermemesinde görülmektedir.

Sosyo-Psikolojik yaklaşımda seçmenlerin siyasal partiye bağlılık duyduklarından dolayı oy kullandıkları varsayılmaktadır. Bu nedenle ideolojik kimlik yansıtma ve ideolojik olarak oy verme eylemi de bu çerçevede değerlendirilmektedir. Seçmenleri siyasal parti üzerinden kendi ideolojik kimliklerini tanımlamaktadırlar (Turan ve

Temizel, 2015: 75). Seçmenler, elde ettikleri bu siyasal parti kimliği aracılığıyla siyasal alanda meydana gelen ve anlamlandıramadıkları çeşitli hadiseler karşısında bağlı oldukları parti ile birlikte kendilerini konumlandırırlar. Bu şekilde bilgi sahibi olmadıkları olayları yorumlarken partinin almış olduğu karar çerçevesinde değerlendirme yapmaktadırlar (Akgün, 2002: 26). Özellikle seçmenlerin kavramsallaştırma ve soyutlama kapasiteleri sınırlıysa parti kimliği, parti çizgisine referansla mevcut sorunlara tepki verilmesini sağlamaktadır. Parti kimliği, özdeşleştikleri siyasi parti tarafından sunulan argümanları benimseyerek basitleştirmelerine yardımcı olmaktadır. Parti kimliği, siyasetin basitleştirilmesi ve anlaşılması için bir araç sağlamakta ve seçmenlerin seçimlere katılma şansını artırmaktadır (Kalaycıoğlu, 2008: 298).

Parti kimliği, seçimde algısal bir filtre görevi üstlenmektedir. Bireyin, partiye karşı bağlılığı ne kadar yoğun ise algısında meydana gelen yanılma da o kadar güçlü olmaktadır. Örneğin Türkiye’de milliyetçi duygularından dolayı milliyetçi bir siyasal partiye bağlılığı olan seçmen, anadilde eğitim konusunda bilgisi olmamasına rağmen bağlı olduğu partinin bu konuya karşı durması nedeniyle aynı şekilde bir tutum geliştirmektedir. (Aydoğan Ünal, 2016: 102).

Sosyo-psikolojik yaklaşımın savunduğu ilkelerde zayıflamaların ilk işaretleri 1970’lerde ABD’de yapılan seçimlerden sonra görülmüştür. Bu düşüşün nedenleri sivil haklar çatışması, Vietnam ve kentsel huzursuzluklara bağlanmıştır. Ancak kısa bir süre sonra Avrupa ülkelerinde de parti bağımlılığının azaldığı görülmüştür. Vatandaşların artan isteklerine cevap verme noktasında oluşan zorluklar, seçmenlerin siyasal alana olan güven duygularında azalma yaratmış ve seçmenlerin farklı partilere yönelmelerine sebep olmuştur. Seçmenlerin büyük bir kesimi artık kendilerini siyasal bir partiye bağlı hissetmemekte ve oy verirken sosyal, ekonomik ve güncel meseleleri dikkate almaktadır. Bu durumun oluşmasında artan eğitim seviyesinin de etkisinin olduğu görülmektedir (Dalton ve Wattenberg, 2000: 22). Parti bağımlılığının etkisinin azalmasının bir başka nedeni yine 1990’lı yıllarda siyasal partiler arasındaki farklılıkların giderek önemli ölçüde azalması, birçok siyasal partinin merkeze yakın politikalar izlemesidir. Siyasal partiler daha fazla oy alabilmek için ekonomi, dış ilişkiler, azınlık hakları gibi birçok konuda aşırı uçlarda yer almayı birbirlerine yakın düşünceler tercih etmektedirler. Bu da seçmenlerin sadece bir parti ile bağlılık kurmasını güçleştirmektedir (Aydoğan Ünal, 2016: 103-104). Türkiye’de de özellikle 1980’lerden sonra ekonomik gelişmeler, sosyo-kültürel değerler

gibi etkenlerin seçmen tercihini önemli ölçüde etkilediği görülmektedir. Parti bağlılığı giderek azalmakta ve siyasi tercih kaymalarının yoğun olduğu birçok seçim yaşanmaktadır (Dursunoğlu, 2018: 29-30).

Genel olarak ülkelerin kendi iç dinamiklerinde meydana gelen değişim süreçleri ile birlikte küreselleşme ve kitle iletişim araçlarının gelişiminin de yarattığı etkiyle birlikte seçmen davranışlarında bireysellik ön plana çıkmakta, siyasal parti bağlılığında esnekleşme oluşmaktadır. Ancak bu durum siyasal parti bağlılığının kısa dönem içinde ortadan kalkacağı anlamına gelmemektedir. Çünkü halen birçok ülkede ve özellikle de Türkiye’de parti bağlılığının önemli bir şekilde seçim sonuçlarına yansıdığı bir gerçektir.

2.1.6.3. Ekonomik/Rasyonel Yaklaşım

Ekonomik yaklaşım ya da diğer adıyla rasyonel yaklaşım, Anthony Downs tarafından 1957 tarihinde yayımlanan "Demokrasinin Ekonomik Teorisi" (An Economic Theory of Democracy) adlı çalışma ile literatüre kazandırılmıştır. Downs bu eserinde seçmenleri ve siyasi partileri rasyonel olarak nitelendirmektedir. Seçmenler ve partiler için “rasyonel olmak”, faydaları maksimize etmeye ve maliyetleri en aza indirmeye çalışmaktır. Dolayısıyla seçmenin yalnızca oy kullanmanın faydalarının maliyetten ağır basması durumunda oy kullanacağı ve bir adaya diğerinin yerine seçmenin o adayın politikalarından bekleyebileceği faydaların başka herhangi bir adayın politikalarından bekleyebileceği faydalardan daha büyük olması durumunda oy vereceği anlamına gelmektedir (Abrams, 1981: 249). Sosyal eylem teorileri ve rasyonelliğin ekonomik teorilerinin kombinasyonundan geliştirilen ekonomik model, aslında bireylerin oy kullanıp kullanmamaya ve nasıl oy kullanacağına ilişkin motivasyonlarını tercih edilen karardan elde edilecek muhtemel faydanın hesaplamasına bağlamaktadır. Başka bir deyişle, her eylemin sonucunun bir faydası veya maliyeti vardır ve seçmen, kendisine en çok fayda sağlayan veya en az maliyetli olanı seçecektir (Evans, 2004: 69). Buna göre vatandaşlar, seçimlerde kendi gayelerini gerçekleştirmek için en uygun seçenek olarak gördükleri partiye oy vermektedirler. Bu yaklaşımda seçmenlerin tek gayelerinin “maddi çıkar” olarak nitelendirilen fayda maksimizasyonunu sağlamak olduğu varsayılmaktadır (Akgün, 2000: 78).

Ekonomik yaklaşımda, sosyolojik yaklaşım ve sosyo-psikolojik yaklaşımda vurgu yapılan grup davranışları ile sosyalleşme yerine bireye vurgu yapıldığı görülmektedir.

Dolayısıyla, seçmenin oy verme davranışı, bireysel çıkarlar düşünülerek yapılan rasyonel bir eylem niteliği taşımaktadır. Oy, sadakat ve bağlılığın sonucu değil fayda kazanma amacına ulaşmak için kullanılan araç olarak kullanılmaktadır. Bu yaklaşımda seçmen, iktidarın geçmiş performansını yorumlayan ve kendisine sunulan seçenekler arasından siyasal bir tercih yapan “tüketici” şeklinde değerlendirilmektedir (Heywood, 2014: 313). Tüketici olarak nitelendirilen bu rasyonel birey, menfaatlerini etkileyen bir kararla karşı karşıya kaldığında, kazanımlarını maksimize etmenin en uygun maliyetli yollarıyla ilgilenmektedir (Evans, 2004: 71). Downs (1957: 6) rasyonel bireyi 1) Bir dizi alternatifle karşılaştığında daima bir karar verebilen; 2) karşı karşıya olduğu tüm seçenekleri tercihlerine göre, her birinin ya tercih edilen, ya kayıtsız ya da aşağı olacak şekilde sıralayan; 3) geçişli bir tercih sıralamasına sahip; 4) her zaman olası alternatifler arasından tercih sıralamasında en üst sırada olanı seçen ve 5) aynı alternatiflerle karşılaştığı her seferinde hep aynı kararı veren kişi olarak tanımlamaktadır. Ayrıca siyasi partiler, çıkar grupları ve hükümetler dâhil tüm rasyonel karar vericilerin aynı nitelikleri sergilediğini ifade etmektedir. Bireyselliğe yapılan vurgu ekonomik yaklaşımın odak noktası olarak görülmektedir. Abell'in (1996: 260) sözleriyle, "nihai olarak eylemler ve sosyal eylemler bireyler tarafından gerçekleştirilmektedir. Bireysel ve sosyal eylemler de tamamen bireyin kendi çıkar ve refahı ile ilgilidir".

Downs'a göre (1957: 49-50) eksiksiz ve bedelsiz bilgiyle donatıldığı bir dünyada rasyonel vatandaş, oylama kararını şu şekilde vermektedir:

1. Seçmen, çeşitli muhalefet partileri iktidarda olsaydı alacağına inandığı hizmet veya faydalarla, mevcut hükümetin faaliyetlerinden dolayı elde ettiği hizmet veya faydaları karşılaştırarak aralarındaki farklılıkları bulacaktır. Bulduğu bu farklar aracılığıyla tercihini belirleyecektir.

2. İki partili bir siyasal sistemde seçmen tercih ettiği iki partiden birine oy vermektedir. Çok partili bir siyasal sistemlerde ise seçmen oy kullanırken diğer seçmenlerin tercihinin ne yönde olacağını tahmin edip, şu şekilde hareket edecektir:

a) Destek verdiği partinin kazanma ihtimali yüksek görünüyorsa, o partiye oyunu verecektir.

b) Destek verdiği partinin kazanma ihtimali neredeyse hiç yok gibi görünüyorsa, en az tercih ettiği partiyi kazanmaktan alıkoymak için makul bir şansını olan başka bir partiye oyunu verecektir.

c) Gelecek odaklı bir seçmen ise kazanma şansı neredeyse yok gibi görünse de, gelecekteki seçimlerde kendisine sunulacak olan alternatifleri geliştirmek için favori partisine oy verebilecektir.

3. Seçmen, en az bir muhalefet partisi ile iktidar partisini aynı konumda gördüğü için tercih yapamazsa aşağıdaki gibi hareket eder:

a) Siyasal partilerin farklı platform ve politikalara sahip olmalarına rağmen seçmen çıkmazda ise çekimser kalır.

b) Seçmen, aynı platform ve politikalara sahip siyasal partiler arasında çıkmazda ise iktidar partisinin performansını önceki iktidarlara karşılaştıracaktır. İktidar partisi, iyi bir işler yapmış ve performansı yüksekse, iktidar partisine oy verir; kötü işler yapmış ve performansı düşükse, muhalefet partisine oy kullanır; ancak iktidar partisinin performansı dengede ise başka bir ifadeyle hem iyi hem de kötü işler yapmamış ise bu durumda çekimser kalacaktır.

Downs, hem seçmenler hem de partiler açısından eksik bilgiler olduğunu, (Kurella, 2017: 13) seçmenlerin kendi çıkarları ve siyasal partilerin önerileri hakkında doğru ve ayrıntılı bilgiye sahip olmaları gerektiğini varsaymaktadır. Bu varsayım, ekonomik yaklaşımın aynı zamanda en çok eleştirilen kısımlarından birini oluşturmaktadır. Bu yaklaşımın savunucuları, seçmenlerin az bilgiye dayanarak nasıl karar verebileceklerini açıklamak için sezgisel ve bilişsel kısa yol kavramını kullanarak bu zayıflığın üstesinden gelmeye çalışmaktadırlar. Karmaşıklık ve aşırı bilgi yüklemesi ile baş edemeyen seçmenlerin, belirli medya ve kamuya mal olmuş kişilerin, adaylara ve seçim vaatlerine karşı alınan pozisyonları ile akıl yürütme sezgilerini kullandıkları ileri sürülmektedir. Seçmenler, sorunlar ve seçim önerileri hakkında bilgi sahibi olmadıklarından, kitle iletişim ortamına, bir organizasyona, bir kuruluşa veya bir kişiliğe verdikleri güvene göre, bir adayın konumunun çıkarlarına uygun veya aleyhte olduğuna inanmaktadır. Başka bir ifadeyle seçmen, bilgiye dayalı olarak değil, güvene dayalı olarak karar vermektedir (Antunes, 2010: 163-164).

Ekonomik yaklaşım “sorumlu seçmen” fikrine dayanmaktadır. Seçmenler, ülkenin ekonomik performansından iktidarda bulunan parti ya da partileri sorumlu tutmakta ve bu bilinçle hareket etmektedirler (Akgün, 1999: 62). Seçmenler ekonomik kaygıların yanıtı olarak oy vermektedirler. Bu eylemi geriye dönük ve görev odaklı olarak gerçekleştirmektedirler. Aynı zamanda siyasal partilerin fiili politikalarına değil,

ekonomik politikaların sonuçlarına dayanmaktadır. Bu durum seçimlerden önce refah dönemi yaşanmışsa iktidar partisinin daha fazla destek almasına neden olmaktadır (Kiewiet ve Rivers, 1984: 370). Seçmenler, iktidardaki hükümeti ekonomik politika sonuçları (enflasyon, işsizlik, büyüme, ulusal paranın değeri, hisse senedi fiyatlarının gelişimi, vb.) temelinde değerlendirmektedir. Halk politika hedeflerini dikkate almayan politikacıları ekonomiyi yönetme konusunda yeterli görmediğinde görevden alabilmektedir. Dolayısıyla ekonomik oylama, bir demokratik hesap verebilirlik mekanizması oluşturmaktadır (Dorussen ve Palmer, 2002: 1-2). Seçmenlerin tercih yaparken, siyasal partilerin geçmişe yönelik ekonomik faaliyetleri göz önünde bulundukları oy verme yaklaşımı “retrospective voting” olarak adlandırılmaktadır (Lewis-Beck ve Stegmaier, 2007: 519; Gökçe vd., 2002: 9). Geçmişini değerlendirip buna göre oy verme yaklaşımı Downs tarafından ayrıntıya girmeden ortaya konulmuş, (Fiorina, 1978: 429) Key ve Fiorina tarafından yapılan çalışmalarla da geliştirilmiş ve ekonomik yaklaşımın bir versiyonu olarak literatürde yer almıştır. Key, Michigan araştırmasını yeniden inceleyerek, seçmenlerin geleceği düşünüp vaatleri değerlendirmek yerine geçmişini değerlendirip oylarını bu doğrultuda kullandığını ve oy kullanmak için tam anlamıyla bilgiye sahip olmalarına gerek olmadığını ileri sürmektedir. Fiorina da Key ile benzer düşünceler ifade ederken farklı olarak, seçmenlerin geriye dönük değerlendirmeler sonucu oy kullanırken bir partiye bağlılık duygusu geliştirdiğini belirtmektedir. Böylece seçmenler parti bağlılığı sayesinde her seçimde karar verme süreçlerini tekrarlamak zorunda kalmayacaktır. Ayrıca, Fiorina seçmenlerin, önceki nesillerinki de dâhil olmak üzere, rakip partilerle olan tüm geçmiş deneyimleri dikkate aldığını belirtmektedir (Harrop ve Miller, 1987: 149). Böylelikle seçmenlerin geriye dönük değerlendirmelerinin kısa vadeli olmadığı, uzun bir dönemi kapsadığı görülmektedir.

Ekonomik yaklaşımda seçmenlerin sadece geçmişini düşünmediği aynı zamanda geleceğe de baktıkları öne sürülmektedir. Downs (1957: 39), seçmenlerin oy vererek, bir sonraki dönemde kendisini yönetecek hükümeti seçmeye yardım ettiğini ve kararını partilerin iktidarda olmaları durumunda gerçekte ne yapacaklarını kendi zihninde tahmin ederek vereceğini ifade etmektedir. Seçmenlerin geleceğe baktığı ve ekonomik beklentilere göre oy kullandığı teorisine ileriye dönük ekonomik oylama (prospective economic voting) denilmektedir. Ekonomik yaklaşımda seçmenlerin en çok dikkate aldığı konuların başında ekonomik koşullar gelmektedir. Politikacıların ve halkın genel kanısı

seçmenlerin cüzdanlarına göre oy kullandığı yönündedir. Buna göre kişisel veya hane halkı mali koşulları kötüleştiğinde seçmenler iktidar partisini cezalandırmakta, mali koşulların iyileşmesi durumunda ise iktidar ödüllendirilmektedir. Araştırmalara göre bazı seçmenler oy verirken kişisel mali durumu vurgulamak yerine ulusal ekonomik durumu dikkate almaktadır. Ulusal ekonomik koşulların bireysel oy seçimi için önemli olduğu teorisi sosyotropik oylama olarak adlandırılmaktadır (Lewis-Beck ve Stegmaier, 2007: 519). Sosyotropik oylamada da seçmenler hem geriye dönük hem de ileriye dönük olarak davranış sergilemektedirler.

Seçmenlerin gündemde olan konular ve sorunlar hakkında partilerin veya adayların yaklaşımını değerlendirip oylarını bu değerlendirme doğrultusunda verme yaklaşımı “konuya oy verme yaklaşımı” olarak adlandırılmaktadır. Bu yaklaşım entelektüel köklerini Downs geleneğinden almış (Carmines ve Stimson, 1980: 78) ve ekonomik yaklaşımdan esinlenmiştir. Ayrıca seçmenin kendi politika ve tercihlerine ilişkin değerlendirmelerine dayanarak hesaplanmış bir karar verme sürecini içermektedir (Denver, 1994: 90). Parti bağlılığı zayıf olanlar veya hiçbir parti kimliği olmayanlar, oy kullanmakta nispeten özgür davranmaktadır. Özellikle gençlerin, terk edecek uzun süreli bağlılıkları olmadığından konu üzerinde değerlendirmeye yatkın oldukları görülmektedir (Harrop ve Miller, 1987: 155). Ülkenin ve bölgenin sorunlarına ilişkin aday ya da partilerin söylemleri ve yaklaşımları, seçmenin vereceği karar açısından önemli bir etkidir. Özellikle gündemi sürekli işgal eden sorunların ve konuların seçim kampanyalarında kullanılış tarzı bu sorun ve konuların tarafı olan, bilgi ve birikim sahibi seçmenler üzerinde etki yaratabilmektedir (Güllüpunar vd., 2013: 9).

Ekonomik seçmen yaklaşımı ilk dönem bilimsel çalışmaları genellikle iki partili seçimlerin olduğu ülkelerde gerçekleştirilmiştir. McKelvey ve Ordershook tarafından 1972’de çok partili veya çok adaylı seçimleri kapsayacak şekilde genişletildiğinde, farklı bir rasyonel davranış biçiminin olduğu görülmüştür. Bu rasyonel davranış; stratejik, taktiksel veya karmaşık oylama davranışı olarak adlandırılmaktadır (Alvarez ve Nagler, 2000: 58). Stratejik oylama, seçmenlerin çıkarları doğrultusunda daha az tercih edilen bir parti ya da adaya seçim sonucunu etkilemek amacıyla oy vermeleri durumu şeklinde açıklanmaktadır (Muller ve Page, 2015: 3839). Ekonomik yaklaşımın içinden doğan stratejik oy verme yaklaşımında, seçmenler arzuladıkları sonucun oluşması için yeni stratejiler geliştirip uygulayabilmektedir. Dolayısıyla stratejik seçmenler için oy verme

davranışı araçsal bir nitelik taşımaktadır. Seçmenin partisinin barajı geçemeyeceğinin anlaşılması ya da seçilmesini istediği adayın seçilme ihtimalinin olmadığı düşünüldüğünde “ehven-i şer” olarak seçmen tercih değişikliğine gidebilmektedir (Aydoğan Ünal, 2016: 113). Seçmenler, kullandıkları oyların seçim sonucuna bir etkisinin olmasını isterler. Bu nedenle, bazı seçmenler, taraftarı oldukları ya da beğendikleri ancak kazanamayacak bir aday veya partiye oy vermek yerine, daha az çekici buldukları fakat kazanma ihtimalinin olabileceği bir aday veya partiye vererek bir oyu boşa harcamaktan kaçınmaktadır.

Türkiye’de seçmen davranışında uzun yıllar boyunca etnik kimlik, eğitim seviyesi, sosyal çevrenin etkisi, din vb. etkenler belirleyici rol oynamıştır. Ancak özellikle son dönemlerde seçmen davranışlarını belirleyen etkenlerde değişimlerin olduğu görülmektedir. Seçmenlerin seçim dönemlerinde yürütülen kampanyaları ve ekonomik verileri göz önüne alarak çıkarları doğrultusunda hareket ettiği söylenebilir (Aydoğan Ünal, 2016: 110). Bilim ve teknolojiye meydana gelen gelişme, kırsal nüfusunun azalmasıyla şehir nüfusunun artması, bilgiye daha hızlı ulaşılması, tüketim ve üretim şekillerinde oluşan değişimler gibi farklı birçok sebebe bağlı olarak seçmenlerin daha çok bireyselleştiği görülmektedir. Bireyselleşme ile birlikte seçmen üzerindeki sosyolojik ve psikolojik etki azaldığından, fayda ve çıkar odaklı seçmen tercihinde artışın olduğu belirtilebilir (Güllüoğlu vd., 2013: 9).

Downs, (1957: 267) bir bütün olarak siyasi sistem için bireysel bir "sosyal sorumluluk duygusu" nun varlığını önermektedir. İnsanlar, seçmen katılımının iyi işleyen bir demokrasi için gerekli bir ön koşul olduğunu bildikleri için oy kullanmaktadır. Demokratik kurumları tercih eden bireyler sorumluluk duygusu geliştirir ve her seçimde oy kullanarak siyasal davranış sergilemektedir (Schnellenbach ve Schubert, 2014: 5). Oy kullanmak, demokrasilerde çok düşük maliyetlerle ilişkilendirildiğinden, bireyler kamu yararına minimum maliyetle katkıda bulunmaktadır.

Siyaset bilimcilerin ekonomik koşulların seçimleri etkilediği konusunda hemfikir olduğu görülmektedir (Linn vd, 2010: 375). Genel olarak değerlendirildiğinde, seçmen davranışları sosyal grup üyeliği ya da bir partiye olan bağlılık çerçevesinde şekillendiği gibi ekonomik koşullar çerçevesinde de şekillenmektedir. Ekonomik koşullar arasında büyüme oranı, işsizlik oranı, enflasyon oranı ve ekonomik kriz gibi resmi göstergeler olabileceği gibi bireylerin kendi cüzdanı yani kişisel mali durumları da yer

alabilmektedir. Ülkelerin anayasaları, seçim kanunları, seçim türü, iktidarın görevde kalma süresi, muhalefetin gücü gibi birçok unsur ekonomik oylamayı etkileyebilmektedir. Ekonomik yaklaşımda seçmen kararlarının fayda odaklı olması ön plana çıkarken, bu kararların hem geriye dönük, hem ileriye dönük ya da ikisi bir arada olacak şekilde verildiği görülmektedir. Fayda odaklı olması sadece kişisel çıkar anlamı taşımamaktadır. Bireyin yararlandığı kamusal hizmetler de bu fayda kavramının içinde yer almaktadır.

2.1.7. Seçmen Davranışı

Seçimlerin odak noktasında seçmenler bulunmaktadır. Seçmenlerin seçim süreçlerinde nasıl bir davranış sergiledikleri sürekli araştırılan bir konu olmuştur. Çünkü seçmen davranışlarını tahmin edebilmek ve bu yönde stratejiler geliştirmek siyasal partiler açısından büyük önem arz etmektedir. Siyasal partiler iktidarı ele geçirmek, iktidarda iken iktidarı kaybetmemek ya da iktidara ortak olmak gibi nedenlerden dolayı seçmenlerin tercihlerinin hangi etkenler tarafından şekillendiğini bilme ihtiyacı hissetmektedirler. Siyasal partilerin ihtiyacı olan bu bilgi siyaset bilimcilerin de üzerinde durduğu ve araştırdığı bir konu olarak her zaman gündemdeki yerini korumuştur. Seçmen davranışı, siyaset biliminin temel konuları arasında yer alan yöneten yönetilen ilişkisinin siyasal katılım ve siyasal davranış çerçevesinde incelenmesine kaynaklık etmektedir.

2.1.7.1. Seçmen ve Seçmen Davranışı Kavramı

“Seçmek” kavramı sözlükte, benzerleri arasından içinde iyi, uygun, güzel veya faydalı olanını ayırma, oy vermek suretiyle bir mevkiye veya vazifeye getirme davranışı olarak tanımlanmaktadır (Doğan, 1996: 963). Seçmen ise seçme eylemini gerçekleştiren kişidir. Siyaset bilimi terimi olarak seçim, bir kamu vazifesini yerine getirecek kişi veya kurulun, ilgili seçmenler tarafından çok sayıda aday arasından yapılan tercihlerle belirlenmesidir. En kısa ifade ile seçim, yönetilenlerin yönetenleri belirleme faaliyetidir (Türk, 2006: 76). Yönetenleri belirleme faaliyetini gerçekleştirenler, bazı görevlere memur edilecek kişileri seçmeye çağrılan kitleler olarak da adlandırılmaktadır (Le Bon, 1997: 157).

Demokratik yönetimlerin vazgeçilmez unsurlarının arasında belirli dönemlerde yapılan seçimler yer almaktadır. Bu seçimlerde oy veren bireyler, vatandaşlık görevlerini

yerine getirmenin yanı sıra siyasal bir davranış sergilemekte siyasal davranış aracılığı ile görevdeki hükümet politikalarını değerlendirip gelecekte arzu ettikleri gidişat hakkında yargıda bulunmaktadır (Dalton vd., 2011: 142). Seçimlere katılım, hükümetlerin meşruiyeti ve demokratik vatandaşlığın bir ifadesi olarak önem arz etmektedir. Seçime katılım, temsili demokrasilerde hayati bir unsurdur ve demokrasinin meşruiyeti için katılım düzeylerinin yeterince yüksek olması esastır (Lijphart, 1997: 2). Bu anlamda ülkelerin geleceklerini yönlendirmede en etkin görev seçmenlere düşmektedir. Seçmenler sandıkta sergiledikleri iradeleri ile iktidarı belirlemekte ve yönetimde söz sahibi olacak kadrolara yetki vermektedir.

Demokrasinin tarihi geçmişi incelendiğinde seçmenlerin rollerinin zaman içerisinde sürekli arttığı görülmektedir. Seçimlerde oy kullanılmasına bağlı kısıtlamaların kaldırılması için verilen mücadele demokrasi için verilen mücadele ile birlikte yapılmıştır. Seçmenlik sıfatı için belirlenen mülkiyet sahibi olma, belirli miktarda vergi ödeme, cinsiyet, yetenek, ırk gibi kriterler, toplumsal ve siyasal değişimler ile beraber “genel oy” şekline dönüşmüştür. “Genel oy” kavramı ise seçme yeterliğine sahip olma anlamına gelmektedir. Türkiye’de de seçimlerin “genel oy” esasına göre yapılacağı Anayasa’da belirtilmiş ayrıca 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkındaki Kanun ile kimlerin seçmen olabileceği düzenlenmiştir. Buna göre 18 yaşını doldurmuş, seçmen kütüğüne kayıtlı, kısıtlı ve kamu hizmetlerinden yasaklı olmayan her Türk vatandaşı seçimlerde oy kullanabilmektedir (Teziç, 2012: 294-302). Ancak seçim günü silah altında bulunan er, erbaş ve askeri öğrenciler ile taksirli suçlardan mahkum olanlar hariç ceza infaz kurumları ve tutukevlerinde bulunan hükümlüler oy kullanamamaktadır (Odyakmaz vd., 2011: 54).

Seçmenin bir temel hak ve ödev olarak katılım gösterdiği oy verme eylemi en basit anlamda seçmen davranışı olarak nitelendirilmektedir (Gülmen, 1979: 18). Seçmen davranışı aynı zamanda seçmenlerin doğrudan doğruya ya da dolaylı bir şekilde kamu politikalarını etkileme gayesiyle katıldıkları ortak faaliyetleri de içermektedir (Görmez ve Sancak, 2009: 80). Seçmen davranışı iki aşamalı şekilde gerçekleşmektedir. İlk aşamada oy kullanıp kullanmamaya karar verilmesi, ikinci aşamada ise verilen karar oy kullanma yönünde ise hangi partiye oy verileceği belirlenmektedir (Gülmen, 1979: 19). İlk etapta seçilecek yöneticilerin belirlenmesinde etkin rol oynanıp oynanmayacağı, ikinci etapta sahip olunan tutum, değer ve inancın yansıması olan parti tercihi yer almaktadır.

Seçmen davranışına ilişkin araştırmalar yukarıda da detaylı bir şekilde açıklandığı üzere üç baskın kuram etrafında yoğunlaşmıştır. Bunlardan ilki, cinsiyet, yaş, sınıf, statü, meslek, etnik köken gibi etkenlerin seçmen davranışında belirleyici rol oynadığını öne süren sosyolojik veya Columbia ekolü yaklaşımıdır. İkincisi Sosyo-psikolojik yaklaşım ya da Michigan ekolu olup parti özdeşleşmesinin oy verme davranışında belirleyici olduğunu vurgulamaktadır. Son olarak seçmenlerin tamamen çıkarları çerçevesinde davranış sergilediklerini öne süren ekonomik ya da rasyonel yaklaşım kuramıdır. Söz konusu yaklaşımlar, seçmenlerin oy verme davranışlarında en azından bir dereceye kadar sorumlu ve tahmin edilebilir olduğunu varsayarken bu okulların çağdaş eleştirmenleri, karizmatik liderlerin rolü, siyasi meseleler ve medyanın rolü gibi kısa vadeli ve oldukça öznel etkenleri vurgulamaktadır. Öte yandan tüm bu etkenlere paralel olarak geçerli siyasal düzen, seçim sistemleri gibi durumların da seçmen davranışında belirleyici rolleri bulunmaktadır.

2.1.7.2. Seçmen Davranışını Etkileyen Unsurlar

Seçmen davranışını etkileyen birçok unsur bulunmaktadır. Bu unsurlar cinsiyetten aile yapısına, gelir durumundan yerleşme yerine, liderden sosyal çevreye kadar bireyin iç dünyası ya da dış dünyası ile ilgili oldukça geniş bir alana yayılmıştır. Literatürde bu unsurlar bazen ayrı ayrı başlıklar altında bazen de birkaç unsur bir arada değerlendirilmiştir. Bu çalışmada seçmen davranışını etkileyen unsurlar; siyasal, sosyolojik ve ekonomik olmak üzere üç başlık altında incelenmiştir.

2.1.7.2.1. Seçmen Davranışını Etkileyen Siyasal Unsurlar

Seçmen davranışını etkileyen siyasal unsurların başında “siyasal parti” unsuru gelmektedir. Siyasal partiler, ister iktidarda olsun ister muhalefette olsunlar, demokratik siyasal hayatın vazgeçilmez unsurları arasında yer almaktadır (Teziç, 1976: 5). Siyasal partiler, belirli bir programı olan, siyasal iktidarı ele geçirme veya iktidarı paylaşma amacı bulunan, süreklilik arz eden bir örgüt yapısına sahip kuruluşlardır (Kapani, 2007: 176). Siyasal partiler iktidarı ele geçirme ya da paylaşma amacını demokratik sistemlerde seçimler aracılığıyla gerçekleştirebilmektedir. Seçimlerde seçmenleri etkileyerek oylarını alma yarışı içine girmektedirler. Siyasal partiler, sahip oldukları ideoloji, söylemleri,

icraatları, seçmene vaatleri, politikaları gibi unsurlar ile seçmen davranışlarını kendi lehlerine çevirmeye çalışmaktadır.

Demokrasilerde parti kimliği seçmen davranışlarını etkileyen uzun dönemli ve en önemli faktörlerin başında gelmektedir. Partiye bağlılık, seçmenlerin tercih yaparken dayandıkları psikolojik bağlılığı yansıtmaktadır. Siyasal partiye olan bağlılık duygusunun yüksek olması hem siyasal katılımın yüksek seviyelerde olmasına hem de parti desteğinin uzun vadeli olmasına neden olmaktadır (Sitembölükbaşı, 2005: 202). Bireyler küçük yaşlardan başlayarak yakın çevrelerinin etkisi ile belli bir partiye yakınlık hissetmeye başlar ve bu psikolojik bağlılık giderek güçlenip ömür boyu devam etmektedir. Seçmenler, ekonomik kriz ya da kötü aday gösterilmesi gibi farklı nedenlerden dolayı bağlılık hissettikleri partiden başka bir partiye oy verseler bile, sonraki seçimlerde tekrar eski partilerine oy vermektedir (Gökçe vd., 2002: 8). Seçmenler, parti bağlılığı sayesinde bilgi sahibi olmadıkları siyasal konular hakkında yakınlık duydukları partinin yorumları ile hareket edip buna göre davranış sergilemektedir (Turan ve Temizel, 2015: 124).

Siyasi partiler, seçim zamanlarında göstermiş oldukları adayların seçmenler tarafından beğenilmesi ve kabul görmesi yönünde hareket etmektedir. Seçmenler de kendilerine sunulan aday listesinden beğendikleri, kendilerine yakın gördükleri, belirli kriterlere sahip olanları tercih etme davranışı sergilemektedir. Bu iki yönlü etkileşim seçmenlerin oy verme davranışını şekillendirmekte, özellikle belediye seçimlerinde, çok önemli bir unsur olarak ön plana çıkmaktadır. Seçmen aday ile kendisi arasında bir bağ kurmaya çalışmakta ve bu yönde tercih kullanmaktadır. Seçmen, adayın güvenilirlik, dürüstlük, tecrübe ve karizma gibi özelliklerine dikkat etmektedir. Aday imajı olarak nitelendirilen bu durum dünyada olduğu gibi Türkiye’de de etkisini gittikçe arttırmaktadır (Uztuğ, 2004: 66). Aday imajı, adayın dışadönük temsil özelliğidir. Bu büyük ölçüde zihinde var olan bir yapı olup, adayın medya veya toplum tarafından oluşturulan özelliklerinin algılanma düzeyinden oluşmaktadır. Genel olarak siyasal kampanyaların ve faaliyetlerin kapsamının daralması, medyanın etkisinin artmasıyla birlikte aday imajı hem seçmenler tarafından hem de siyasal partiler tarafından benimsenmeye başlanmıştır (Lilleker, 2006: 95). Siyasal partiler kendilerini temsil edecek olan adayın; kişisel oy potansiyeli, toplumla ilişkileri ve iletişimindeki başarısı, iyi bir şöhret ve imajının olması, yüz kızartıcı bir geçmişinin olmaması gibi özelliklerini dikkate almaktadır (Uslu Divanoğlu, 2008: 111). Aday unsuru, genel seçimlere göre yerel seçimlerde daha baskın

bir etken olarak ön plana çıkmaktadır. Yerel seçimlerde, seçmen parti adaylarını daha önceden bildiği ya da seçim sürecinde daha yakından tanıma olanağı yakalayacağı için aday faktörüne daha fazla önem vermektedir. Aday, özellikle siyasetle ilgilenmeyen ve kararsız seçmenler nazarında daha da büyük önem arz etmektedir. Belediye seçimlerinde, partinin ideolojisi, kadrosu, programı gibi unsurlar ikinci planda kalmaktadır (Göker ve Doğan, 2015: 46). Adayın sahip olduğu etnik köken, sosyal sınıf ya da cinsiyet kimliği seçmenler tarafından oy verirken göz önünde bulundurulmuş öğeler olarak değerlendirilmektedir. Adayların sahip olduğu bu kimlikler seçmenlerin grup temelli hareket etmelerine neden olmakta ve seçmenlerin bu kimlikler aracılığıyla kendilerine yakın gördükleri ve bütünleştikleri kişilerden yana tercih kullanmalarını sağlamaktadır (Turan ve Temizel, 2015: 147). Bu nedenle farklı kimliklere sahip ya da farklı yerleşim yerlerinden getirilen ithal adaylara seçmenler pek de sıcak bakmamaktadır. Seçmenler kendilerinden saydıkları, kendilerine yakın hissettikleri ve sorunlarını yakından bilen adaylara yönelim sergilemektedir.

Seçmen davranışını etkileyen siyasal unsurlardan biri de lider unsurudur. Lider, insanları hedeflere ulaşma yönünde etkileme yeteneğine sahip olan kişidir (Daft, 2010: 472). Lider, grup üyelerinin hissettiği ancak açığa çıkmamış ortak görüş ve talepleri, kabullenir bir amaç şeklinde ortaya koyan ve üyelerin güçlerini bu amaç etrafında harekete geçiren bireydir (Erzen, 2008: 67). Siyasi lider ise bağlı bulunduğu siyasi partinin başında bulunan ve partiyi yöneten kişidir. Siyasi liderler, partilerinin değerlerini, stratejilerini, ilkelerini kendi kimliklerinde temsil etmektedir. Seçmen, lideri partinin vitrini olarak görüp, partiyi değerli kılan ya da seçim kaybedildiğinde partiye zarar veren kişi olarak değerlendirmektedir (Dursunoğlu, 2018: 110). Seçmen, lidere hayranlık, saygı ve güven duymaktadır. Kendilerini liderleri ile özdeşleştirir ve lider tarafından oluşturulan ilkeler ve değerlerle tutarlı davranırlar (Bass vd., 2003: 208). Siyasi liderlerin, meşruiyet temelinde otorite ve yaptırım güçlerinin bulunması, siyasi konuları kavrama, analiz ve sonuçlandırmalarındaki başarıları seçmen üzerindeki etkilerinin yüksek düzeyde olmasına neden olmaktadır (Dursunoğlu, 2018: 111). Seçmenler verecekleri oyun yönünü izah ederken parti isimlerinden çok parti liderinin ismini zikretmektedirler. Anavatan Partisi (ANAP) yerine Turgut Özal, Demokrat Parti (DP) yerine Adnan Menderes, Demokratik Sol Parti (DSP) yerine Bülent Ecevit, Refah Partisi (RP) yerine Necmettin Erbakan, Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti) yerine Recep Tayyip Erdoğan

isimlerinin zikredilmesi bu etkinin ne kadar yüksek düzeyde olduğunu göstermektedir. Birçok seçmen, liderin ismini bildiği halde partinin ismini anımsayamamaktadır. Lider, parti ile o kadar özdeşleşmiştir ki liderin siyaseti bırakması ya da ölmesi durumunda partinin de siyaset arenasındaki etkisinin azaldığı görülmektedir. Türk siyasal hayatında önemli yer edinen ANAP'ın, Turgut Özal'ın parti liderliğinden ayrılması sonrası büyük oy kaybı yaşaması, bu durumun örnekleri arasında yer almaktadır. Aynı durum Erbakan'dan sonra RP ve Ecevit'in ölümünden sonra DSP'de de yaşanmıştır.

Parti liderlerinin yanı sıra, partilerin programları, söylemleri ve vaatleri de seçmen tercihini etkileyen siyasal unsurlar arasında yer almaktadır. Siyasal bir partinin programı onu diğer partilerden farklı kılan ve iktidara gelindiğinde seçmenlerin ihtiyaçlarının, isteklerinin ve beklentilerinin nasıl karşılanacağını gösteren temel eylem planıdır. Bu eylem planlarının gerçekçi, partinin ideolojisi ile uyumlu ve tutarlı olması seçmen tarafından dikkate alınan hususlar olarak görülmektedir (İslamoğlu, 2002: 124). Siyasal partiler programlarında seçmenleri etkilemek için genellikle ekonomik unsurları vurgulamakta, vaat ve söylemlerini de bu yönde geliştirmektedir. 1991 genel seçimlerinde DYP'nin 500 günlük bir zaman dilimi içinde herkese bir ev ve bir araba verileceğini vaat etmesi ve bunu "Herkes İki Anahtar" şeklinde sloganlaştırması konuya verilebilecek örnekler arasında yer almaktadır. Benzer şekilde RP'nin "adil düzen" ilkesi ile herkesin adil bir gelire sahip olacağını ve sosyal adaletin sağlanacağını taahhüt etmesi (Karagöl ve Dama, 2015: 2), partinin seçmenler tarafından tercih edilmesine neden olmuştur.

Küreselleşen dünyada hızlı bir şekilde gelişen bilgi teknolojilerinin yaygınlaşmasıyla birlikte iletişim daha hızlı bir hale gelmiş (Büyükbaykal, 2005: 71) ve kitle iletişim araçlarının da etkinliği artmıştır. Yaşamın her alanında olduğu gibi siyasal alanda da belirleyici rol üstlenmiştir. Kitle iletişim araçlarıyla seçmenler ihtiyaç duydukları tüm bilgilere rahatlıkla ulaşabilmekte, tercih ettikleri partilerle ilgili haberleri görebilmektedir (Kalender, 2005: 118). Kitle iletişim araçları, farklı yerlerde yaşayan bireylerin aynı anda aynı düşünce ve fikirleri paylaşmalarını, aynı duyguları hissedebilmelerini, aynı mevzularla ilgilenmelerini, çevrelerinde olup bitenleri algılayabilmelerini ve sonuçta bir kamuoyu oluşturacak güce sahip olabilmelerini sağlamaktadır. Bu durum kitlelere yönelik siyasal bilgi akışının hızlı bir şekilde sağlanmasına, tutum ve tercihlerin belirli yönde oluşmasına ve hatta kitlelerin ideolojik

açından da etkilenmesine neden olmaktadır. Bu yönüyle kitle iletişim araçlarının siyasal sosyalleşme sağlayarak seçmen davranışları üzerinde etki yarattığı düşünülmektedir (Çukurçayır, 2002: 71). Kitle iletişim araçları verdikleri mesajlar aracılığıyla birey üzerinde çeşitli uyarılar meydana getirmekte, bireyde uyarılara uygun bir davranış veya tepki oluşmasını sağlamaktadır (Akıncı, 2104: 319). Seçmenler özellikle siyasal konularda kitle iletişim araçlarının etkisi altında kalarak, kararını kimi zaman değiştirebilmekte kimi zaman da aynen devam ettirebilmektedir. Bu nedenle siyasal parti ve adaylar seçmen tercihini kendi lehlerinde değiştirebilmek için kitle iletişim araçlarının dolayısıyla medyanın önemsenmeyecek derecedeki gücünden faydalanma yoluna gitmektedirler (Akay, 2012: 47). Kitle iletişim araçları konuların gündeme alınması ve gündemi işgal etmesinde önemli rol oynamaktadır (Çavuşoğlu ve Pekkaya, 2015: 97). Kitle İletişim araçları bireylere siyasi meseleler hakkında bilgi sağlayarak bir yandan vatandaşların siyasal katılımını arttırmayı amaçlarken öte yandan olası suistimalleri ortaya çıkararak hükümetleri sorumlu tutan bir kontrol mekanizması olarak hizmet etmektedir (Votmer ve Schmitt-Beck, 2006: 199). Seçmen bu suistimler hakkında bilgi sahibi olarak tercihini yeniden şekillendirebilmektedir.

Seçim dönemlerinde seçmenlere daha hızlı ve daha az emek harcayarak ulaşmak için kitle iletişim araçları arasında en yoğun şekilde internetin kullanıldığı görülmektedir (Temel, 2013: 249). Günümüzde internet aracılığı ile twitter, instagram, facebook, youtube gibi sosyal medya uygulamalarıyla hem seçmenler siyasi partileri ve adayları takip edebilmekte hem de siyasal partileri ve adaylar seçmenlere ulaşabilmektedir. Bu uygulamalar ile seçmenler çok hızlı bir şekilde bilgilendirilmekte ve yine çok hızlı bir şekilde harekete geçirilebilmektedir. Sosyal medya; bilgi, algı ve eylem üzerinden seçmenlerin hızlıca örgütlenerek siyasal davranış sergilemesini sağlamaktadır. Sosyal medyada seçmenin düşünce ve ideolojisine uygun paylaşımlar siyasal davranışı pekiştirirken, düşünce ve ideolojilerine ters düşen paylaşımlar siyasal davranışı revize edebilmektedir (Dursunoğlu, 2017: 1584). İnternet ve sosyal medya, siyasal partilerin mesajlarını büyük kitlelere ulaştırdığından özellikle geleneksel kitle iletişim araçlarının desteğini bulamayan küçük ve aşırı uçtaki siyasal partiler için büyük avantaj sağlamaktadır (Öksüz ve Yıldız, 2004: 994). Parti bağlılıklarının zayıf olduğu ve parti bağlılıklarının azaldığı durumlarda, ele alınacak yeni konular olduğunda, bilginin görsel kanıtlarla ve tarafsızlıkla verilmesiyle birlikte inandırıcı olduğu durumlarda kitle iletişim

araçları seçmen davranışları üzerinde önemli etkiye sahip olmaktadır (Harrop ve Miller, 1987: 221).

Seçmen davranışları üzerinde etkili olduğu düşünülen bir unsur da kamuoyu araştırmalarıdır. Kamuoyu araştırması; örneğin alındığı, daha büyük bir gruba veya popülasyona genelleme yapmak için kullanılan, bir insan alt kümesinden veya örnekleminden bilgi toplamanın sistemli, bilimsel ve nesnel bir yolu (Lake ve Harper, 1987: 5) olarak nitelendirmektedir. Kamuoyu araştırmaları hem seçmenler için hem de siyasal partiler ve adaylar için önem taşımaktadır. Siyasi partiler ve adaylar, seçimlerde üzerinde yoğunlaşacakları konuları, takip edecekleri stratejileri kamuoyu araştırmaları sonucunda belirlemektedirler. Siyasal partiler seçmenlerin talepleri doğrultusunda adaylar belirleyebilmektedir. Seçmenler de kamuoyu araştırmaları aracılığıyla tutum, kanaat ve siyasal meseleler hakkında görüşlerini siyasal parti ve liderlere iletebilmektedir (Kalender, 2005: 96). Sık sık yapılan partilerin oy oranlarıyla ilgili kamuoyu araştırmaları özellikle kararsız seçmenleri etkilemekte (Atar, 2006: 219), seçmen oy vereceği partiyi oy oranlarına bakarak değiştirebilmektedir. Seçmenler ya kamuoyu araştırmalarında önde olan partiyi destekleme eğilimine girmekte, bu durumda geride olan partiler güç kaybetmeye başlarlar ya da seçilmesine kesin olan adaya değil, şansı daha az olan parti veya adaya yönelmektedir. Burada genellikle güçlünün kazanmasını engelleme isteği, zayıf adaya acıma duygusu ön plana çıkmaktadır (Güz vd., 2018: 9). Ayrıca kamuoyu araştırmaları seçim barajı olan Türkiye gibi ülkelerde, barajın altında kalan partilerin belirlenmesi sonrası hem siyasal partilerin hem de seçmenlerin yeni siyasal davranış oluşturmalarını sağlamaktadır. Baraj altında kalması kesin olarak görülen partiler bağımsız adaylar ile seçime girme yöntemini benimseyebilmektedir. Seçmen ise destek verdiği partinin barajı geçemeyeceğini düşündüğünde kendisine yakın hissettiği başka bir partiyi desteklemeye yönelmektedir. Bunun en somut örneği HDP (Halkların Demokrasi Partisi)'de görülmüştür. Seçimlerde barajı geçemeyeceği belirgin olduğu dönemlerde bağımsız adaylar ile seçime girmiş, baraja yakın olduğu dönemlerde ise farklı sol düşünceye sahip seçmenlerden destek görmüştür (Dursunoğlu, 2018: 141-142). Kamuoyu araştırmaları sonucunda baraj sorunu yaşayan partiler bazen de işbirliği yapma yolunu tercih edebilmektedir. Bu işbirliği genellikle barajı geçme ihtimali yüksek olan partinin aday listesine dâhil olma ya da özellikle yerel seçimlerde ortak aday belirleme şeklinde gerçekleşmektedir.

Seçmen davranışlarını etkileyen bir diğer siyasal unsur siyasal seçim kampanyalarıdır. Siyasal kampanyalar, insanların eylemlerini etkilemek için tasarlanmış ikna edici iletişim biçimlerinden biridir. Siyasal kampanya bir bireyin veya grubun belirli bir bağlamda daha fazla sayıda insanın davranışını kendi yararına manipüle etmek için tasarlanmış faaliyetlerini ifade etmektedir (Nimmo, 1970: 9-10). Siyasal kampanyalar, siyasal aktörler (partiler, adaylar, hükümetler ve diğer siyasi kurumlar) tarafından başlatılan, seçmenleri kendi davalarının haklılığına ikna etmeye, politika ve faaliyetleri konusunda bilgilendirmeye yönelik süreçtir (Rüdiger ve David, 2004: 1). Siyasal kampanyalar özellikle parti bağlılığı bulunmayan ve kararsız seçmenler üzerinde etki göstermektedir. Bu nedenle parti bağlılığının giderek azaldığı son dönemlerde siyasal kampanyaların önemi gittikçe artmaktadır (Kalender, 2005: 80).

Norris (2000: 138), seçim kampanyalarını üç döneme ayırmaktadır. İlki 19. yüzyıldan başlayıp 1950'lere kadar süren, yerel ve merkezî olmayan parti gönüllüleri tarafından afiş, broşür, radyo aracılığıyla yapılan modern öncesi dönemdir. İkincisi, biraz daha profesyonelleşme ile özellikle televizyon aracılığıyla yapılan ve 1960'ların başından 1980'lere kadar süren modern dönem ve üçüncü olarak da 1990'lardan günümüze kadar devam eden, özel parti birimleri, profesyonel danışmanlar aracılığıyla özellikle internet gibi kitle iletişim araçlarının kullanıldığı postmodern dönemdir.

Siyasal kampanyalarda seçmenlere ulaşmak için teknolojiye uygun araçlar, teknikler ve yöntemler kullanılmaktadır. Televizyon, sosyal medya uygulamaları, gazeteler, dergiler, ev ziyaretleri, promosyonlar, billboard afişleri, pankartlar, mitingler, araç konvoyları, siyasal reklamlar, seçim büroları, seçim müzikleri ile diğer yazılı ve görsel ilanlar siyasal aktörlerin seçmenlere ulaşabilmek için kullandıkları en yaygın kampanya araçları arasında yer almaktadır (Balcı vd., 2013: 69).

2.1.7.2.2. Seçmen Davranışını Etkileyen Sosyolojik Unsurlar

Seçmen davranışlarını etkileyen sosyolojik unsurların ilk sırasını aile almaktadır. Aile; bireyin içinde doğduğu, temel bilgilileri aldığı ve olgunlaştığı toplumsal yapının en küçük birimidir. Birey; inanç, düşünce, tutum ve davranışlarının temellerini içinde büyüdüğü aileden almaktadır. Aile, bilinçli ya da bilinçsiz olarak uyguladığı sosyalleşme süreci ile çocuğa hem toplumsal norm ve değerleri hem de aile içindeki somut ilişkiler

aracılığı ile belli karar verme kalıplarını aktarmaktadır. Böylece aile bir yandan seçme işlemini bir yandan da davranışın temelini bireye aşlamış olmaktadır (Uysal, 1984: 116).

Seçmen davranışlarına kuramsal yaklaşımlar bölümünde de değinildiği üzere sosyolojik yaklaşım da seçmen davranışının oluşumunda bireyin ait olduğu sosyal grupların etkili olduğu ve bunların içinde de özellikle ailenin en temel katkıyı sunduğu, sosyo-psikolojik yaklaşımda ise parti kimliğinin ya da bir partiye duygusal bağlılığın oluşmasının temellerinin ailede atıldığı araştırmalar sonucu belirlenmiştir. Her iki yaklaşımın ortak ve odak noktasını aile oluşturmaktadır.

Anne ve babanın siyasal eğilimlerinin birbiriyle uyumlu olduğu durumlarda çocuğun ailenin siyasal düşüncesi doğrultusunda eğilim gösterme ihtimali yükselmektedir (Lazarsfeld vd., 1960: 138). Aile içinde eşlerin de büyük oranda benzer siyasal tercih sergiledikleri, özellikle siyasetle ilgilenmeyen kadınların eşlerinin istekleri doğrultusunda hareket ettikleri görülmektedir (Campbell vd., 1980: 147-235). Ailede ebeveynlerin siyasal görüşleri farklı olduğunda anne siyasal açıdan çocuk üzerinde daha etkin olmaktadır. Anne siyasi açıdan eğitilmiş ve bilgili ise özellikle kız çocukları anneden etkilenmektedir. Bunun nedeni ise anne ile çocuk arasındaki duygusal bağın daha güçlü olmasıdır. Erkek çocuklarında ise anne ve babadan etkilenme durumu eşit olarak görülmektedir (Alkan, 1989: 63). Ailede anne, baba ve çocuk arasında siyasal bilgi alışverişinin olması, çocukların oy verme çağına gelmeden küçük yaşta bir siyasi parti seçmenlerini veya bir partiye ilgi duymalarına neden olmaktadır. Çocuk tarafından seçilen veya ilgi duyulan parti ise anne ve babanın destek verdiği parti olmaktadır (Karakoç, 2000: 39). Türkiye’de yapılan araştırmalarda da ailenin bireyin siyasal tercihleri üzerinde cinsiyet, yaş, eğitim, çalışma durumuna göre farklı düzeylerde de olsa etkili olduğunu göstermiştir. Bireyin yaşı ilerledikçe ailenin siyasal davranış bağlamında birey üzerindeki etkisi giderek azalmakta, yerine farklı unsurlar etki göstermektedir (Aydın ve Özbek, 2004: 144-167). Birey üzerindeki aile etkisinin azalmasında iletişim teknolojilerinde meydana gelen gelişmeler de önemli rol oynamaktadır. İnternet ve sosyal medya ağlarının kullanımının artmasıyla çocuk ve aile arasındaki iletişim azalmakta, çocuk siyasal bilgilerin büyük bir kısmını internet veya sosyal medya ağları aracılığıyla elde etmektedir.

Seçmen davranışını etkileyen sosyolojik unsurlardan ikincisi yaş unsurudur. Birey siyasal davranışının ilk şekillenmelerini aileden aldıktan sonra, yaşamı süresince

hayatında yer alan bütün sosyal gruplardan etkilenmektedir. Yaşam sürecinde gençlik, orta yaş, orta yaş üstü ve yaşlılık olarak değerlendirilen dört evre görülmektedir. Birey bu evrelerde farklı toplumsal roller üstlenmekte ve farklı siyasal davranışlar sergilemektedir. Gençlik dönemi siyasal davranış açısından en hareketli evre olarak görülürken, yaş ilerledikçe bu hareketlilik azalmaktadır. Bu azalmanın nedeni yaşı ilerlemesiyle bireyin sorumluluklarında ve rollerinde artış yaşanmasıdır. Gençlerde görülen hareketlilik siyasal katılıma yansımamakta, gençlerde siyasal katılım davranışı yaşlılara oranla daha az gerçekleşmektedir (Negiz, 2007: 54). Bireylerde yaş ilerledikçe hayat tecrübesi, sorumluluk, bilgi ve birikim artmaktadır. Bu artış bireyin siyasi tercihlerine yansımakta ve bu tercihlerden siyasi katılım da etkilenmektedir (Şentürk, 2008: 31). Bireylerin değişen sosyal koşulları siyasi davranışlara da yansımaktadır. Gençlik dönemi bir aile kurmak, yaşamlarında başarılı olmak veya aile gelirini güvence altına almak ile meşguliyet dönemi olduğundan siyasete daha az ilgi duyulmasına neden olabilmektedir. Ebeveynlik döneminde siyasal çıktılar sahip olunan çocukları da etkilediğinden siyasete verilen önem artmakta, yaşlılıkta ise siyasal katılım tekrar düşebilmektedir (Goerres, 2007: 4). Buna göre genellikle 16-20 yaş aralığında siyasete ilgi ve siyasal katılım en düşük seviyede, 20- 45 yaş aralığında en yüksek seviyeye çıkmakta, 45 yaşından sonra düşüşe geçmekte ve 65 yaşından sonra en düşük seviyelere inmektedir (Öztekin, 2011: 258).

Bireylerin siyasi davranışlarında özellikle oy verme eğiliminde ortaya çıkan farklılık kuşaklar arasında var olan tutum farklılığının yansıması olarak görülmektedir. Buna göre gençler, yaşlılara göre daha fazla değişim ve yenilik yanlıdır. Yaşlılar ise daha çok tutucu eğilimler göstermektedirler. Gençlikten sonra olgunluk döneminde kişiliklerde ılımlılık oluştuğu kabul edilmektedir. Üstelik yeni durumlara uyum sağlamak için zamanlarının giderek azaldığını da hissetmektedir. Bernard Shaw'a ait olan "Eğer yirmi yaşında iken komünist değilseniz, kalbiniz yok demektir; kırk yaşına geldiğinizde hala komünist iseniz, kafanız yok demektir" sözü konuyu özetler niteliktedir (Kışlalı, 1987: 133-135). Gençlerin tutumlarının doğal olarak liberal veya radikal, yaşlıların ise muhafazakâr olduğu yönünde genel bir kanı bulunmaktadır (Butler ve Stokes, 1971: 43). Ancak farklı dönemlerde ve farklı ülkelerde bu durum değişebilmektedir. Ülkelere, toplumlara, kültürlere göre oluşan bu davranış farklılığını doğrudan yaş unsuru

ilişkilendirmemek, bireyin yaşamış olduğu koşullar ile yaşın etkileşimi sonucu oluşan bir yansıma olarak görmek gerekmektedir (Sitembölükbaşı, 2001: 80).

Seçmen davranışını etkileyen sosyolojik unsurlardan üçüncüsü cinsiyet unsurudur. Cinsiyetten dolayı rol farklılığı bütün toplumlarda görülmektedir ve bu rol farklılığı aynı zamanda siyasal davranışlara da yansımaktadır. Siyasal katılım erkeklerde geniş bir alana yayılmışken, kadınlarda daha dar bir alanda görülmektedir. Bu durum hukuksal bakımdan farklılık oluşturmamasına rağmen sosyolojik olarak bir gerçekliğe sahiptir. Erkek ev dışındaki rolleri üstlenirken kadın ev ve aile içinde rolleri üstlenmektedir. Erkeklerin siyasal davranışlarda bulunabilme bakımından sosyo-ekonomik donanımlarının kadınların sahip olduğu donanımdan farklı olması kadınların aleyhine bir boyut almasına neden olmuştur. Kadın kendisine verilen aile ve ev içi roller nedeniyle siyasal yaşamın dışında bırakılmıştır. Aynı zamanda kadının da kendisine verilen rollerle yetinmesinden dolayı siyasal yaşama aktif bir şekilde katılması beklenmemektedir (Dursun, 2018: 110). Bu nedenle hemen hemen her ülkede kadınlar erkeklerden daha az oy kullanmaktadır (Lipset, 1960: 199).

Kadınların siyasal hayata geç başlamasında oy kullanma hakkının ilk zamanlarda sadece soylu erkeklere verilmesinin büyük etkisi olmuştur. 1893 tarihinde Yeni Zelanda, 1903 tarihinde Avusturalya ile başlayan kadınların oy kullanma serüveni birçok Avrupa ülkesinde ancak 2. Dünya Savaşı sonrasında başlamıştır (Dahl, 2015: 103). Kadınların siyasal katılım sağlamasının kısa bir geçmişe sahip olması, kadınların siyasete olan ilgisinin erkeklere nazaran az olmasına neden olmuştur.

Çoğu toplumda kadınların erkeklerden daha muhafazakâr ve daha dindar olduğu görülmektedir. Cinsiyetler arasındaki bu değer farklılığı, değişen yaşam deneyimlerinden kaynaklanmaktadır. Kadınlar, özellikle ev kadınları geçmişleri ve ilgi alanları kendilerine benzer olan, siyasi olarak daha az bilgili insanlarla iletişim kurmakta ve siyasal alandan uzak kalmaktadırlar. Bu nedenle erkeklerin sosyal ve ekonomik baskısı altında sahip oldukları kültürün baskın muhafazakâr değerlerini korumaya çalışmaktadırlar (Lipset, 1960: 207-208). Erkeklerin yapmış olduğu siyasal tercihler genellikle zor değişirken, kadınların yapmış olduğu siyasal tercihler kolaylıkla değişebilmektedir. Erkekler daha çok parti ideolojisi ve parti programlarından etkilenirken kadınlar daha çok parti liderinin veya adayların kişiliğinden etkilenmektedir. Evli kadınlar genellikle eşlerinin tercihlerine uyma eğilimi göstermektedir (Kışlalı, 1987: 145). Kadınların oy verirken daha çok kadın

adayları tercih ettiği de görülmektedir (Dolan ve Lynch, 2016: 592). Erkekler, oy verme tercihlerinde kadınlara göre sürekli olarak daha fazla ekonomik değerlendirme yapmaktadır. Erkekler, özellikle iktidar partisini değerlendirirken genellikle bireysel ekonomik durumlarını göz önünde bulundururken, kadınlar daha çok oy verme kararlarında ulusal ekonomiye ilişkin algılarını dikkate almaktadır (Welch ve Hibbing, 1992: 209).

Türkiye’de de diğer ülkelerde olduğu gibi kadınlar uzun yıllar siyasal alan dışında tutulmuş, kadınlara yönelik kısıtlamalar ve verilen kültürel roller, kadınların siyasal katılımının sadece oy verme ile sınırlanmasına neden olmuştur. Kadınların eğitim ve gelir düzeyinde meydana gelen artış siyasal katılımı da arttırmaktadır (Atabey ve Hasta, 2018: 499). Kadınların oy verme açısından katılımının artması diğer siyasal katılım türleri olan partiye üye olma, aday olma, propaganda süreçlerine katılma vb. alanlarında görülmemektedir. Başka bir ifade ile cinsiyet farklılığı oy verme dışında diğer siyasal katılım alanlarında devam etmektedir (Burns vd., 2001: 64).

Seçmen davranışını etkileyen sosyolojik unsurlardan dördüncüsü eğitim unsurudur. Eğitim, aileden başlayıp, okulla ve toplumsallaşma ile devam eden ve bireyin ölümü ile sonlanan bir süreçtir. Bu süreçte bireye bilgi, beceri kazandırılıp birey yetiştirilir ve geliştirilir. Eğitimin amacı bireye kültür kazandırmak, yeteneklerini en üst düzeyde geliştirmek, topluma ve ülkesine yararlı vatandaşlar yetiştirmektir (Betrand, 2009: 15). Eğitim, bireye siyasal davranış sergilerken dışsal etkilerden önemli derecede etkilenmeden kendi fikir ve kapasitesi çerçevesinde hareket etme olanağı sağlamaktadır (Dursunoğlu, 2018: 79). Okullar aracılığıyla verilen eğitim ile siyasal sistemin veya rejimin meşruiyeti benimsetilmekte, devlete karşı itaat duygusu ve ulus bilinci kazandırılmaktadır (Sitembölükbaşı, 2001: 28-30). Bununla birlikte okullarda verilen eğitim ile bireylere siyasal değerler de aktarılmaktadır (Altan, 2011: 323).

Almond ve Verba’nın (1989: 317) yapmış olduğu çalışmada eğitim durumunun siyasal alan ile yakın bir ilişki içinde olduğu görülmüştür. Buna göre;

- Eğitimli bireyler, hükümetin birey üzerindeki etkisinin daha çok farkındadır.
- Eğitimli bireyler, siyaseti daha çok takip etmekte ve seçim kampanyalarına daha fazla katılmaktadır.
- Eğitimli bireylerin siyasi bilgisi daha fazladır.

- Eğitimli bireylerin geniş bir yelpazeye sahip olan siyasi konular hakkında görüşleri ve ilgileri daha fazladır.
- Eğitimli bireylerin, siyasi tartışmalara girme olasılıkları daha fazladır.
- Eğitimli bireyler, siyaseti daha geniş bir kitleyle tartışma konusunda kendilerini daha özgür hissederler.

Eğitim düzeyinin farklılığı, farklı seçmen davranışlarının ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Eğitim düzeyi arttıkça bireyde parti bağımlılığı oranı azalmaktadır. Eğitim düzeyi arttıkça siyasi bilgi kaynaklarına ulaşma ve dolayısıyla “neler olduğunu” bilme olasılığı o kadar yükselmektedir. Eğitimli bireylerin “siyasi etkinlik duygusu” ve “vatandaşlık görevi duygusu” yüksek olduğundan siyasi katılım da artmaktadır (Campell vd., 1980: 475-479). Bireyin eğitim düzeyi arttıkça siyasal sistemden beklenti ve eleştiri düzeyi de artmaktadır (Sitembölükbası: 2001: 34). Eğitim düzeyi yükseldikçe bilinçli oy kullanma oranı artmakta, aile, cemaat, aşiret gibi sosyal grupların seçmen tercihine etkisinin oranı azalmaktadır.

Türkiye’de de eğitim düzeyi ile seçmen davranışı arasındaki ilişki birçok araştırmaya konu olmuş ve sonuçların diğer ülkelerdeki sonuçlar ile paralellik gösterdiği görülmüştür. Buna göre Türkiye’de de eğitim düzeyi arttıkça; katılımın arttığı, daha rasyonel karar verildiği ve parti bağımlılığının azaldığı görülmektedir (Gümüş, 2006: 88). Ayrıca yüksek eğitimli seçmenler daha çok sol ideolojiye sahip partileri desteklemektedirler (Nar, 2021: 204).

Seçmen davranışını etkileyen sosyolojik unsurlardan beşincisi din unsurudur. Din insanlık tarihi kadar köklü bir kavram olup, bireyin hayatını anlamlılaştıran, ona yol gösteren, kutsal bir düzenin varlığına inanmaktır (Güler, 2005: 2). Din, birey ile yaratıcı arasındaki ilişkilerin yanında toplumsal hayat kurallarını da düzenlemektedir. Toplumsal hayatın da bir bütün olduğu düşünüldüğünde din ile siyasetin ilişkisi kaçınılmaz bir şekilde ortaya çıkmaktadır (Macit, 2007: 92). Din, siyasal sistemi ve siyasal iktidarı yönetilenlerin gözünde meşrulaştırma işlevi görmüştür. Tarih boyunca hemen hemen tüm iktidarlar dinî meşrulaştırma aracı olarak kullanmıştır (Turan ve Temizel, 2015: 119). Modernleşme ve sekülerleşme ile dinin siyasetten uzak tutulacağı ve dinin siyaset üzerindeki etkisinin azalacağı öngörülmesine rağmen son zamanlarda dinin siyaset üzerindeki etkisi birçok ülkede artmaktadır (Mohseni ve Wilcox, 2016: 189). Din, dünyanın birçok ülkesinde siyasete ve seçmen davranışına yön veren bir unsur olarak

yerini almıştır. Avrupa’da din veya temsilcisi olan kilisenin siyasete olan etkisi varlığını korumaktadır. Din ve siyaset kurumsal olarak her ne kadar ayrı gözükse de kilise özellikle de Katoliklerin etkili olduğu ülkelerde siyasal yaşamın içinde etkinliğini devam ettirmektedir. Hıristiyan demokrat partilerin iktidara gelmeleri dinin etkinliğini gösterir niteliktedir (Köktaş, 1997: 66).

Din unsuru seçmen davranışı açısından değerlendirildiğinde, siyasal davranışa yön verdiği görülmektedir. Bir dinî inancı olan seçmenler, inançlarına uygun söylem ve davranış sergileyen partilere yönelmektedir. Örneğin, inançsız bir seçmen Avrupa’da Hristiyan partilere genel olarak oy vermemektedir. Benzer şekilde düzenli olarak pazar günleri kiliseye giden seçmenlerin de büyük çoğunluğu Sosyal Demokrat Parti’ye oy vermemektedir (Köktaş, 1997: 215). Türkiye’de ise nüfusun büyük çoğunluğunun Müslüman olması Avrupa’daki gibi din ve siyaset ilişkisinden farklı bir durum yaşanmasına neden olmuştur. Türkiye siyasetinde İslamcı - Laik kutuplaşması yaşanmış ve bu durum yukarıdan tabana doğru yansiyarak seçmen davranışlarını etkilemiştir. Türkiye’de dinî hassasiyetlere sahip seçmenler genellikle sağ ideolojiye sahip partilere oy vermekte ve sol ideolojiye eğilimli partileri benimsememektedir (Dursunoğlu, 2018: 93-94). Bu durumun oluşmasında sağ ideolojiye sahip partilerin söylemlerinin 1950 tarihinden günümüze kadar genellikle İslami değerler üzerinden yapılması etkili olmuştur. Yapılan birçok araştırmada bireylerin dindarlık düzeyi ile oy verdikleri siyasi parti arasındaki önemli bir ilişki bulunduğu tespit edilmiştir. Kamuoyu tarafından dinî değerleri savunduğu bilinen partiler ile sağ partilere oy verenlerin, sol ideolojiye sahip partilere oy verenlere göre kendilerini daha dindar olarak algıladıkları görülmektedir (Güven, 2019: 48). Seçmenlerin oy verirken dinî değerleri referans almaları özellikle kırsal kesimlerde yüksek oranlara sahip olup bu oran eğitim seviyesi arttıkça azalmaktadır (Bayyığıt, 2016: 33). Türkiye’de ahlaki ve dinî değerlere önem veren seçmelerin oranı %40 düzeyinde seyretmektedir. Bu oran özellikle AK Parti seçmenleri arasında daha da yüksek bir orana sahiptir. Başka bir ifade ile AK Parti’nin seçimlerde başarı göstermesinde din unsurunun önemli bir etken olduğu ve örtük bir nitelik taşıdığı söylenebilir (Gökçe vd., 2002: 31). Seçmen tercihinde bazen siyasal parti yerine adayın dinî değerlere gösterdiği saygı veya dindarlık durumu etkili olmaktadır. Özellikle yerel seçimlerde bu durum daha çok ön plana çıkmaktadır. Seçmen, adayın partisini ikinci plana atarak sadece adaya odaklanmakta ve adayda aradığı dinî referansları göz önüne

almaktadır. Aynı zamanda dindarlık düzeyi yüksek olan seçmenler, dinî ön plana çıkararak adayı desteklemeyi dindar olmanın bir gereği olarak görmektedir. Bu eğilimlerin de giderek güçlendiği gözlenmektedir (Eser, 2012: 128).

Seçmen davranışını etkileyen sosyolojik unsurlardan altıncısı yerleşim yeri unsurudur. Yerleşim yeri ile seçmen davranışı ilişkisinin açıklanmasına dair iki farklı görüş bulunmaktadır. Birincisi içinde yer alınan yerleşim yeri büyüdükçe siyasal katılımında artış görülecektir. Buna göre kırsal yerleşim yerlerinde siyasal katılım az olmakta, şehirleşmenin olduğu alanda ise siyasal katılım daha fazla olmaktadır. Bu durumun yaşanmasının nedeni ise kitle iletişim araçlarının kırsal alanda etkin bir şekilde kullanılmaması, kırsal alan hayatının sosyolojik yapısı ve siyasal ilginin artmasını sağlayacak olan örgütlenmelerin kırsal alanda yoğun olarak bulunmaması gösterilmektedir (Baykal, 1970: 66). İkinci görüşe göre de, kırsal alanlarda aile ilişkileri ve dayanışmanın yoğun olması, ağa gibi toplumsal güçlerin etkisi bireylerin bağımsız hareket etmesini engellemektedir. Bu durum kırsal alanda siyasal katılımın kentsel alana göre daha fazla olmasına neden olmaktadır (Kışlalı, 1987: 360). Gelişen teknoloji ile birlikte kitle iletişim araçlarının kırsal alanlarda da yoğun bir şekilde kullanılması ilk görüşte ifade edilen siyasal katılım azlığının gerekçelerinin bir kısmını ortadan kaldırmaktadır. Buna göre kırsal alan ile kentsel alan arasında siyasal katılım düzeyi açısından belirgin bir fark görülmemekte, aksine kent yaşamının kompleks yapısı, stres, çalışma temposunun yoğunluğu kentsel alanda siyasal ilginin azalmasına ve dolayısıyla da siyasal katılımın giderek azalmasına neden olmaktadır.

Kırsal alanlarda yaşayanların tutum ve davranışlarında yenilikçi olmadığı görülmektedir (Özer, 1988: 167). Genellikle kentsel alanlardaki seçmen oyları değişim yanlısı, kırsal alanlarda yaşayan seçmenler ise tutucu eğilimler göstermektedir. Kırsal alanda yaşayanların eğitim düzeyinin düşük olması, dine ve geleneklere bağlılığın yüksek düzeyde olması, ilişkilerinde yüz yüze iletişimin ağırlıklı olması, yaşam biçimlerinin birbirine benzer olması ve dayanışmanın güçlü olması, kırsal alanda tutucu eğilim görülmesinin nedenleri olarak sayılmaktadır (Kışlalı, 1987: 49). Bu bağlamda kırsal alanda yaşayan seçmenlerin çoğunlukla sağ ideolojiye yakın partilere oy verdikleri, sol ideolojiye yakın partilerin de oylarını genellikle kentsel alanda yaşayan seçmenlerden aldığı belirtilmektedir (Kiriş, 2006: 28). Ayrıca kırsal alanda yaşayanların aile, aşiret veya akrabalık bağlarının güçlü olması ve ağaların ya da kanaat önderlerinin etkinliğinin

bulunması genellikle aynı partiye oy verme veya benzer siyasal davranış gösterilmesine sebep olmaktadır. Kentsel alanlarda ise seçmen bilinçli ve bağımsız bir şekilde davranış sergileyebilmektedir (Çukurçayır, 2000: 81).

Seçmen davranışını etkileyen sosyolojik unsurların yedincisi etnik kimlik unsurudur. Etnik kimlik, doğuştan kazanılmış, genetik olarak nesilden nesile aktararak sürekliliği olan aynı dili konuşan, aynı geleneklere sahip olan ve bireyin aidiyet duygusu ile kabul ettiği olgu olarak tanımlanmaktadır (Yanık, 2013: 231). Etnik kimlik, bireyin kendini diğer gruplardan farklı tanıtmaya ya da hâkim ideolojinin bireyi farklı şekilde tanımlama gayretleri neticesinde ortaya çıkmaktadır. Birey bu farklı tanımlamalardan dolayı sahip olduğu geleneksel ve yerel değerlere daha çok sarılmaya itilmekte ve bir takım haklar aramaya başlamaktadır (Nişancı ve Işık, 2015: 197). Etnik kimlik ile oy verme eylemi birey için iki anlam taşımaktadır. İlki etnik grubuyla bağlantısının bir ifadesi olarak hizmet etmekte ve aidiyet duygusunu onaylamaktadır. Bu mantığa göre, bireyin etnik bağları yeterince güçlüyse, stratejik davranmaya yönelik teşviklerin, tercihleri üzerinde çok az etkisi olabilmektedir. İkincisi, etnik oylamanın araçsal anlatımları, bireylerin kendi etnik grupları için kaynakları güvence altına alma arzularını vurgulamaktadır (Horowitz ve Long, 2016: 352).

Etnik farklılıklar toplumları önemli ölçüde zenginleştirmektedir. Etnik kimliğin fazla olduğu devletler, genellikle sakinlerinin farklı şekillerde katkılarıyla güçlenen, hareketli ve canlı mekanlar olarak görülmektedir. Fakat bu tür devletler kırılabilir ve etnik çatışmalara da sahne olabilmektedir (Giddens, 2012: 546). Öte yandan toplum içinde etnik çatışma ne kadar büyük olursa siyasi katılım da o oranda fazla olmaktadır. Etnik grup, toplumda temsil oranının yüksek olması ile birlikte varlığının güvenlik altında olacağını düşünmektedir (Yücekök, 1969: 190). Etnik grubu temsil ettiğine inanılan partiye oy vermek, samimi eylem olarak ifade edilmektedir. Çünkü seçmen, tercih ettiği partinin seçimi kazanma veya seçim sonucuna etki olasılığına bakmaksızın inatla oy vermektedir. Seçmen, etnik grubun varlığının kamuoyu tarafından bilinmesini istemektedir (Chandra, 2009: 21).

Farklı etnik kimliklere sahip seçmenler üzerinde yapılan araştırmalar, etnik kimliğin seçmen davranışlarının şekillenmesinde etkisinin olduğunu göstermiştir. Aynı etnik kimliğe sahip seçmenlerin çoğunlukla benzer davranışlar sergiledikleri görülmektedir. Seçmenler, ya etnik kimliği temsil ettiği söylenen partiyi ya da kendi etnik

grubunda yer alan bir adayı tercih etmektedir. Bir etnik grubun üyelerinin tümü etnik grup üyesi adaya ya da etnik temelli partiye oy vermemektedir. Aynı etnik grup üyeleri farklı tercihlerde de bulunabilmektedir. Farklı etnik grupların varlığı tek başına etnik oylama nedeni olarak görülmemelidir (Houle vd., 2019: 198). Etnik gruplar, rekabetçi seçimlerin yapıldığı dönemlerde siyasetin aktif oyuncularını olarak görülebilmektedir. Politikacılar, siyasi gücü elde etmek veya elde tutmak için taraftarları harekete geçirmenin bir aracı olarak “etnik kartı oynamayı” avantajlı bulmaktadır (Eifert ve diğerleri, 2010: 502). Bu nedenle etnik temelli olmayan siyasi partiler ve adaylar, kampanyalarında etnik gruplara yönelik politika ve söylemlerde bulunmayı tercih edebilmektedir.

Türkiye’de birçok farklı etnik grup (Kürt, Çerkez, Laz, Arap gibi) bulunmakta ve bu etnik grupların seçmen davranışları açısından tercihleri incelendiğinde 1950-1990 yılları arasında gerek yerel seçimlerde gerekse genel seçimlerde, etnik temelli bir oy verme davranışı görülmemektedir. Etnik temelli seçmen davranışının görülmesi siyasal Kürt hareketi olarak adlandırılan Halkın Emek Partisi’nin (HEP) 1990 tarihinde kurulmasıyla başlamıştır. HEP’in kapatılmasından sonra bu süreç Demokrasi Partisi (DEP), Halkın Demokrasi Partisi (HADEP), Demokratik Halk Partisi (DEHAP), Demokratik Toplum Partisi (DTP) ile devam etmiştir. Özellikle 2014 yılında yapılan yerel seçimler ile 2015 yılında yapılan genel seçimlerde Kürt siyasal hareketinin temsilcisi olarak görünen Barış ve Demokrasi Partisi (BDP) ile Halkların Demokrasi Partisi (HDP)’nin almış olduğu oy oranı etnik kimliğe dayalı oy verme davranışının Türk siyasal tarihinde önemli bir yer tuttuğunu göstermektedir (Kavas Bilgiç, 2020: 49).

Seçmen davranışını etkileyen sosyolojik unsurların sekizincisi meslek unsurudur. Meslek, parayı kazanma şekli olarak ifade edilmektedir. Seçmen davranışı, gelir düzeyi aynı olmasına rağmen meslekler arasında farklılık gösterebilmektedir (Kışlalı, 1987: 360). Meslek, bireyin yaşamış olduğu çevre ve aldığı eğitim ile belirlenmekte olup aynı zamanda bireyin sosyal statü göstergesi olarak değerlendirilmektedir. Bireyin toplum içinde elde ettiği statü yükseldikçe, kamu politikalarına olan ilgisi artmakta, bürokrasi ve hükümet ile olan ilişkiler daha sık kullanılmaktadır. Statü yükselmesi aynı zamanda toplumsal ve siyasal sorunların çevrelerindekiyle daha sık ve daha kolay gerçekleşmesine neden olmaktadır. Birey, sahip olduğu sosyal statüyü korumak için siyaset ile ilgilenmeyi, siyasi olayları etkilemeyi ve yönlendirmeyi tercih etmektedir (Çukurçayır, 2000: 84).

Seçmenlerin meslekleri ve bu mesleklerin toplumdaki saygınlığı, siyasal tercihlerinde belirleyici bir rol oynamaktadır. Seçmenler mesleklerine göre, kendilerine yakın hissettikleri siyasal partilere yönelmektedir. Seçmenler rasyonel düşünerek mesleki çıkarlarını maksimize etme amacıyla hareket etmektedir. Amerika’da işçi sınıfının uzun yıllardır Demokrat Parti’yi desteklemesi ve oylarını çoğunlukla bu partiye vermesi, işveren kesiminin ise genellikle Cumhuriyetçileri desteklemesi bu duruma örnek olarak gösterilmektedir. Benzer şekilde Avrupa’da da işçi sınıfı, oylarını genellikle sol partilere ya da sosyal demokrat partilere vermekte, işveren sınıfı da merkez partilerini, özellikle merkez sağ partilerini tercih etmektedir (Altan, 2011: 322). Türkiye’de ise Amerika ve Avrupa’daki gibi belli bir meslek grubunun sürekli olarak sol ya da sağ partileri tercih etme durumu bulunmamaktadır. Bazı seçim dönemlerinde işçi sınıfının sol partilere, çiftçilerin de sağ partilere oy verdiği olmuştur (Sitembölükbaşı, 2001: 46-51). Ancak son yıllarda böyle bir genelleme yapmak doğru görülmemektedir. Ayrıca meslek unsurunu tek başına seçmen davranışında referansa olarak almamak, gelir ve eğitim ile birlikte bireyin sahip olduğu sosyal statü ekseninde değerlendirmek gerekmektedir (Dursunoğlu, 2018: 77).

Sosyal çevre ve gruplar da seçmen davranışını etkileyen sosyolojik unsurlar arasında yer almaktadır. İnsanoğlunun sosyal bir varlık olması, hayatını devam ettirebilmesi için çevresi ile iletişim kurmasını zorunlu kılmaktadır. Bireyin sahip olduğu duygu, düşünce ve eylemleri yapılan zorunlu iletişimden etkilenmekte ve yeniden şekillenebilmektedir. Akrabalar ve arkadaşlar bu zorunlu iletişimin kurulduğu üyelerin en başında yer almaktadır. Birey, aileden sonra en fazla akraba ve arkadaş grupları ile vakit geçirmektedir. Birey akrabalarının etkisinde kalabilmekte, onları örnek alabilmektedir. Bu durum zamanla bireyin siyasal davranışına yansıtılabilmektedir. Benzer şekilde içinde bulunduğu arkadaş grubunun da düşüncelerinden etkilenebilmekte ve arkadaş grubundan dışlanmamak için aynı yönde siyasal davranış sergileyebilmektedir (Dursunoğlu, 2018: 98-99). Akraba ve arkadaş grubunun dışında ikincil grup denilen dernekler, sendikalar ve sivil toplum kuruluşları da seçmen tercihinin yönünün belirlenmesinde etki yaratabilmektedir. Bu grup üyelerinin arasında biçimsel ve duygusallıktan uzak bir ilişki bulunmaktadır. Üyeler belirli bir amaç doğrultusunda bir araya gelmektedir. Bu gruplar, bireye “bir yere ait olma” duygusu vermekte ve hazır davranış kalıpları sunmaktadır (Kışlalı, 1987: 175). Birey, ait olduğunu hissettiği grubun

düşüncelerini benimseyip daha değerli görerek bu yönde hareket etmektedir. Başka bir deyişle bağımlı seçmen rolü üstlenerek grubun aldığı kararlara uyarak tercih yapmaktadır. Aksi takdirde grubun kurallarını çiğnemiş olmakta ve grup tarafından dışlanıp cezalandırılmaktadır (Kalender, 2005: 52). Türkiye’de bunun en açık örneği aşiret ya da cemaatlerde görülmektedir. Birey bağlı olduğu aşiretin ya da cemaatin aldığı karar çerçevesinde siyasal davranış sergileyip tercihini bu grubun kararı doğrultusunda vermektedir. Siyasal partiler de bu grupların oylarını alabilmek için tek tek bireyleri etkilemek yerine aşiret liderleri ya da cemaat önderlerini etkileme yöntemini benimsemektedir.

Toplumun birçok düzeyinde bulunan ve belirli konularda tavsiye kaynağı niteliği taşıyan kanaat önderleri de seçmen tercihinde etkili olmaktadır. Kanaat önderleri, seçmenlerin siyasi bilgilerinin eksikliği ya da sosyal grupların tesirinde bulunmaması durumlarında daha da önem kazanmakta ve birçok seçmen kanaat önderlerinin yönlendirmesi ile siyasal davranış sergileyebilmektedir (Güz ve Demirtaş, 2019: 5). Kanaat önderlerinin kendilerine iletilen siyasal mesajları benimsemesi aynı zamanda çevrelerindeki bireylerin de bu mesajları benimsemesi anlamı taşımaktadır (Erkan ve Bağlı, 187: 2005). Çünkü kanaat önderleri çevrelerinde saygın ve güvenilir olarak görülmektedir.

Sosyal gruplar içinde yer alan baskı grupları, kendilerine bağlı olan üyelerin çıkarlarını koruma amacıyla hareket ederken aynı zamanda üyelerinin de siyasal davranışlarını etkilemeye çalışmaktadır. Siyasal iktidarı etkilemek için üyelerinin birlikte hareket etmesi gerektiği anlayışı ile üyelerini kendi istekleri doğrultusunda yönlendirebilmekte ve bireyin farklı siyasal davranış sergilemesini sağlayabilmektedir. Birey, içinde bulunduğu grubun kendi menfaatlerini koruduğu bilincinden hareketle o grubun siyasal tutum ve davranışını rahatlıkla kabullenebilmekte ve grupla aynı davranışı gösterebilmektedir. Örnek olarak herhangi bir sendika üyesi olan bir seçmen, üyesi olduğu sendikanın açıklamalarından etkilenebilmekte ve tercihini de o yönde yapabilmektedir (Dursunoğlu, 2018: 102-103).

2.1.7.2.3. Seçmen Davranışını Etkileyen Ekonomik Unsurlar

Seçmen davranışları, psikolojik ve sosyolojik unsurlardan etkilendiği gibi ekonomik unsurlardan da etkilenmektedir. Seçmen davranışıyla ilgili kuramsal

yaklaşımlardan olan ekonomik yaklaşım bölümünde de değinildiği üzere, seçmen, oy verme davranışı ile iktidarda bulunan hükümeti ekonomik performansına bakarak ödüllendirme ya da cezalandırma yollarından birini tercih edebilmektedir. (Akgün, 1999: 62). Bu tercih fayda maksimizasyonu güdüsüyle hareket eden seçmenin takdirinin ya da öfkesinin somut tezahürü olarak görülmektedir. Seçmen ekonomik gidişat olumlu olduğunda iktidarı ödüllendirmeyi, olumsuz olduğunda ise cezalandırmayı seçmektedir (Çinko, 2006: 106). Seçmen iktidarı ekonomik olarak değerlendirirken enflasyon, büyüme, ulusal paranın değeri ve işsizlik gibi ölçütleri göz önünde bulundurmaktadır (Dorussen ve Palmer, 2002: 1). Türkiye’de seçmenin, ekonominin genel durumu hakkındaki düşünceleri ve oy verme davranışı arasında oldukça yüksek bir ilişki bulunmaktadır. Seçmen oy kullanırken maddi çıkarını göz önünde bulundurarak rasyonel düşünebilmekte ve seçimden seçime farklı davranış sergileyebilmektedir (Akgün, 2000: 87). Bu duruma en iyi örnek 1999 genel seçimlerinde toplamda %53 oranında oy alan ve Haziran 1999’da kurulan DSP-MHP-ANAP koalisyonunun, enflasyonun %86 ile %46 arasında seyretmesi ve büyüme hızının eksi 6’lara kadar gerilemesinin etkisiyle 3 Kasım 2002 tarihinde yapılan genel seçimlerde toplam oy oranının %14'lere kadar düşmesi gösterilebilir. 3 Kasım 2002 seçimlerinde DSP, MHP ve ANAP barajı geçemeyerek TBMM’ye girememiş, bir önceki seçimde iktidar partisi olan DSP %95’lik oy kaybı ile %22,2 olan oy oranı %1,2 olarak gerçekleşmiştir (Şentürk, 2017: 136).

Seçmen davranışını önemli derecede etki eden bir değişken de bireylerin gelir durumudur. Gelir durumu ile siyasal katılma arasında anlamlı bir ilişki bulunduğu savunulmaktadır. Buna göre bireylerin gelir düzeyi arttıkça siyasal katılmanın da artış göstereceği ileri sürülmektedir. Ancak bu durum her zaman ve her yerde geçerli görülmemektedir (Dursun, 2018: 108). Abadan ve Yücekök tarafından 1961-1965 seçimlerinde büyükşehirlerde gelir durumuna göre oy verme davranışlarının incelendiği araştırmada üst gelir grubu ile en alt gelir grubunun oy verme açısından birbirine paralel bir oranda seçime katılım gösterdikleri buna karşılık orta gelir grubuna dâhil bireylerin oy verme konusunda açık bir isteksizlik sergiledikleri tespit edilmiştir. Bunun nedeninin ise üst gelir gruplarının siyasi konuları takip etmeleri, siyasi olaylardan haberdar olma yeteneğini taşımaları ve çıkarları ile yakından ilgilenmeleri olduğu ifade edilmektedir. Öte yandan alt gelir gurubu ise zor hayat şartları ve geçim sıkıntısının baskısı altında bulunmaları sebebiyle kısmen bilinçsiz de olsa, seçimlerin hayat tarzlarını

değiştirebileceğine inanmaktadır. Buna karşılık orta sınıfta mevcut durumun korunması ve daha kötüye gidilebilir endişesi bulunduğundan siyasete karşı bir kayıtsızlık ve çekimsizlik durumu bulunmaktadır (Abadan ve Yücekök, 1966: 107).

Lipset'e göre (1960: 232) düşük gelir kategorisindeki bireyler gelir güvencesizliğinden muzdarip olduklarından yüksek oranda sol partilere, gelir düzeyi istikrarlı ve güvenilir olanlar muhafazakâr partilere oy vermektedirler. Ancak Türkiye'de bu durumun tersi yaşanmaktadır. Türkiye'nin sol partilerin en güçlüsü olarak kabul edilen CHP, geliri en yüksek kesimden oy almaktadır. Gelir durumu düşük bireyler ise genel olarak sağ ideolojiye sahip partilere oy vermektedir (Şentürk, 2017: 156).

Hükümetlerin tekrar iktidarda kalabilmek için özellikle seçim zamanlarında uyguladığı ekonomik politikalar da seçmen davranışını etkilemeye yönelik unsurlar arasında yer almaktadır. İmar affının çıkarılması, kamusal malların fiyatlandırılması, kamu yatırımlarının belirli bölgelere yönlendirilmesi, kamu personellerinin alımının artırılması, düşük gelirli ailelere gıda veya nakit yardımlar yapılması bu ekonomik politikalara örnek olarak sayılabilir (Çalışkan, 2010: 96). Birçok ülkenin ücretli çalışanlarının büyük bir kısmı asgari ücret ile geçimlerini sağlamaktadır. Bu nedenle seçmenler açısından partilerin asgari ücret politikaları tercih yapılırken dikkate alınan ekonomik kriterler arasında bulunmaktadır. Asgari ücret, siyasal partilerin seçimlerde kullandıkları kampanyaların da odak noktasını oluşturmaktadır (Haydaroglu ve Korkmaz, 2021: 126).

Görüldüğü üzere seçmen davranışlarını etkileyen psikolojik, sosyal ve ekonomik birçok unsur bulunmaktadır. Seçmen davranışları bu unsurların etkisi altında şekillenmektedir. Sadece bir unsur değil birden fazla unsur da seçmenin tercihini yönlendirebilmektedir.

2.2. İdari Vesayet

Vesayet kavramının kökeni Arapçaya dayanmakta ve kelime olarak vasilik anlamı taşımaktadır (Doğan, 1996: 1116). Vasilik ise vasinin yaptığı iş, vasi olma durumu, vesayet olarak tanımlanmaktadır (Türk Dil Kurumu [TDK], t.y.). Başka bir deyişle velâyet altında bulunmayan küçükler ile kısıtlıların korunması ve onların temsil edilmelerini sağlayan kamu hukuku kurallarına tabi bir kurumdur (Koç, 2005: 99). İdari vesayet kavramı ise vasilikten farklı olarak bir kamu tüzel kişiliğinin bir diğer kamu tüzel

kişiliği üzerinde uyguladığı denetim yetkisi anlamında kullanılmaktadır (Günday, 2003: 75).

İdari vesayet kavramının yasal tanımı Anayasa'nın 127. maddesinin 5. fıkrasında yer almaktadır. Buna göre; merkezî idarenin kanunlarla çerçevesi belirtilen usul ve esaslar dâhilinde, kamu görevlerinde birlik ve beraberliğin sağlanması, yerel hizmetlerin idarenin bütünlüğü kuralına uygun biçimde yürütülmesi, yerel gereksinimlerin karşılanması ve kamu yararının muhafazası gayesiyle yerel yönetim birimleri üzerinde kullandığı yetki, idari vesayet olarak tanımlanmaktadır.

Bilim insanları ve idare hukukçuları idari vesayet kavramının birbirine yakın birçok tanımını yapmışlardır. Bunlardan bir kısmı şunlardır:

Onar'a göre (1966: 622), "idari vesayet merkezin âdemi merkeziyet idarelerinin icrai kararlarını ve idari fiil ve hareketlerini murakabe etmek ve bu kararları bozabilmek salahiyetidir". Eroğlu'na göre (1974: 297), "İdari vesayet, merkezden yönetimin yerinden yönetim sistemi üzerine kurulan idare ve kurumların eylem ve işlemlerini kanunla görülen sınır içinde kontrol etmek ve kararlarını bozabilmek yetkisidir". Günday'a göre (2003: 74) ise idari vesayet; "Devletin bütünlüğünü ve kamu hizmetlerinin tüm ülke düzeyinde uyumlu bir biçimde yürütülmesini sağlamak için, devlet tüzel kişiliğinin ve bu tüzelkişiliği temsil eden merkezî idarenin yerinden yönetim kuruluşları üzerinde sahip olduğu denetim" yetkisidir.

Eryılmaz'a göre (1997: 303), "Yerinden yönetim kuruluşlarının kendileri dışında başka bir yönetsel kuruluş tarafından yasaların öngördüğü sınırlar içinde denetlenmesine vesayet denetimi denir". Kemal Gözler (2009: 209) ise idari vesayet yetkisini, "yasalar tarafından belirlenen şartlar altında merkezî idarenin, yerinden yönetim kuruluşlarının eylem ve işlemleri üzerinde kullandığı sınırlı bir yetki" şeklinde açıklamaktadır. Aktan (1989: 3) da "yerinden yönetim idarelerinin kararları, işlem ve eylemleri, organları ve personeli üzerinde, kamu yararı amacıyla merkezî idarenin uyguladığı denetim" olarak tanımlamaktadır.

Giritli vd., (2001: 190) idari vesayet kavramını "devletin ve onu temsil eden merkezin, yerinden yönetim kuruluşlarının işlemlerini ve eylemlerini denetlemek ve gerek gördüğü takdirde bozabilmek yetkisi" olarak tanımlamıştır. Tortop vd.'e göre (2014: 87) de "devletin yerinden yönetim kuruluşları üzerindeki denetleme yetkisidir". Gözübüyük (1996: 310) "yerinden yönetim kuruluşlarının kendilerinin dışındaki başka

bir yönetsel kuruluş tarafından yasaların öngördüğü sınırlar içinde denetlenmesi” olarak ifade etmektedir. Akyılmaz (2004: 126) “merkezî idarenin yerinden yönetim idareleri üzerinde kamu yararı ve kamu düzenini korumak, kamu hizmetlerinin en etkin ve verimli şekilde yerine getirilmesini sağlamak amacıyla yaptığı bir denetimdir” şeklinde, tanımlamaktadır.

Yapılan tanımlardan idari vesayet yasalar tarafından merkezî idareye verilen bir yetki olduğu ve bu yetkinin denetim mekanizması olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır. Ayrıca denetimin yerinden yönetim kuruluşları üzerinde uygulandığı, sınırlarının olduğu ve bu denetimin kamu yararı çerçevesinde yapıldığı görülmektedir.

İdari vesayete ilişkin tanımlar değerlendirildiğinde, idari vesayet amaçları da ortaya çıkmaktadır. Bunlar; idarenin bütünlüğünü koruma, kamusal hizmetlerde birliği sağlama, yerinden yönetimin sakıncalarını azaltma ve yerel ihtiyaçların verimli bir şekilde yerine getirilmesini sağlamaktır (Doğan, 1996: 32). Ayrıca idari vesayet yetkisiyle, yerinden yönetimlerin suistimallerinin önüne geçilmesi ve yetkilerini kullanırken aşırıya kaçmalarının engellenmesi düşünülmektedir (Tortop, 2014: 88).

2.2.1. İdari Vesayet Denetiminin Genel Esasları

Devlet, insanların topluluklar halinde yaşamaya başladığı dönemlerden beri varlığını koruyan önemli bir kurumdur (Güven vd., 2017: 190-191). Devlet tüm kamu hizmetlerini vatandaşlarına götürmekten sorumludur ancak bu sorumluluğu bütün hizmetleri merkezden yönetim eliyle yapması gerektiği anlamı taşımamaktadır. Bu nedenle kamu yararı anlayışı çerçevesinde kamu hizmetleri merkezî yönetim ve yerel birimler arasında paylaştırılmıştır (Aslan, 1989: 110). Kamu hizmetlerinin merkezî yönetim ile yerel birimler arasında paylaşılmasında devletlerin sosyal, siyasi ve ekonomik yapıları ile yönetim gelenekleri ve tarihi geçmişi ön plana çıkmaktadır (Günaydın, 1989: 3).

Türkiye’de yerel yönetimler 1982 Anayasasının 127. maddesi hükümlerine göre; vatandaşların, yerel ve ortak ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla oluşturulan, kurulma şekilleri yasalarla belirlenen, özerkliği olan ve karar mercileri ise yine yasaların gösterdiği seçmenler tarafından belirlenen kamu tüzel kişilikleridir (Derdiman, 2005: 10). Buna göre Türkiye’de yerel birimler; il özel idareleri, büyükşehir belediyeleri, il belediyeleri, ilçe belediyeleri, belde belediyeleri ve köylerden oluşmaktadır. Yerel ve ortak

gereksinimlerin büyük bir bölümü belediyeler tarafından karşılanmaktadır. Çalışmanın ana konusunun kayyım uygulaması olması nedeniyle vesayet denetimi de belediyeler çerçevesinde değerlendirilecektir.

Devletin bir kısım hizmetlerini yerine getirme görevi üstlenmiş bulunan belediyeler bağımsız karar alma, bu kararları uygulama gibi bazı yetkilerle donatılarak özerk bir yapıya kavuşmuştur. Belediyeler bu özerkliklerini kişisel ya da politik düşünceleri nedeniyle kötüye kullanabilmektedir. Merkezî yönetim, belediyelerin sahip olduğu özerkliğin kötüye kullanılmasını önlemek ve kamu yararını sağlamak amacıyla belediyeleri denetim altında bulundurmaktadır. Bu denetim idareler arasında gerçekleşen ve idarenin bir bütün olarak uyumlu çalışmasını sağlayan bir denetim ilişkisidir (Aslan, 1989: 79). Merkezî yönetim tarafından belediyeler üzerinde uygulanan bu denetim ilişkisinin diğer adı idari vesayettir (Parlak, 2014: 30).

İdari vesayet denetimi üniter devletlerde idarenin bütünlüğünü sağlamada önemli bir araç olup (Ulusoy ve Tekdemir, 2010: 29) idarenin bütünlüğü ilkesi çerçevesinde gerçekleştirilmektedir. Yapılan bu denetimdeki amaç, kamu yararını korumak, kamu görevlerinde birlik ve beraberliği sağlanmak, bölgelerarasında mali dengesizlik oluşumunu engellenmek, kıt kaynakları rasyonel bir biçimde kullanmak, yerel ihtiyaçların etkin bir şekilde karşılanmasını sağlamaktır. Böylece merkezden yönetimin yumuşatılması sağlanmış olmaktadır (Gözübüyük ve Tan, 2001: 132; Çukurçayır, 2013: 110). İdari vesayet, hem merkezî yönetim ile belediye arasında bir bağ kurarak çelişkileri önlemekte hem de devletin birliği ile kamu hizmetlerinin uyum ve devamlılığını sağlamaktadır (Görmez, 1997: 78; Tortop vd., 2014: 88). Belediyelerin karar ve uygulamaları ile devletin birliğinin zedelenmesini, bozulmasını veya kamusal hizmet ve çalışmalarının ahenginin bozulmasını engellemek gayesiyle kamu gücüne sahip olan devlete ve onun temsilcisi merkezî yönetime idari vesayet yetkisi tanınmıştır (Eroğlu, 1974: 297).

2.2.2. İdari Vesayetin Özellikleri

İdari vesayetin özelliklerini genel olarak aşağıdaki biçimde sıralamak mümkündür;

1) İdari vesayet, idari bir denetim olup yalnızca idari makamlar ya da idare mahkemelerince yerine getirilmektedir. Adli makamların idari vesayet yetkileri bulunmamaktadır (Giritli vd., 2001: 185).

2) İdari vesayet yasalara dayanmakta ve yasalarla sınırlandırılmaktadır. Bu durum Anayasa'nın 127. maddesinde açıkça belirtilmektedir. Merkezî yönetim vesayet yetkisini, yasalarla çizilen çerçeve içinde yine yasaların gösterdiği şekilde ve yasaların tayin ettiği genişlik ve derecede kullanabilmektedir. Bu nedenler idari vesayet denetimi, istisnai bir yetki olarak görülmektedir. Çünkü belediyelerde özerklik esastır. Merkezî yönetim, konu ve şekli yasada açık bir şekilde yer almayan durumlarda, idari vesayet yetkisini kullanamaz (Gözler ve Kaplan, 2015: 50). İdari vesayetin kanunilik özelliğini ifade etmek için “metinsiz vesayet olmaz” ve “vesayet varsayılmaz” özdeyişleri de kullanılmaktadır (Gözler, 2009: 175-176).

3) İdari vesayet denetimi, devletin genel çıkarlarını muhafaza etmek, idarenin bütünlüğü ilkesi çerçevesinde kamu hizmetlerinin bütünlük ve birlik içinde sunulmasını gerçekleştirmek gayesiyle yapılmaktadır. Ayrıca idari vesayetin, yereldeki vatandaşları yerel yöneticilerin keyfi uygulamalarına, savurganlık ve ihmalkârlıklarına karşı koruma gibi bir gayesi de bulunmaktadır (Arslan, 1978: 60).

4) İdari vesayet yetkisi yasayla belirlenen bir organa, kamu görevlisine veya kurula verilen yetkidir (Aktan, 1976: 3). Yetkinin hangi usuller izlenerek ve kim tarafından kullanılabileceği önceden açık bir şekilde ilgili yasada belirtilmektedir. Buna göre vesayet makamı bazen Çevre ve Şehircilik¹ veya İçişleri Bakanlığı gibi bir kuruluş ya da Cumhurbaşkanı veya İçişleri Bakanı gibi bir kamu görevlisi olabilmektedir. Yetkinin kim tarafından kullanılacağı, yasada açıkça belirtilmiş ise yetki sahibi kişi veya kuruluşun yetkisini devretmesi mümkün görülmemektedir. Başka bir ifadeyle yetki sahibi makam İçişleri Bakanlığı ise bu yetki Adalet Bakanlığı'na ya da yetki sahibi kişi İçişleri Bakanı ise yetkisini valiye devretmesi söz konusu olamamaktadır (Gözübüyük ve Akıllıoğlu, 1993: 290-291; Arslan, 1978: 60). Yetki devrinin olmayışı idari vesayet yetkisini kullanacak makamın yasayla tespit edilmesinin bir sonucudur (Akyılmaz vd., 2013: 214). Yetki devri, ancak hiyerarşik bir bağlılıkta söz konusu olabilmektedir (Günaydın, 1989: 7).

---

¹ Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın ismi 29 Ekim 2021 Tarih ve 31643 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 85 nolu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı olarak değiştirilmiştir.

5) İdari vesayetın bir başka özelliği eğitici yönünün bulunmasıdır. Belediyelerin karar ve yürütme organları olan belediye başkanı, belediye meclisi ve belediye encümeninin seçilmiş üyeleri seçimden seçime değişmektedir. Belediyelerin bu karar ve yürütme organlarına seçilenler yöneticilik tecrübesi olmayan kişilerden oluşabilmekte ve çoğunlukla liyakat ikinci planda kalabilmektedir. Merkezi idare ile belediyeler arasında karşılıklı bilgi ve uzmanlaşma eksikliği, kamu hizmetlerinde birliğin ve verimin sağlanması yönünde yapılacak bir vesayet denetimi ile giderilebilmektedir (Eroğlu, 1974: 339).

6) İdari vesayet, belediyelerin işlem ve eylemleri, organları ve personeli ile bütçe ve mali kaynakları üzerinde uygulanmaktadır. Merkezî yönetimin bu yetkisine Anayasa'nın "Mahalli idarelerin seçilmiş organlarının, organlık sıfatını kazanmalarına ilişkin itirazların çözümü ve kaybetmeleri konusundaki denetim, yargı yolu ile olur" (Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 1982: 127/4) hükmü ile sınırlandırma getirilmiştir. Söz konusu hükümden de anlaşılacağı üzere belediyelerin seçimle göreve gelmiş organlarının organlık sıfatlarını kazanmalarına ilişkin itirazların çözümü ve organlık sıfatlarını kaybetmelerine ilişkin denetim, yargısal nitelikteki Yüksek Seçim Kurulu ve bu kurulun kontrolünde görev yapan seçim kurulları tarafından yerine getirilmektedir. Merkezî yönetimin bu yönde doğrudan karar verebilmesine imkân bulunmamaktadır (Hatipoğlu, 1992: 54).

2.2.3. İdari Vesayet Denetiminin Unsurları

Merkezî yönetimin belediyeler üzerinde uygulamakta olduğu idari vesayet denetiminin kurallara uygun bir biçimde yerine getirebilmesi için öngörülen bazı unsurların eksiksiz olarak yerine gelmesi gerekmektedir. Bu unsurlar amaç, şekil, sebep, yetki ve konu unsurlarıdır.

A. Amaç

İdari uygulamaların tümünde temel amaç kamu yararı sağlamaktır. Kamu yararını gerçekleştirmenin dışında başkaca bir amaç öngörülmesi idari uygulamanın amaç yönünden hukuka aykırı olmasına neden olmakta ve yapılan işlemi sakat bırakmaktadır (Derdiman, 2007: 532). İdari uygulamalarda olduğu gibi idari vesayet denetiminde de kamu yararını sağlamak ve korunmak, temel amaç olarak görülmektedir. Devletin siyasal

yükümlülüklerine, yerel yönetimlerin hukukuna, yerel çıkarlara, belediyelerin siyasal ve hukuksal varlığına, kamusal hizmetlerin verimlilik ve düzenliliğine uygun şekilde idari vesayet denetiminin uygulanması gerekmektedir. İdari vesayet denetimin amacı anayasal açıdan 1982 Anayasası'nın 127. maddesi 5. fıkrasında belirtilmektedir. Buna göre; kamusal yerel hizmetlerin idarenin bütünlüğü ilkesine uygun olarak yerine getirilmesi, toplum yararının muhafazasını, kamu vazifelerinde birlik ve beraberliğin sağlanmasını ve yerel ihtiyaçların gereğine uygun şekilde karşılanması amacıyla idari vesayet denetimi yapılmaktadır. Anayasa'da belirtilen amaçların dışına çıkılması durumunda, vesayet denetiminin hukuka aykırı bir şekilde yapıldığı sonucu ortaya çıkacaktır. Özetle; belediyelerin eylem ve işlemlerinde ortaya çıkabilecek keyfiyetin engellenmesi yoluyla kamu yararının korunması idari vesayet denetiminin amacını oluşturmaktadır. Böylelikle belediyelerin çalışmalarına katkı sunulurken sıkıntıların da oluşmaması sağlanacaktır (Koç ve Baharççek, 2018: 690). Kamu yararını gerçekleştirme hükümetlere ve siyasi partilere bağlı olarak farklı anlamlar taşıyabilmekte farklı şekillerde yorumlanabilmektedir. Aynı şekilde yerel ihtiyaçların gereği karşılanıp karşılanmadığı gerçeği de başka taraflara çekilmeye uygun bir kavramdır. Amaç unsuru öznel bir unsur olduğu için bu aşamada seçmenlerin arzu ve istekleri ile yapılan hizmetlerden hoşnutluk duyması esastır (Eryılmaz, 1997: 29-30).

B. Şekil

İdari vesayet yetkisinin yasaların belirlediği usul ve esaslar çerçevesinde kullanılabilirdiği daha önce belirtilmiştir. Şekil unsurundan kastedilen, belirlenen çerçeve içindeki yetkinin yazılı olarak kullanılması gerektiğidir. Başka bir ifade ile idari vesayet yetkilerinin, sözlü olarak verilen talimat ve emirlerle kullanılamayacağı hususudur. Ayrıca yasalarda idari vesayet denetimi için belirlenmiş bir süre varsa belirtilen süreye de uyulması gerekmektedir (Onar, 1966: 636). Mevzuatlarda geçerli olacağı belirtilen sözlü idari işlemler hariç olmak üzere, idari işlemler yazılı bir şekilde yerine getirilmeli, işlem yetkili kişilerce imzalanmalı, varsa muhatap belirtilmeli, kayıt altına alınmış olmalı gibi konular idari işlemin şekil kuralları içerisinde yer almaktadır (Derdiman, 2007: 529).

C. Sebep (Neden)

Belediyelerin eylemlerinin, işlemlerinin, organlarının ve kararlarının idari vesayet denetimine tabi olabilmesi için açık bir yasal yetkinin olması zorunluluktur. Zira idari

vesayet denetimi, yasaların belirlediği dava ve durumlar için yine yasaların vermiş olduğu yetkiler temelinde kullanılmaktadır. Yasal bir dayanak olmadan gerçekleşen idari vesayet denetimi neden unsuru bakımından sakatlanmış bir netice oluşturmaktadır ve bu durumda yapılan denetim işlemi hiç yapılmamış gibi hukuki netice ortaya çıkaracaktır (Yılmaz, 2007: 18-19). Yasaların belirli sebeplerle sınırlandırılması nedeniyle kıyaslama ile sebeplerin farklı olaylara uygulanması mümkün görülmemektedir. Dolayısıyla yasalarda belirtilen nedenlerin dışına çıkılarak idari vesayet denetiminin yapılmaması gerekmektedir (Koç ve Baharçipek, 2018: 690-691).

İdari vesayet işleminin hangi durumların gerçekleşmesinden sonra uygulanacağını belirleyen unsur sebep unsurdur. Başka bir ifadeyle sebep unsuru idari vesayet uygulama gerekçeleridir. Buna göre idari vesayet yetkisinin kullanılma sebeplerini, belediyelerin yaptığı iş ve işlemlerin; idarenin bütünlüğüne, kamu hizmetlerinde birliğin oluşmasına, kamu yararına ve yerel ihtiyaçların gereği gibi karşılanmasına aykırı durumlar oluşturmaktadır.

D. Yetki

İdari kararlarda yetki unsuru karar alma yetkisi olup bu yetki, işlem yapabilme gücünü ifade etmektedir. İşlem yapabilme gücünü veren kurallar ise yetki kurallarıdır. İdari kararların anayasa ve kanunlar tarafından yetki verilen makam ve kişiler tarafından alınması gerekmektedir (Günday, 2003: 124). Bu bağlamda idari vesayet denetimi ancak kanunda belirtilen kişiler ya da makamlar tarafından yerine getirilir. 5393 sayılı Belediye Kanunu'nda vesayet denetimi yapacak makamlardan biri olarak Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, bakan ise kamu görevlisi olarak belirtilmektedir. Buna göre vesayet denetimi yetkisi bakanın kendisi tarafından kullanılması gerekmektedir. Vesayet denetimi yetkisi kullanımında yetki devri söz konusu olmadığından, bakan kendisine ait olan vesayet yetkisini kullanmak üzere farklı bir kamu görevlisini görevlendirememektedir (Gözübüyük, 1994: 308).

Örneğin, belediye meclisinin fesih şartlarını düzenleyen 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 30. maddesinde vesayet makamı açıkça belirtilmiştir. Söz konusu maddede belirtilen koşulların gerçekleşmesi durumunda, İçişleri Bakanı'nın bildirim üzerine Danıştay belediye meclisinin fesih kararını verebilmektedir. Dolayısıyla fesih kararı sadece Danıştay tarafından alınabilmekte, farklı bir yargı organına devredilememektedir.

E. Konu

Belediyelerin vesayet denetimine tabi tutulmalarında konu, yapılan işlem veya alınan bir karar ya da gerçekleşen bir harcamadır. Başka bir ifadeyle idari vesayet denetimine tabi tutulabilmek için ortada yapılan bir eylemin veya alınan bir kararın olması gerekmektedir. Bu nedenle yapılmayan bir faaliyet veya henüz alınmamış bir karardan dolayı idari vesayet denetimine tabi tutulmak mümkün görülmemektedir. Hukuki bir işlemin konusu, işlemin içeriği veya oluşturmuş olduğu hukuki durum ve meydana gelen sonuçtur (Özbudun, 2005: 387).

2.3. Kayyım Kavramı

Kayyım kavramı kimi zaman kayyum kimi zaman da kayyim kavramının yerine kullanılmaktadır. Tanıl Bora (2016), Kayyum kavramının Allah'ın sıfatlarından biri olduğu, evveli ve âhiri olmayan, ezel-ebed varolan, anlamına geldiğini bu yüzden kullanılması gereken kavramın kayyım olduğunu belirtmektedir. Benzer şekilde Keleş ve Özgül (2017: 301) Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından yayımlanan İslam Ansiklopedisi'ne göre kayyum kavramının İslami bir kavram ve Allah'ın isimlerinden biri olduğunu, aynı ansiklopediye göre "kayyım" sözcüğünün geniş anlamı ile kısıtlı, gaip gibi kişiler adına hukuki açıdan tasarrufta bulunmak üzere hâkim tarafından atanan kişileri tanımlamak için kullanıldığını bu yüzden Türkiye'deki belediyeler ile ilgili olarak gerçekleştirilen düzenlemelerde "kayyum" kavramı yerine "kayyım" kavramının kullanılması gerektiğini ifade etmektedir. Belediyelere ilişkin yapılan düzenlemelerde belediye iş ve işlemlerini yürütmek üzere görevlendirilen kişilere herhangi bir unvan veya isim verilmemekte sadece "görevlendirilir" denilmektedir. Hukuk terminolojisinde ve kamu yönetimi alanında genellikle kayyım kavramının kullanılması nedeniyle bu çalışmada "kayyım" kavramı kullanılacaktır.

Kayyım Kavramının Tanımı

Kayyım, Roma Hukuku'ndan miras kalan eski bir kavramdır. Roma Hukuku'nda hukuksal açıdan "kişi" sayılmanın diğer anlamı ile "hak ehliyetine" sahip olmanın, üç koşulu bulunmaktadır. Bunlar; vatandaş olma, özgür olma ve bir aile babasının hâkimiyetinde bulunmamasıdır. Bu koşulların tümünü aynı anda bulunduranlar hukuksal açıdan "kişi" sayılmakta ve dolayısıyla da hak ehliyetine sahip olabilmektedir. Fakat

Roma Hukuku'nda, hukuki işlem yapabilmek için yani fiil ehliyetine sahip olabilmek için hak ehliyeti için gerekli koşullar ile birlikte, belirli bir yaşa gelmek (25 yaş), müsrif olmamak, akıl hastası olmamak ve cinsiyet (erkek olmak) koşullarını da taşımak gereklidir. İşte fiil ehliyeti olmayanlara ya da çeşitli nedenlerle fiil ehliyetinin eksik olması durumlarında, vasi (tutor) ya da kayyım (curator) atanmaktaydı (Girard, 1909: 212-242). Atanan vasi ya da kayyım, şahısların yararına onların mallarını yönetmek ya da bu yönetimde şahısların rızalarını da alarak yardım amacıyla görevlendirilen kişilerdir. Kayyım atanmasının yapılmasının temel gayesi kişilerin malvarlığına herhangi bir zarar gelmemesini sağlamaktır. Genellikle en yakın hısımlar kayyım olarak atanmaktaydı (Ceylan, 2004: 221-222).

“Kayyım” kavramı “hâkim tarafından kısıtlı, gaip vb. kişiler adına hukuki tasarrufla bulunmak üzere tayin edilen kimseleri” anlatmak üzere kullanılan bir sözcüktür (İslam Ansiklopedisi, t.y.). İslam hukukuna göre kadı belirli hâllerde kayyım ataması yapabilmektedir. Bilhassa, mefkud kişiler için yani yaşayıp yaşamadığı belirsiz ve nerede olduğu bilinmeyen kişiler için bu yöntemin tercih edildiği görülmektedir. Kayyımın, emin, ehil, güvenilir bir kimse olması gerekmektedir. Kayyımın vazifesi, mefkudun sahip olduğu malları korumak, borçlarını ödemek ve alacaklarını da tahsil etmektir (Ansay, 1954: 64). Kayyım kavramının yerine kullanılan kayyum ise, Arapça kökenli bir kavram olup “Cami hademesi”, “Belli bir malın yönetilmesi veya belli bir işin yapılması için görevlendirilen kimse” anlamına gelmektedir (TDK, t.y.). Kayyum, “Kendiliğinden var olan” manasında Allah'ın sıfatlarından birisi olarak kullanılmaktadır (Özön, 2008: 370). Kayyum kavramı İslam Ansiklopedisi'ne göre, “doğrulup ayakta durmak, devam ve sebat etmek, bir işin idaresini üzerine almak, gözetip korumak” anlamında kıyâm kökünden türemiş bir sıfat olup “her şeyin varlığı kendisine bağlı olan, kâinatı idare eden” demektir.

Hukuksal açıdan “belirli bir işin görülmesi ya da mal varlığının yönetilmesi için” (Türk Medeni Kanunu [TMK], md. 403), kayyım atanabileceği ve kayyımlığı gerektiren hâllerin temsil ve yönetim olmak üzere ikiye ayrıldığı görülmektedir. Temsil kayyımlığında; a) Ergin birey, hastalık, başka bir yerde bulunma veya benzer nedenlerle acil olarak işini kendisi yerine getiremeyecek veya kendisine temsilci atayamayacak durumda ise, b) Bir faaliyette kanuni temsilci ile küçük veya kısıtlının menfaatleri çatışyorsa, c) Kanuni temsilcinin görevlerini ifa etmesinde herhangi bir engel bulunuyorsa ya da Kanunda belirtilen diğer durumlarda, vesayet makamı tarafından

ilgilinin talebi üzerine veya re'sen atama yapılmaktadır (TMK, md. 426). Yönetim kayyımında ise vesayet makamı, herhangi bir kimsenin yönetiminde olmayan mallar için gerekli tedbirleri almaktadır. Şu durumlarda da yönetim kayyımı atar:

1. Kişi uzun zamandan beri bulunamıyor ve ikamet ettiği yer de bilinmiyorsa,
2. Vesayet altına alınma için yeterli gerekçe bulunmamakla birlikte, şahıs mal varlığını yönetme veya temsilci atama gücünden yoksunsa,
3. Bir mirasta mirasçılık hakları belirlenmemişse veya ceninin çıkarları gereklilik arz ediyorsa,
4. Tüzel kişilik gerekli organlardan yoksun ve yönetim farklı bir şekilde sağlanamamışsa,
5. Toplum yararına veya hayır işi için halktan alınan para ve diğer yardımları yönetmek veya harcamak için çözüm yolu bulunmamışsa (TMK, Md. 427).

Türk hukuk mevzuatı içinde yukarıda bahsedilen Türk Medeni Hukuku dışında, Ceza Kanunu, Vakıflar Kanunu, Ceza Muhakemesi Kanunu, Bankacılık Kanunu, Türk Vergi Usul Kanunu, Ticaret Kanunu gibi temel hukuk metinlerinde de kayyım sözcüğü yer almaktadır. Örneğin Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 133. maddesinde suçun bir şirketin faaliyetleri kapsamında işlendiği konusunda kuvvetli şüphelerin varlığı ve gerçeklerin ortaya çıkarılabilmesi için zaruret durumunda; soruşturma ve kovuşturma süreci içinde, şirket faaliyetlerinin yürütülmesi için hâkim veya mahkeme tarafından kayyım atanabileceği ifade edilmektedir.

2.3.1. Kayyım Atama Yönteminin Tarihçesi

Dünyanın birçok ülkesinde belediye başkanları merkezî yönetim tarafından yasalar çerçevesinde görevden uzaklaştırılabilmekte ya da görevden alınabilmektedir. Görevden uzaklaştırılan ya da görevden alınan belediye başkanının yerine en kısa süre içinde ya belediye meclisi ya da halk tarafından yeniden seçim yapılmaktadır. Bu duruma ilişkin örneklerden biri 2004 yılında Fransa yaşanmıştır. Fransa'nın Bordeaux kenti yakınlarında Begles kasabasının belediye başkanı Adalet Bakanlığı'nın uyarılarına rağmen ülkenin ilk eşcinsel nikâhını kıydığı gerekçesiyle İçişleri Bakanı tarafından bir ay süreyle görevden uzaklaştırılmıştır. Ayrıca mahkeme, yapılan evliliğin yasal açıdan geçersiz olduğu kararını vermiştir (bbc, 2014). Fransa'da bir başka örnek 2019 yılında gerçekleşmiştir. Fransa'nın kuzeybatısında yer alan Pas de Calais bölgesinin Hesdin kasabası Belediye

Başkanı Stephane Sieczkowski Samier, yolsuzluk nedeniyle görevden alınmıştır. Sieczkowski Samier, Fransa'da 5. Cumhuriyet tarihinde bakanlar kurulu kararıyla görevinden alınan 6. belediye başkanı olmuştur. Fransa'da belediye başkanı, İçişleri Bakanlığı'nın tavsiyesi ve Bakanlar Kurulu kararıyla görevinden alınmaktadır. Görevinden alınan belediye başkanının yerine yapılacak seçimlere kadar belediye başkan yardımcısı görevi sürdürmektedir (euronews, 2019). Fransa'da belediye başkanı, belediye meclisi tarafından kendi üyeleri arasından 6 yıllığına seçilmektedir. Belediye başkanı görevini aksatması halinde en fazla bir aylığına İçişleri Bakanı tarafından görevinden uzaklaştırılabilmektedir. Belediye başkanının görevinden alınması durumu ise ancak Bakanlar Kurulu kararı ile gerçekleşmektedir. Belediye başkanı ve yardımcıları görevden alınma durumunda aynı göreve bir yıl geçmeden yeniden seçilememektedir (Şengül, 2012: 40).

ABD (Amerika Birleşik Devletleri) Californiya eyaletinin San Jose belediye başkanı, Nelson Ruiz, kasabasındaki kokpitin işleyişinde mali çıkarı olduğu için 2009 yılında görevden alınmış yerine Belediye Başkan Yardımcısı Mel Nick Logronio seçilmiştir (Marcelo, 2016). ABD'de belediyelerin teşkilatlanması ve denetlenmesi eyalet yönetimleri tarafından yerine getirilmektedir. Federal yönetimin belediyeler üzerinde herhangi bir vesayet ve düzenleme yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla ABD'de belediyeler üzerinde denetleme hususu eyaletler arasında farklılık gösterebilmektedir (Çınarlı, 2011: 268).

Kanada'nın Newfoundland eyaletine bağlı kippens kasabasının belediye başkanı, bir eyalet soruşturmasında işyerinde tacizden sorumlu olduğu tespit edildikten sonra 2021 yılında Belediye ve İl İşleri Bakanlığı tarafından görevinden alınmıştır. Belediye başkanlığı için yeniden seçim yapılmıştır (Cbc, 2021).

Belediye başkanlarının görevden alınmasına ilişkin Almanya'dan da örnek olarak Saksonya Anhalt Eyaleti'ne bağlı Halle kentinin Büyükşehir Belediye Başkanı Bernd Wiegand gösterilebilir. Belediye başkanı sırasını beklemeden koronavirüs aşısı olduğu için geçici olarak 16 Haziran 2021 tarihinde görevinden alınmıştır. Wiegand, öncelik sırasına göre sıra ona çok uzak olmasına rağmen, Ocak ayının başlarında korona virüsüne karşı aşı yaptırması nedeniyle federal aşılama düzenini ihlal etmekle suçlanmıştır (Spiegel, 2021).

Görevden alınan ya da uzaklaştırılan belediye başkanlarının yerine yukarıda verilen örneklerde de görüldüğü üzere merkezî yönetim tarafından herhangi bir görevlendirme yapılmamıştır. Merkezî yönetim tarafından yapılan görevlendirme olan kayyım atama yönteminin dünya tarihçesi incelendiğinde uygulamanın örneği çok nadir görülmektedir. Katalonya Özerk Bölgesi bu nadir örnekler arasında yer almaktadır. Katalonya, İspanya'ya bağlı özerk bir bölge olup yerel yöneticileri seçimle belirlenmektedir. İspanya merkezî yönetimi ile Katalonya Özerk Bölgesi arasında uzun yıllar süren bağımsızlık mücadelesi Katalonya meclisinin 01.10.2017 tarihinde bağımsızlık referandumunun yapılması için aldığı karar ile farklı bir aşamaya gelmiştir. İspanya merkezî yönetimin başvurusu üzerine Anayasa Mahkemesi bağımsızlık referandumu yapılması yönünde alınan kararı askıya almıştır. Süreç içinde merkezî yönetim tarafından Katalonya bölgesel yönetimi ile referanduma destek veren yerel yönetimler hakkında soruşturma başlatmış, mali kaynaklara el konulmuş ve oy pusulaları ile oy sandıklarına el konulmuştur. Ancak tüm engelleme ve müdahalelere rağmen 01.10.2017 tarihinde referandum gerçekleştirilmiş ve Katalonya halkı bağımsızlık yönünde karar vermiştir. Referandum sonucundan sonra merkezî yönetim Bakanlar Kurulu Kararı ile senatoya başvurmuş ve senato kararı ile Katalonya'nın özerkliği feshedilerek bölgenin yönetimi doğrudan İspanya Başbakanı'na verilmiştir (Güler ve Yılmaz, 2012: 1811-1812). Katalan yerel yöneticilerin büyük bir kısmı görevden alınarak tutuklanmış ve Ekim 2019'da sonuçlanan davada birçoğu hapis cezası almıştır. Bu yerel yöneticilerin arasında belediye başkanları da bulunmaktadır. 2017 yılının Aralık ayında yapılan erken seçimlere kadar özerk yönetimin yerine getirmesi gereken yerel görevler İspanya merkezî yönetimi tarafından gerçekleştirilmiştir (Çelik, 2021: 174). Katalonya'ya yerel seçimler yapıldıktan sonra 2 Haziran 2018 tarihinde tekrar özerk yönetim hakkı geri verilmiştir (Bolelli, 2019). Katalonya bölgesinin merkezi yönetim tarafından yönetilmesi iki ay sürmüştür, yapılan erken seçimlerden sonra yönetim tekrar yerel yöneticilere verilmiştir.

2.3.2. Demokrasi ve Kayyım İlişkisi

Demokrasi eski Yunanca 'da halk anlamındaki “demos” ile yönetim anlamındaki “kratos” kelimelerinin bir araya gelmesi ile oluşan bir kavramdır (Dahl, 1993: 3). Demokrasi halkın katılımı, halk iktidarı ve halkın kendini yönetmesi anlamına gelmektedir (E. Yılmaz, 2011: 210). Halk kendini yönetme işlevini temsilciler

aracılığıyla yerine getirmektedir. Demokrasi, bireysel hakların ve özel yaşamın korunması ile güçler ayrılığının teminatıdır. Düşüncelerin çeşitliliği ve çoğulculuğun varlığı demokrasinin esasları olarak görülmektedir. Var olan bu düşünce çeşitliliğine ve farklılıklara saygı gösterilmesi, azınlıklar üzerinde çoğunluğun baskı yapmasının engellenmesi demokrasiyi diğer rejimlerden ayrı tutan en önemli kriterler olarak görülmektedir (Bayhan, 2005: 146–147). Demokrasinin iyi işlemesi için devletin veya iktidar sahiplerinin anayasal normlara ve kanunlara bağlılığı gerekmektedir. Siyasi düşünceleri ne olursa olsun tüm vatandaşların vazgeçilemez olan hak ve özgürlükleri yalnızca demokrasinin iyi işlediği bir hukuk devletinde garanti altında bulunmaktadır (Çeçen, 2012: 4).

Bireylerin yönetimde söz sahibi olabildiği en ideal şartlar yerel düzeydeki birimlerde yer almaktadır (Ulusoy ve Akdemir, 2010: 30). Yerel düzeydeki yönetim birimlerinin siyasal varlık gerekçelerinin özünde demokrasi inancı yatmaktadır. Çoğulcu demokrasinin uygulanmasının ilk basamağını yerel yönetimler oluşturmaktadır. Bu nedenle yerel yönetimler ve özellikle belediyeler demokrasinin esas kurumları arasında yer almaktadır. Dolayısıyla da belediyeler ile demokrasi arasında vazgeçilemez bir ilişki oluşmaktadır (Nadaroğlu, 2001: 27). Yerel yönetimler, demokrasinin dar bir alanda yaşama aktarıldığı ve bununda yaşanılarak öğrenildiği kurumlardır. Demokrasi, seçmenler tarafından belirlenen kamusal siyasetin beğeni görmemesi durumunda tekrar değiştirilmesi olanağını düzenli aralıklarla yine seçmene sunmakta ve siyasal istikrara da katkı sağlamaktadır (Huntington, 1993: 25).

Yerel yönetimler, tarihî özelliklerinden dolayı demokratikleşmeye en fazla katkıyı sağlayan kurumlar olarak görülmektedir. Yerel yönetimler, sürdürülebilir bir demokrasinin oluşmasında, bireylerin demokrasi eğitimi almasında ve bireylerin özgürleşmesinde önemli rol oynamaktadır (Öner, 2001: 54). Yerel yönetimler, siyasal katılım, eşitlik, özgürlük ve temsil gibi değerlerin benimsenmesini sağlayan kuruluşlar olarak görülmektedir. En önemlisi de yerel yönetimler, merkezî yönetimin gücüne karşılık bir denge unsuru olarak görülmekte ve bu durum demokrasiye büyük katkı sunmaktadır (Görmez, 2000: 81).

Terör olgusu, beslendikleri kaynaklar ve gelişim süreçleri farklılık göstermesine rağmen ister demokratik olsun ister olmasın dünyada birçok ülkeyi etkilemektedir. Ülkelerin kendilerine has koşullarda karşı karşıya kaldığı terör sorunuyla her devlet farklı

şekil ve yöntemlerle mücadele etmektedir (Baharçipek ve Tuncel, 2011: 10). Terörle yapılan mücadele, özellikle demokrasiler için ağır, sıkıntılı ve paradoksal bir süreç yaşatmaktadır. Bu süreç içinde esas olan devletlerin sahip olduğu yetki ve otoritenin, demokratik hukuk devleti sisteminin özüne zarar getirecek biçimde kullanılmamasıdır. Aksi durumda, devletin toplumsal yaşama yansıtacağı otoriter uygulamalar, terörün kendi hedefine ulaşmasına katkı sunacaktır. İnsan hakları ve özgürlükler noktasında gerilemeler olacaktır (V. Yılmaz, 2011: 176). Demokrasinin sürdürülebilirliği, demokratik hakların korunması ile terörle mücadelenin gerekleri arasındaki dengeyi koruyabilmeye bağlıdır. Terör ile mücadele edilirken, terörü önleme ve terörü bitirme uğruna, temel hak ve özgürlüklerin feda edilmemesi gerekmektedir (Jumaev, 2017: 202).

Demokratik sistemlerde, terör ile mücadele söylem olarak insan hakları adına mücadele olarak görülürken, hak ve özgürlüklerin kısıtlandığı, güvencelerin kaldırıldığı uygulamalar ortaya çıkarabilmektedir. Demokratik devletlerin teröre karşı başarılı bir mücadele gerçekleştirebilmesi için toplumun nazarındaki rızanın ve meşruiyetin de göz önünde bulundurulması gerekmektedir (V. Yılmaz, 2011: 173-176). Terörle mücadele yapılırken demokratikleşme doğrultusunda atılacak adımlar ve politikalar uzun vadede olumlu neticeler üretebilmektedir. Demokratikleşmeyle gerçekleştirilen uygulamalar teröre kendi halkı tarafından verilen desteğin zamanla kaybedilmesine neden olmaktadır. Demokratikleşme, etnik unsurların meşru sınırlar içerisinde bazı arzu ve isteklerinin gerçekleşmesinin mümkün olabileceği fikrini yaygınlaştırmaktadır. Özgürlükler kötüye kullanılır korkusuyla kimi demokratik hakların verilmemesi ya da askıya alınması faydadan daha çok zarar getirmektedir. Devletlerin demokratik uygulamaları bir kenara bırakması bazen terör örgütlerinin çıkarlarına katkı sunabilmektedir (Baharçipek, 2000: 22-23). Terör ile mücadelenin esas amacı, demokrasiyi ve hukuk devletini muhafaza etmek, devletin sahip olduğu anayasal gücü ayakta tutmak olmalıdır. Bu amaç, çoğu kez terörün önlenmesinden bile önemli görülmektedir (Bal, 2006: 888).

Türkiye’de belediyelere kayyım atanması uygulaması, 1 Eylül 2016 tarih ve 29818 sayılı 2. mükerrer Resmi Gazete’de yayımlanan 674 sayılı Kanun Hükmünde Kararname (KHK) ile yürürlüğe girmiştir. Gerçekleşen düzenleme ile terörle bağlantılı suçlar nedeniyle görevlerinden uzaklaştırılan belediye başkanlarının yerine belediye meclis üyesi olma koşulu aranmadan, vesayet makamı tarafından görevlendirme yapılabilmektedir.

Genel hukuk kuralları çerçevesinde değerlendirildiğinde, belediye başkanı ya da meclis üyesi herhangi bir terör ve şiddet eylemine karışmış ise görevinden uzaklaştırılması kanunların gerektirdiği olağan bir durum olarak görülmektedir. Ancak görevden uzaklaştırılan seçilmişlerin yerine görevlendirilecek kişilerin yine seçimle belirlenmesinde demokrasi açısından gereklilik bulunmaktadır (Gürbüz, 2019: 48-49). Kayyım uygulaması bu kapsamda değerlendirildiğinde, demokrasinin oluşum koşullarında eksiklik ve dolayısıyla demokrasinin özüne aykırılık olduğu düşünülmektedir.

Kayyım uygulaması ile vesayet makamı, seçilmiş üyelere oluşan belediye meclisine, kendileri arasından bir belediye başkanı seçme imkânı tanımadığı gibi seçimlerin yenilenmesine de olanak vermemektedir. Bu durum demokratik yaşama darbe ve halk iradesini yok sayma olarak görülmektedir (GABB, 2016: 18). Kayyım uygulamasının aynı zamanda OHAL gerekliliğine karşı alınan ölçülü bir önlem olarak savulamayacağı da belirtilmektedir (TBB, 2016: 142).

3. TÜRKİYE’DE BELEDİYELER ÜZERİNDE İDARİ VESAYET VE KAYYIM UYGULAMASI

3.1.İdari Vesayet Denetiminin Türleri

Merkezî yönetim, yerinden yönetim kuruluşları üzerindeki idari vesayet denetimini farklı şekillerde uygulayabilmektedir. Yerel idareler üzerinde uygulanan idari vesayet denetimini genel olarak üç ana başlık altında toplamak mümkündür. Bunlar işlemler ve eylemler üzerindeki vesayet, organlar ve personel üzerindeki vesayet ile bütçe ve mali kaynaklar üzerindeki idari vesayet şeklindedir.

3.1.1. İşlemler ve Eylemler Üzerinde İdari Vesayet

İdari vesayet genel olarak belediyelerin işlemleri ve eylemleri üzerinde uygulanmaktadır. İşlemler ve eylemler üzerinde gerçekleştirilen bu vesayet denetimi, merkezî idarenin uygulamakta olduğu en geniş idari vesayet şeklidir. Merkezî idare, bu yöntem ile gerçekleştirdiği denetimler sayesinde işlemlerin ve eylemlerin kanunlara uygunluğunu ve yerindeliğini kontrol eder. Kanunlara uygunluk şekil, kişi, yetki, konu ve sebep unsurlarını kapsamaktadır. Yerindelik denetimi amaç denetimini ve takdir yetkisini barındırmaktadır. Amaç denetimi ise iş ve eylemlerin neden yapıldığı konusunu araştırma ve kamu yararına uygunluğunu belirleme imkânı sunmaktadır (Coşkun, 1976: 27). Belediyelerin idari işlemleri üzerinde gerçekleştirilen denetim, işlemler üzerinde idari vesayet denetimi olarak ele alınmaktadır. İdari işlem kavramından da belediyelerin karar organları tarafından alınmış ya da alınacak kararları anlamak mümkündür. Bu durumda, işlemler üzerindeki denetimden, belediye tüzel kişisinin yetkili organlarınca alınmış ya da alınacak kararlara karşı, vesayet makamları tarafından alınmış önlemlerin bütünü anlaşılmaktadır (Arslan, 1978: 57).

İdari vesayet denetimi; işlemler yapılmadan evvel, işlem yapılırken veya yapıldıktan sonra (Şengül, 2010: 149) olmak üzere üç şekilde kullanılabilir (Akyılmaz vd., 2013: 214). Belediyeler üzerindeki idari vesayet denetimi genellikle işlem yapıldıktan sonra gerçekleşmektedir (Günday, 2003: 78). İzin, görüş bildirme, uygun bulma ve istisnai olarak yerine geçme şeklinde yapılan idari vesayet denetimi işlemler yapılmadan önce ve işlemler yapılırken gerçekleşen denetim türleridir. Onama, yargı organına başvurma, yürütmeyi durdurma ve iptal şeklinde yapılan idari vesayet denetimi

ise işlem yapıldıktan sonra gerçekleşen denetim türleri arasında yer almaktadır (Akyılmaz vd., 2013: 214-215). İşlemler yapılmadan önce ve yapılırken gerçekleştirilen vesayet denetimi, belediyelerin iş ve işlemlerinin yapılması konusunda merkezî yönetimin yardım ve desteği olarak ortaya çıkmaktadır. İşlemler yapıldıktan sonra yapılan denetim de ise genel olarak tespit edilen aksaklıkların giderilmesi amaçlanmaktadır (Günday, 2003: 78).

Merkezî idarenin belediyeler üzerindeki idari vesayet yetkisini doğrudan Anayasa'dan alması, yasalarda belirtilmiş olmasa bile vesayet yetkisinin belediyelerin bütün iş ve işlemleri üzerinde kullanılabileceği anlamı taşımamaktadır. Çünkü Anayasa'nın 127. maddesinin 5. fıkrasında merkezî yönetimin yerel yönetimler üzerinde yasalarda belirtilen usul ve esaslar çerçevesinde idari vesayet yetkisinin bulunduğu belirtilmiştir. Bu nedenle belediyelerin iş ve işlemleri üzerinde merkezî yönetimin hangi vesayet yetkilerinin olduğunu öğrenebilmek için idari vesayeti düzenleyen yasaları incelemek gerekmektedir (Gözler, 2018: 177).

Yasalar incelendiğinde merkezî idarenin belediyelerin iş ve işlemleri üzerinde onama, önceden izin, düzeltme, görüşünü alma, iptal, yargı organına başvurma, yürütmeyi durdurma (Aktan, 1989: 4) ve yerine geçme (Arslan, 1978: 76) şekillerinde idari vesayet yetkisi olduğu görülmektedir. Kural olarak yerine geçme yetkisi bu yetkilere dâhil edilmemektedir ancak bazı durumlarda istisnai olarak bu yetkinin kullanıldığı görülmektedir (Akyılmaz vd., 2013: 215).

İdari vesayet makamının, belediyelerin iş ve işlemleri üzerinde olduğu kadar eylemleri üzerinde de başka bir ifadeyle alınan kararların uygulamaları üzerinde de idari vesayet yetkisi bulunmaktadır.

Eylemler üzerindeki idari vesayet yetkisi fiili denetim ve teftiş yoluyla denetim olmak üzere iki şekilde yapılmaktadır. Fiili denetimde belediye tarafından alınan kararlarla ile gerçekleşen eylemlerin uyuşup uyuşmadığı tespit edilmektedir (Onar, 1960: 508). Eylem üzerindeki idari vesayet denetiminde belediyeler tarafında yapılan bir eylemin denetlenmesi kadar belediyelerin yetki ve sorumluluğu altında bulunan bir eylemin yerine getirilmesinden kaçınılması durumu da söz konusu olabilmektedir. Burada, belediyelerin kendilerine yasalar tarafından verilmiş bir görevi yerine getirmekten kaçınması ile ortaya çıkan eylemsizlik durumu yasaya aykırılık teşkil etmektedir. Bu durumda vesayet makamı aktif bir rol oynayıp, belediyelerin yerine geçerek eylemde bulunmaktadır (Arslan, 1978: 76).

Merkezî yönetim belediyelerin eylemleri üzerindeki vesayet denetimini teftiş yoluyla da gerçekleştirilebilmektedir. Teftiş, belediyelerin faaliyet ve eylemlerinin devletin sergilediği genel yöntemlere uygun bir şekilde yapılmasını sağlamaktadır. Teftiş, çoğunlukla eylem ve idari işlemler gerçekleştirildikten sonra yapılmaktadır. Teftişin sonucunda, gerçekleştirilen eylem ve işlemlerin hukuk kurallarına ve diğer hukuk kaynaklarına uygun bir şekilde yapılıp yapılmadığı incelenmektedir. Eğer bu kurallara uygun gerçekleştirilmemiş ise müfettiş, suç işleyen görevliler hakkında soruşturma açmakta veya var olan sorunu anında çözüme kavuşturmaktadır. Suçun türüne göre ilgili mahkemeye soruşturma dosyasını göndermektedir. Türkiye’de düzenli bir şekilde bütün belediyelerde İçişleri Bakanlığı’na bağlı mahalli idareler kontrolörleri ve mülkiye müfettişleri tarafından teftiş gerçekleştirilmektedir. Düzenli teftiş dışında şikâyetler üzerine de olağandışı teftişler yapılmaktadır (Mut, 2009: 32).

3.1.1.1.Onama

Belediyelerin işlemlerini onama veya onamama, merkezi yönetimin sahip olduğu önemli bir vesayet yetkisi olarak görülmektedir. Onama, işlemlerin yürürlüğe girmeden evvel merkezî yönetim tarafından kamu yararına, ihtiyaca ve hukuka uygunluk bakımından incelenerek uygun görülmesi anlamına gelmektedir. Onama idari vesayet makamı tarafından denetleme ve incelemeye yetkili olunan belediyelerin bazı işlemlerini, o alandaki mevzuatlara aykırılık teşkil etmemeleri halinde tasvip etme durumudur. (Görelî, 1944: 14). Onama yetkisi, belediyelerin karar organları tarafından alınmış ancak yürürlükte olmayan kararları kapsamaktadır. Onama yetkisi, tamamlanmış bir işleme uygulanabilirlik yolunu açan yetkidir (Gözler, 2009: 120). Onama, merkezî yönetim tarafından belediyelerce tesis edilen işlemlerin incelenmesi sonucunda, denetim yerindelik açısından yapılıyorsa durumun gereklerine ve ihtiyaca uygun bulunması, hukuka uygunluk açısından inceleniyorsa, hukuka uygun olduğunun tespit edilmesi halinde merkezî yönetim tarafından kabul edilmesi anlamı taşımaktadır (Görelî, 1944: 14, Akyılmaz vd. 2013: 209).

Özerk ve tüzel kişiliği bulunan ve aynı zamanda karar alma organlarına sahip belediyelerin almış olduğu kararlar hukuki bir işlem olup, onama işlemi merkezî idarenin benzer özellikteki önlemlerinden farklılık göstererek asli bir unsur olmayıp tamamlayıcı etki yaratmaktadır. Yani onama, esas işlem den sayılmayan, onun bünyesinde yer almayan

ve sonuca etki eden bir şart olarak nitelendirmektedir (Onar, 1966: 502). Dolayısıyla belediyelerin ortaya koyduğu işlem ile merkezî yönetim tarafından gerçekleştirilen işlemler birbirinden bağımsız işlemlerdir. Belediyelerin ortaya koyduğu irade bildirimiyile işlem tesis edilip karar alınmıştır. Ancak henüz yürürlüğe girmemiş işlemdir. Merkezi yönetimin işlemi onaylamasıyla yapılan işlem yürürlüğe girmekte ve geçerlilik kazanmaktadır. Onama işlemi, belediyeler tarafından yapılan işlemlere yürürlük hakkı veren bir işlem özelliği taşımaktadır (Kalabalık, 2005: 733).

Merkezî yönetimin işlemi onaylamaması halinde işlem kesinlik kazanamamakta ve yürürlüğe girmemektedir (Onar, 1966: 626). Kanunlarda kimi zaman işlemin onaylaması için belirli bir süre belirlenmektedir ve bu süre içinde işlem onaylanmaz ise işlemin zımnen onaylanmış olduğu kabul edilmektedir (Yıldırım, 2005: 34). Burada vesayet makamının keyfi tutumlarının önüne geçilmesi ve hizmetlerde yaşanabilecek gecikmelerin önlenmesi amaçlanmaktadır (Arslan, 1978: 64). Onaylama işlemi, sadece vesayete tâbi olan işlemin kesinleşip yürürlüğe girmesini sağlamaktadır. İşlemin onaylanması belediyenin yaptığı işlemi, vesayet makamının yaptığı işlem hâline dönüştürmemektedir. Böyle bir durumda açılacak herhangi bir davada muhatap vesayet makamı değil, belediye olmaktadır (Onar, 1966: 626-627).

Vesayete tabi idarenin işlemi ile onama işleminin birbirinden ayrı işlemler olduğunu Anayasa Mahkemesi de bir kararında² belirtmiştir. Karara göre; onay, belediyenin kararlarının bir unsuru ve tamamlayıcısı olarak görülmemektedir. Belediyenin almış olduğu karar bir irade beyanı olup hukuksal bir tasarruf niteliği taşımaktadır. Sürecin son aşaması olan onay, merkezi yönetimin sahip olduğu, belediyenin iradesi dışında ve karşısında ikinci bir güç ve irade olarak görülmektedir. Belediyelerin iş ve eylemlerini denetleme, kararlarını onaylama, değiştirme ya da bozma şeklinde kendini göstermektedir. Bu nedenle belediyenin kararı ile merkezi yönetimin kararını iki ayrı tasarruf şeklinde değerlendirilmelidir.

Merkezî yönetimin onayını gerektiren işlemlerle ilgili olarak merkezî yönetimin denetim konusu işlemi onaylamaması halinde yasada açık bir şekilde belirtilmemişse başka bir işlem tesis etme durumu bulunmamaktadır. İşlem ya onaylanacak ya da onaylanmayacaktır. Bu iki işlem dışında farklı bir işlem tesis edememektedir. İdari

---

² Karar tarihi: 22.08.1988, Esas No: 1987/18, Karar No: 1988/23

vesayet makamının kural olarak denetime tabi tutulan işlemi düzeltme ya da değiştirme hakkı bulunmamaktadır. Yine vesayet makamı, denetim konusu olan işlemler bütünlük oluşturduğundan işlemin bir kısmını onaylama, bir kısmını onaylamama veya iptal etmesi mümkün görülmemektedir (Günday, 2013: 79).

5393 sayılı Belediye Kanunu'nun çeşitli maddelerinde merkezî idarenin mahalli idare birimi olarak belediyelerin bazı işlemlerini onaylamak suretiyle bunlar üzerinde idari vesayet denetimi gerçekleştirdiği görülmektedir. Adı geçen kanunun 9. maddesinde belediye sınırlarının içinde mahalle kurulması, birleştirilmesi, bölünmesi, kaldırılması, isimleriyle sınırlarının tespit edilmesi ve değiştirilmesi hususundaki belediye meclisi kararının valinin onayına tabi kılındığı görülmektedir. Kanunun 10. maddesine göre bir beldenin adı, belediye meclisinin üye tam sayısının en az dörtte üç çoğunluğunun kararı ve valinin görüşünün ardından İçişleri Bakanlığı'nın onayı ile değiştirilebilmektedir. Kanunun 15. maddesinin ikinci fıkrasında ise belediyenin, kanunun 15. maddesinin birinci fıkrasının (e), (f) ve (g) bentlerinde belirtilen hizmetleri Danıştay'ın görüşü ve Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın kararıyla, yani onayıyla süresi en fazla kırk dokuz yıl olmak üzere imtiyaz yoluyla devredebileceği ifade edilmektedir.

Belediye Kanunu'nun 15. maddesinin üçüncü fıkrasında ise il sınırları içinde büyükşehir belediyelerinin, belediye ve mücavir alan sınırları içinde il belediyelerinin ve nüfusu 10.000'i aşan belediyelerin, meclislerinin alacakları karar ve Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın onayı ile sağlık, sosyal hizmet, eğitim ve turizmi geliştirecek projelere ücretsiz veya düşük bir bedelle, amacı dışında kullanılmamak şartıyla, taşınmaz tahsis edebilecekleri belirtilmiştir.

5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 81. maddesinde ise belediye meclisinin cadde, meydan, sokak, tesis, park ve benzerlerine isim verilmesi ve beldeyi tanıtıcı flama, amblem ve benzerlerinin tespitine ilişkin kararları ile bunların değiştirilmesine ilişkin kararlarının mülki idare amirinin onayıyla yürürlüğe gireceği ifade edilmektedir.

Aynı Kanunun 68. maddesinin (e) fıkrasında, en son kesinleşmiş bütçe gelirinin %10'dan fazlası tutarında iç borçlanmanın gerçekleşebilmesi, belediye meclisinin üye tam sayısının salt çoğunluğunun kararı ve Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın onayının gerektiği hüküm altına alınmıştır.

3.1.1.2.Önceden İzin Yetkisi

Önceden izin, kanunlarda öngörülen hallerde işlem tesis etmeden önce merkezî idarenin uygun görüşünün alınması suretiyle belediyeler üzerinde gerçekleştirilen idari vesayet denetimidir (Arslan, 1978: 66). Yerinden yönetim tüzel kişiliklerince yapılması lazım gelen işlerde, idari vesayet makamından sorularak yapılacak işlemin onayının alınmasıdır (Görelî, 1944: 14). Belediyenin tesis edeceği bazı işlemlerin kanunen geçerlilik kazanabilmesi, idari vesayet makamından “önceden izin alınma” kuralı taşımaktadır. (Arslan, 1978: 66; Kalabalık, 2005: 733). Kararın uygunluğu alınacak bu izne bağlı olmaktadır. Merkezî idarenin işlemin tesisine izin vermemesi durumunda belediye, denetim konusu işlemi tesis edemeyecektir.

Önceden izin, onama suretiyle yapılan denetime benzemektedir. Fakat sözü edilen onama yetkisinden farklılığı, söz konusu kararı alabilmek için henüz işlem tesis etmeden idari vesayet makamına başvurunun gerekliliğidir (Görelî, 1944: 9; Arslan, 1978: 67). Oysa onama yetkisinde belediye birimince karar alınmış ancak işlem icrai değildir. İşlemi icrai hale getirmek için idari vesayet makamının izni istenmektedir (Arslan, 1978: 67.) Başka bir ifadeyle onama yetkisinde karar alındıktan sonra, önceden izin yetkisinde ise karar almadan önce, vesayet makamı devreye girmektedir.

Anayasa'nın 127. maddesi, mahalli idarelerin belirli kamu hizmetlerinin görülmesi amacıyla kendi aralarında birlik kurabileceklerini öngörmektedir. Ancak birliğin kurulabilmesi Cumhurbaşkanı'nın iznine tabi kılınmıştır. Anayasa'da yer alan bu düzenlemenin yanı sıra önceden izin idari vesayet denetimi ile ilgili olarak şu örnekleri vermek de mümkündür. 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 74. maddesine göre, belediyenin, belediye meclisinin kararına bağlı olarak, görev alanıyla ilgili konularda faaliyet gösteren uluslararası teşekkül ve organizasyonlara kurucu üye veya üye olabilmesi ve bunlarla ortak faaliyet ve hizmet projeleri gerçekleştirebilmesi veya kardeş kent ilişkisi kurabilmesi için önceden Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın iznini alması gerekmektedir.

5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 71. maddesi önceden izin hususuna başka bir örnek olarak verilebilir. Söz konusu madde ile belediyenin özel gelir ve gideri bulunan hizmetleri için bütçe içinde işletme kurarak yapabileceğini ancak bunun için Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın izninin gerektiği belirtilmektedir.

3.1.1.3.Yerine Geçme Yetkisi

Yerine geçme yetkisi literatürde ikame yetkisi şeklinde de anılmaktadır. Yerine geçme, kanunda öngörülen hallerde idari vesayet makamı olarak merkezî idarenin belediye biriminin yerine geçerek işlem tesis etmesi kendi iradesini tamamen onun iradesinin yerine geçirme yetkisidir (Arslan, 1978: 67; Akyılmaz vd., 2013: 212). İdari vesayet denetiminin en ağır (Meriç, 1983: 47) şekli olan yerine geçme yetkisi istisnai durumlarda uygulanmaktadır (Arslan, 1978: 68). İdari vesayet makamı olarak merkezî idareye bu yetki genellikle belediyelerin kanuna aykırı hareket ederek kendisine yüklenen yükümlülükleri geç yerine getirmesi veya hiç yerine getirmemesi, belediyenin bu tutumunun telafisi güç zararlara yola açabileceği hallerde tanınmaktadır (Görelî, 1944: 10, Arslan, 1978: 68, Günday, 2003: 80). Bu durumda merkezî idare, yapması gerekeni yapmayan belediye kuruluşunun namına karar alabilmekte veya aldığı karar üzerinde değişiklik yapabilmektedir. Böylece kamu hizmetlerinde istikrarın ve devamlılığın sağlanması amaçlanmaktadır (Onar, 1966: 504).

Merkezî idare kanunda öngörülen hallerde belediyelerin hem işlemlerinin hem de organlarının yerine geçebilmektedir. İşlemlere örnek olarak 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 57. maddesi verilebilir. Söz konusu madde de şu hüküm yer almaktadır:

Belediye hizmetlerinin ciddi bir biçimde aksatıldığı ve bu durumun halkın sağlık, huzur ve esenliğini hayati derecede olumsuz etkilediğinin İçişleri Bakanlığı'nın talebi üzerine yetkili sulh hukuk hâkimi tarafından belirlenmesi durumunda İçişleri Bakanı, hizmetlerde meydana gelecek aksamanın giderilmesini, hizmetin özelliğine göre makul bir süre vererek belediye başkanından ister. Aksama giderilemezse, söz konusu hizmetin yerine getirilmesini o ilin valisinden ister. Bu durumda vali, aksaklığı öncelikle belediyenin araç, gereç, personel ve diğer kaynaklarıyla giderir. Mümkün olmadığı takdirde diğer kamu kurum ve kuruluşlarının imkânlarını da kullanabilir. Ortaya çıkacak maliyet vali tarafından İller Bankası'na bildirilir ve İller Bankası'nca o belediyenin müteakip ay genel bütçe vergi gelirleri tahsilâtı toplamı üzerinden belediyeye ayrılan paydan valilik emrine gönderilir. İçişleri Bakanlığı'nın talebi üzerine sulh hukuk hâkimi tarafından alınan karara karşı ilgili belediyece asliye hukuk mahkemesine itiraz edilebilir.

Görüldüğü üzere yerine geçme yetkisinin kullanılması belirli koşulların oluşmasına bağlanmıştır. Öncelikle belediye hizmetlerinde ciddi anlamda aksamaların ve bu aksamaların vatandaşın yaşam koşullarını hayati derecede etkilemesi gerekmektedir. Aksamaların tespitini ise İçişleri Bakanlığı'nın talebi üzerine yetkili mahkemeler yapmaktadır. Sonrasında aksatılan hizmetin yerine getirilmesi için ilgili belediyeye süre

verilmekte ve bu süre içinde hizmet yerine getirilmez ise yerine geçme yetkisi kullanılmaktadır. Söz konusu ilin valisi, öncelikle belediyenin araç ve gereçlerini kullanarak bu mümkün görünmüyorsa diğer kamu kurumlarının araç ve gereçlerini kullanarak aksaklığı gidermektedir.

Bununla ilgili olarak Anayasa Mahkemesi vermiş olduğu bir kararında³ idarî vesayetin farklı bir çeşidi olan, kanun ile yerel yönetime bırakılmış olan işlemlerin “yerine geçme” yolu ile merkezî yönetim tarafından yapılmasının ancak kapsam ve sınırının yasada açık bir şekilde belirtilmesi gerekmektedir. Yerine geçme yetkisinin, yerel yönetimin kanunlarla kendisine verilmiş olan görevleri yerine getirmekten kaçınması veya bu görevi yapmada çok gecikmiş olması gibi kamu yararına ya da haklı bir gerekçeye dayanması ve anayasal ölçütlerin dışına çıkılmamasına bağlı olduğunu belirtmiştir. Hizmetlerde meydana gelen aksama ile ilgili tespitin yetkili mahkemece yapılacağına şart koşulması, merkezî idarenin belediyelere siyasi nedenle müdahale etmesini önleme amacını taşımaktadır (Tortop vd., 2014: 588).

İkame yetkisi bir işlemin yerine geçmesi biçiminde olabileceği gibi bir organın yerine geçmesi biçiminde de gerçekleşebilmektedir. Organ yerine geçme yetkisi örneği 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 46. maddesinde görülmektedir. Söz konusu madde belediye başkanlığının herhangi bir nedenle boşalması ve yeni bir belediye başkanı veya başkan vekili seçimlerinin gerçekleşmemesi durumunu içermektedir. Seçim yapılamaması durumunda; belediye başkanlığına, seçim yapılmıyaya kadar büyükşehir ve il belediyelerinde İçişleri Bakanı tarafından, diğer belediyelerde ise vali tarafından görevlendirme yapılmaktadır. Görevlendirilecek kişinin belediye başkanı seçilme yeterliğine sahip olması gerekmektedir.

Kara (2007: 3), yerine geçme şeklinde gerçekleştirilen idari vesayet denetimine olanak veren bu düzenlemenin seçilmiş bir belediye başkanının halk ve seçmenleri nezdinde itibarını zedeleyeceğini, merkezî idarenin belediyelere açık bir müdahalesi olduğunu ve bu durumun belediyelerin özerkliklerine pranga vurduğunu ifade etmiştir.

Vesayet makamının vesayete tabi olan makamın işlemlerini iptal ederek yerine kendi kararını uygulamaya geçirmesi kurallara aykırı görülmektedir (Gözübüyük, 1994: 369). Belediyelerin özerkliğinden söz edebilmek için yerine geçme yetkisinin istisnai bir

---

³ Karar tarihi: 26.9.1991, Esas No: 1990/38, Karar No: 1991/32

durumdan çıkarılarak koşulsuz ve kayıtsız bir şekilde vesayet makamlarına devredilmemesi gerekmektedir. Böyle bir durumda merkezi yönetim dilediği her koşulda belediyelere müdahale edebilmekte ve onun yerine geçerek dilediği yönde karar alabilmektedir. Yerine geçme yetkisinin sadece belediyelerin sorumluluk ve görev alanında yer alan yükümlülüklerin yerine getirilmediği ve kasıtlı olarak yükümlülüklerden imtina edildiği hallerde kullanılması gerekmektedir (Tekeli, 1992: 36). Bu sebeple vesayet yetkisi mutlak olmamakla birlikte tamamen vesayet makamının takdirine bırakılmamalıdır. Yasalar tarafından sınırlandırılmalı ve titizlikle düzenlenmelidir (Arslan, 1978: 68). Aksi bir durumun belediyelerin özerklik yapılarını zedeleyeceği görülmektedir.

3.1.1.4. Erteleme Yetkisi

Erteleme, idari vesayet makamlarınca belediyeler tarafından alınan karar ya da işlemlerin uygulamasının geri bırakılmasıdır (Akyılmaz vd., 2013: 214). Bu yetki ile icrai olan ve yürürlüğe giren bir işlemin icrailiği bir süreliğine askıya alınmaktadır. Başka bir ifade ile işlemin yürütülmesi durdurulur veya ertelenir (Gözler, 2018: 182). Vesayet makamına erteleme yetkisinin tanınmasının sebebi, alınan karar veya işlemin yürürlükte olması halinde meydana gelebilecek zararı ortadan kaldırmaktır (Kalabalık, 2005: 732).

5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 30. maddesinde erteleme yetkisi örneği bulunmaktadır. Söz konusu madde hükmüne göre; belediye meclisinin kanunla kendisine verilmiş olan görevleri yapmayı ihmal etmesi, bu ihmalin de belediyenin işlerinde aksama ve gecikmeye neden olması ile belediye meclisinin görev alanının dışında siyasi konularda karar alması durumunda, belediye meclisi feshedilebilmektedir. Fesih İçişleri Bakanlığı'nın bildirim üzerine Danıştay kararı ile gerçekleşmektedir. İçişleri Bakanlığı gerekli gördüğü takdirde belediye meclisinin feshine dair bildirim ile birlikte, karar verilinceye kadar belediye meclis toplantılarını ertelemeyi isteyebilmektedir. Danıştay'ın da en geç bir ay içinde bu konuyu karara bağlaması gerekmektedir.

Buna göre belirli şartlar gerçekleşmesi halinde İçişleri Bakanlığı Danıştay'a bildirim yaptığı tarih ile Danıştay'ın karar tarihine kadar belediye meclisinin toplanmasını erteleyebilmektedir.

3.1.1.5.Yargı Organına Başvurma Yetkisi

Vesayet makamının belediyelerin iş ve işlemlerine karşı kanunla belirlenen süreler içinde idari yargıya başvurma şeklinde gerçekleştirmiş olduğu idari vesayet denetimidir. Kanunla, vesayet makamı sadece hukuka aykırılık nedeniyle belediyelerin işlemleri için yargıya başvurabilmektedir. Böylece vesayet makamı yargı organı tarafından gerçekleştirilecek olan denetimi başlatmış bulunmaktadır. Gerek 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu gerekse 5393 sayılı Belediye Kanunu'nda başvurulacak yargı organı genellikle Danıştay olarak görülmektedir.

Merkezî yönetimin yargı organına başvurma şeklinde gerçekleştirdiği idari vesayet denetimi diğer idari vesayet denetimi türlerinden farklı özellikler taşımaktadır. Bu özelliklerden biri denetim yetkisinde yargı organına başvuru ile belediyeler üzerinde doğrudan değil dolaylı bir denetim oluşmaktadır (Akyılmaz vd., 2013: 215). Çünkü diğer idari vesayet türleri olan onama, önceden izin, yerine geçme, erteleme yetkilerinde merkezî idare, belediyelerin işlem ve eylemleri üzerinde hüküm ve sonuç doğuran kararlar doğrudan merkezî idare tarafından alınmaktadır. Yargı organına başvurma yetkisinde ise hukuka aykırı görülen ve iptal edilmesi gerektiğine inanılan belediye kararlarına karşı merkezî idare tarafından dava açılması ile yargı hareketine geçirilmektedir. Bir diğer farklı özellik ise yargı organına başvurma yetkisinde merkezî idarenin başvurduğu yargı yerlerince sadece hukuka uygunluk denetiminin yapılmasıdır. Oysa diğer denetim türlerinde hem yerindelik denetimi hem de hukuka uygunluk denetimi yapılmaktadır (Bayındır, 2007: 217).

Yargı organına başvurma yetkisine şu örnekleri vermek mümkündür. 5393 sayılı Belediye Kanununun 26.maddesinde:

Belediye başkanınca meclise sunulan bir önceki yıla ait faaliyet raporundaki açıklamalar, meclis üye tam sayısının dörtte üç çoğunluğuyla yeterli görülmezse, yetersizlik kararıyla görüşmeleri kapsayan tutanak, meclis başkan vekili tarafından mahallin mülkî idare amirine gönderilir. Vali, dosyayı gerekçeli görüşüyle birlikte Danıştay'a gönderir. Yetersizlik kararı, Danıştay'ca uygun görüldüğü takdirde belediye başkanı, başkanlıktan düşer.

Bu hükme göre valinin Danıştay'a bildirim yapması ve Danıştay'ın kararı ile faaliyet raporu yetersiz görülen belediye başkanı, başkanlıktan düşürülebilmektedir. Yine aynı kanununun 29. maddesinde belediye meclis üyesinin seçilme yeterliliğini kaybetmesi hâlinde valinin bildirim yapması ve Danıştay'ın karar vermesi gerektiği belirtilmektedir. Benzer durum 30. maddede yer almaktadır. 30. madde de bu kez belirli koşulların

oluşması durumunda belediye meclisinin İçişleri Bakanlığı'nın bildirimine üzerine Danıştay kararı ile feshedilebileceği ifade edilmektedir. Yine aynı kanununun 44. maddesinde belediye başkanının başkanlık sıfatının sona erebilmesi için gerekli şartların oluşmasıyla birlikte İçişleri Bakanlığı'nın başvurusu ve Danıştay'ın kararının gerekliliği hükmü yer almaktadır. Ayrıca 5393 sayılı Kanununun 57. maddesinde belediye hizmetlerinin aksamaması durumunun tespit edilmesinin İçişleri Bakanlığı'nın talebi üzerine yetkili sulh hukuk hâkimi tarafından belirlenmesi de yargı organına başvurma yetkisine örnek olarak gösterilebilmektedir.

5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 23. maddesinin beşinci fıkrası ile 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu'nun 14. maddesinde yer alan mülkî idare amirleri hukuka aykırı gördükleri belediye meclisi kararları aleyhine idarî yargıya başvurabilmesi yetkileri Anayasa Mahkemesi'nin kararları⁴ ile yürürlükten kaldırılmıştır. Böylece mülki idare amirlerinin belediyelerin meclis kararları üzerindeki denetim yetkisi kalmamıştır. Meclis kararlarının sadece mülki idare amirlerine gönderilmesi yeterli görülmektedir.

3.1.2. Organlar ve Personel Üzerindeki Vesayet Yetkisi

Belediyelerin organları ve personel üzerindeki idari vesayet denetimi, organların veya kamu personellerinin seçilmeleri, yapılan seçimlerin onaylanması, organların üyelerinin geçici bir şekilde görevden uzaklaştırılması ya da görevden alınmaları şeklinde olmaktadır (Günday, 2003: 77; Gözübüyük-Tan, 2001: 933).

1982 Anayasası'nın 127. maddesi 4. fıkrasında “Mahalli idarelerin seçilmiş organlarının, organlık sıfatını kazanmalarına ilişkin itirazların çözümü ve kaybetmeleri konusundaki denetim yargı yolu ile olur” denilerek belediye başkanlığı ve meclis üyeliği sıfatının kazanılması ve kaybedilmesi ile ilgili denetimin yargı yolu ile olabileceği belirtilmektedir. Söz konusu fıkranın devamında “ancak, görevleri ile ilgili bir suç sebebi ile hakkında soruşturma veya kovuşturma açılan mahalli idare organları veya bu organların üyelerini, İçişleri Bakanı, geçici bir tedbir olarak, kesin hükme kadar uzaklaştırabilir” denilerek organların görevlerine ilişkin olarak vesayet makamına yetki verilmiştir. Vesayet makamı için organlık sıfatının kazanılması hususunda doğrudan bir

---

⁴ Karar tarihi: 4/2/2010, Esas No: 2008/28, Karar No: 2010/30 sayılı kararı ve Karar tarihi: 4/2/2010, Esas No: 2008/27, Karar No: 2010/9 sayılı kararı.

yetki verilmemiştir. Vesayet makamına verilen yetki yargı organına bildirme, başvurma ve yargı organını harekete geçirmektir (Akyılmaz, 2004: 223). İdari vesayet makamına verilen yetki sadece görevleri ile ilgili suçlar sebebiyle haklarında soruşturma ya da kovuşturma açılmış bulunan belediye organları ya da bu organların üyelerinin geçici olarak İçişleri Bakanı tarafından görevden uzaklaştırılabilmeleridir. Bu yetkinin her zaman değil kanunda belirtilen durumların gerçekleşmesi halinde kullanılması gerekmektedir (Bayındır, 2007: 161). Görevle ilgili olmayan suçlarda İçişleri Bakanı'nın belediye organlarını ya da bu organların üyelerini görevden uzaklaştıramaması gerekmektedir. Çelik'e göre (2005: 145), görevden uzaklaştırma modern çağın demokrasi ve hukuk anlayışıyla çelişmektedir. Seçme ve seçilme yeterliliğinin kaybedilmesine neden olan bir hükümlülük kararı yoksa ve işlenen suçun niteliği belediye organlarının ya da bu organların üyelerinin görevlerini sürdürmelerinde sakınca bulunuyorsa, geçici önlem olarak alınan uzaklaştırma kararı İçişleri Bakanı tarafından verilmemelidir. Bakanlığın görevi, bu organların ya da organların üyelerinin özellikle belediye başkanlarının geçici bir tedbir amacıyla görevden uzaklaştırılmalarını gerektiren sebepleri tespit edip yargı organının bilgisine sunmak olmalıdır.

Belediyelerin organları üzerinde, yargı organına verilmiş bulunan bir başka vesayet yetkisi, 2575 sayılı Danıştay Kanununda yer almaktadır. Buna göre "Danıştay, belediyeler ile il özel idarelerinin seçimle gelen organlarının organlık sıfatlarını kaybetmeleri hakkındaki istemleri inceler ve karara bağlar." Bu yetki Danıştay 8. Dairesinin görevleri arasında yer almakta ve bu yetki yargısal olmayıp, idari bir özellik taşımaktadır (Kaya, 2007: 329). 5393 sayılı Belediye Kanununun 44. maddesi buna benzer bir hüküm içermektedir. Buna göre belediye başkanının;

- 1) Özürsüz ve kesintisiz bir şekilde yirmi günden fazla vazifesini terk etmesi ve mahallin mülkî idare amiri tarafından bu durumun belirlenmesi,
- 2) Seçilme şartlarından birini kaybetmesi,
- 3) Görevini devam ettirmesine mâni bir hastalığının veya sakatlığının olması ve bu durumunun yetkili sağlık kuruluşları tarafından belgelenmesi,
- 4) Meclisin feshedilmesine sebep olan eylem ve işlemlere dâhil olması, durumlarından birinin gerçekleşmesi durumunda İçişleri Bakanlığı'nın başvurusu üzerine Danıştay tarafından alınan karar ile başkanlık sıfatı sona ermektedir.

5393 sayılı Belediye Kanunu'na 674 sayılı KHK'nın 38. maddesi ile eklenen 45. maddenin ikinci fıkrası, merkezî idarenin belediyelerin organları üzerindeki vesayet yetkisi örnekleri arasında önem arz etmektedir. Söz konusu fıkra da terör veya terör örgütlerine yardım ve yataklık suçu gerekçesiyle, belediye başkanı veya başkan vekili ya da meclis üyesinin görevlerinden uzaklaştırılması, tutuklanması, kamu hizmetlerinden yasaklanması veya başkanlık sıfatı veya meclis üyeliğinin sona ermesi durumlarında, 46. maddedeki makamlar tarafından (büyükşehir ve il belediyelerinde İçişleri Bakanı, diğer belediyelerde ise vali) belediye başkanı veya başkan vekili ya da meclis üyesi görevlendirilmektedir. Görevlendirilen kişinin seçilme yeterliğine sahip olması gerekmektedir. Bu fıkra gereğince belediye başkanı veya başkan vekili görevlendirilmiş olan belediyelerde bütçe ve muhasebe iş ve işlemleri valilik onayı ile defterdarlık veya mal müdürlüğüne gördürülebilmektedir. Görevlendirme yapılan bu belediyelerde belediye meclisi, görevlendirilen belediye başkanının çağrısı olmadıkça toplanamamaktadır. Meclis, encümen ve komisyonların görev ve yetkileri, belediye encümeninin memur olan üyelerince yürütülmektedir.

Görüldüğü üzere 5393 sayılı Belediye Kanununun 45. maddesinin ikinci fıkrası ile belediye başkanları, terör suçları gerekçesiyle görevden uzaklaştırılabilmekte ve yerlerine görevlendirme yapılabilmektedir. Bu vesayet yetkisi büyükşehir ve il belediyelerinde İçişleri Bakanı'na, diğer belediyelerde de valiyeye verilmektedir. Söz konusu fıkra çalışmanın konusu olan kayyım uygulamasının kaynağı olması nedeniyle sonraki bölümlerde detaylı bir şekilde incelenmektedir.

Merkezî idare, belediyelerin işlemleri ve organları üzerinde idari vesayet denetimi yetkisine sahip olduğu gibi belediye personelleri üzerinde de idari vesayet denetimi yetkisine sahip bulunmaktadır. İdari vesayet makamı bu yetkisini belediye personelini atamak veya görevden almak şeklinde gerçekleştirmektedir. Böylece belediyeler üzerindeki denetimini onların teşkilat yapıları içinde de devam ettirme olanağı bulunmaktadır (Arslan, 1978: 83). Personel üzerindeki vesayet yetkisi örneği 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu'nun 22. maddesinde görülmektedir. Söz konusu maddenin ikinci fıkrasına göre, büyükşehir belediyelerinde genel sekreter, belediye başkanının teklifi üzerine Çevre ve Şehircilik Bakanı tarafından atanmaktadır.

3.1.3. Bütçe ve Mali Kaynaklar Üzerinde Vesayet Denetimi Yetkisi

Bütçe ve Mali kaynaklar üzerindeki vesayet denetimi, belediyelerin gelir, gider ve mal hareketleri nedeniyle hesap ve işlemlerinin ilgili mevzuata uygun olup olmadığının kontrol edilmesi amacıyla yapılan denetimdir (Ekici ve Toker, 2005: 16). Türkiye’de merkezî yönetim ve belediyeler aynı kaynaklardan yararlandıklarından belediyeler mali açıdan merkezî yönetime bağımlı durumda bulunmaktadır. Belediyelerin gelir kaynakları çoğunlukla devlet gelirleri olmuş, bu gelirlerden belediyelere verilen payları, merkezî yönetimin iradesi belirlemiştir (Keleş, 2012: 370). Merkezî idare gelirlerden vermiş olduğu payların nerede ve nasıl kullanıldığını bütçe mali kaynaklar üzerindeki vesayet denetimi yetkisini kullanarak kontrol altına almaktadır.

5393 sayılı Belediye Kanunu’nun 55. maddesine göre; belediyelerde denetim iç ve dış denetim olmak üzere iki şekilde yapılmaktadır. Denetimin kapsamı da iş ve işlemlerin hukuka uygunluğu, performans ölçümü ve mali kontrol olarak belirlenmiştir. İç ve dış denetim, 5018 sayılı Kamu Malî Yönetimi ve Kontrol Kanunu hükümleri çerçevesinde gerçekleştirilmektedir. Ayrıca, belediyenin malî işlemleri dışında kalan idari işlemleri, idarenin bütünlüğü, kalkınma planı ve stratejileri ile hukuka uygulanması bakımından İçişleri Bakanlığı, belediye başkanı veya görevlendirilen elemanlar eliyle de denetlenmektedir (Çukurçayır, 2013: 202-203). İçişleri Bakanlığı denetim yetkisini kendisine bağlı Mülkiye Teftiş Kurulu’nda görevli mülkiye müfettişleri ve Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü bünyesinde görevli mahalli idareler kontrolörleri aracılığıyla gerçekleştirmektedir (Ulusoy ve Akdemir, 2010: 276).

İç denetim iç denetçiler tarafından, dış denetim ise temelde Sayıştay tarafından yerine getirilmektedir. Anayasa’nın 160. maddesinde Sayıştay’ın merkezî yönetim bütçesi kapsamına dâhil olan bütün kamu idarelerinin gelir ve giderleri ile mallarını denetleme yapmakla görevli olduğu belirtilmektedir. Ayrıca belediyelerin hesap ve işlemlerinin denetimi ve kesin hükme bağlanması da Sayıştay tarafından yapılmaktadır. 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu ile Sayıştay dış denetim organı olarak belirlenmiştir (Aydın, 2017: 300-301). Belediyelerin dış denetimi sadece Sayıştay ve İçişleri Bakanlığı ile sınırlı değildir. Ayrıca Maliye Bakanlığı, Kamu İhale Kurumu, Özelleştirme İdaresi Teşkilatı, Kamu Görevlileri Etik Kurulu, Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetleme Kurulu’nun da belediyelerin denetimi konusunda çeşitli görevleri bulunmaktadır (Ulusoy ve Akdemir, 2010: 276).

Sayıştay tarafından belediyelerin gelir ve giderleri ile malları üzerinde yapılan mali denetim TBMM adına yapılmaktadır. Yukarıda dış denetimin Sayıştay tarafından yerine getirildiği belirtilmiş olmasıyla birlikte belediyeler açısından istisna getirilmiştir. 5018 sayılı Kanunu'nun 77. maddesinin ikinci fıkrasına göre mali yönetim ve kontrol sisteminin zaafa uğradığı, yolsuzluk veya kamu zararına yönelik emarelerin ortaya çıktığı durumlarda etkilidir. Söz konusu durumlarda ilgili belediyenin başkanı tarafından talep edilmesi veya doğrudan Cumhurbaşkanının onayı ile İçişleri Bakanı tarafından yetki verilmiş denetim elemanlarına, söz konusu belediyelerin bütün mali yönetim ve kontrol sistemleri, mali karar ve işlemleri yasalara uygunluk açısından teftiş ettirilmektedir. Yapılan teftişler neticesinde düzenlenecek denetim raporlarının birer örneği İç Denetim Koordinasyon Kurulu'na, birer örneği de gerekli işlemlerin yerine getirilmesi için ilgili vali veya belediye başkanına gönderilmektedir (Acar ve Çiçek, 2005: 363)

Belediyelerin en önemli gelir kaynakları arasında yer alan vergiler, kanunlarla tespit edilmektedir. Ancak bu kanunlarda alt ve üst limitler kanun koyucu olan merkezî idare tarafından tespit edilmektedir. Alt ve üst limitlerin belirlenmesinde takdir yetkisinin belediyelere verilmesi gerektiği değerlendirilmektedir. Belediyelerin temel özellikleri arasında yer alan mali özerkliğe sahip olma konusunda merkezî idarenin, belediyelere görevleriyle orantılı olarak gelir elde etmelerini sağlaması gerekmektedir. Aksi durumda merkezî yönetimin malî desteği idari vesayet en güçlü aracı olmaya devam edecektir (Gözübüyük ve Tan, 2001: 206).

Türkiye'de belediyeler üzerinde kullanılan idari vesayet denetimi yetkisi mevzuatlarda çok geniş biçimde düzenlenmiştir. 5393 sayılı Belediye Kanunu ile 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu, 1580 sayılı Belediye Kanununa nazaran merkezî idarenin idari vesayet yetkisinde kısmen azaltma gerçekleştirmiştir. Ancak belediyelerin günün çok hızlı değişen şartlarına ve hizmet ihtiyaçlarına uygun olarak hareket alanı yine de kısıtlanmaktadır. Bu bağlamda mevcut idari vesayet denetim yetkisinin azaltılarak günün koşulları ve özerklik şartlarıyla uyumlu hale getirilmesinde yarar görülmektedir. Hukuk devleti gereği olarak özellikle yerel halkın ihtiyaçlarını en iyi bilen makamın belediyeler olduğu göz önünde bulundurularak yerindelik denetimi yerine, hukuki denetimin ön planda tutulduğu bir idari vesayet denetimi anlayışının benimsenmesi gerekmektedir.

3.2.Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi İle Vesayet Yetkisindeki Değişiklikler

16 Nisan 2017 tarihinde yapılan referandum sonucu kabul edilen Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi, 24 Haziran 2018 tarihinde yapılan Cumhurbaşkanlığı ve Milletvekili Genel Seçimleri ile birlikte uygulanmaya başlanmıştır. Seçimlerin ardından 10.07.2018’de Cumhurbaşkanı tarafından yayınlanan ve Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminin ilk mevzuat metni olan 1 nolu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile yeni sistem fiilen yürürlüğe girmiştir (T.C. Resmi Gazete, 10 Temmuz 2018, sayı: 30474).

1 nolu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile birlikte Türk kamu yönetiminde kurumsal ve yapısal birçok değişim ve dönüşüm yaşanmıştır. Bu değişim ve dönüşüm merkezî yönetim ile belediyeler arasında bulunan idari vesayet ilişkisine de yansımıştır (Öner, 2019: 305).

1 nolu Kararnamenin üçüncü bölüm 97. maddesinde Çevre ve Şehircilik Bakanlığı’nın görev ve yetkileri sayılırken (j) bendinde “Bakanlığın görev alanına giren konularda mahalli idarelerin idari ve teknik kapasitesinin geliştirilmesi için çalışmalarda bulunmak ve bunlara teknik destek sağlamak” ile (o) bendinde yer alan “Mahalli idareleri ve bunların merkezî idare ile olan alaka ve münasebetlerini düzenlemek” hükümleriyle daha önce İçişleri Bakanlığı’nın belediyelerle olan idari vesayet ilişkilerinin artık Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından yerine getirileceği ifade edilmektedir. Söz konusu 1 nolu Kararnamenin 99. maddesinde Çevre ve Şehircilik Bakanlığı’nın hizmet birimleri arasında Yerel Yönetimler Genel Müdürlüğü’nün oluşturulduğu görülmektedir. Buna göre İçişleri Bakanlığı’na bağlı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü isim değişikliği ile birlikte Çevre ve Şehircilik Bakanlığı bünyesinde faaliyetine devam etmektedir. Aynı Kararnamenin 100. maddesinde Yerel Yönetimler Genel Müdürlüğü’nün görev ve yetkileri sayılmaktadır. Sayılan görev ve yetkiler şunlardır:

- a) Mahalli idarelerin iş ve işlemlerine dair mevzuatla verilen görev ve hizmetleri yapmak, takip etmek, sonuçlandırmak ve geliştirmek,
- b) Mahalli idare yatırım ve hizmetlerinin kalkınma planları ile yıllık programlara uygun şekilde yapılmasını gözetmek,
- c) Mahalli idarelerin geliştirilmesi amacıyla araştırmalar yapmak, istatistiki bilgileri toplamak, değerlendirmek ve yayımlamak,
- ç) Mahalli idareler personelinin hizmet içi eğitimini planlamak ve uygulanmasını takip etmek,
- d) Mahalli idarelerin teşkilat, araç ve kadro standartlarını tespit etmek,

f) Bakan tarafından verilen diğer görevleri yapmak.

Yerel Yönetimler Genel Müdürlüğü'nün görev yetkileri incelendiğinde daha önce Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü'nün görev ve yetkilerinin aynısı olduğu, genel müdürlüğün ismi yerel yönetimler olarak değiştirilmesine rağmen görev ve yetkilerde herhangi bir değişikliğe gidilmediği görülmektedir.

Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi ile 5393 sayılı Belediye Kanununda ve dolayısıyla idari vesayet konusunda meydana gelen diğer değişiklikler ise şunlardır:

Belediye kurulmasına ilişkin olarak 5393 sayılı Kanunun 4. maddesinin 4. fıkrasında ifade edilen işlemler yerine getirildikten sonra işlem dosyası valinin görüşü ile birlikte Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'na gönderilmektedir. Cumhurbaşkanının kararıyla o yerleşim yerinde belediye kurulmaktadır. Önceki düzenlemede yer alan "Danıştay"ın görüşü alınarak müşterek kararname" ibaresi kaldırılarak yerine "Cumhurbaşkanı kararı" şeklinde değiştirilmiştir. Görüldüğü üzere belediye kuruluşu aşamalarında Danıştay aradan çıkarılmıştır. Yeni iskân sebebiyle oluşturulmuş ve nüfusu 5.000 ve üzeri olan yerleşim yerlerinde belediye kurulması Cumhurbaşkanının kararıyla gerçekleştirilmektedir. 5393 sayılı Kanunun 4. maddesinin 6. fıkrasında yer alan bu hüküm daha önce "İçişleri Bakanlığı'nın önerisi üzerine müşterek kararnameyle" şeklinde yer almaktaydı. Burada da İçişleri Bakanlığı'nın önerisine gerek duyulmadan ve Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminin gereği olarak sadece Cumhurbaşkanının Kararı yeni yerleşim birimlerinde belediye kurulması için yeterli görülmektedir.

Belediye kurulmasında olduğu gibi belediye tüzel kişiliğinin kaldırılmasında da Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemiyle değişiklik meydana gelmiştir. 5393 sayılı Kanunun 11. maddesinin birinci ve ikinci fıkrasında belirtilen koşulların oluşmasıyla birlikte belediye tüzel kişiliğinin kaldırılması Cumhurbaşkanının kararı ile gerçekleştirilmektedir. Önceki düzenlemede yer alan "Danıştay görüşü alınarak, İçişleri Bakanlığı'nın teklifi üzerine müşterek kararname" ifadeleri kaldırılarak yerine "Cumhurbaşkanı kararı" ifadesi konmuştur. Değişiklikle birlikte hem belediye kurulması hem de belediye tüzel kişiliğinin sona erdirilmesinde Danıştay'ın görüşünün alınması uygulamasına son verilmiş bulunmaktadır. Böylece yaklaşık 88 yıl yürürlükte bulunan yargısal istişare aşaması kaldırılarak bu konuda Cumhurbaşkanının idari tasarrufta bulunması sağlanmıştır (Öner, 2019: 311-312).

5393 sayılı Belediye Kanununun 68. maddesinin “d” bendinde belediyelerin iç ve dış borçlarının belirli bir miktarı aşamayacağı, büyükşehir belediyelerinde ise belirlenen miktarın bir buçuk katını aşamayacağı ifade edilmektedir. Söz konusu maddenin “f” fıkrasında borçlanmanın istisnası yer almaktadır. Buna göre belediyeler ileri teknoloji ve büyük tutarda maddî kaynak gerektiren alt yapı yatırımlarında Cumhurbaşkanı tarafından kabul edilecek olan projeleri için borçlandıklarında “d” bendinde belirtilen sınırlamalar uygulanmamaktadır. Önceki düzenlemede bu yetki Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığının teklifi üzerine Bakanlar Kurulu tarafından kullanılmaktaydı. Görüldüğü üzere borçlanma sınırının ancak ileri teknoloji ve büyük miktarda maddi kaynak gerektiren altyapı projeleriyle aşılabileceği ve bu projelerinde Cumhurbaşkanı tarafından kabul edilmesi gerekmektedir.

3.3. Türkiye’de Belediyeler Üzerinde Kayyım Uygulaması

Türkiye’de merkezî yönetimin Anayasa’nın 125. maddesinin 5. fıkrası ile kamu görevlerinin yerine getirilmesinde birlik sağlanması, yerel hizmetlerin sunumunda idarenin bütünlüğü ilkesine uyulması ve toplum menfaatinin muhafaza edilmesi gayesiyle belediyeler üzerinde vesayet yetkisi bulunmaktadır. Bu yetki çerçevesinde 2016 yılında ilan edilen olağanüstü hal kapsamında 674 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile belediyelere kayyım atanması uygulaması başlatılmıştır. Bu bölümde öncelikle olağan koşullarda belediyelerde başkan ve başkan vekili görevlendirilmesinin nasıl gerçekleştiği, olağanüstü hal kavramı ve 674 sayılı KHK’nın içeriği açıklanacaktır. Ardından kayyım uygulamasının amacı, kapsamı, sınırları ve gerekçeleri belirtildikten sonra Türkiye’de kayyım uygulamasının tarihçesi anlatılacaktır.

3.3.1. Belediyelerde Başkan ve Başkan Vekili Görevlendirilmesi

1982 Anayasası’nın mahalli idareler bölümünü düzenleyen 127. Maddesinde yerel yönetim birimlerinin seçilmiş organlarının, organlık sıfatını kazanma ve kaybetmeleri ile ilgili itirazların çözüm yerinin yargı makamı olduğu belirtilmektedir. Buna göre belediye başkanlığı sıfatının kazanılması ile ilgili itirazların çözümünün ve kazanılmış olan belediye başkanlığı sıfatının kaybedilmesi konusundaki denetimin sadece yargı organları tarafından yerine getirilebileceği ifade edilmektedir. Fakat işlenen suç yapılan görev ile ilgili ise bu durumda hakkında soruşturma veya kovuşturma açılmış bulunan belediye

başkanı, hakkındaki hüküm kesinleşinceye kadar görevinden uzaklaştırılabilmektedir. Geçici uzaklaştırma eylemi geçici olup İçişleri Bakanı tarafından gerçekleştirilmektedir.

3 Temmuz 2005 tarihinde çıkarılan ve yürürlükte olan 5393 sayılı Belediye Kanunu 47. maddesinde görevden uzaklaştırma başlığı altında şu hüküm yer almaktadır:

Görevleriyle ilgili bir suç nedeniyle haklarında soruşturma veya kovuşturma açılan belediye organları veya bu organların üyeleri, kesin hükme kadar İçişleri Bakanı tarafından görevden uzaklaştırılabilir. Görevden uzaklaştırma kararı iki ayda bir gözden geçirilir. Devamında kamu yararı bulunmayan görevden uzaklaştırma kararı kaldırılır. Görevden uzaklaştırılanlar hakkında; kovuşturma açılmaması, kamu davasının düşmesi veya beraat kararı verilmesi, davanın genel af ile ortadan kaldırılması veya görevden düşürülmeyi gerektirmeyen bir suçla mahkûm olunması durumunda görevden uzaklaştırma kararı kaldırılır. Görevden uzaklaştırılan belediye başkanına, görevden uzak kaldığı sürece aylık ödeneğinin üçte ikisi ödenir ve bu süre içinde diğer sosyal hak ve yardımlardan yararlanmaya devam eder.

Görüldüğü üzere kanun hükmü ve Anayasa maddesi birbiri ile paralel ifadeler içermekte, belediye başkanlarının görevleri ile ilgili suç işlemleri hususuna dikkat çekilmektedir. Büyükşehir belediye başkanları için ilgili kanun olan 10 Temmuz 2004 tarih ve 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanununda görevden uzaklaştırma ile ilgili herhangi bir hüküm bulunmamakta, konuya ilişkin olarak Belediye Kanununa atıfta bulunmaktadır. Kanunun 28. maddesinde, “Belediye Kanunu ve diğer ilgili Kanunların bu kanuna aykırı olmayan hükümleri ilgisine göre büyükşehir ve ilçe belediyeleri hakkında da uygulanır” hükmü ile bu atıf belirtilmektedir.

Belediyelerde başkan veya başkan vekili görevlendirme uygulaması üç biçimde gerçekleştirilmektedir. Birincisi, 5393 sayılı Kanunun 40. maddesinin birinci fıkrasında açıklanan; belediye başkanının izinli, hasta veya başka bir nedenden dolayı görev başında olmadığı durumlardır ki bu süreler için kendisine vekâlet etmek üzere, belediye meclisinin üyeleri arasından herhangi birini belediye başkan vekili olarak bizzat belediye başkanının görevlendirmesidir. İkinci durum; 5393 sayılı Kanun’un 45. maddesinin birinci fıkrasında belirtilmiş olup belediye başkanlığının herhangi bir sebeple boşalması, tutuklanması veya görevinden uzaklaştırılması durumudur. Bu durumda eğer belediye başkanlığı boşalmış veya seçim dönemini aşacak şekilde belediye başkanı kamu hizmetinden yasaklanma cezası almış ise belediye meclisi kendi üyeleri arasından bir başkan seçimi yapmaktadır. Eğer belediye başkanı görevden uzaklaştırılmış, tutuklanmış veya seçim dönemini aşmayacak şekilde kamu hizmetlerinden yasaklanma cezası almış ise bu durumda da başkan vekili yine meclis üyeleri arasından seçilmektedir. Üçüncü

durum ise; 5393 sayılı Kanun'un 46. maddesi ve aynı kanunun 45. maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen durumların gerçekleşmesi halinde İçişleri Bakanı veya vali tarafından yapılan başkan ya da başkan vekili görevlendirilmesidir. 5393 sayılı Kanunun 46. maddesine göre belediye başkanlığı makamının herhangi bir sebeple boşalması ve yeni belediye başkanı veya başkan vekili seçimin yapılamaması halinde, seçim yapıncaya kadar büyükşehir ve il belediyelerinde İçişleri Bakanı, diğer belediyelerde ise vali tarafından belediye başkanlığına görevlendirilme yapılmaktadır. Görevlendirilen kişinin seçilme için gerekli şartlara sahip olma koşulu bulunmaktadır. 5393 sayılı Kanunun 45. maddesinin ikinci fıkrası ise 674 sayılı KHK ile 2016 tarihinde kanuna eklenmiş ve terör suçu sebebiyle belediye başkanının görevinden uzaklaştırılması, tutuklanması, kamu hizmetinden yasaklanması ya da başkanlık sıfatının sona ermesi hallerinde İçişleri Bakanı veya vali tarafından yeni bir belediye başkanı veya başkan vekili görevlendirilebileceği hükmünü içermektedir. Bu şekilde görevlendirme sadece belirli şartlar oluştuğunda uygulanabilmektedir. Bu şartlar ise belediye başkanı veya başkan vekili hakkında terör örgütlerine yardım ve yataklık suçu nedeniyle "soruşturma" veya "kovuşturma" açılmış olması ve belediye başkanı veya başkan vekilinin görevden uzaklaştırılmış olması gerektirir.

5393 sayılı Kanunun 45. maddesinin birinci fıkrasına göre belediye başkanlığının herhangi bir sebeple boşalması halinde, belediye meclisi üyelerin arasından birinin belediye başkanı olarak seçilmesi genel kural olarak benimsenmektedir. 5393 sayılı Kanunun 46. maddesine göre İçişleri Bakanı ve vali tarafından meclis üyesi koşulu aranmadan yapılan belediye başkanı görevlendirmesi genel kuralın istisnasını oluşturmaktadır. 5393 sayılı Kanunun 45. maddesine 674 sayılı KHK ile eklenen ikinci fıkra ise bu istisnai durumu belediye başkanının veya başkan vekilinin ya da meclis üyesinin terör veya terör unsurlarına yardım ve yataklık suçu nedeniyle görevlerinden uzaklaştırılması, tutuklanması, kamu hizmetinden yasaklanması veya başkanlık sıfatının sona ermesi halleriyle sınırlı olarak yine belediye meclis üyesi olma şartı olmaksızın görevlendirme yapılması biçiminde genişletmiştir.

Belediye başkanlığı ölüm ve istifa durumlarında kendiliğinden boşalmaktadır. Ölüm ve istifa dışında belediye başkanının;

a) Özürsüz ve kesintisiz bir şekilde 20 günden fazla görevini terk etmesi bunun mahallin mülki idare amirince belirlenmesi,

- b) Seçilme yeterliliğini kaybetmesi,
- c) Görevini devam ettirmesine mâni olan bir hastalık ya da engelliliğinin yetkili sağlık kuruluşu tarafından belgelenmesi,
- d) Belediye meclisinin fesih edilmesine sebep olan hareket ve işlemlere dâhil olması,

Durumlarının birinin gerçekleşmesi halinde İçişleri Bakanlığı tarafından yapılacak başvuru üzerine Danıştay tarafından verilen karar ile başkanlık sıfatı sona ermektedir.

Ayrıca 5393 sayılı Kanununun 26. maddesi uyarınca belediye başkanının yıllık faaliyet raporu belediye meclisi tarafından yeterli görülmezse belediye başkanlığı görevi sona ermektedir. Buna göre; belediye başkanının, başkanlıktan düşürülmesi için belediye meclisine sunulmuş olan bir önceki yılın faaliyet raporunun, meclis üye tam sayısının dörtte üç çoğunluğu tarafından yetersiz görülmesi gerekmektedir. Yetersiz görülmesi durumunda, yetersizlik kararı ve görüşme tutanakları meclis başkan vekili tarafından valiye gönderilmektedir. Vali, söz konusu dosyayı gerekçeli görüş ile birlikte Danıştay'a göndermekte ve Danıştay'ın yetersizlik kararını uygun görmesi durumunda belediye başkanı, başkanlıktan düşmektedir.

Yukarıda yer alan durumlardan herhangi birisinin gerçekleşmesi ile boşalan belediye başkanlığının, idarenin devamlılığı açısından en kısa sürede doldurulması gerekmektedir. Belediye Kanunu bu boşluğun nasıl doldurulacağını başka bir ifade ile belediye başkan veya belediye başkan vekilinin nasıl görevlendirileceğini düzenlemektedir. Buna göre, belediye başkanlığı makamının herhangi bir sebeple boşalması halinde, ilk önce vali tarafından on gün içinde belediye meclisinin toplanması sağlanmaktadır. Belediye meclisi, meclis birinci başkan vekilinin, onun olmaması halinde meclis ikinci başkan vekilinin, onun da olmaması halinde meclisin en yaşlı üyesinin başkanlığında toplanır. Meclis bu toplantısında; başkanlık makamı boşalmış veya başkan, seçim dönemini aşacak şekilde kamu hizmetinden men cezası almışsa belediye başkanı seçmektedir. Başkanın, seçim dönemini aşmayacak şekilde kamu hizmetinden men cezası alma, görevden uzaklaştırma veya tutuklanma durumu söz konusu ise bir başkan vekili seçilmektedir. (5393 S.K.45. Md.)

Belediye meclisi üyeleri arasında seçilen belediye başkanı veya belediye başkan vekili gizli oyla seçilmektedir. Yapılan birinci ve ikinci oylamada üye tam sayısının üçte iki çoğunluğu ve üçüncü tur oylamada ise üye tam sayısının salt çoğunluğu aranmaktadır.

Eğer yapılan üçüncü tur oylamada salt çoğunluk sağlanmamış ise fazla oyu alan iki aday arasında dördüncü tur oylama yapılmaktadır. Dördüncü tur oylamada en fazla oyu alan üye, belediye başkanı veya belediye başkan vekili seçilmektedir. Dördüncü tur oylamada oyların eşit çıkması durumunda kur'a çekimi yapılmaktadır. Yapılan oylama sonucu seçilen belediye başkanının yapacağı görev süresi, yerine seçilmiş olduğu belediye başkanının görev süresi ile sınırlandırılmaktadır. Seçilen belediye başkanı değil de Belediye başkan vekili ise onun görev süresi, yeni belediye başkanı seçimi yapıncaya veya görevden uzaklaştırılan ya da tutuklanan belediye başkanı göreve dönünceye kadar belirlenmektedir. Belediye başkanı veya belediye başkan vekili seçimi yapıncaya kadar belediye başkanlığı, meclis birinci başkan vekili tarafından, onun bulunmaması halinde ikinci başkan vekili tarafından, onun da olmaması halinde bu kez vali tarafından görevlendirilecek olan bir kamu görevlisince yürütülmektedir. Şayet belediye başkanı veya belediye başkan vekili seçimleri en geç on beş gün içinde tamamlanmaz ise belediye meclisinin feshine dair hükümler uygulanmaktadır.

5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 46. maddesi yukarıdaki belirtilen durumların gerçekleşmemesi başka bir ifadeyle herhangi bir nedenle boşalan belediye başkanlığına belediye başkanı ya da belediye başkan vekili seçimi yapılamaması halinde en son çözüm noktası olarak düzenlenmiştir. Bu durumda, yeni bir seçim yapılması yönünde karar alınmakta ve seçim sonuçlanıncaya kadar belediye başkanlığına vesayet makamı tarafından görevlendirme yapılmaktadır. Görevlendirme ise büyükşehir ve il belediyeleri için İçişleri Bakanı, diğer belediyeler için vali yapmaktadır.

3.3.2. Olağanüstü Hal ve Kanun Hükmünde Kararnameler

Olağanüstü hal; ayaklanma, yaygın şiddet hareketleri, ağır ekonomik bunalımlar, tehlikeli ağır hastalıklar, doğal afet, savaş ve darbe girişimi gibi durumlarda devletlerin başvurduğu bir yönetim usulüdür (Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 1982: 119). Olağanüstü hal, belirtilen durumların oluşması halinde temel hak ve özgürlüklerin geçici bir dönem için kısmen ya da tamamen durdurulduğu, vatandaşlara para, mal ve çalışma zorunluluğu getirilmesine imkân sağlayan olağan dışı yönetim olarak tanımlanmaktadır. Demokratik hukuk devletlerinin zorunlu olarak maruz kalınan tehlikeli durumun ortadan kaldırılması için başvurduğu bir yöntem olarak görülmektedir (Fendoğlu, 1992: 179).

Türkiye’de olağanüstü hal ilan etme yetkisi 2017 yılında yapılan anayasa değişikliği ile Cumhurbaşkanı’na verilmiştir.

Kanun Hükmünde Kararname adından da anlaşılacağı üzere kanun hükmünde görülmekte olup olağan ve olağanüstü olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Her iki KHK’yı çıkarma yetkisi Bakanlar Kuruluna ait iken yine 2017 yılındaki değişiklik ile bu yetki Cumhurbaşkanına verilmiştir. KHK ismi ise Cumhurbaşkanı Kararnamesi olarak değişikliğe uğramıştır. Olağanüstü hal dönemlerinde çıkarılan kanun hükmündeki kararnameler ihtiyaç durumunda ortaya çıkan ve Anayasal denetime tabi olmaksızın yalnız uluslararası denetime tabi olmakta ve dolayısıyla normlar sıralamasında en üstte yer almaktadır (Yaldız, 2020: 352-354).

Türkiye’de sivil demokratik sürece birçok müdahaleler yaşanmış bunların sonucusu ise 15 Temmuz 2016 tarihinde Fetullahçı Terör Örgütü diğer adıyla Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) tarafından düzenlenmiş, ancak bu girişim halkın ve siyasi kurumların direnci sonucu başarılı olamamıştır. Darbe girişimi sonrası yaşanan süreçte, kamu düzeninin sağlanması ve darbe girişiminde bulunanların etkisiz duruma getirilmesi amaçlanmış ve öncelikle FETÖ/PDY üyelerinin devletin kurumlarından temizlenmesine başlanılmıştır. Türk Silahlı Kuvvetleri, yargı ve emniyet başta olmak üzere bütün kurumlarındaki terör örgütü üyesi kamu görevlileri görevden uzaklaştırılmış ve haklarında yasal süreçler işletilmiştir. Alınan bütün tedbirlere rağmen, yaşanan tehlike ile daha güçlü bir şekilde mücadele edebilmek için, 20 Temmuz 2016 tarihinde Milli Güvenlik Kurulu’nun 20.07.2016 tarih ve 498 sayılı tavsiyeleri üzerine Cumhurbaşkanı’nın başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu tarafından üç aylık süre için olağanüstü hal ilan edilmiştir (Uzun, 2016: 2). Anayasa’nın 120. maddesi ve 2935 sayılı Olağanüstü Hal Kanununun 3. maddesine göre ilan edilen olağanüstü hal 21 Temmuz 2016 tarihli ve 29777 sayılı Resmi Gazete’ de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. OHAL 21 Temmuz 2016 tarihinden sonra üçer aylık dönemler halinde 7 kez uzatıldıktan sonra 17 Temmuz 2018 tarihinde kaldırılmıştır. OHAL ilanı ile siyasal iktidar tarafından alınan birçok tedbir yürürlüğe konulmuş ve darbe girişiminde bulunanlara veya destekleyenlere karşı geniş kapsamlı bir mücadele başlatılmıştır. OHAL KHK’leri yürürlüğe giren tedbirlerin en önemlileri arasında yer almaktadır. OHAL’in yürürlükte olduğu iki yıllık süre içinde çıkartılan KHK’lar ile yönetsel alan başta olmak üzere birçok çok alanda düzenleme gerçekleştirilmiştir. Bazı kamu kurum ve kuruluşları kapatılırken yerlerine

yenileri açılmış, polis, asker, yargı ve üniversite mensupları başta olmak üzere birçok kamu görevlisi görevlerinden ihraç edilmiştir (Tuncel ve Demirhan, 2018: 17-18).

OHAL KHK'lerinden biri 15.08.2016 tarihinde alınan ve 1 Eylül 2016 tarih ve 29818 (2.Mükerrer) sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 674 sayılı KHK'dir. Bu Kararname'nin 38, 39 ve 40. maddeleri 5393 sayılı Belediye Kanununda değişiklikler öngörmektedir. Buna göre;

- Belediye başkan veya belediye başkan vekillerinin, terör veya terör örgütlerine yardım ve yataklık suçlarından dolayı görevlerinden uzaklaştırılma, tutuklanma, kamu hizmetlerinden yasaklanma veya başkanlık sıfatlarının sona ermesi hallerinde yerlerine vesayet makamı tarafından görevlendirme yapılmaktadır.
- Görevlendirilme büyükşehir belediyeleri ve il belediyelerinde İçişleri Bakanı, diğer belediyelerde ise vali tarafından gerçekleştirilmektedir.
- Görevlendirilen kişinin seçilme yeterliliğine haiz olması gerekmektedir.
- Görevlendirme yapılan belediyelerde belediyenin bütçe ve muhasebe ile ilgili iş ve işlemleri valilik onayı ile defterdarlık veya mal müdürlüklerine gördürülebilmektedir.
- Görevlendirme yapılan belediyelerde, görevlendirilen belediye başkanının çağrısı olmadığı müddetçe belediye meclisi toplanamamaktadır.
- Görevlendirme yapılan belediyelerde, belediye meclisinin, encümenin ve komisyonların tüm görev ve yetkileri belediye encümeninin memur üyeleri tarafından yürütülmektedir.
- Valilik tarafından belediye hizmetlerinin aksatılmasının terörle mücadeleyi olumsuz bir şekilde etkilediği tespit edilirse, valilik söz konusu hizmetlerin Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlığı, il özel idaresi veya başka bir kamu kuruluşu aracılığıyla yaptırabilmektedir.
- Görevlendirme yapılan belediyelerde herhangi bir hizmetin aksaması durumunda vali veya belediye başkanı bu hizmetin başka bir belediye tarafından yerine getirilmesini talep edebilmekte, talep edilen belediye sadece İçişleri Bakanlığı'nın izni ile söz konusu hizmeti yerine getirebilmektedir.

Kamuoyu tarafından belediyelere kayyım atanması olarak da isimlendirilen bu uygulama ile teröre veya terör örgütüne yardım ve yataklık suçları gerekçesiyle tutuklanan veya görevinden uzaklaştırılan belediye başkanlarının yerine genel olarak vali,

vali yardımcısı ve kaymakamlar belediye başkan vekili olarak görevlendirilmiştir (Güngör, 2017: 22-23).

3.3.3. Kayyım Uygulamasının Amacı, Kapsamı ve Sınırları

Türkiye Cumhuriyeti Anayasa'sının 14. Maddesinde, anayasal hak ve hürriyetlerin hiç birinin devletin bölünmez bütünlüğünü bozma gayesiyle kullanılmayacağı ve bu hak ve hürriyetlerin Cumhuriyeti ortadan kaldırma amacıyla gerçekleştirilen faaliyetler şekline dönüştürülemeyeceği belirtilmektedir. Ayrıca, Anayasa'da yer alan hükümlerin, Anayasa ile Devlete veya kişilere tanınmış olan temel hak ve hürriyetlerin sınırlandırılmasını veya yok edilmesini hedefleyen faaliyetlerde bulunmayı olası kılacak biçimde yorumlanmayacağı hükmü yer almaktadır. Vatandaşların oyları ile seçilmiş olmak, söz konusu Anayasa'nın hükümlerini ihlal ederek, ülkenin bütünlüğünü bozmaya, temel hak ve özgürlükleri yok etmeye çalışan terör örgütlerine yardım ve yataklık yapmaya izin vermemektedir. Dolayısıyla yerel demokrasi üzerinden keyfi bir şekilde hareket edip terör örgütlerine hizmet edilmemesi gerekmektedir.

İçişleri Bakanlığı'nın kayyım uygulamasına ilişkin olarak 2019 yılında yayımladığı raporda şu ifadeler yer almaktadır: Demokrasilerde ve hukuk devletlerinde halk iradesinin belediye yönetimlerine yansması bir zorunluluk olarak görülmektedir. Ancak, vatandaşların kullandığı oylar, verdiği vergiler ve demokrasinin sunmuş olduğu olanaklar, belediyeler tarafından istismar edilerek ülkenin birliğini ve bütünlüğünü bozmaya yönelik hareket eden terör örgütlerinin tesiri altında kalınıyorsa, söz konusu milli iradeyi gasp etmeye çalışanlara karşı her türlü tedbiri almak devletin asli görevleri arasında yer almaktadır. Vatandaşların vermiş olduğu vergilerden oluşan kaynaklar terör örgütüne aktarılmamalı ve verilen oy ile oluşan siyasi irade de terör örgütüne yarar sağlamamalıdır (İçişleri Bakanlığı, 2019: 20). Buna göre siyasal iktidarın belediyelere kayyım atamasının temel amacı, belediyelerin terör örgütlerinin tesirinden kurtarılması ve kamu kaynaklarının terör örgütlerine aktarılmasını önlemek olduğu görülmektedir.

Terör örgütleri kendilerine yakın gördükleri partili belediyelerin yapısına dâhil olarak siyasi otoritelerini güçlendirmek üzere hareket etmektedirler. Belediyelere kayyım görevlendirmesi ile güçlenen bu siyasi otoritenin ortadan kaldırılması hedeflenmektedir. Terör örgütünün belediyeler üzerindeki siyasi otoritesinin azaltılması ya da yok edilmesi

aynı zamanda belediyeler üzerinden oluşturulan propaganda ve lojistik destek olanaklarının da ortadan kaldırılması anlamı taşımaktadır.

Vesayet makamının terör örgütleri ile etkin bir şekilde mücadele için uygulamaya koyduğu kayyım uygulamasının, demokratik siyasetin kurumlarının ve süreçlerinin istismar edilip terörün bölgede “otorite” oluşturmasını engelleme temel amacının yanında diğer amaçları ise şunlardır:

- Yerel halkın terör örgütlerine katılımına ve verdiği desteğe ilişkin belediyelerin oluşturabileceği etkenleri ortadan kaldırmak,
- Kamu kaynaklarını yerel halkın kullanımına sunarak, yerel ekonomik mahrumiyeti kısmen de olsa ortadan kaldırmak,
- Terör örgütünün yoğun olarak etkili olduğu yerlerde vatandaşın devlete karşı azalmış olan güvenini yeniden tesis etmek,
- Özel sektör için bölgeye yatırım yapılmasına ilişkin güvenli ortamı sağlamak,
- Yerel halk arasında oluşan ideolojik belediyeçilik anlayışını ortadan kaldırıp hizmet ve sosyal belediyeçilik anlayışını hâkim kılmak (Bilgin vd., 2019: 14-15).

Kayyım uygulamasının yukarıda sayılan amaçları dışında, farklı amaçlarının olduğu da belirtilmektedir. Vesayet makamı tarafından terörle mücadele amacıyla gerçekleştirilen kayyım uygulamasının asıl hedefinin BDP/HDP'nin vermiş olduğu demokratik siyasetin ortadan kaldırılması ve bu partiye oy vermiş olan halkın iradelerinin gasp edilmesi (DBP Raporu, 2017) olduğu iddiası bu farklı amaçlar arasında yer almaktadır. . Ayrıca kayyım uygulamasının keyfi bir uygulama olduğu, YSK tarafından adaylıkları kabul edilen belediye başkanlarının seçildikten sonra herhangi bir yargı kararı olmadan görevlerinden uzaklaştırılmaları hukuki dayanaktan yoksun olup Anayasa'nın seçme ve seçilme hakkının ihlal edildiği ve iktidarın seçimde alamadığı belediyeleri darbe yolu ile almayı tercih ettiği de iddialar arasında yer almaktadır (HDP Raporu, 2019). Ana muhalefet partisi CHP ise kayyım uygulaması ile hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği, uygulamanın yaygın hale dönüşmesinin terörle mücadeleden uzaklaşarak demokrasiye ciddi zararlar verdiğini ifade etmektedir (CHP Raporu, 2020). Kayyım belediyelerinin yaptığı hizmetlerin seçim kampanyalarının bir parçası olarak gösterilmesi ve bazı illerde atanan kayyımların belediye başkan adayı olarak gösterilmesi, kayyım uygulamasının

terörle mücadelenin yanı sıra siyasal amaçlar doğrultusunda da kullanıldığını göstermektedir.

Belediyelere kayyım atanması uygulaması 674 sayılı KHK'nin 38 ve 39. maddeleriyle yürürlüğe girmiştir. Söz konusu düzenleme ile olağanüstü hal şartlarının gerekli kıldığı hususlarla sınırlı olmak üzere yalnızca terör örgütüne yapılan yardım ve yataklık suçlarından dolayı tutuklanan, görevden uzaklaştırılan, kamu hizmetinden yasaklanan belediye başkanlarının yerine başkan veya başkan vekili görevlendirilebilmektedir. Düzenlemenin çıkış dönemi ve içeriği göz önüne alındığında kayyım uygulamasının olağanüstü hal döneminin sürdüğü 20 Temmuz 2016 ile 18 Temmuz 2018 tarihleri arasındaki iki yıllık süre ile sınırlı olması gerekmektedir. Ancak 10 Kasım 2016 tarih ve 6758 sayılı "olağanüstü hal kapsamında bazı düzenlemeler yapılması hakkında kanun hükmünde kararnamenin değiştirilerek kabul edilmesine dair kanun" un 34, 35 ve 36. maddeleri ile söz konusu KHK hükümlerinin 5393 sayılı Belediye Kanunu'na işlenmesi aynen kabul edildiğinden belediyelere kayyım atanması uygulaması da süreklilik kazanmıştır. Bu süreklilik içinde sınırlı kalan husus ise kayyım atanmasının sadece teröre yardım ve yataklık suçları ile görevlerinden uzaklaştırılan belediye başkanlarının yerine yapılması olmuştur. Terörle ilişkisinden dolayı görevinden uzaklaştırılmış ya da tutuklanmış belediye başkanının görevinden istifa etmesi durumunda da yerine yine kayyım ataması yapılması kuralının uygulanması benimsenmiştir. Belediye başkanlarının görevlerini yürütmesini engelleyen diğer durumlarda, seçimlerin yenilenmesi ya da belediye meclis üyeleri arasından belediye başkanı ya da başkan vekili seçilmesi genel kuralı işlemeye devam etmektedir. Terörle mücadele kapsamında çıkarılan 674 sayılı KHK belediye başkanlarının yerine belediye başkan vekili görevlendirme yetkisini İçişleri Bakanı ve valiliklere vermektedir. Bu yetki ise yalnızca terör nedeniyle görevinden alınan belediye başkanlarının yerine görevlendirmenin yapılması için kullanılabilir. Kayyım uygulaması sadece PKK/KCK ya da FETÖ/PDY terör örgütü ile ilişkili belediyeler için değil bütün terör örgütleriyle bağlantılı belediyelere yapılacak görevlendirmeleri kapsamaktadır. Ancak yapılan kayyım atamalarının büyük çoğunluğunun PKK terör örgütü ile bağlantı iddiası bulunan BDP/HDP belediyelerine yapıldığı görülmektedir.

Belediyelere kayyım atanması sadece 674 sayılı KHK yürürlüğe girdikten sonra görevlerinden uzaklaştırılan belediye başkanlarını değil, söz konusu KHK yürürlüğe

girmeden önce görevlerinden uzaklaştırılmış belediye başkanlarını da kapsamaktadır. Buna göre KHK'den önce yine terör ile bağlantıları nedeniyle görevinden uzaklaştırılmış belediye başkanlarının yerine belediye meclisi tarafından belediye başkan vekili seçimi yapılmış olsa bile, yeni hükümlere göre vesayet makamı tarafından on beş gün içinde belediye başkan vekili görevlendirileceği belirtilmiştir.

3.3.4. Kayyım Uygulamasının Gerekçeleri

Devletin bölünmez bütünlüğü ile vatandaşların temel hak ve özgürlüklerini korumak Anayasa ile güvence altına alınmış olup devletin temel görevleri arasında yer almaktadır (Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 1982: 5). Bu görev; din, dil, ırk, mezhep, siyasi düşünce, cinsiyet ayrımı olmaksızın kanun karşısında eşit olarak gördüğü bütün vatandaşlarını (Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 1982: 10) bölücü nitelikteki tüm saldırılara karşı korumayı aynı zamanda devletin kurumlarına karşı yapılan saldırıları da önlemeyi gerektirir. Devletin kurumlarının olanaklarının bireysel veya örgütsel çıkarlar için kullanılmasını engellemek de devletin görevleri arasında yer almaktadır (İçişleri Bakanlığı, 2019: 20). Devlet bu görevlerini yerine getirmek için 15 Temmuz darbe girişiminin ardından ilan edilen OHAL kapsamında, etkin bir şekilde terörle mücadele etme gerekçesi ile 674 sayılı KHK kapsamında belediyelere kayyım ataması uygulamasını başlatmıştır. Özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesinde yıllardır mücadele edilen PKK terör örgütü ile bağlantısı bulunan ve haklarında soruşturma açılmış belediye başkanları İçişleri Bakanlığı tarafından görevlerinden uzaklaştırılmış ve yerlerine vali, vali yardımcısı ya da kaymakamlar görevlendirilmiştir. Yapılan bu görevlendirmelerin gerekçeleri şunlardır (İçişleri Bakanlığı, 2019: 21; TBB, 2017: 28; Bilgin vd., 2019: 11; Alptekin ve İlhan, 2018: 26-40):

- Terör örgütü üyesi olmak,
- Terör örgütünün propagandasını yapmak,
- Terör örgütü üyeleri tarafından verilen talimat ile “öz yönetim” ilan etmek,
- Terör örgütüne mali açıdan destek vermek,
- Terör örgütüne isteyerek ve bilerek yardımda bulunmak,
- Belediyeye araçların terör örgütünün eylemlerinde (hendek kazmak, barikat kurmak, yol kapatmak) kullanılmasına müsaade etmek,
- Kamu çalışanlarının görevlerini yapmasına engel olmak,

- Güvenlik güçlerine saldırı tertip etmek,
- Kamu mallarına hasar vermek,
- Halkı terör örgütü tarafından kurulan sözde mahkemelere yönlendirmek,
- Halkın kolluk kuvvetlerine karşı eylem yapması için çağrı yapmak,
- Terör örgütünün dağ kadrosu için militan temin etmek,
- Devletin birlik ve bütünlüğünü bozmaya çalışmak,
- Belediyelerin özerkliklerinin korunmasına yardımcı olmak,
- Belediye hizmetlerinin yerel halkın çıkarları doğrultusunda yapılmasını sağlamak
- Terör örgütü üyelerinin belediyede çalışıyormuş gibi gösterilerek bunlara usulsüz bir şekilde ücret ödemek,
- Belediyeye yeni personel alımlarında, alınanlardan terör örgütü için komisyon kesilmesini sağlamak,
- Belediyenin verdiği ruhsatlardan terör örgütü için para toplamak,
- Belediyenin denetim yetkisini kullanılıp esnaf ve iş adamlarından haraç almak,
- İnsani yardım adıyla belediye tarafından toplanan yardımları terör örgütüne aktarmak,
- Belediyelerin gençlik, kadın ve kültür merkezlerini terör örgütü propaganda merkezi olarak kullanmak,
- Terör örgütü üyelerinin cenazelerinde belediye araçlarının kullanılmasına izin vermek,
- “Gerilla şehitliği” adı altında terörist mezarlıklarının yaptırılmasında belediye imkânlarının kullanılmasına izin vermek ve bu mezarlıklara belediye hizmeti sunmak,
- Belediyelerin yerine getirmesi gereken kamusal hizmetleri aksatmak.
- Mevzuatlara aykırı bir şekilde “eş başkan” uygulaması yapmak ve eş başkanlara yetkileri olmamasına rağmen iş ve işlemler yaptırmak.

Gerekçeler incelendiğinde kayyım uygulamasının temel gerekçesinin terörle etkili bir şekilde mücadele gerçekleştirme olduğu görülmektedir. Belediye başkanlarının kamu görevlisi olmaları nedeniyle yapacakları iş ve işlemler çeşitli kanunlarla kurallara bağlanmış ve kural ihlalleri halinde yaptırımlara tabi tutulmuştur. Seçilmiş olmak suç işleme hakkını ve yetkisini vermemektedir. Kamu görevlileri sorumluluklarında bulunan araçları ve kaynakları sadece kamu yararı doğrultusunda kullanmak zorundadır. Bu

nedenle hukuk kuralları ihlal edildiğinde belediye başkanlarının seçilmiş olsalar da geçici olarak haklarında soruşturma sonuçlanıncaya kadar görevlerinden uzaklaştırılmaları hukuk kurallarına uygun olarak görülmektedir (Erdoğan, 2019: 252).

3.3.5. Kayyım Atama Yönteminin Türkiye’deki Tarihçesi

Belediye teşkilatının ilk kez 1854 tarihinde Kırım Harbi’nden sonra İstanbul’da “İstanbul Şehremaneti” ismiyle kurulduğu göz önüne alındığında belediyeciliğin yaklaşık olarak 170 yıllık bir geçmişi bulunmaktadır. Bu süreçte belediye başkanlarının göreve gelmesi ve görevlerinden alınması sürekli tartışılan bir konu olmuştur. 170 yıllık sürenin büyük çoğunluğunda belediye başkanları, merkezî yönetimin ataması şeklinde görevlendirilmiştir (Turan, 2020: 1-3). 1922 yılında çıkarılan 278 sayılı kanun ile belediye başkanları, belediye meclis üyeleri arasından seçilmeye başlanmıştır. Ankara’da belediye başkanı Cumhurbaşkanı’nın onayı ile İçişleri Bakanı tarafından atanmakta, İstanbul’da ise vali aynı zamanda belediye başkanlığı görevini yürütmektedir. 1930 yılında çıkarılan 1580 sayılı Belediye Kanunu ile belediye başkanının, belediye meclisi tarafından, meclis üyeleri dışından da seçilebilmesi olanağı getirilmiştir. Bu durum 17.11.1963 tarihine kadar devam etmiş ve bu tarihte yapılan seçimlerde Türkiye’de belediye başkanları ilk kez doğrudan doğruya yerel halk tarafından tek dereceli çoğunluk sistemine göre seçilmeye başlanmıştır (Türkoğlu, 2009: 88). Türkiye’de demokrasinin gelişimi ile beraber belediye yönetimlerinin de seçimle işbaşına geldiği dönemlerde kimi zaman seçilen yöneticiler görevden alınıp yerlerine merkezî yönetimin belirlediği yöneticiler atanmıştır. Bu dönemler 2016 yılı öncesi ve 2016 yılı sonrası olmak üzere ikiye ayrılarak incelenmiştir.

3.3.5.1. 2016 Yılı Öncesi Kayyım Uygulamaları

İlk kurulan belediye teşkilatı olan İstanbul Şehremaneti’nin başına “şehremini” ismiyle görevlendirilen belediye başkanı padişah tarafından atanmıştır. Batılı anlamda belediye örgütü kurabilmek için azınlıkların oturduğu Galata ve Beyoğlu bölgeleri pilot bölge olarak seçilmiş 1858 yılında “Altıncı Belediye Dairesi” kurulmuştur. Bu dairenin başında daire müdürü unvanı ile bir başkan ve 7 üyeden oluşan bir daire belediye meclisi bulunmaktadır. Üyeler ve başkan yine atama yolu ile iş başına getirilmektedir. 5 Ekim 1877 tarihinde biri İstanbul için, diğeri de İstanbul dışında bulunan vilayetler için olmak

üzere iki farklı kanun çıkarılmıştır. Böylece, “Dersaadet Belediye Kanunu” sadece İstanbul’un, “Vilayetler Belediye Kanunu” ise taşrada bulunan belediyelerin yönetimi için düzenlenmiştir (Ulusoy ve Akdemir, 2010: 222-223). Bu kanunlara göre belediye başkanları meclis üyeleri arasından mülki amir tarafından atanmaktadır (Oktay, 2020: 175). Atama yöntemi ile göreve gelme durumu Osmanlı Devleti’nden Türkiye Cumhuriyeti’ne miras kalmış ve 1922 tarihine kadar varlığını devam ettirmiştir. Bu tarihe kadar belediye başkanlarının atama ile göreve gelmesi nedeniyle süreç içinde belediye başkanlarının görevden alınıp yerine başka bir belediye başkanı atanması kayyım uygulamasına örnek teşkil etmemektedir.

1922 tarihinde 278 sayılı “Devairi Belediye Rüesa’sının Sureti İntihabına Dair Kanun” ile daha önce valiler tarafından atanan belediye başkanları, belediye meclisi üye tam sayısının çoğunluğu ile meclis üyeleri arasından seçilmeye başlanmıştır. 1924 tarihinde çıkarılan Ankara Belediye Kanunu ve 1928 tarihinde İstanbul için getirilen düzenleme ile bu iki belediye için diğer belediyelerden farklı bir uygulama getirilmiştir. Buna göre Ankara belediye başkanı Cumhurbaşkanı onayı ile İçişleri Bakanı tarafından atanmakta, İstanbul’da ise İl Özel İdaresiyle Belediye başkanlığı birleştirilerek vali aynı zamanda belediye başkanı olarak da görev yapmaktadır. 1930 tarihinde 1580 sayılı Belediye Kanunu çıkarılmış ve bu kanun ile belediye başkanının meclis üyeleri tarafından meclis dışından da seçilebileceği hükmü getirilmiştir. Ancak Ankara ve İstanbul için mevcut atama yöntemi devam etmiştir. Ankara’da 1948, İstanbul’da ise 1958 tarihinde seçim ile belediye başkanı göreve gelmiştir (Kaçer, 2017: 339).

14 Nisan 1930 tarih ve 1471 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 1580 sayılı kanunun 94. maddesi ile Türkiye Cumhuriyeti tarihinde kayyım uygulaması resmîyet kazanmıştır. Kanun maddesine göre İcra vekilleri heyeti tarafından uygun görülen beldelerden il merkezi olanların belediye başkanları İçişleri Bakanlığı’nca, il merkezi olmayan yerlerin belediye başkanları ise o ilin valileri tarafından belediye başkanlığı görevinden alınmaktadır. Görevden alınan belediye başkanının yerine İçişleri Bakanlığı’nın teklifi ve Cumhurbaşkanı’nın onay vermesi ile vali veya kaymakamlar görevlendirilmektedir.

1580 sayılı Belediye Kanunu’nun 94. maddesi gereğince ilk kayyım atamaları 22.10.1930’da 10099 sayılı Kararname ile yapılmıştır. Buna göre Hakkâri ve Bayazıt (Ağrı) il merkezleri belediye başkanlıklarına valiler; Silvan, Kulp, Lice, Muradiye,

Başkale, Saray, Şıtak (Çatak), Palu, Gevaş, Nazimiye, Mazgirt, Pertek, Keban, Baskil, Tuzluca, Hozat, Tutak, Eleşkirt, Diyadin, Viranşehir, Siverek, Suruç, Hilvan, Harran, Yaylak, Şirvan, Sason, Garzan, Şırnak, Eruh, Malazgirt, Pervari, Genç, Çapakçur, Bulanık, Mutki, Varto, Beytüşşebap, Şemdinan (Şemdinli), Gevar (Yüksekova) kazalarının belediye başkanlıklarına ise kaymakamlar atanmıştır. Yapılan ilk kayyım atamalarının tümünün Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde olduğu görülmektedir. Atamaların Şeyh Sait, Dersim, Ağrı ve Sason isyanlarından hemen sonra yapılması bölgedeki isyan tehdidinin devam etmesi üzerine bu atamaların gerçekleştirildiğini göstermektedir (Köse, 2020: 1533).

22.10.1930 tarihindeki ilk kayyım atamasından sonra merkezi yönetimin güvenliği sağlama düşüncesi devam ettiğinden kayyım atamaları da devam etmiştir. Bu atamalar aşağıda tablo halinde görülmektedir.

Tablo 3. 1: 1930-1945 Yılları Arası Güvenlik Gerekçeli Kayyım Atanan Belediyeler

Tarih	Kararname Sayısı	İli	Belediye
23.11.1930	10274	Mardin	Nusaybin
			Midyat
			Savur
			Koçhisar (Kızıltepe)
			Derik
			Gercüş
01.02.1931	10553	Elaziz	Ovacık
25.03.1931	10853	Urfa	Birecik
20.02.1932	12288	Van	Van
			Erciş
			Ahlat
		Siirt	Siirt
			Beşiri
1.11.1932	13509	Elaziz	Çemişgezek
			Maden
23.10.1933	15109	Muş	Muş

03.02.1935	2/1945	Mardin	Mardin
05.08.1935	3085	Kars	Ardahan
10.03.1936	2/4176	Hakkâri	Hakkâri
			Şemdinli
		Van	Gürpınar
		Bitlis	Hizan
			Kotum
		Diyarbakir	Bismil
Eğil			
04.05.1936	2/4494	Ağrı	Doğubayazıt
			Patnos
01.04.1937	2/6295	Erzurum	Tortum
28.09.1937	2/7446	Van	Gürpınar
14.02.1941	15190	Erzurum	Karayazı
26.03.1941	15470	Diyarbakir	Çınar
08.07.1943	20269	Bingöl	Solhan
			Genç
			Kığı
			Karlıova
09.02.1945	2149	Bingöl	Bingöl

Kaynak: T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı belgeleri esas alınarak araştırmacı tarafından düzenlenmiştir.

Tablo 3.1 de yapılan atamalar güvenliği sağlama gerekçesi ile yapılmış olup bu gerekçe dışında da farklı gerekçeler ile kayyım atamaları yapılmıştır. Bu atamalar ve gerekçeleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 3.2 : 1930-1945 Yılları Arası Farklı Gerekçeler İle Kayyım Atanan Belediyeler

Tarih	Kararname	Gerekçe	İli	Belediye
19.06.1933	14591	Gelir yetersizliği	Diyarbakir	Osmaniye (Ergani)
20.08.1933	14849	Gelir yetersizliği	Bingöl	Solhan
19.03.1936	2/4216	İlin yeni kurulması	Bingöl	Bingöl
22.12.1936	2/5744	İlçenin yeni kurulması	Elazığ	Karakoçan
				Sivrice
18.01.1937	3012	İlçenin yeni kurulması	Çanakkale	Yenice

02.02.1937	2/5965	İdari lüzum ve zaruret	Trabzon Erzurum	Trabzon Erzurum
26.08.1937	2/7306	İdari lüzum ve zaruret	Gümüşhane	Şiran
01.04.1937	2/6295	İdari lüzum ve zaruret	Erzurum	Hasankale Oltu
26.08.1937	2/7306	İdari lüzum ve zaruret	Kars	Ardahan Sarıkamış İğdır
26.08.1937	2/7306	İdari Lüzum ve zaruret	Erzincan	Tercan
10.12.1937	2/7793	İdari lüzum ve zaruret	Mardin	İdil Mazıdağı
15.12.1938	2/10018	İlçenin yeni kurulması	Diyarbakir	Çınar
29.04.1939	2/10885	İlçenin yeni kurulması	Siirt	Kozluk Baykan
15.06.1940	2/13714	Yer sarsıntısı (Deprem)	Erzincan	Erzincan
09.03.1944	3/593	İdari lüzum ve zaruret	Tokat	Erbaa
30.05.1945	2578	İdari lüzum ve zaruret	Tokat	Artova

Kaynak: T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı belgeleri esas alınarak araştırmacı tarafından düzenlenmiştir.

Türkiye’de 1945 yılından sonra çok partili hayata geçiş çabaları yaşanmış, belediyelerin yerine getirmesi gereken hizmetler de çeşitlenerek artmıştır. Ancak yaşanan gelişmelere rağmen 1930’da çıkarılan Belediye Kanunu yapılan birkaç değişiklik haricinde, 1960’lara kadar yürürlükte kalmaya devam etmiştir. Çok partili dönemin getirdiği demokratikleşme çabalarının belediyelere de yansması beklenirken geçmiş dönemin merkezî kanunlarının uygulanmasına devam edilmesiyle merkezî yönetimin belediyeler üzerindeki ağırlığı artmaya devam etmiştir. Bu dönemde belediyelere ilişkin olarak çıkarılan 29.04.1946 tarih ve 4878 sayılı “Belediye Seçim Usulü Hakkındaki Kanun” önemli adımlar arasında yer almaktadır. Bu kanuna göre belediye meclisinin seçimleri iki dereceli olmaktan çıkarılmakta yerine tek dereceli seçim getirilmektedir. Başka bir ifadeyle, belediye meclisinin üyeleri doğrudan halk tarafında seçilmektedir. Bu düzenlemeler belediye meclislerinin hukuksal statüsünde iyileşmeler sağlasa da belediye başkanları için herhangi bir değişiklik getirmemiş belediye başkanı yine meclis içinden seçilmeye devam etmiştir. Ancak 10.04.1954 tarihinde çıkarılan 6349 sayılı yasayla valilik ile belediyelerin bir bütün olduğu hüküm değiştirilmiş ve belediyeler ile valilikler birbirinden ayrılmıştır (Çiçek vd., 2018: 459). Bazı kaynaklarda tek parti dönemi dışında kayyım atanan herhangi bir yerel yönetim biriminin olmadığı (Efe, 2021:

21) iddia edilmesine rağmen tek parti yönetiminin sona erdiği 1945 yılından 2016 yılına kadar birçok belediyeye kayyım ataması yapıldığı tespit edilmiştir.

1946-1960 döneminde önceki dönemdeki kadar olmasa da yine de belediyelere kayyım ataması uygulamasına devam edilmiştir. Bu dönemdeki atamalar sadece il belediyelerine yönelik gerçekleştirilmiştir. Yapılan atamalar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 3. 3: 1946-1960 Yılları Arası Kayyım Atanan Belediyeler

Tarih	Kararname	İli	Belediye
16.11.1955	4/2998	Ankara	Ankara
10.04.1957	4/8872	Adana	Adana
10.09.1957	4/9437	Adıyaman	Adıyaman
24.09.1957	4/9523	Kırklareli	Kırklareli
		Manisa	Manisa
01.10.1957	4/9547	Konya	Konya
		Maraş	Maraş
08.11.1957	4/9671	Ankara	Ankara
23.11.1957	4/9727	Mardin	Mardin
28.10.1958	4/10917	Amasya	Amasya
25.06.1958	30587	Muğla	Muğla
26.01.1959	4/11226	Rize	Rize
20.08.1959	4/12069	Antalya	Antalya
13.04.1960	4/12924	Trabzon	Trabzon

Kaynak: T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı belgeleri esas alınarak araştırmacı tarafından düzenlenmiştir.

1960 yılında yapılan askeri darbe ile tüm belediye başkanları görevlerinden alınarak yerlerine yeni belediye başkanları atanmıştır. Resmi Gazete’de yayınlanan Bakanlar Kurulu kararıyla yapılacak yeni seçimlere kadar İstanbul ve İzmir illeri dışındaki illerde valilerin, ilçelerde ise kaymakamların belediye başkanı olarak görev yapması uygun görülmüştür (T.C. Resmi Gazete, 10 Haziran 1960, sayı: 10522). 1960 darbesinden sonra ilk belediye seçimleri 17 Kasım 1963 tarihinde yapılmıştır. Bu seçimlerde belediye başkanlarının tek dereceli çoğunluk usulü ile seçilmesi benimsenmiş ve seçim sonucunun

vali veya cumhurbaşkanı tarafından onaylanması uygulaması kaldırılmıştır (Tortop vd., 2014: 324).

Belediye başkanlarının doğrudan belde halkı tarafından seçildiği 1963 seçimlerinden sonra da kayyım atamaları devam etmiştir. 1961-1980 döneminde gerçekleşen kayyım atamaları aşağıda yer alan tabloda gösterilmiştir.

Tablo 3. 4: 1961-1980 Yılları Arası Kayyım Atanan Belediyeler

Tarih	Kararname	İli	Belediye
14.08.1972	7/4857	Batman	Batman
26.04.1978	7/17422	Urfa	Hilvan
23.07.1979	7/17887	Ağrı	Karaköse
		Ordu	Fatsa
		Çanakkale	Lapseki
		Balıkesir	Sarıköy
28.07.1979	7/17886	Konya	Cihanbeyli
09.08.1979	7/17921	Ağrı	Tutak
07.12.1979	7/18463	Siirt	Batman
02.05.1980	8/809	Ağrı	Ağrı
14.07.1980	8/1265	Urfa	Siverek
31.07.1980	24631	Van	Muradiye
	8/1398	Ordu	Fatsa

Kaynak: T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı belgeleri esas alınarak araştırmacı tarafından düzenlenmiştir.

1960 askeri darbesinde olduğu gibi, 12 Eylül 1980 askeri müdahalesinde de tüm belediye başkanları görevlerinden alınmış ve belediye meclisleri feshedilmiştir. Belediye meclislerinin görevleri belediyede görev yapan daire amirlerinden oluşan belediye encümen üyelerine verilmiştir. Belediye başkanlarının yerine sıkıyönetim komutanlıklarının istekleri doğrultusunda il merkezlerinde İçişleri Bakanlığı, diğer yerlerde ise valiler tarafından atamalar yapılmıştır. Yapılan atamalar ile göreve gelen belediye başkanları mahalli idareler seçimlerinin yapıldığı 25 Mart 1984 tarihine kadar görevde kalmıştır. Türkiye'nin darbe yapılmadan önceki siyasi durumundan partiler sorumlu tutulduğundan mevcut tüm partiler kapatılmıştır. Belediyelerin de karar ve yürütme organları kapatılan partilerin üyelerinden oluştuğu için darbe öncesi durumda

payı olduğunu düşünen darbe yönetimi belediye başkanlarını da görevden almıştır (Çiçek vd., 2018: 459). Darbeden sonra çıkarılan 1982 Anayasası ile belediye seçimlerinin şartları ve şekli yeniden düzenlenmiştir. Buna göre belediye seçimler beş yılda bir yapılacak, büyük yerleşim yerleri için özel yönetim birimleri kurulabileceği hüküm altına alınmıştır (Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 1982: 127). Bu çerçevede 1984 yılında 3030 sayılı Kanun ile büyükşehir belediye statüsü getirilmiştir. Denetimlerin yargı yoluyla yapılacağı ve İçişleri Bakanlığı tarafından seçimle göreve gelmiş kişilerin geçici olarak görevlerinden alınabilmesine olanak veren vesayet denetimi hükmü de Anayasa'da yerini almıştır (Karakılçık, 2016: 140-141). 1984 yılında yapılan seçimlerden sonra uzun bir dönem kayyım ataması gerçekleşmemiş, daha çok geçici olarak görevden uzaklaştırmalar yapılmış ve yargı kararları doğrultusunda hareket edilmiştir. Bu dönemde gerçekleşen ilk kayyım ataması 09.08.1993 tarihinde Trabzon ilinin Of ilçesi belediyesi olmuştur. Ardından Danıştay tarafından belediye başkanlığı düşürülen Kütahya ilinin Emet ilçesi belediyesine 30.12.1994 tarihinde kayyım ataması gerçekleşmiştir. 09.03.1998 tarihinde de 98/10781 sayılı kararname ile Kırıkkale ili Keskin ilçesi Köprüköy beldesi belediyesine kayyım atanmıştır. 2016 yılı öncesi yapılan kayyım atamalarından biri de Şırnak ili Cizre Belediyesi olmuştur. 17.09.1999 tarihinde 99/13341 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla yapılan bu kayyım ataması 2016 tarihinden sonra yapılan kayyım atamalarına gerekçe olarak benzerlik içermesi açısından önem taşımaktadır. 18 Nisan 1999 tarihinde yapılan belediye başkanlığı seçimi sonucunda seçimi kazanan kişinin ilkökul mezunu olmaması ve seçilme şartlarını taşıyamaması nedeniyle seçim Yüksek Seçim Kurulu tarafından iptal edilmiştir. Şırnak Valiliği tarafından İçişleri Bakanlığı'na, boşalan Cizre Belediye Başkanlığı'na, Kanun gereği belediye meclis üyelerinin arasından birinin seçilmesi durumunda, ilçede güven ve huzur ortamının sağlanamayacağını ve bu durumun da güvenlik sorunlarının artmasına neden olacağı bildirmiştir. Bunun üzerine Cizre belediyesine kayyım ataması gerçekleşmiştir (T.C. Resmi Gazete, 7 Ekim 1999, sayı: 23839). Kayyım ataması kararı 2002/5006 sayılı kararname ile 12.12.2002 tarihinde yürürlükten kaldırılmış ancak Bakanlar Kurulu'nun 2003/5457 sayılı kararı ile 05.04.2003 tarihinde tekrar kayyım ataması yapılmıştır. 2003 tarihinde kayyım ataması yapılan bir belediye de İstanbul ili Çatalca ilçesi Hadımköy belediyesidir. Hadımköy Belediye Başkanı'nın yolsuzluktan dolayı tutuklanması üzerine 2003/6412 sayılı

kararname ile 30/10/2003 tarihinden itibaren seçim yapılincaya kadar Hadımköy Belediyesi'ne kayyım atanmıştır (T.C. Resmi Gazete, 17 Aralık 2003, sayı: 25319).

3.3.5.2. 2016 Yılı Sonrası Kayyım Uygulamaları

Kayyım uygulaması, ilk olarak İçişleri Bakanlığı Basın ve Halkla İlişkiler Müşavirliği tarafından 11 Eylül 2016 tarihinde 2016/63 nolu basın açıklaması ile başlamıştır. Söz konusu açıklamada 01 Eylül 2016 tarihinde yürürlüğe girmiş olan 674 sayılı KHK ile Belediye Kanunu'nda düzenleme yapıldığı belirtilerek yapılan düzenlemeyle teröre veya terör örgütlerine yardım ve yataklık yapma suçu ile ilgili olarak haklarında soruşturma açılmış veya görevlerinden uzaklaştırılmış olan belediye başkanlarının ve meclis üyelerinin yerlerine 15 gün içinde görevlendirme yapılması gerektiğinden 28 belediye başkanlığına görevlendirme yapıldığını ve görevlendirilen kişilerin görevlerine başladığı ifade edilmektedir. Yerlerine görevlendirme yapılan belediye başkanlarının 24'ünün PKK-KCK, 4'ünün ise FETÖ kapsamında haklarında daha önceden yürütülmekte olan soruşturma ve kovuşturma olduğunu ve bu nedenle önceden görevlerinden uzaklaştırılmış oldukları görülmektedir. Ayrıca bu belediye başkanlarının ikisinin il (Batman ve Hakkâri), yirmi dördünün ilçe (Pozantı, Beşiri, Diyadin, Gercüş, Silvan, Sur, Aşkale, Çamoluk, Hınıs, Tuzluca, Ilgın, Derik, Dargeçit, Mazıdağı, Bulanık, Nusaybin, Eruh, Cizre, Suruç, Silopi, İpekyolu, Erciş ve Edremit) ve ikisinin de belde (İkiköprü ve Hoşhaber) belediyesi başkanları olduğu açıklanmaktadır. Söz konusu belediye başkanlarının on ikisinin görevlendirme yapılan tarih itibarıyla tutuklu olduğu da belirtilmektedir. İçişleri Bakanlığı'nın 2016/603 nolu Basın Açıklaması'nda vatandaşların kullandığı oyların ve verdiği vergilerin belediyeler tarafından demokrasinin sunmuş olduğu iklim kullanılarak istismar edildiği, söz konusu belediyelerin terör örgütlerinin etkisi altına girdiğini ve bunlara karşı gerekli önlemlerin alınmasının da devletin asli görevi olduğu ifade edilmiştir.

11 Eylül 2016 tarihindeki kayyım atamalarının yapıldığı belediyelerin bağlı olduğu partilere bakıldığında 24 belediyenin BDP, 3 belediyenin Ak Parti (Erzurum-Aşkale, Konya-Ilgın, Giresun-Çamoluk) ve 1 belediyenin de MHP'li (Adana-Pozantı) olduğu görülmektedir. Atanan kayyımlar ise BDP'li belediyelerde vali yardımcısı ve kaymakam, diğer Ak Parti ve MHP'li belediyelerde ise belediye başkanlarının görevden uzaklaştırıldığı dönemde meclis içinden seçilmiş olan meclis üyelerinden oluşmaktadır.

Bu ilk kayyım atamalarında sadece BDP’li belediyelere vali, vali yardımcısı ve kaymakam atanması ile siyasal amaç güdülerek hem BDP hem de bu partiye oy veren seçmenlerin cezalandırılmak istenildiği düşünülmektedir.

11 Eylül 2016 tarihinden sonra da belediyelere kayyım atanması uygulamasına devam edilmiş, atanan kayyımlar görevlerini 31 Mart 2019 Mahalli İdareler Seçimine kadar sürdürmüştür. 11 Eylül 2016 ile 31 Mart 2019 tarihleri arasında toplam 104 belediyeye kayyım atanması yapılmıştır. Bu belediyelerin 95’i BDP belediyesi, 5’i Ak Parti belediyesi, 3’ü MHP belediyesi olup bu 103 belediyeye kayyım atanması “terör veya terör örgütlerine yardım veya yataklık” sebebiyle yapılan kovuşturma veya soruşturma gerekçesine dayanmaktadır. Sadece Kütahya ilinin Kuşu belde belediyesine yapılan kayyım atanması bu gerekçeden farklı bir gerekçeye dayanmaktadır. Kuşu beldesinin nüfusu 2014 mahalli idareler seçimlerinden önce iki binin altına düştüğünden 5393 sayılı Belediye Kanunu gereğince buradaki belde olma durumu köye dönüştürülmüştür. Burada yaşayan yerel halk bu karara tepki gösterip birçok eylem yapmış ve sonrasında yapılan seçimlere de katılım göstermemiştir. Son olarak mahkeme kararı sonucu tekrar beldeye dönüştürülerek belediye kurulmuştur. Belediye başkanı seçimi hemen yapılmamış bunun yerine yapılacak ilk mahalli idareler seçimlerine kadar kayyım atanması yoluna gidilmiştir. Bu atama ile birlikte bu ilk dönemde Türkiye’de çoğunluğu Doğu ve Güneydoğu Bölgesi’nden 104 belediyeye kayyım atanması gerçekleşmiştir. Kayyım atamalarının yapıldığı bu belediyeler atama tarihleri ve seçmen sayıları ile birlikte aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 3. 5:11 Eylül 2016-31 Mart 2019 Tarihleri Arası Kayyım Atanan Belediyeler

SIRA NO	İL	BELEDİYE	PARTİ	ATANAN KAYYIM	ATANMA TARİHİ	2019 SEÇMEN SAYISI
1	Adana	Pozantı Belediyesi	MHP	Meclis Üyesi	11.09.2016	15.426
2	Adıyaman	Kömür Belde Belediyesi	BDP	Vali Yardımcısı	30.08.2018	2.415
3	Ağrı	Diyadin Belediyesi	BDP	Kaymakam	11.09.2016	23.145
4	Ağrı	Tutak Belediyesi	BDP	Kaymakam	12.01.2017	17.555
5	Ağrı	Doğubayazıt Belediyesi	BDP	Kaymakam	24.01.2017	67.176
6	Ağrı	Merkez	BDP	Kaymakam	1.03.2017	85.427
7	Batman	Merkez	BDP	Vali Yardımcısı	11.09.2016	262.680
8	Batman	Beşiri Belediyesi	BDP	Kaymakam	11.09.2016	17.956
9	Batman	Gerçüş Belediyesi	BDP	Kaymakam	11.09.2016	13.458

10	Batman	Beşiri / İki köprü Belde Belediyesi	BDP	Kaymakam	11.09.2016	2.209
11	Bitlis	Ahlat / Ovakışla Belde Belediyesi	BDP	Kaymakam	3.11.2016	2.190
12	Bitlis	Merkez	BDP	Vali	27.11.2016	42.128
13	Bitlis	Güroymak Belediyesi	BDP	Kaymakam	28.11.2016	27.024
14	Bitlis	Mutki Belediyesi	BDP	Kaymakam	24.12.2016	18.274
15	Bitlis	Hizan Belediyesi	BDP	Kaymakam	24.12.2016	20.071
16	Bitlis	Yolalan Belde Belediyesi	BDP	Kaymakam	24.12.2016	1.584
17	Burdur	Bucak Belediyesi	Ak Parti	Kaymakam	27.11.2016	48.133
18	Diyarbakır	Sur Belediyesi	BDP	Vali Yardımcısı	11.09.2016	67.430
19	Diyarbakır	Silvan Belediyesi	BDP	Kaymakam	11.09.2016	51.407
20	Diyarbakır	Hani Belediyesi	BDP	Kaymakam	5.10.2016	19.352
21	Diyarbakır	Büyükşehir Belediyesi	BDP	Kaymakam	1.11.2016	1.048.250
22	Diyarbakır	Kayapınar Belediyesi	BDP	Kaymakam	8.12.2016	220.725
23	Diyarbakır	Yenişehir Belediyesi	BDP	Kaymakam	8.12.2016	126.265
24	Diyarbakır	Kulp Belediyesi	BDP	Kaymakam	23.01.2017	22.904
25	Diyarbakır	Bismil Belediyesi	BDP	Kaymakam	4.02.2017	69.418
26	Diyarbakır	Kocaköy Belediyesi	BDP	Kaymakam	6.02.2017	10.492
27	Diyarbakır	Lice Belediyesi	BDP	Kaymakam	10.02.2017	18.059
28	Diyarbakır	Dicle Belediyesi	BDP	Kaymakam	13.02.2017	23.661
29	Diyarbakır	Eğil Belediyesi	BDP	Kaymakam	8.03.2017	14.592
30	Elazığ	Karakoçan Belediyesi	BDP	Kaymakam	31.12.2017	20.801
31	Erzincan	İliç Belediyesi	MHP	Kaymakam	29.11.2016	7.122
32	Erzurum	Aşkale Belediyesi	Ak Parti	Meclis Üyesi	11.09.2016	16.285
33	Erzurum	Hınıs Belediyesi	BDP	Kaymakam	11.09.2016	16.294
34	Erzurum	Karayazı Belediyesi	BDP	Kaymakam	5.12.2016	17.101
35	Erzurum	Karaçoban Belediyesi	BDP	Kaymakam	28.12.2016	13.150
36	Erzurum	Tekman Belediyesi	BDP	Kaymakam	6.01.2017	15.094
37	Giresun	Çamoluk Belediyesi	Ak Parti	Meclis Üyesi	11.09.2016	8.110
38	Hakkâri	Merkez	BDP	Vali Yardımcısı	11.09.2016	52.630
39	Hakkâri	Çukurca Belediyesi	BDP	Kaymakam	8.12.2016	10.945
40	Hakkâri	Yüksekova Belediyesi	BDP	Kaymakam	19.12.2016	76.066
41	Hakkâri	Şemdinli Belediyesi	BDP	Kaymakam	31.01.2017	26.032
42	Hakkâri	Yüksekova / Esendere Belde Belediyesi	BDP	Kaymakam	7.02.2017	2.648
43	Iğdır	Tuzluca Belediyesi	BDP	Kaymakam	11.09.2016	16.593
44	Iğdır	Merkez/ Hoşhaber Belde Belediyesi	BDP	Vali Yardımcısı	11.09.2016	1.589
45	Karabük	Safranbolu Belediyesi	Ak Parti	Kaymakam	23.06.2017	46.398
46	Kars	Diğor Belediyesi	BDP	Kaymakam	9.02.2017	13.931
47	Konya	İlgın Belediyesi	Ak Parti	Meclis Üyesi	11.09.2016	41.118

48	Kütahya	Simav / Kuşu Belde Belediyesi	--	Kaymakam	5.04.2017	1.839
49	Mardin	Dargeçit Belediyesi	BDP	Kaymakam	11.09.2016	16.652
50	Mardin	Derik Belediyesi	BDP	Kaymakam	11.09.2016	35.067
51	Mardin	Mazıdağı Belediyesi	BDP	Kaymakam	11.09.2016	21.047
52	Mardin	Nusaybin Belediyesi	BDP	Kaymakam	11.09.2016	62.369
53	Mardin	Büyükşehir Belediyesi	BDP	Vali	17.11.2016	484.284
54	Mardin	Kızıltepe Belediyesi	BDP	Kaymakam	4.12.2016	144.543
55	Mardin	Artuklu Belediyesi	BDP	Kaymakam	13.12.2016	103.353
56	Mardin	Ömerli Belediyesi	BDP	Kaymakam	6.01.2017	9.315
57	Mardin	Savur Belediyesi	BDP	Kaymakam	1.03.2017	16.480
58	Mersin	Akdeniz Belediyesi	BDP	Kaymakam	18.12.2016	174.761
59	Muş	Bulanık Belediyesi	BDP	Kaymakam	11.09.2016	45.639
60	Muş	Bulanık/Uzgörür Belde Belediyesi	BDP	Kaymakam	11.09.2016	1.363
61	Muş	Varto Belediyesi	BDP	Kaymakam	11.11.2016	20.217
62	Muş	Malazgirt Belediyesi	BDP	Kaymakam	2.12.2016	28.855
63	Muş	Bulanık/Erentepe Belde Belediyesi	BDP	Kaymakam	11.04.2017	2.205
64	Muş	Bulanık/Rüstemgedik Belde Belediyesi	BDP	Kaymakam	14.04.2017	1.500
65	Muş	Malazgirt/Konukkuran Belde Belediyesi	BDP	Kaymakam	10.05.2017	951
66	Siirt	Eruh Belediyesi	BDP	Kaymakam	11.09.2016	11.846
67	Siirt	Merkez	BDP	Vali Yardımcısı	17.11.2016	93.673
68	Siirt	Baykan / Veyselkarani Belediyesi	BDP	Kaymakam	23.12.2016	3.797
69	Siirt	Gökçebağ Belde Belediyesi	BDP	Vali Yardımcısı	7.02.2017	1.343
70	Siirt	Baykan / Atabağı Belediyesi	BDP	Kaymakam	18.03.2017	2.151
71	Siirt	Beğendik Belediyesi	BDP	Kaymakam	30.03.2017	1.224
72	Siirt	Kurtalan / Kayabağlar Belediyesi	BDP	Kaymakam	12.04.2017	3.122
73	Siirt	Baykan Belediyesi	BDP	Kaymakam	20.12.2016	15.531
74	Şanlıurfa	Suruç Belediyesi	BDP	Vali Yardımcısı	11.09.2016	59.229
75	Şanlıurfa	Halfeti Belediyesi	BDP	Kaymakam	23.12.2016	27.030
76	Şanlıurfa	Viranşehir Belediyesi	BDP	Kaymakam	9.01.2017	102.314
77	Şanlıurfa	Bozova Belediyesi	BDP	Kaymakam	9.01.2017	35.503
78	Şırnak	Cizre Belediyesi	BDP	Kaymakam	11.09.2016	75.658
79	Şırnak	Silopi Belediyesi	BDP	Kaymakam	11.09.2016	72.385
80	Şırnak	İdil Belediyesi	BDP	Kaymakam	21.09.2016	40.240
81	Şırnak	Merkez	BDP	Vali Yardımcısı	5.11.2016	54.272
82	Şırnak	İdil/Sırtköy Belde Belediyesi	BDP	Kaymakam	8.11.2016	1.353
83	Şırnak	Kumçatı Belde Belediyesi	BDP	Vali Yardımcısı	6.01.2017	4.692

84	Şırnak	Güçlükonak/Fındık Belde Belediyesi	BDP	Kaymakam	18.01.2017	1.488
85	Şırnak	Uludere Belediyesi	BDP	Kaymakam	27.01.2017	24.624
86	Şırnak	Silopi/Görümlü Belde Belediyesi	BDP	Kaymakam	10.02.2017	3.422
87	Şırnak	Beytüşşebap Belediyesi	BDP	Kaymakam	3.03.2017	11.214
88	Şırnak	Balveren Belde Belediyesi	BDP	Vali Yardımcısı	17.03.2017	2.073
89	Şırnak	Silopi/Başverimli Belde Belediyesi	BDP	Kaymakam	10.02.2017	4.739
90	Tunceli	Mazgirt / Akpazar Belediyesi	BDP	Kaymakam	12.05.2017	1.622
91	Tunceli	Merkez	BDP	Vali Yardımcısı	17.11.2016	27.017
92	Van	Özalp Belediyesi	BDP	Kaymakam	11.09.2016	35.346
93	Van	İpekyolu Belediyesi	BDP	Kaymakam	11.09.2016	190.922
94	Van	Erciş Belediyesi	BDP	Kaymakam	11.09.2016	98.754
95	Van	Edremit Belediyesi	BDP	Kaymakam	11.09.2016	76.181
96	Van	Büyükşehir Belediyesi	BDP	Vali	17.11.2016	652.878
97	Van	Çatak Belediyesi	BDP	Kaymakam	6.01.2017	12.766
98	Van	Muradiye Belediyesi	BDP	Kaymakam	17.01.2017	27.810
99	Van	Başkale Belediyesi	BDP	Kaymakam	22.01.2017	28.720
100	Van	Gürpınar Belediyesi	BDP	Kaymakam	3.02.2017	21.826
101	Van	Çaldıran Belediyesi	BDP	Kaymakam	15.02.2017	33.133
102	Van	Saray Belediyesi	BDP	Kaymakam	15.02.2017	11.707
103	Van	Bahçesaray Belediyesi	BDP	Kaymakam	16.02.2017	7.915
104	Zonguldak	Karaman Belde Belediyesi	MHP	Vali Yardımcısı	27.01.2017	1.741

Kaynak: İçişleri Bakanlığı, Alptekin ve İlhan, 2018: 21-23, Erdem ve Kavanoz, 2020: 173-176.

31 Mart 2019 Mahalli İdareler Seçiminden Sonra Kayyım Atanan Belediyeler

11 Eylül 2016 tarihinden 31 Mart 2019 Mahalli İdareler Seçimleri'ne kadar Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ndeki belediyelerin büyük bir çoğunluğu kayyımlar tarafından yönetilmiştir. Belediye başkanları geçici bir tedbir olarak görevlerinden uzaklaştırılmış olmalarına rağmen geçicilik sona ermemiş ve görev sürelerinin dolduğu seçimlere kadar uzaklaştırma devam etmiştir. 31 Mart 2019 mahalli idareler seçimlerinde DBP yerine seçime giren HDP toplam 65 belediye başkanlığını kazanmıştır. Bu başkanlıkların 3'ü büyükşehir, 5'i il, 45'i ilçe ve 12'si belde belediyesinden oluşmaktadır.

Yüksek Seçim Kurulu (YSK) tarafından 10 Nisan 2019 tarihinde HDP adaylarının kazanmış olduğu Diyarbakır'ın Bağlar, Kars'ın Dığor, Erzurum'un Tekman, Van'ın Edremit, Çaldıran ve Tuşba ilçelerinde belediye başkanlığını kazanan adayların KHK ile kamu görevinden ihraç edildiği gerekçesiyle mazbata verilmeyeceği kararı verilmiştir.

Söz konusu belediye başkanlıklarına ait mazbatalar bu yerlerdeki seçimde ikinci sırayı alan Ak Parti’li adaylara verilmiş böylece HDP’nin 31 Mart 2019 seçimlerinde kazanmış olduğu belediye sayısı 59’e düşmüştür.

31 Mart 2019 mahalli idareler seçimlerinden sonraki ikinci dönemde ilk kayyım ataması 19.08.2019 tarihli İçişleri Bakanlığı’nın basın açıklaması ile seçimlerden yaklaşık 140 gün sonra Diyarbakır, Van ve Mardin büyükşehir belediye başkanlarının görevden uzaklaştırılıp yerlerine söz konusu illerin valilerinin görevlendirilmesinin yapılmasıyla başlamıştır. Basın açıklamasında PKK/KCK terör örgütünün ve uzantılarının bazı belediye başkanları vasıtasıyla belediyelerin olanaklarının illegal gayeler için kullandığını, belediyelerin terör eylemlerinin desteklenmesi için mali kaynak, militan kaynağı ve araç-gereç temin edilen lojistik merkezlerine dönüştürülmeye çalışıldığı belirtilmektedir. Ayrıca Diyarbakır, Mardin ve Van büyükşehir belediye başkanlarının terör ile bağlantılı olduklarının adli ve idari soruşturmalar neticesinde tespit edildiği, bu nedenle söz konusu büyükşehir belediye başkanlarının Anayasa’nın 127. maddesi ve 5393 sayılı Belediye Kanunu’nun 47. maddesine göre görevlerinden uzaklaştırıldığı, yerlerine de 5393 sayılı Belediye Kanunu’nun 45 ve 46. maddelerine göre belediye başkan vekillerinin görevlendirildiği ifade edilmektedir.

19.08.2019 tarihli basın açıklaması ile üç büyükşehir belediyesine yapılan kayyım atamasından sonra yine birçok belediyeye kayyım ataması yapılmıştır. Bu atamalar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 3. 6: 31 Mart 2019 Tarihinden Sonra Kayyım Atanan Belediyeler

S.NO	İL	BELEDİYE	PARTİ	ATANAN KAYYIM	ATANMA TARİHİ
1	Ağrı	Diyadin Belediyesi	HDP	Kaymakam	13.07.2020
2	Batman	İkiköprü Belde Belediyesi	HDP	Kaymakam	7.12.2019
3	Batman	Merkez Belediyesi	HDP	Vali	23.03.2020
4	Bitlis	Güroymak Belediyesi	HDP	Kaymakam	23.03.2020
5	Diyarbakır	Büyükşehir Belediyesi	HDP	Vali	19.08.2019
6	Diyarbakır	Kulp Belediyesi	HDP	Kaymakam	17.09.2019
7	Diyarbakır	Kayapınar Belediyesi	HDP	Kaymakam	22.10.2019
8	Diyarbakır	Bismil Belediyesi	HDP	Kaymakam	22.10.2019
9	Diyarbakır	Kocaköy Belediyesi	HDP	Kaymakam	22.10.2019
10	Diyarbakır	Yenişehir Belediyesi	HDP	Kaymakam	13.11.2019
11	Diyarbakır	Hazro Belediyesi	HDP	Kaymakam	13.11.2019
12	Diyarbakır	Sur Belediyesi	HDP	Kaymakam	21.12.2019

13	Diyarbakır	Ergani Belediyesi	HDP	Kaymakam	23.03.2020
14	Diyarbakır	Eğil Belediyesi	HDP	Kaymakam	23.03.2020
15	Diyarbakır	Lice Belediyesi	HDP	Kaymakam	23.03.2020
16	Diyarbakır	Silvan Belediyesi	HDP	Kaymakam	23.03.2020
17	Elazığ	Sarıcan Belde Belediyesi	HDP	Kaymakam	24.06.2020
18	Erzurum	Karayazı Belediyesi	HDP	Kaymakam	18.09.2019
19	Erzurum	Karaçoban Belde Belediyesi	HDP	Kaymakam	2.03.2020
20	Hakkâri	Merkez Belediyesi	HDP	Vali	18.10.2019
21	Hakkâri	Yüksekova Belediyesi	HDP	Kaymakam	18.10.2019
22	İğdır	Halfeti Belde Belediyesi	HDP	Kaymakam	23.03.2020
23	İğdır	Merkez	HDP	Vali	15.05.2020
24	İzmir	Urla Belediyesi	CHP	Kaymakam	18.12.2019
25	Kars	Merkez	HDP	Vali	2.10.2020
26	Mardin	Büyükşehir Belediyesi	HDP	Vali	19.08.2019
27	Mardin	Nusaybin Belediyesi	HDP	Kaymakam	18.10.2019
28	Mardin	Kızıltepe Belediyesi	HDP	Kaymakam	4.11.2019
29	Mardin	Mazıdağı Belediyesi	HDP	Kaymakam	16.11.2019
30	Mardin	Derik Belediyesi	HDP	Kaymakam	16.11.2019
31	Mardin	Savur Belediyesi	HDP	Kaymakam	16.11.2019
32	Muş	Varto Belediyesi	HDP	Kaymakam	18.12.2019
33	Muş	Bulanık Belediyesi	HDP	Kaymakam	18.12.2019
34	Muş	Bulanık/ Erentepe Belediyesi	HDP	Kaymakam	18.12.2019
35	Muş	Altınova Belde Belediyesi	HDP	Kaymakam	15.05.2020
36	Siirt	Gökçebağ Belde Belediyesi	HDP	Kaymakam	23.03.2020
37	Siirt	Merkez	HDP	Vali	15.05.2020
38	Siirt	Baykan Belediyesi	HDP	Kaymakam	15.05.2020
39	Siirt	Kurtalan Belediyesi	HDP	Kaymakam	15.05.2020
40	Şanlıurfa	Suruç Belediyesi	HDP	Kaymakam	16.11.2019
41	Şırnak	Cizre Belediyesi	HDP	Kaymakam	29.10.2019
42	Şırnak	İdil Belediyesi	HDP	Kaymakam	13.11.2019
43	Tunceli	Mazgirt / Akpazar beldesi	HDP	Kaymakam	13.11.2019
44	Van	Büyükşehir Belediyesi	HDP	Vali	19.08.2019
45	Van	Erciş Belediyesi	HDP	Kaymakam	22.10.2019
46	Van	Saray Belediyesi	HDP	Kaymakam	2.11.2019
47	Van	İpekyolu Belediyesi	HDP	Kaymakam	9.11.2019
48	Van	Muradiye Belediyesi	HDP	Kaymakam	7.12.2019
49	Van	Özalp Belediyesi	HDP	Kaymakam	7.12.2019
50	Van	Başkale Belediyesi	HDP	Kaymakam	7.12.2019

Kaynak: İçişleri Bakanlığı, Alptekin ve İlhan, 2018: 21-23, Erdem ve Kavanoz, 2020: 173-176.

Tabloda da görüldüğü üzere HDP'nin 31 Mart 2019'da kazandığı 59 belediyeden 49'una kayyım atanması gerçekleşmiştir. Geriye kalan belediyelerden Batman ili Kozluk ilçesi belediye başkanı, Kozluk ilçesi Bekirhan belde belediye başkanı ve Diyarbakır ili Dicle ilçesi belediye başkanı bağlı oldukları HDP'den istifa ederek Ak Parti'ye katılmışlardır. Iğdır ili Hoşhaber beldesi belediye başkanı ise HDP'den istifa edip bağımsız olarak grevine devam etmiştir. Ağrı ilinin Doğubeyazıt ilçesi belediye başkanı ise HDP tarafından kesin ihraç istemiyle disipline sevk edilmesi üzerine partisinden istifa ederek görevine bağımsız olarak devam etmektedir.

15.05.2022 tarihi itibarıyla HDP'nin 31 Mart 2019 seçimlerinde kazandığı belediyelerden 3'ü ilçe 2'si belde olmak üzere sadece 5 belediye kalmıştır. Bunlar; Adıyaman ili Kömür beldesi, Ağrı ili Patnos ilçesi, Diyarbakır ili Çınar ilçesi ve Şırnak ilinin Silopi ilçesi ile Balveren beldesidir.

31 Mart 2019 mahalli idareler seçimlerinde HDP'den seçilen ve sonrasında partisinden istifa edip Ak Partiye geçen ya da bağımsız olarak devam eden belediye başkanlarının yerine kayyım atanmaması siyasal iktidarın sadece HDP'yi cezalandırdığını göstermektedir.

Belediyelere kayyım atanması uygulamasının yeni olmadığı, darbe dönemleri dışında da gerek güvenlik gerekçesi gerekse farklı nedenlerle birçok kez belediyelerin merkezî idare tarafından atanan kişilerce yönetildiği görülmektedir. Özellikle 2016 yılından sonra belediyelere kayyım atanma sayısında hızlı bir artış gözlenmektedir. 1923 ile 2016 tarihleri arasındaki 93 yıllık süre içinde (darbe dönemleri hariç) yaklaşık olarak 92 belediyeye kayyım atanmış buna karşılık 2016-2020 tarihleri arasındaki 4 yıllık süre içinde 154 belediyeye kayyım atanmıştır.

4. KAYYIM UYGULAMASININ 2019 MAHALLİ İDARE SEÇİMLERİNİN SONUÇLARI ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

4.1.Kayyım Uygulaması Yapılan İllerde 2014 ve 2019 Mahalli İdare Seçim Sonuçlarının Mukayesesi

Terörle mücadele kapsamında çıkarılan 674 sayılı KHK'nin 38 ve 39. maddeleri ile 5393 sayılı Belediyeler Kanunu'nun 45 ve 57. maddelerine yeni hükümler eklenmiş ve bu hükümlere istinaden ilk kez 11 Eylül 2016 tarihinde 28 belediyeye kayyım ataması yapılmıştır. Belediyelere kayyım atanması uygulaması 31 Mart 2019 mahalli idareler seçimlerine sürmüştür. Bu ilk dönem içinde kayyım atanan toplam 104 belediye arasında 3'ü büyükşehir olmak üzere 10 il belediyesi yer almaktadır. Seçmen sayısının fazlalığı, yerleşim alanlarının büyüklüğü ve atanan kayyımların yerleşim yerlerine yaptıkları hizmetlerin yoğunluğu dikkate alınarak kayyım ataması yapılan Diyarbakır, Mardin ve Van büyükşehir belediyeleri ile Batman, Siirt, Ağrı, Şırnak, Hakkâri, Bitlis ve Tunceli belediye başkanlıkları incelenmek üzere ele alınmıştır. Söz konusu illerin 30 Mart 2014 ile 31 Mart 2019 tarihli belediye başkanlığı seçim sonuçları karşılaştırılarak kayyım sonrası seçmen tercihlerinde ne düzeyde bir değişiklik olduğu ve bu değişikliklerin muhtemel nedenlerinin neler olduğuna yer verilmiştir.

Seçim dönemleri arasında kıyaslama yapılırken iki farklı tablo hazırlanmıştır. İlk tabloda belediye başkanlığı seçimlerinde seçim bölgesinde yer alan kayıtlı seçmen sayısı, oy kullanan seçmen sayısı, geçerli oy sayısı ile seçime katılım oranları karşılaştırılmıştır. İkinci tabloda ise inceleme konusu olan illerdeki belediye başkanlığı seçimlerinde seçime giren partilerin aldıkları oy sayısı ve oy oranları karşılaştırılmış, partilerin aldıkları oy sayısı ve oy oranındaki artış ya da azalış gösterilmiştir. Diyarbakır, Mardin, Van, Batman, Siirt, Ağrı, Şırnak ve Hakkâri illerinde BDP/HDP ve Ak Parti'nin almış oldukları oy toplamları %91- %95, Bitlis ilinde ise %76 civarında olduğu için oy artış/azalış tablosunda sadece bu iki partiye yer verilmiş Tunceli ilinde ise en yüksek oyu alan TKP, BDP/HDP, CHP ve Ak Parti oylarının artış/azalış durumları gösterilmiştir. Partilerin sıralaması yapılırken 30 Mart 2014 seçimlerinde alınan oy sayılarının sıralaması dikkate alınmıştır.

4.1.1. Diyarbakır

Tablo 4. 1: Diyarbakır Büyükşehir Belediye Başkanlığı Seçimi Seçmen Durumu

	2014	2019	Artış	Oran%
<i>Kayıtlı Seçmen Sayısı</i>	924.677	1.048.250	123.573	13,36
<i>Oy Kullanan Seçmen Sayısı</i>	760.516	824.904	64.388	8,47
<i>Geçerli Oy Sayısı</i>	720.619	779.593	58.974	8,18
<i>Katılım Oranı %</i>	82,25	78,69		-3,56

Kaynak: YSK verileri esas alınarak araştırmacı tarafından düzenlenmiştir.

Diyarbakır Büyükşehir Belediye Başkanlığı seçimlerinin 2014 ve 2019 yıllarına ilişkin seçmen durumu tablosu incelendiğinde 2019 seçimlerinde kayıtlı seçmen sayısında %13,36 oranında artış gözlemlendiği, bu artışın oy kullanan seçmen sayısına yansımadağı görülmektedir. Oy kullanan seçmen sayısında %8,47 oranında bir artış olmuştur. Seçmen sayısı ve oy kullanan seçmen sayısında artış olmasına rağmen seçimlere katılım oranında %3,56 oranında bir düşüş yaşanmıştır.

Tablo 4. 2: Diyarbakır Büyükşehir Belediye Başkanlığı Seçim Sonuçları

	30 Mart 2014		31 Mart 2019		FARK	
	OY SAYISI	ORAN%	OY SAYISI	ORAN%	OY SAYISI	ORAN %
<i>BDP/HDP</i>	397.148	55,11	490.571	62,93	93.423	7,81
<i>AK PARTİ</i>	252.065	34,98	241.633	30,99	-10.432	-3,98
<i>HÜDA PAR</i>	33.256	4,61				
<i>CHP</i>	8.610	1,19	14.270	1,83		
<i>BBP</i>	7.099	0,99				
<i>SAADET</i>	6.593	0,91	15.789	2,03		
<i>BTP</i>	5.789	0,80	1.425	0,18		
<i>MHP</i>	4.677	0,65				
<i>HAK-PAR</i>	3.188	0,44				
<i>İP</i>	506	0,07				
<i>TURK PARTİ</i>	503	0,07				
<i>DSP</i>	467	0,06	4.378	0,56		
<i>DYP</i>	405	0,06				
<i>BAĞIMSIZ</i>	313	0,04	10.097	1,30		
<i>TKP</i>			909	0,12		
<i>VATAN</i>			521	0,07		
<i>TOPLAM</i>	720.619	100	779.593	100		

Kaynak: YSK verileri esas alınarak araştırmacı tarafından düzenlenmiştir.

Diyarbakır Büyükşehir Belediyesine ilk kayyım atanması 01.11.2016 tarihinde gerçekleşmiş ve atanmış kayyım 31 Mart 2019 tarihine kadar görevde kalmıştır. 31 Mart 2019 tarihinde yapılan seçimlerden yaklaşık beş buçuk ay sonra 19.08.2019 tarihinde tekrar kayyım atanması yapılmış ve Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi kayyım tarafından yönetilmeye devam edilmiştir. 31 Mart 2019 büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde HDP'nin adayı Diyarbakır Milletvekili Adnan Selçuk Mızraklı, Ak Parti'nin adayı ise Etimesgut Kaymakamı iken Diyarbakır Büyükşehir Belediyesine Kayyım olarak atanmış Cumali Atilla olmuştur. 31 Mart 2019 seçimleri Diyarbakır için bir anlamda seçmen nezdinde kayyım uygulamasının da oylanması anlamı taşımaktadır. Çünkü bir tarafta kayyım uygulaması ile belediye başkanlığı elinden alınan HDP, diğer tarafta kayyım uygulamasını gerçekleştiren ve kayyım olarak atadığı kişiyi belediye başkan adayı olarak gösteren iktidar partisi yer almaktadır.

Tablo 4.2 incelendiğinde HDP'nin bir önceki seçimde almış olduğu oyunu 93.523 artırarak %62,93 oranında oy almış olduğu, buna karşılık Ak Parti'nin bir önceki seçimde aldığı oyu 10.432 düşürerek %30,99 oranında oy almış olduğu görülmektedir. HDP 2014'teki seçimlere göre oyunu %7,81 arttırmış, Ak Parti ise %3,98 düşürmüştür. Hüda Par'ın 2019 seçimlerine katılmayıp Ak Parti'yi destekleyeceğini açıklamasına, Cumhuriyet ittifakı içinde yer alan MHP ve BBP'nin aday çıkarmamasına ve kayyım döneminde yapılan yoğun hizmete rağmen Ak Parti'nin aldığı oy oranının düştüğü görülmektedir. Bu sonucun oluşmasında Diyarbakır seçmenin hizmetlere rağmen kayyım uygulamasına olumlu bakmaması, ayrıca Türk milliyetçiliğinin siyasi temsilcisi konumundaki MHP'nin (Erdal, 2020: 185) Ak Parti ile kurulan Cumhuriyet ittifakında yer almasının etkisinin olduğu düşünülmektedir. 22 Temmuz 2007 seçimlerinden sonra merkez sağda konumlandırılan ve muhafazakâr-demokrat bir kitle partisi (Ak Parti, 2015: 4) olan Ak Partinin Kürt kimliğine bakış açısı, kayyım uygulanan bölgede BDP/HDP ile oyları paylaşmasını hatta bazı yerlerde daha fazla oy almasını sağlamıştır. Ancak Kürt seçmenlerin MHP'ye karşı olumsuz bakış açısı Ak Parti-MHP ittifakına tepki gösterilmesine ve bu tepkinin Ak Partiye oy vermemeye dönüştüğü tahmin edilmektedir.

4.1.2. Van

Tablo 4. 3: Van Büyükşehir Belediye Başkanlığı Seçimi Seçmen Durumu

	2014	2019	Artış	Oran%
<i>Kayıtlı Seçmen Sayısı</i>	577.186	652.878	75.692	13,11
<i>Oy Kullanan Seçmen Sayısı</i>	473.174	512.563	39.389	8,32
<i>Geçerli Oy Sayısı</i>	450.965	483.905	32.940	7,30
<i>Katılım Oranı %</i>	81,88	78,51		-3,37

Kaynak: YSK verileri esas alınarak araştırmacı tarafından düzenlenmiştir.

Van Büyükşehir Belediye Başkanlığı seçimlerinin 2014 ve 2019 yıllarına ilişkin seçmen durumu tablosu incelendiğinde 2019 seçimlerinde kayıtlı seçmen sayısında %13,11 oranında artış gözlemlendiği, bu artışın oy kullanan seçmen sayısına yansımadağı görülmektedir. Oy kullanan seçmen sayısında %8,32 oranında bir artış olmuştur. Seçmen sayısı ve oy kullanan seçmen sayısında artış olmasına rağmen seçimlere katılım oranında %3,37 oranında bir düşüş yaşanmıştır.

Tablo 4. 4 : Van Büyükşehir Belediye Başkanlığı Seçim sonuçları

	30 Mart 2014		31 Mart 2019		FARK	
	OY SAYISI	ORAN%	OY SAYISI	ORAN%	OY SAYISI	ORAN %
<i>BDP/HDP</i>	239.861	53,19	260.609	53,86	20.748	0,67
<i>AK PARTİ</i>	185.783	41,20	196.040	40,51	10.257	-0,68
<i>SAADET</i>	5.938	1,32	9.081	1,88		
<i>CHP</i>	3.502	0,78	9.191	1,90		
<i>HÜDA PAR</i>	3.255	0,72				
<i>BTP</i>	3.241	0,72	680	0,14		
<i>BBP</i>	2.362	0,52				
<i>MHP</i>	3.352	0,74				
<i>DP</i>	1.892	0,42				
<i>HAK-PAR</i>	1.397	0,31				
<i>İP</i>	382	0,08				
<i>DSP</i>			1.898	0,39		
<i>İYİ PARTİ</i>			5232	1,08		
<i>TKP</i>			727	0,15		
<i>VATAN</i>			447	0,09		
<i>TOPLAM</i>	450.965	100	483.905	100		

Kaynak: YSK verileri esas alınarak araştırmacı tarafından düzenlenmiştir.

Van Büyükşehir Belediyesine kayyım atanması 17.11.2016 tarihinde gerçekleşmiş ve atanan kayyım 31 Mart 2019 tarihine kadar görevde kalmıştır. 31 Mart 2019 tarihinde yapılan seçimlerden yaklaşık beş ay sonra 19.08.2019 tarihinde tekrar kayyım atanması yapılmış ve Van Büyükşehir Belediyesi kayyım tarafından yönetilmeye devam edilmiştir. 31 Mart 2019 büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde HDP oyların %53,86'sını alarak büyükşehir belediye başkanlığını kazanmıştır. Ak Parti ise %40,51 oranında oy almıştır. 2014 seçimleri ile karşılaştırıldığında HDP'nin oylarını %53,19'dan %53,86'ya yükselttiği, başka bir ifade ile oylarını düşük bir oranda olsa %0,67 oranında arttırdığı görülmektedir. Ak Parti ise sayı olarak bir önceki seçime göre oylarını 10.257 arttırmış gibi görünse de oransal olarak bakıldığında %0,68 düşürmüş olduğu görülmektedir. Bu sonuç, Van ilinde kayyım uygulamasının seçmen davranışında değişiklik yaratmadığını göstermektedir.

4.1.3. Mardin

Tablo 4. 5 : Mardin Büyükşehir Belediye Başkanlığı Seçimi Seçmen Durumu

	2014	2019	Artış	Oran%
<i>Kayıtlı seçmen sayısı</i>	429.381	484.284	54.903	12,79
<i>Oy Kullanan Seçmen Sayısı</i>	360.151	390.707	30.556	8,48
<i>Geçerli Oy Sayısı</i>	346.133	371.332	25.199	7,28
<i>Katılım Oranı %</i>	83,88	80,68		-3,20

Kaynak: YSK verileri esas alınarak araştırmacı tarafından düzenlenmiştir.

Mardin Büyükşehir Belediye Başkanlığı seçimlerinin 2014 ve 2019 yıllarına ilişkin seçmen durumu tablosu incelendiğinde 2019 seçimlerinde kayıtlı seçmen sayısında %12,79 oranında artış gözleendiği, bu artışın Diyarbakır ve Van'da olduğu gibi oy kullanan seçmen sayısına yansımadağı görülmektedir. Oy kullanan seçmen sayısında %8,48 oranında bir artış gerçekleşmiştir. Seçmen sayısı ve oy kullanan seçmen sayısında artış görülmesine rağmen seçimlere katılım oranında %3,20 oranında bir düşüş yaşanmıştır.

Tablo 4. 6 : Mardin Büyükşehir Belediye Başkanlığı Seçim sonuçları

	30 Mart 2014		31 Mart 2019		FARK	
	OY SAYISI	ORAN%	OY SAYISI	ORAN%	OY SAYISI	ORAN %
BAĞIMSIZ/HDP	180.697	52,20	208.854	56,24	28.157	4,04
AK PARTİ	129.325	37,36	143.060	38,53	13.735	1,16
SAADET	8.851	2,56	4.258	1,15		
CHP	3.177	0,92	6.781	1,83		
HÜDA PAR	7.817	2,26				
BTP	7.084	2,05	615	0,17		
BBP	4.074	1,18				
MHP	3.236	0,93				
DP			1.102	0,30		
HAK-PAR	767	0,22				
İP	323	0,09				
DSP	217	0,06	760	0,20		
İYİ PARTİ			4078	1,10		
TKP			399	0,11		
VATAN			154	0,04		
BAĞIMSIZ			1271	0,34		
TOPLAM	345.568	100	371.332	100		

Kaynak: YSK verileri esas alınarak araştırmacı tarafından düzenlenmiştir.

Mardin Büyükşehir Belediyesine kayyım atanması Van Büyükşehir Belediyesi ile aynı zamanda 17.11.2016 tarihinde gerçekleşmiş ve atanan kayyım 31 Mart 2019 tarihine kadar görevde kalmıştır. 31 Mart 2019 tarihinde yapılan seçimlerden yaklaşık beş ay sonra 19.08.2019 tarihinde tekrar kayyım atanması yapılmış ve Mardin Büyükşehir Belediyesi kayyım tarafından yönetilmeye devam edilmiştir. 30 Mart 2014 seçimlerinde Ahmet Türk siyasi yasaklı olması nedeniyle bağımsız aday olmuş ve DBP'nin desteği ile Mardin'in ilk büyükşehir belediye başkanı olmuştur. 17.11.2016 tarihinde kayyım atanması üzerine görevi sona ermiştir. Ahmet Türk 31 Mart 2019 tarihinde yapılan büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde bu kez HDP adayı olarak katılmış ve oyların %56,24'ünü alarak tekrar büyükşehir belediye başkanlığını kazanmıştır. Ak Parti ise %38,53 oranında oy almıştır. 2014 seçimleri ile karşılaştırıldığında HDP'nin oylarını %52,20'den %56,24'e yükselttiği, başka bir ifade ile oylarını %4,04 oranında arttırdığı görülmektedir. Ak Parti ise 2014 seçimlerine göre oylarını %1,16 oranında arttırmış görülmektedir. Ancak bu artışı seçime girmeyen Hüda Par'ın (bir önceki seçimde %2,26 oy oranı) ve Cumhur ittifakı partilerinin BBP ve MHP (bir önceki seçim oranı toplamı

%2,11) seçmenlerinin vermesi gereken destek göz önünde bulundurulduğunda artış olarak değerlendirmek mümkün görünmemektedir. Bu nedenle Mardin seçmeninin de kayyım uygulamasına olumlu bakmadığını söylemek mümkündür.

Üç büyükşehrin 2014 ve 2019 yılları seçmen durumu birlikte değerlendirildiğinde kayıtlı seçmen sayılarında ortalama %13 civarında artış olduğu, oy kullanan sayılarında ise ortalama %8 oranında artış olduğu, katılım oranında ise ortalama %3 oranında azalış olduğu görülmektedir. Yine üç büyükşehrin 2014 ve 2019 seçim sonuçları karşılaştırıldığında birine paralel sonuçların ortaya çıktığını, kayyım uygulamasından sonra HDP'nin oy sayısında artış olduğu, Ak Parti'nin oy oranında belirgin bir artış olmadığı ve büyükşehir seçmenlerinin kayyım uygulamasına destek vermediğini söylemek mümkündür.

4.1.4. Batman

Tablo 4. 7 : Batman Belediye Başkanlığı Seçimi Seçmen Durumu

	2014	2019	Artış	Oran%
<i>Kayıtlı Seçmen Sayısı</i>	206.697	249.793	43.096	20,85
<i>Oy Kullanan Seçmen Sayısı</i>	172.972	195.175	22.203	12,84
<i>Geçerli Oy Sayısı</i>	164.889	184.666	19.777	11,99
<i>Katılım Oranı %</i>	83,68	78,13		-5,55

Kaynak: YSK verileri esas alınarak araştırmacı tarafından düzenlenmiştir.

Batman Belediye Başkanlığı seçimlerinin 2014 ve 2019 yıllarına ilişkin seçmen durumu tablosu incelendiğinde 2019 seçimlerinde kayıtlı seçmen sayısında %20,85 oranında, oy kullanan seçmen sayısında ise %12,84 oranında artış olduğu görülmektedir. Seçmen sayısı ve oy kullanan seçmen sayısında artış görülmesine rağmen seçimlere katılım oranında %5,55 oranında bir düşüş yaşanmıştır. Kayıtlı seçmen sayısında bu kadar yüksek oranda artış olması genç nüfusun fazlalığını ve oy kullanma yaşı olan 18'i geçen nüfusun fazla olduğunu ya da dışarıdan fazla sayıda göç aldığını göstermektedir.

Tablo 4. 8 : Batman Belediye Başkanlığı Seçim sonuçları

	30 Mart 2014		31 Mart 2019		FARK	
	OY SAYISI	ORAN%	OY SAYISI	ORAN%	OY SAYISI	ORAN %
BDP/HDP	92.010	55,80	120.871	65,45	28.861	9,65
AK PARTİ	51.155	31,02	52.917	28,66	1.762	-2,37
HÜDA PAR	13.303	8,07				
SAADET	2.782	1,69	3.634	1,97		
BTP	1.650	1,00	194	0,11		
BBP	1.277	0,77				
CHP	1.249	0,76	2.588	1,40		
MHP	881	0,53	1.188	0,64		
HAK-PAR	412	0,25				
İP	89	0,05				
TURK PARTİ	81	0,05				
DSP			412	0,22		
BAĞIMSIZ			792	0,43		
TKP			185	0,10		
İYİ PARTİ			1.546	0,84		
DP			339	0,18		
TOPLAM	164.889	100	184.666	100		

Kaynak: YSK verileri esas alınarak araştırmacı tarafından düzenlenmiştir.

Batman Belediyesine kayyım atanması 11.09.2016 tarihinde gerçekleşmiş ve atanan kayyım 31 Mart 2019 tarihine kadar görevde kalmıştır. 31 Mart 2019 tarihinde yapılan seçimlerden yaklaşık bir yıl sonra 23.03.2020 tarihinde tekrar kayyım atanması yapılmış ve Batman Belediyesi kayyım tarafından yönetilmeye devam edilmiştir. 31 Mart 2019 belediye başkanlığı seçimlerinde HDP oyların %65,45'ini alarak belediye başkanlığını kazanmıştır. Ak Parti ise %28,66 oranında oy almıştır. 2014 seçimleri ile karşılaştırıldığında HDP'nin oylarını %55,80'den %65,45'e, %9,65 oranında arttırdığı görülmektedir. Ak Parti ise 2019 seçimlerinde 2014'deki seçimlere göre oyunu sayısal olarak 1762 adet arttırmasına rağmen, oransal olarak 2014'deki %31,02 oy oranı 2019'da %28,66'ya düşmüş ve oylarında %2,37 oranında azalma yaşanmıştır. Yaşanan bu sonuç Batman seçmenin de kayyım uygulamasına destek vermediğini göstermektedir.

4.1.5. Siirt

Tablo 4. 9 : Siirt Belediye Başkanlığı Seçimi Seçmen Durumu

	2014	2019	Artış	Oran%
<i>Kayıtlı Seçmen Sayısı</i>	75.501	89.049	13.548	17,94
<i>Oy Kullanan Seçmen Sayısı</i>	66.326	73.867	7.541	11,37
<i>Geçerli Oy Sayısı</i>	63.682	69.773	6.091	9,56
<i>Katılım Oranı %</i>	87,85	82,95		-4,90

Kaynak: YSK verileri esas alınarak araştırmacı tarafından düzenlenmiştir.

Siirt Belediye Başkanlığı seçimlerinin 2014 ve 2019 yıllarına ilişkin seçmen durumu tablosu incelendiğinde 2019 seçimlerinde kayıtlı seçmen sayısında %17,94 oranında, oy kullanan seçmen sayısında ise %11,37 oranında artış olduğu görülmektedir. Seçmen sayısı ve oy kullanan seçmen sayısında artış görülmesine rağmen seçimlere katılım oranında %4,90 oranında bir düşüş yaşanmıştır. Kayıtlı seçmen sayısının Batman kadar olmasa da yine yüksek oranda artışı, Siirt ilinde de genç nüfusun fazlalığını ve oy kullanma yaşı olan 18'i geçen nüfusun fazla olduğunu ya da il dışından fazla sayıda göç aldığını göstermektedir.

Tablo 4. 10 : Siirt Belediye Başkanlığı Seçim sonuçları

	30 Mart 2014		31 Mart 2019		FARK	
	OY SAYISI	ORAN%	OY SAYISI	ORAN%	OY SAYISI	ORAN %
BDP/HDP	31.457	49,40	33.639	48,21	2.182	-1,18
AK PARTİ	26.609	41,78	31.975	45,83	5.366	4,04
BBP	2.707	4,25				
HÜDA PAR	729	1,14				
SAADET	693	1,09	1.218	1,75		
MHP	370	0,58	25	0,04		
CHP	360	0,57	1.346	1,93		
BTP	330	0,52	59	0,08		
BAĞIMSIZ	277	0,43	36	0,05		
DP	120	0,19				
TURK PARTİ	30	0,05				
DSP			242	0,35		
TKP			95	0,14		
İYİ PARTİ			1.010	1,45		
DP			128	0,18		
TOPLAM	63.682	100,00	69.773	100,00		

Kaynak: YSK verileri esas alınarak araştırmacı tarafından düzenlenmiştir.

Siirt Belediyesine kayyım atanması 17.11.2016 tarihinde gerçekleşmiş ve atanın kayyım 31 Mart 2019 tarihine kadar görevde kalmıştır. 31 Mart 2019 tarihinde yapılan seçimlerden yaklaşık on dört buçuk ay sonra 15.05.2020 tarihinde tekrar kayyım atanması yapılmış ve Siirt Belediyesi kayyım tarafından yönetilmeye devam edilmiştir. 31 Mart 2019 belediye başkanlığı seçimlerinde HDP oyların %48,21'ini alarak belediye başkanlığını kazanmıştır. Ak Parti ise %45,83 oranında oy almıştır. 2014 seçimleri ile karşılaştırıldığında şu ana kadar incelenen illerden farklı olarak Siirt'te HDP'nin oylarında sayısal olarak 2.182 adet artış olmasına rağmen 2014 yılındaki seçimlere göre %1,18 oranında bir azalma görülmektedir. Ak Parti'de ise 2014 yılına göre %4,04 oranında bir artış yaşanmıştır. HDP ile Ak Parti arasında 2014 yılındaki 7,62'lik oy farkı 2,38'e kadar düşmüştür. Yaşanan bu sonuç kayyım uygulamasının bir sonucu olarak değil, 2015 yılında yaşanan hendek olayları nedeniyle PKK'nın yaptığı eylemlerden dolayı HDP'ye tepki gösterilmesi, 2014 yılında BBP'ye oy veren seçmenlerin adayları olmaması nedeniyle Ak Partiye oy vermeleri olarak değerlendirilmektedir.

4.1.6. Ağrı

Tablo 4. 11 : Ağrı Belediye Başkanlığı Seçimi Seçmen Durumu

	2014	2019	Artış	Oran%
<i>Kayıtlı Seçmen Sayısı</i>	59.320	64.389	5.069	8,55
<i>Oy Kullanan Seçmen Sayısı</i>	47.016	48.815	1.799	3,83
<i>Geçerli Oy Sayısı</i>	45.786	46.427	641	1,40
<i>Katılım oranı %</i>	79,26	75,81		-3,45

Kaynak: YSK verileri esas alınarak araştırmacı tarafından düzenlenmiştir.

Ağrı Belediye Başkanlığı seçimlerinin 2014 ve 2019 yıllarına ilişkin seçmen durumu tablosu incelendiğinde 2019 seçimlerinde kayıtlı seçmen sayısında %8,55 oranında, oy kullanan seçmen sayısında ise %3,83 oranında artış olduğu görülmektedir. Seçmen sayısı ve oy kullanan seçmen sayısında artış görülmesine rağmen seçimlere katılım oranında %3,45 oranında bir düşüş yaşanmıştır. Kayıtlı seçmen sayısında diğer illerde olduğu gibi %13, %17, %20 gibi oranlar yerine %8 artış olması Ağrı ilinde 18 yaşını geçip oy kullanma hakkı elde eden veya dışarıdan gelenlerin sayısının diğer illere göre az olduğunu göstermektedir.

Tablo 4. 12 : Ağrı Belediye Başkanlığı Seçim sonuçları

	1 Haziran 2014		31 Mart 2019		FARK	
	OY SAYISI	ORAN%	OY SAYISI	ORAN%	OY SAYISI	ORAN %
BDP/HDP	23.460	51,24	17.240	37,13	-6.220	-14,10
AK PARTİ	20.609	45,01	25.799	55,57	5.190	10,56
SAADET	938	2,05	949	2,04		
BTP	286	0,62	57	0,12		
MHP	199	0,43				
CHP	103	0,22	892	1,92		
HAKPAR	86	0,19				
HÜDA PAR	30	0,07				
DYP	30	0,07				
LDP	28	0,06				
BAĞIMSIZ	17	0,04	132	0,28		
DSP			67	0,14		
TKP			64	0,14		
İYİ PARTİ			1.227	2,64		
TOPLAM	45.786	100,00	46.427	100,00		

Kaynak: YSK verileri esas alınarak araştırmacı tarafından düzenlenmiştir.

Ağrı ilinde 30 Mart 2014 tarihinde yapılan belediye başkanlığı seçimini DBP'nin adayı Sırrı Sakık 10 oy farkla kazanmış ardından Ak Parti tarafından yapılan itiraz üzerine tekrar sayım yapılmış sayımlar devam ederken her iki partinin “yerel seçimlerin iptali” yönündeki itirazları üzerine Ağrı'da seçimler iptal edilerek 1 Haziran 2014 tarihinde seçimler yeniden yapılmıştır (Anadolu Ajansı, 2014). 1 Haziran 2014 tarihinde yapılan seçimleri BDP %51,24 oy oranı ile kazanmış, Ak Parti ise %45,01 oranında oy almıştır. Ağrı Belediyesine 17.11.2016 tarihinde kayyım atanması gerçekleşmiş ve atanan kayyım 31 Mart 2019 tarihine kadar görevde kalmıştır. 31 Mart 2019 tarihinde yapılan seçimlerde Ak Parti %55,57 oranında oy alarak kayyım sonrası HDP'den belediye başkanlığını devralan belediyeler arasında yer almıştır. HDP bu seçimde oylarını %14,10 oranında düşürerek belediye başkanlığını kaybetmiştir. Ak Parti'nin belediye başkanlığını kazanmasında popüler bir isim olan Savcı Sayan'ı aday göstermesi, kayyım döneminde yapılan hizmetlerin seçmen tarafından beğenilmesi ve Ağrı'da İş-Kur aracılığıyla çok sayıda kişinin işe alınması (Abdurrahman Doğan, HDP adayı, kişisel görüşme, 26 Mart 2022) gibi nedenlerin etkili olduğu tahmin edilmektedir.

4.1.7. Şırnak

Tablo 4. 13 : Şırnak Belediye Başkanlığı Seçimi Seçmen Durumu

	2014	2019	Artış	Oran%
<i>Kayıtlı seçmen sayısı</i>	38.883	46.983	8.100	20,83
<i>Oy Kullanan Seçmen Sayısı</i>	34.687	41.092	6.405	18,47
<i>Geçerli Oy Sayısı</i>	33.207	39.276	6.069	18,28
<i>Katılım Oranı %</i>	89,21	87,46		-1,75

Kaynak: YSK verileri esas alınarak araştırmacı tarafından düzenlenmiştir.

Şırnak Belediye Başkanlığı seçimlerinin 2014 ve 2019 yıllarına ilişkin seçmen durumu tablosu incelendiğinde 2019 seçimlerinde kayıtlı seçmen sayısında %20,83 oranında, oy kullanan seçmen sayısında ise %18,47 oranında artış olduğu görülmektedir. Seçimlere katılım oranında ise diğer illerde görülen %3-%5 oranındaki düşüş Şırnak ilinde %1,75 oranında gerçekleşmiştir. Bu durum Şırnak ilinde 2019 yılında 18 yaşını geçip oy kullanma hakkı elde eden kişi sayısının çok fazla olduğunu ya da il dışından gelen seçmen sayısının fazla olduğunu göstermektedir.

Tablo 4. 14 : Şırnak Belediye Başkanlığı Seçim sonuçları

	30 Mart 2014		31 Mart 2019		FARK	
	OY SAYISI	ORAN%	OY SAYISI	ORAN%	OY SAYISI	ORAN %
BDP/HDP	19.200	57,82	13.730	34,96	-5.470	-22,86
AK PARTİ	10.238	30,83	23.755	60,48	13.517	29,65
HÜDA PAR	1.036	3,12				
MHP	901	2,71				
SAADET	572	1,72	335	0,85		
CHP	423	1,27	610	1,55		
BAĞIMSIZ	326	0,98				
BTP	310	0,93	44	0,11		
BBP	201	0,61	681	1,73		
DSP			67	0,17		
TKP			54	0,14		
TOPLAM	33.207	100,00	39.276	100,00		

Kaynak: YSK verileri esas alınarak araştırmacı tarafından düzenlenmiştir.

Şırnak Belediyesine kayyım atanması 5.11.2016 tarihinde gerçekleşmiş ve atanan kayyım 31 Mart 2019 tarihine kadar görevde kalmıştır. 31 Mart 2019 tarihinde yapılan seçimleri Ak Parti oyların %60,48'ini alarak belediye başkanlığını kazanmıştır. HDP ise 2014 seçimlerine göre oylarını %22,86 oranında düşürerek %34,96 oranında oy ile belediye başkanlığını kaybetmiştir. Ak Partinin seçimi kazanması kayyım uygulamasının

bir sonucu olarak düşünülmemektedir. Bu sonucun oluşmasında birçok etken bulunmaktadır. En önemli etkenin Şırnak ilinde kısa zaman içinde meydana gelen demografik değişim olduğu ifade edilebilir. Seçmen sayısı değişim tablosunda (Tablo 4.13) da görüleceği üzere 2019 seçimlerindeki seçmen sayısında hendek olaylarından dolayı yaşanan göçe rağmen olağandışı bir artış görülmektedir. %20 oranında meydana gelen artış demografik yapıyı değiştirebilmektedir. Ayrıca seçmen sayısındaki yüksek artış HDP'nin "dışarıdan çok sayıda seçmen kaydı yapıldı" (HDP il yöneticileri, kişisel görüşme, 12 Mart 2022) iddiasını da güçlendirmektedir. HDP oylarındaki azalışta ise seçmenin terörden bıkkınlık duyması ve özellikle 2015 yılında yaşanan hendek olayları nedeniyle PKK'nın yaptığı eylemler karşısında HDP'ye tepki göstermesinin payı olduğu söylenebilir. Bunların yanı sıra Ak Parti'nin oy oranını ikiye katlamasında Şırnak'ın ilçe statüsüne dönüştürüleceği korkusu ve tehdidinin de yer aldığı tahmin edilmektedir. Seçimlerden önce CHP, İYİ Parti ve Saadet partisinin il başkanlarının partilerinden istifa edip Ak Parti'ye katılmaları ve Ak Parti adayının şehirde tanınan bir isim olmasının da etkisi bulunmaktadır.

4.1.8. Hakkâri

Tablo 4. 15 : Hakkâri Belediye Başkanlığı Seçimi Seçmen Durumu

	2014	2019	Artış	Oran%
<i>Kayıtlı Seçmen Sayısı</i>	36.611	42.427	5.816	15,89
<i>Oy Kullanan Seçmen Sayısı</i>	30.402	35.335	4.933	16,23
<i>Geçerli Oy Sayısı</i>	28.435	33.971	5.536	19,47
<i>Katılım Oranı %</i>	83,04	83,28		0,24

Kaynak: YSK verileri esas alınarak araştırmacı tarafından düzenlenmiştir.

Hakkâri Belediye Başkanlığı seçimlerinin 2014 ve 2019 yıllarına ilişkin seçmen durumu tablosu incelendiğinde 2019 seçimlerinde kayıtlı seçmen sayısında %15,89 oranında, oy kullanan seçmen sayısında %16,23 oranında, geçerli oy sayısında ise %19,47 oranında artış olduğu görülmektedir. Seçimlere katılım oranında ise diğer illerde görülen düşüş Hakkâri'de yaşanmamış, azda olsa %0,24 oranında artış gerçekleşmiştir. Bu durum Hakkâri ilinde 2019 yılında 18 yaşını geçip oy kullanma hakkı elde eden kişi sayısında, il dışından gelen seçmen sayısında ve bilinçli oy kullanan seçmen sayısında artış olduğunu göstermektedir.

Tablo 4. 16 : Hakkâri Belediye Başkanlığı Seçim sonuçları

	30 Mart 2014		31 Mart 2019		FARK	
	OY SAYISI	ORAN%	OY SAYISI	ORAN%	OY SAYISI	ORAN %
BDP/HDP	18.104	63,67	19.199	56,52	1.095	-7,15
AK PARTİ	7.610	26,76	11.806	34,75	4.196	7,99
BAĞIMSIZ	784	2,76	1.226	3,61		
BTP	665	2,34	66	0,19		
MHP	635	2,23				
CHP	382	1,34	870	2,56		
SAADET	255	0,90	163	0,48		
İYİ PARTİ			486	1,43		
DSP			119	0,35		
TKP			36	0,11		
TOPLAM	28.435	100,00	33.971	100,00		

Kaynak: YSK verileri esas alınarak araştırmacı tarafından düzenlenmiştir.

Hakkâri Belediyesine kayyım atanması 11.09.2016 tarihinde gerçekleşmiş ve atanan kayyım 31 Mart 2019 tarihine kadar görevde kalmıştır. 31 Mart 2019 tarihinde yapılan seçimlerden yaklaşık yedi buçuk ay sonra 18.10.2019 tarihinde tekrar kayyım atanması yapılmış ve Hakkâri Belediyesi kayyım tarafından yönetilmeye devam edilmiştir. Tıpkı Diyarbakır Büyükşehir Belediye Başkanlığı seçimlerinde olduğu 31 Mart 2019 seçimleri kayyım ile HDP arasında gerçekleşmiştir. Ak Parti'nin adayı 11.09.2016 tarihinde kayyım olarak atanan Vali yardımcısı Cüneyt Epçim, HDP'nin adayı ise Cihan Karaman olmuştur. Seçim sonucunda HDP oyların %56,52'sini alarak belediye başkanlığını kazanmıştır. Ak Parti ise %34,75 oranında oy almıştır. 2014 seçimleri ile karşılaştırıldığında HDP 2019 yılında aldığı oy sayısını 1.095 oy artırmasına rağmen 2014 yılındaki %63,67 oy oranını 2019 yılında %56,52 ye düşürmüş, oylarında %7,15 oranında azalma olmuştur. Ak Parti de ise %7,99 oranında artış olmasına rağmen seçimi kazanmalarına yeterli olmamıştır. Alınan sonuç Hakkâri seçmenin genel olarak kayyım uygulamasını tasvip etmediğini ve kayyım tarafından yapılan yoğun hizmetin oy vermek için yeterli olmadığını göstermektedir.

4.1.9. Bitlis

Tablo 4. 17 : Bitlis Belediye Başkanlığı Seçimi Seçmen Durumu

	2014	2019	Artış	Oran%
<i>Kayıtlı Seçmen Sayısı</i>	29.058	32.522	3.464	11,92
<i>Oy Kullanan Seçmen Sayısı</i>	24.534	26.235	1.701	6,93
<i>Geçerli Oy Sayısı</i>	23.188	24.536	1.348	5,81
<i>Katılım Oranı %</i>	84,43	80,67		-3,76

Kaynak: YSK verileri esas alınarak araştırmacı tarafından düzenlenmiştir.

Bitlis Belediye Başkanlığı seçimlerinin 2014 ve 2019 yıllarına ilişkin seçmen durumu tablosu incelendiğinde 2019 seçimlerinde kayıtlı seçmen sayısında %11,92, oy kullanan seçmen sayısında %6,93, geçerli oy sayısında ise %5,81 oranında artış olduğu görülmektedir. Bu artışlar seçimlere katılım oranına yansımamış ve katılım oranı 2014 seçimlerine göre %3,76 oranında azalmıştır.

Tablo 4. 18 : Bitlis Belediye Başkanlığı Seçim sonuçları

	30 Mart 2014		31 Mart 2019		FARK	
	OY SAYISI	ORAN%	OY SAYISI	ORAN%	OY SAYISI	ORAN %
<i>BDP/HDP</i>	10.211	44,04	7.979	32,52	-2.232	-11,52
<i>AK PARTİ</i>	9.142	39,43	10.657	43,43	1.515	4,01
<i>HÜDA PAR</i>	1294	5,58				
<i>BAĞIMSIZ</i>			256	1,04		
<i>BTP</i>	305	1,32	42	0,17		
<i>MHP</i>	350	1,51				
<i>CHP</i>	212	0,91	317	1,29		
<i>SAADET</i>	712	3,07	4.506	18,36		
<i>BBP</i>	245	1,06				
<i>DP</i>	717	3,09	155	0,63		
<i>İYİ PARTİ</i>			478	1,95		
<i>DSP</i>			98	0,40		
<i>TKP</i>			48	0,20		
<i>TOPLAM</i>	23.188	100,00	24.536	100,00		

Kaynak: YSK verileri esas alınarak araştırmacı tarafından düzenlenmiştir.

Bitlis ilinin son yıllardaki yerel seçim sonuçları incelendiğinde, belediye başkanlığını 2009-Ak Parti, 2004-Ak Parti, 1999-FP, 1994-RP, 1989-ANAP'ın kazandığı görülmektedir. Bu durum Bitlis ili seçmenlerinin sağ ideolojiye sahip partilere oy

verdiğini göstermektedir. 2009-2014 yılları arasında belediye başkanlığı görevini yürütmekte olan Fehmi Alaydın'ın halktan kopuk bir yönetim sergilemesi ve 30 Mart 2014 seçimlerinde tüm tepkilere rağmen tekrar Ak Parti'den aday gösterilmesi seçmenlerin tepki oyu vermesine neden olmuştur (AK Parti İl Başkan Yrd., kişisel görüşme, 29.03.2022). Ayrıca Hüda Par'ın da aday çıkarması Ak Parti oylarının kısmen azalmasına neden olmuş ve 2014 seçimlerini HDP kazanmıştır. Bitlis Belediyesine kayyım atanması 27.11.2016 tarihinde gerçekleşmiş ve atanan kayyım 31 Mart 2019 tarihine kadar görevde kalmıştır. 31 Mart 2019 belediye başkanlığı seçimlerinde Ak Parti bu kez farklı bir aday gösterip oyların %43,43'ünü alarak belediye başkanlığını kazanmıştır. HDP'nin oyları ise % 11,52 oranında düşüşle % 32,52'ye inmiştir. Ak Parti'nin Bitlis ilinde HDP'den belediye başkanlığını alması kayyım uygulamasının bir sonucu olmayıp yukarıda sayılan nedenlerden dolayı seçmenlerin emanet olarak verdikleri oyları geri almaları olarak ifade edilebilir.

4.1.10. Tunceli

Tablo 4. 19 : Tunceli Belediye Başkanlığı Seçimi Seçmen Durumu

	2014	2019	Artış	Oran%
<i>Kayıtlı Seçmen Sayısı</i>	21.140	22.608	1.468	6,94
<i>Oy Kullanan Seçmen Sayısı</i>	17.508	18.343	835	4,77
<i>Geçerli Oy Sayısı</i>	17.074	17.967	893	5,23
<i>Katılım Oranı %</i>	82,82	81,13		-1,68

Kaynak: YSK verileri esas alınarak araştırmacı tarafından düzenlenmiştir.

Tunceli Belediye Başkanlığı seçimlerinin 2014 ve 2019 yıllarına ilişkin seçmen durumu tablosu incelendiğinde 2019 seçimlerinde kayıtlı seçmen sayısında %6,94, oy kullanan seçmen sayısında %4,77, geçerli oy sayısında ise %5,23 oranında artış olduğu görülmektedir. Bu artışlar seçimlere katılım oranına yansımamış ve katılım oranı 2014 seçimlerine göre %1,68 oranında azalmıştır. Tunceli ilinde kayıtlı seçmen sayısının diğer illere oranlara düşük seviyede olması Tunceli'de genç nüfusun az olduğunu ve seçmen yaşı olan 18'i geçenlerin sayısının düşük olduğunu ya da dışarıya göç veren bir il olduğunu göstermektedir.

Tablo 4. 20 : Tunceli Belediye Başkanlığı Seçim sonuçları

	30 Mart 2014		31 Mart 2019		FARK	
	OY SAYISI	ORAN%	OY SAYISI	ORAN%	OY SAYISI	ORAN %
BDP/HDP	7.250	42,46	5.069	28,21	-2.181	-14,25
CHP	5.259	30,80	3.699	20,59	-1.560	-10,21
BAĞIMSIZ	2.290	13,41				
AK PARTİ	1.592	9,32	2.526	14,06	934	4,73
MHP	244	1,43	627	3,49		
BTP	238	1,39	53	0,29		
BBP	109	0,64				
HAKPAR	50	0,29				
SAADET	42	0,25	43	0,24		
TKP			5.887	32,77	5.887	32,77
VATAN			24	0,13		
DSP			39	0,22		
TOPLAM	17.074	100,00	17.967	100,00		

Kaynak: YSK verileri esas alınarak araştırmacı tarafından düzenlenmiştir.

Tunceli ilinin son yıllardaki yerel seçim sonuçları incelendiğinde 2009-DTP (Demokratik Toplum Partisi), 2004-SHP (Sosyal Demokrat Halk Partisi), 1999-CHP, 1994-SHP tarafından belediye başkanlığı seçimlerinin kazanıldığı görülmektedir. Bu durum Bitlis ilinin tersi bir durum olarak Tunceli ili seçmenlerinin sol ideolojiye sahip partilere oy verdiğini göstermektedir. 2014 yılında yapılan seçimleri, BDP oyların %42,46'sını alarak kazanmıştır. 17.11.2016 tarihinde Tunceli Belediyesine kayyım atanmış ve atanan kayyım 31 Mart 2019 tarihine kadar görevde kalmıştır. 31 Mart 2019 tarihinde yapılan belediye başkanlığı seçimlerinde Türkiye'de ilk kez bir il belediye başkanlığını TKP (Türkiye Komünist Partisi) kazanmış ve aday Fatih Mehmet Maçoğlu oyların %32,77'sini alarak Tunceli Belediye Başkanı olmuştur. Maçoğlu 2014-2019 tarihleri arasında Tunceli ilinin Ovacık ilçesinde belediye başkanlığı yapmış ve bölge halkı tarafından yaptığı hizmetleriyle takdir toplamıştır. 2014-2019 belediye seçim sonuçları karşılaştırıldığında HDP'nin oyları %14,25 oranında, CHP'nin %10,21 oranında düştüğü, AK Parti'nin ise oylarında %4,73 oranında bir artış olduğu görülmektedir. Tunceli belediye başkanlığının kayyım uygulamasından sonra HDP'den TKP'ye geçmesi kayyım uygulamasının bir sonucu olmayıp TKP adayının popüler olması ve Ovacık ilçesinde yaptığı hizmetlerin sonucu olarak ifade edilebilir.

Tablo 4. 21 : BDP/HDP – Ak Parti 2014-2019 karşılaştırması

İLLER	2014				2019			
	KAYITLI SEÇMEN	OY KULLANAN	HDP	Ak Parti	KAYITLI SEÇMEN	OY KULLANAN	HDP	Ak Parti
DİYARBAKIR	924.677	760.516	397.148	252.065	1.048.250	824.904	490.571	241.633
VAN	577.186	473.174	239.861	185.783	652.878	512.563	260.609	196.040
MARDİN	429.381	360.151	180.697	129.325	484.284	390.707	208.854	143.060
BATMAN	206.697	172.972	92.010	51.155	249.793	195.175	120.871	52.917
SİİRT	75.501	66.326	31.457	26.609	89.049	73.867	33.639	31.975
AĞRI	59.320	47.016	23.460	20.609	64.389	48.815	17.240	25.799
ŞIRNAK	38.883	34.687	19.200	10.238	46.983	41.092	13.730	23.755
HAKKÂRİ	36.611	30.402	18.104	7.610	42.427	35.335	19.199	11.806
BİTLİS	29.058	24.534	10.211	9.142	32.522	26.235	7.979	10.657
TUNCELİ	21.140	17.508	7.250	1.592	22.608	18.343	5.069	2.526
TOPLAM	2.398.454	1.987.286	1.019.398	694.128	2.733.183	2.167.036	1.177.761	740.168
ORAN			51,30%	34,93%			54,35%	34,16%
ARTIŞ							3,05%	-0,77%

Kaynak: YSK verileri esas alınarak araştırmacı tarafından düzenlenmiştir.

İnceleme konusu olan kayyım uygulamasının yaşandığı 10 ildeki 2014 ve 2019 seçimlerinin karşılaştırması Tablo 4.21’de görülmektedir. Tablo değerlendirildiğinde şu sonuçlara ulaşılmaktadır:

- HDP 2014 seçimlerinde kazandığı ve kayyım uygulaması ile yönetimi elinden alınan 10 ilin 6’sını 2019 seçimlerinde tekrar kazanmış, 4’ünü kaybetmiştir. Kaybettiği illerin 3’ünü Ak Parti, 1’ini TKP kazanmıştır.
- Kayyım uygulanan illerde seçimlerin Tunceli ili haricinde HDP ve Ak Parti arasında geçtiği ve diğer partilerin oylarının toplamının %10’u geçmediği görülmektedir.
- 2019 seçimlerinde 2014 seçimlerine göre katılım oranının genel olarak düşük olması seçim sonucunda HDP’nin kazanması halinde “nasıl olsa kayyım atanacak” düşüncesi ile sandığa gitmeme düşüncesinin etkili olduğu tahmin edilmektedir.
- HDP’nin 2014 yılındaki toplam %51,3 olan oy oranı 2019 yılında %54,35’e yükselmiş, Ak Parti’nin ise 2014 yılındaki %34,93 olan oy oranı 2019 yılında %0,77 düşüşle %34,16 olarak gerçekleşmiştir.

- Ak Parti tarafından kazanılan ve kaybedilen belediyelere bakıldığında kayyımların ortalama 2,5 yıl görev sürecinde yaptıkları hizmetlerin seçmen tercihlerinde değişiklik için yeterli olmadığı görülmektedir.
- HDP'nin Hendek olayları sürecinde, PKK ile ilişkisinden dolayı bazı seçim bölgelerinde seçmen tarafından cezalandırıldığı düşünülmektedir.
- HDP'nin 2019 seçimlerinde Diyarbakır, Van, Mardin, Batman, Siirt ve Hakkâri illerinde almış olduğu oy sayısında 2014 seçimleri ile karşılaştırıldığında artış görülmektedir. Söz konusu illerdeki 2019 seçimlerini HDP kazanmış ve bu illerdeki seçmen sayısı araştırma evreninin %94'ünü oluşturmaktadır. Ayrıca karşılaştırma yapılan illerin toplam oy sayısında da HDP'nin oy oranında artış, Ak Parti'nin oy oranında bazı illerde seçimi kazanmasına rağmen azalış görülmektedir. Bu sonuç kayyım uygulamasının seçmen tercihinin değişimine siyasal iktidar lehine etki yaratmadığı şeklinde ifade edilebilir.

4.2.Kayyım Uygulamasının Seçmen Davranışlarına Etkisi Üzerine Bir Araştırma

4.2.1. Araştırmanın Kısıtları

15 Temmuz 2016 tarihindeki darbe girişiminin ardından ilan edilen olağanüstü hal döneminde çıkarılan 674 sayılı KHK'nin 38 ve 39. maddeleriyle belediyelere kayyım atanması uygulamasının önü açılmıştır. 10 Kasım 2016 tarih ve 6758 sayılı "olağanüstü hal kapsamında bazı düzenlemeler yapılması hakkında kanun hükmünde kararnamenin değiştirilerek kabul edilmesine dair kanun" un 34, 35 ve 36. maddeleri ile söz konusu KHK hükümleri 5393 sayılı Belediye Kanunu'na işlendiğinden belediyelere kayyım atanması uygulaması süreklilik kazanmıştır. Bu kapsamda araştırma 2016 yılı öncesinde yapılmış olan kayyım uygulamalarını kapsam dışı bırakarak, 2016 yılından sonra gerçekleşen kayyım uygulamalarının 2019 mahalli idareler seçimlerine yansımalarını incelemektedir. "Belediyelere Kayyım Atanması Uygulamasının Seçmen Davranışları Üzerindeki Etkilerinin Analizi" başlıklı çalışmanın ana küntlesini 11 Eylül 2016-31 Mart 2019 tarihleri arasında kayyım atanmış belediyelerin sınırları içinde yaşamakta olan seçmenler oluşturmaktadır. Söz konusu dönemde kayyım atanmış 104 belediye bulunmakta ve bu belediye sınırları içinde bulunan seçmenlere ulaşma konusunda zaman ve mali imkân kısıtlılığı bulunduğundan, kayyım atanmış belediyeler arasında yer alan üç

büyükşehir (Diyarbakır, Van ve Mardin) ve yedi il (Hakkâri, Batman, Siirt, Şırnak, Ağrı, Bitlis ve Tunceli) belirlenerek bu illerde oy kullanan seçmenler çalışmaya dâhil edilmiştir.

4.2.2. Araştırmanın Evreni, Örnekleme, Yöntemi ve Zorlukları

Çalışmanın genel evrenini 11 Eylül 2016 tarihi ile 31 Mart 2019 tarihleri arasında kayyım ataması yapılan 104 belediye sınırları içinde yaşamakta olan 18 yaşını doldurmuş, oy verme hakkına sahip 30 Mart 2014 ve 31 Mart 2019 yerel seçimlerinde oy kullanmış vatandaşlar oluşturmaktadır. Nüfus yoğunluğu, atanan kayyımların yaptıkları yerel hizmetler, kent merkezi olmaları durumu göz önüne alınarak 11 Eylül 2016-31 Mart 2019 tarihleri arasında kayyım atanmış Diyarbakır, Van ve Mardin büyükşehir belediyeleri ile Hakkâri, Batman, Siirt, Şırnak, Ağrı, Bitlis ve Tunceli illeri sınırları içinde 2014 ve 2019 yerel seçimlerinde oy kullanan seçmenler, araştırma evreni olarak belirlenmiştir. YSK'nın 31 Mart 2019 yerel seçim verileri dikkate alındığında, genel evrenin 3.489.667 seçmen, araştırma evreninin ise 2.733.183 seçmenden oluştuğu görülmektedir. Araştırma evreni ile genel evren sayısı oranlandığında %78,32 gibi bir oran ortaya çıkmaktadır. Ortaya çıkan bu oran araştırma evreninin genel evrenin %78,32 oranında kapsadığını ve genel evrendeki seçmenlerin büyük çoğunluğunu temsil ettiğini göstermektedir.

Belediyelere kayyım atanması uygulamasının seçmen davranışları üzerindeki etkisini analiz edebilmek amacıyla örneklem içinde yer alan illerde basit rastgele örnekleme yöntemiyle seçmenlere anket uygulaması yapılmıştır. Ön uygulama için hazırlanan anket formunda 48 soru yer almış, ancak ön uygulamada anketi dolduranlar tarafından bazı soruların anlaşılabilmesi, bazı soruların anketin geçerlilik ve güvenilirlik testinden geçmemesi nedeniyle söz konusu sorular anket formundan çıkarılmış sonuç itibarıyla 12'si demografik, 13'ü seçmen davranışı, 17'si ise kayyım uygulamasına ilişkin olarak toplam 42 soruluk anket formu düzenlenmiştir. Seçmen davranışı ve kayyım uygulaması ile ilgili sorular 5'li likert ölçekli şekilde hazırlanmıştır. Hazırlanan son anket formu ile 46 seçmene ikinci bir ön uygulama yapılmış ve anketin geçerlik güvenilirlik analizinde Cronbach's Alpha 0,899 olarak, faktör analizi KMO değeri ise 0,728 olarak belirlenmiştir. İnönü Üniversitesi bilimsel araştırma ve yayın etiği kurulunun 24.02.2022 tarih ve 3 sayılı onayı ile 12.03.2022 tarihinde alan araştırmasına başlanmış ve araştırma 25.05.2022 tarihinde sonlandırılmıştır. Söz konusu tarih aralığında araştırma

örnekleme arasında yer alan illere bizzat gidilmiş ve 225 seçmen ile yüz yüze anket yapılmıştır. Ayrıca söz konusu illerde HDP, Ak Parti ve Hüda Par il başkanlıkları, esnaf sanatkarlar odaları, sanayi ve ticaret odaları, esnaf birlikleri ziyaret edilerek online olarak hazırlanan anket linki ilgili kuruluşlara verilip üyeleri tarafından doldurulması istenmiştir. Yine söz konusu illerde online yayın yapan yerel gazetelere, bazı sivil toplum kuruluşlarına ve söz konusu illerde bulunan tüm üniversitelerde görev yapan akademik ve idari personellere toplamda 5.704 e-mail gönderilmiş ve ankete katılım sağlamaları talep edilmiştir. Ancak yaklaşık 2.500 km yol gidilerek yapılan ziyaretler ve gönderilen e-maillere rağmen ankete beklenen katılım olmamıştır. Anketin konusunun birçok seçmen ve sivil toplum kuruluşu temsilcisi tarafından siyasi olarak değerlendirilip uzak durulması, seçmenlerde oluşan korku ve tedirginlik ankete katılımın düşüklüğünün nedenleri arasında sayılabilir. Tüm bu zorluk ve sıkıntılara rağmen 225'i yüz yüze, 874'ü online olmak üzere toplam 1099 anket yapılmıştır. Bunların arasında 75 online anket rastgele doldurulduğundan değerlendirme dışında tutularak araştırma analizleri 1024 anket üzerinden yapılmıştır. Araştırma evreninin 2.733.183 seçmenden oluşması, %95 güvenlik seviyesi, 0,05 hata payı ile 384 anket katılımcısının yeterli olduğunu göstermektedir. Ancak araştırma evrenini daha iyi temsil için örneklem sayısı artırılmıştır. İstatistiksel analizler IBM SPSS Statistics 22.0 programında yapılmıştır. Anlamlılık düzeyi 0,05 alınmıştır.

4.2.3. Araştırma Bulgularının Analizi

Bu bölümde katılımcıların demografik özelliklerinin analizi yapıldıktan sonra katılımcıların anket sorularına vermiş oldukları cevapların analizi yapılacaktır.

Katılımcılara Ait Özellikler

Tablo 4. 22: Katılımcıların Demografik Özellikleri

		N	%
Cinsiyet	Erkek	565	55,2
	Kadın	459	44,8
Yaş	18-30 yaş	302	29,5
	31-40 yaş	337	32,9
	41-50 yaş	238	23,2
	51-60 yaş	120	11,7
	61 yaş ve üzeri	27	2,6

Eğitim Durumu	Okur-Yazar	48	4,7
	İlkokul	76	7,4
	Ortaokul	116	11,3
	Lise	324	31,6
	Fakülte	308	30,1
	Yüksek Lisans	77	7,5
	Doktora	75	7,3
Medeni Durum	Bekâr	406	39,6
	Evli	618	60,4
Meslek	Memur	167	16,3
	İşçi	109	10,6
	Ev Hanımı	154	15,0
	Çiftçi	25	2,4
	Serbest Meslek	76	7,4
	Esnaf	100	9,8
	Öğrenci	125	12,2
	Emekli	49	4,8
	İşsiz	82	8,0
	Diğer	137	13,4
	Etnik Kimlik	Kürt	716
Türk		176	17,2
Arap		54	5,3
Zaza		56	5,5
Diğer		22	2,2

Araştırma kapsamında %55,2'si erkek, %44,8'i kadın olmak üzere 1024 katılımcı yer almaktadır.

Katılımcıların %29,5'i 18-30, %32,9'u 31-40, %23,2'si 41-50, %11,7'si 51-60, yaş aralığında ve %2,6'sı 61 yaş ve üzerindedir.

Katılımcıların %4,7'si okuryazar, %7,4'ü ilkokul, %11,3'ü ortaokul, %31,6'sı lise, %30,1'i lisans, %7,5'i yüksek lisans, %7,3'ü doktora eğitim durumuna sahiptir.

Katılımcıların %39,6'sı bekâr, %60,4'ü evlidir.

Katılımcıların %16,3'ü memur, %10,6'sı işçi, %15'i ev hanımı, %2,4'ü çiftçi, %7,4'ü serbest meslek çalışanı, %9,8'i esnaf, %12,2'si öğrenci, %4,8'i emekli, %8'i işsiz, %13,4'i diğer meslek gruplarındandır.

Katılımcıların %69,9'u Kürt, %17,2'si Türk, %5,3'ü Arap, %5,5'i Zaza etnik kimliğine, %2,2'i ise diğer etnik kimliklere sahiptir.

Tablo 4. 23: Katılımcıların Seçmen Özellikleri

		N	%
30 Mart 2014 Mahalli İdareler Genel Seçimlerinde Oy Kullanılan İl	Diyarbakır	295	28,8
	Van	148	14,5
	Mardin	117	11,4
	Batman	95	9,3
	Şırnak	76	7,4
	Hakkâri	56	5,5
	Siirt	59	5,8
	Ağrı	29	2,8
	Bitlis	115	11,2
	Tunceli	34	3,3
	30 Mart 2014 Mahalli İdareler Genel Seçimlerinde Oy Verilen Parti	Ak Parti	284
BDP		529	51,7
Hüda Par		28	2,7
BBP		3	0,3
Saadet		12	1,2
CHP		25	2,4
MHP		18	1,8
Bağımsız		64	6,3
Diğer		61	6,0
31 Mart 2019 Mahalli İdareler Genel Seçimlerinde Oy Kullanılan İl		Diyarbakır	291
	Van	154	15,0
	Mardin	122	11,9
	Batman	91	8,9
	Şırnak	79	7,7
	Hakkâri	52	5,1
	Siirt	58	5,7
	Ağrı	29	2,8
	Bitlis	116	11,3
	Tunceli	32	3,1
	31 Mart 2019 Mahalli İdareler Genel Seçimlerinde Oy Verilen Parti	Ak Parti	298
HDP		549	53,6
BBP		5	0,5
Saadet		10	1,0
CHP		24	2,3
MHP		14	1,4
Bağımsız		26	2,5
Diğer		98	9,6

Kayım Kavramı Hakkında Bilgi Sahibi Olma Durumu	Evet	876	85,5
	Hayır	148	14,5
Belediye Seçimlerinde Kime Oy verileceğine Karar Verilen Zaman	Oy vereceğim parti her zaman bellidir	556	54,3
	Adaylar belli olduğunda	270	26,4
	Seçim kampanyalarından sonra	47	4,6
	Seçimlerden birkaç gün önce	26	2,5
	Sandık başında	57	5,6
	Diğer	68	6,6

Katılımcıların %28,8'i 30 Mart 2014 mahalli idareler genel seçimlerinde Diyarbakır, %14,5'i Van, %11,4'ü Mardin, %9,3'ü Batman, %7,4'ü Şırnak, %5,5'i Hakkâri, %5,8'i Siirt, %2,8'i Ağrı, %11,2'si Bitlis, %3,3'ü Tunceli ilinde oy kullanmıştır.

Katılımcıların %27,7'si 30 Mart 2014 Mahalli İdareler Genel Seçimlerinde Ak Parti'ye, %51,7'si BDP'ye, %2,7'si Hür Dava Partisine, %0,3'ü BBP'ye, %1,2'si Saadet Partisine, %2,4'ü CHP'ye, %1,8'i MHP'ye, %6,3'ü bağımsız adaylara, %6'sı diğer adaylara oy vermiştir.

Katılımcıların %28,4'ü 31 Mart 2019 mahalli idareler genel seçimlerinde Diyarbakır, %15'i Van, %11,9'u Mardin, %8,9'u Batman, %7,7'si Şırnak, %5,1'i Hakkâri, %5,7'si Siirt, %2,8'i Ağrı, %11,3'ü Bitlis, %3,1'i Tunceli ilinde oy kullanmıştır.

Katılımcıların %29,1'i 31 Mart 2019 mahalli idareler genel seçimlerinde Ak Parti'ye, %53,6'sı HDP'ye, %0,5'i BBP'ye, %1'i Saadet Partisine, %2,3'i CHP'ye, %1,4'i MHP'ye, %2,5'i bağımsız adaylara, %9,6'sı diğer adaylara oy vermiştir.

Katılımcıların %85,5'i kayıım kavramı hakkında bilgi sahibi, %14,5'i ise bilgi sahibi değildir.

Katılımcıların %26,4'ü adaylar belli olduğunda, %4,6'sı seçim kampanyalarından sonra, %2,5'i seçimlerden birkaç gün önce, %5,6'sı sandık başında, %6,6'sı diğer zamanlarda oy kullanmaktadır. Katılımcıların %54,3'ünün oy kullanacağı ise her zaman bellidir.

Tablo 4. 24: Belediye Seçimlerinde Tercihimi Aşiretim Etkiler” İfadesine İlişkin Alınan Yanıtların İncelenmesi

		N	%
Belediye seçimlerinde tercihimini aşiretim etkiler.	Kesinlikle Katılmıyorum	496	48,4
	Katılmıyorum	434	42,4
	Emin Değilim	28	2,7
	Katılıyorum	46	4,5
	Kesinlikle Katılıyorum	20	2,0

“Belediye seçimlerinde tercihimini aşiretim etkiler” ifadesine katılımcıların %48,4’ü kesinlikle katılmamakta, %42,4’ü katılmamakta, %4,5’i katılmakta, %2,0’si kesinlikle katılmaktadır. Katılımcıların %2,7’si ise kararsızdır. Bu durum katılımcıların %90,8 gibi yüksek bir oranda aşiret etkisinde olmadığını, tercihe aşiretin etkisinin ise %6,5 gibi düşük düzeyde olduğunu göstermektedir.

Tablo 4. 25: Katılımcılardan “Belediye Seçimlerinde Adayın Memleketi Oyumu Etkiler” İfadesine İlişkin Alınan Yanıtların İncelenmesi

		N	%
Belediye seçimlerinde adayın memleketi oyumu etkiler.	Kesinlikle Katılmıyorum	350	34,2
	Katılmıyorum	467	45,6
	Emin Değilim	52	5,1
	Katılıyorum	128	12,5
	Kesinlikle Katılıyorum	27	2,6

“Belediye seçimlerinde adayın memleketi oyumu etkiler” ifadesine katılımcıların %34,2’si kesinlikle katılmamakta, %45,6’sı katılmamakta, %12,5’i katılmakta, %2,6’sı kesinlikle katılmaktadır. Katılımcıların %5,1’i ise kararsızdır. Bu durum katılımcıların oy kullanırken %79,8 oranında belediye başkan adayının nereli olduğuna ya da hemşehrili olup olmadığına bakmadığını, %15,1 oranında katılımcı ise adayın memleketinin oy verirken etkili olduğunu göstermektedir.

Tablo 4. 26: Katılımcılardan “Belediye Seçimlerinde Adayın Etnik Kökeni Oyumu Etkiler” İfadesine İlişkin Alınan Yanıtların İncelenmesi

		N	%
Belediye seçimlerinde adayın etnik kökeni oyumu etkiler.	Kesinlikle Katılmıyorum	329	32,1
	Katılmıyorum	470	45,9
	Emin Değilim	65	6,3
	Katılıyorum	111	10,8
	Kesinlikle Katılıyorum	49	4,8

“Belediye seçimlerinde adayın etnik kökeni oyumu etkiler” ifadesine katılımcıların %32,1’i kesinlikle katılmamakta, %45,9’u katılmamakta, %10,8’i katılmakta, %4,8’i kesinlikle katılmaktadır. Katılımcıların %6,3’ü ise kararsızdır. Bu durum katılımcıların %78,0 gibi yüksek bir oranda oy kullanırken belediye başkan adayının etnik kökenine bakmadığını, %15,6 gibi düşük düzeyde katılımcının ise adayın etnik kökenine baktığını göstermektedir.

Tablo 4. 27: Katılımcılardan “Belediye Seçimlerinde Tercihimi Ailem Etkiler” İfadesine İlişkin Alınan Yanıtların İncelenmesi

		N	%
Belediye seçimlerinde tercihim ailem etkiler.	Kesinlikle Katılmıyorum	382	47,3
	Katılmıyorum	457	44,6
	Emin Değilim	43	4,2
	Katılıyorum	113	11,0
	Kesinlikle Katılıyorum	29	2,8

“Belediye seçimlerinde tercihim ailem etkiler” ifadesine katılımcıların %47,3’ü kesinlikle katılmamakta, %44,6’sı katılmamakta, %11,0’ı katılmakta, %2,8’i kesinlikle katılmaktadır. Katılımcıların %4,2’si ise kararsızdır. Bu durum katılımcıların oy kullanırken %91,9 gibi yüksek bir oranda aile etkisinde olmadığını, %13,8 gibi düşük düzeyin ise ailenin etkisi ile oy kullandıklarını göstermektedir.

Tablo 4. 28: Katılımcılardan “Belediye Seçimlerinde Tercihimi Dinî İnancım Etkiler” İfadesine İlişkin Alınan Yanıtların İncelenmesi

		N	%
Belediye seçimlerinde tercihim dini inancım etkiler.	Kesinlikle Katılmıyorum	357	34,9
	Katılmıyorum	337	32,9
	Emin Değilim	52	5,1
	Katılıyorum	197	19,2
	Kesinlikle Katılıyorum	81	7,9

“Belediye seçimlerinde tercihim dinî inancım etkiler” ifadesine katılımcıların %34,9’u kesinlikle katılmamakta, %32,9’u katılmamakta, %19,2’si katılmakta, %7,9’u kesinlikle katılmaktadır. Katılımcıların %5,1’i ise kararsızdır. Bu durum katılımcıların %67,8’inin oy kullanırken dinî inançlarının etkisinde olmadığını, %27,1’inin ise dinî inançlarının etkisi ile oy kullandıklarını göstermektedir.

Tablo 4. 29: Katılımcılardan “Belediye Seçimlerinde Adayın Dindar Olması Oyumu Etkiler” İfadesine İlişkin Alınan Yanıtların İncelenmesi

		N	%
Belediye seçimlerinde adayın dindar olması oyumu etkiler.	Kesinlikle Katılmıyorum	288	28,1
	Katılmıyorum	377	36,8
	Emin Değilim	93	9,1
	Katılıyorum	185	18,1
	Kesinlikle Katılıyorum	81	7,9

“Belediye seçimlerinde adayın dindar olması oyumu etkiler” ifadesine katılımcıların %28,1’i kesinlikle katılmamakta, %36,8’i katılmamakta, %18,1’i katılmakta, %7,9’u kesinlikle katılmaktadır. Katılımcıların %9,1’i ise kararsızdır. Bu durum katılımcıların %64,9’unun belediye seçimlerinde adayın dindar olmasına bakmadığını, %26,0’sının ise adayın dindar olmasına baktığını göstermektedir.

Tablo 4. 30: Katılımcılardan “Belediye Seçimlerinde Tercihimi Parti Lideri Etkiler” İfadesine İlişkin Alınan Yanıtların İncelenmesi

		N	%
Belediye seçimlerinde tercihim parti lideri etkiler.	Kesinlikle Katılmıyorum	206	20,1
	Katılmıyorum	258	25,2
	Emin Değilim	85	8,3
	Katılıyorum	359	35,1
	Kesinlikle Katılıyorum	116	11,3

“Belediye seçimlerinde tercihim parti lideri etkiler” ifadesine katılımcıların %20,1’i kesinlikle katılmamakta, %25,2’ü katılmamakta, %35,1’i katılmakta, %11,3’ü kesinlikle katılmaktadır. Katılımcıların %8,3’ü ise kararsızdır. Bu durum katılımcıların %45,3’ünün belediye seçimlerinde tercih sergilerken parti liderinin etkisinde kalmadığını, %46,4’ünün ise parti liderinin etkisinde kaldığını göstermektedir.

Tablo 4. 31: Katılımcılardan “Belediye Seçimlerinde Bireysel Çıkarlarım Doğrultusunda Oy Veririm” İfadesine İlişkin Alınan Yanıtların İncelenmesi

		N	%
Belediye seçimlerinde bireysel çıkarlarım Doğrultusunda oy veririm.	Kesinlikle Katılmıyorum	348	34,0
	Katılmıyorum	366	35,7
	Emin Değilim	57	5,6
	Katılıyorum	180	17,6
	Kesinlikle Katılıyorum	73	7,1

“Belediye seçimlerinde bireysel çıkarlarım doğrultusunda oy veririm” ifadesine katılımcıların %34,0’ü kesinlikle katılmamakta, %35,7’si katılmamakta, %17,6’sı katılmakta, %7,1’i kesinlikle katılmaktadır. Katılımcıların %5,6’sı ise kararsızdır. Bu durum katılımcıların %69,7’sinin belediye seçimlerinde oy verirken bireysel çıkarlarını göz önünde bulundurmadığını, %24,7’sinin ise bireysel çıkarlar doğrultusunda oy verdiğini göstermektedir.

Tablo 4. 32: Katılımcılardan “Belediye Seçimlerinde Adayın Kimliğinden Ziyade Bağlı Bulunduğu Parti Önemlidir” İfadesine İlişkin Alınan Yanıtların İncelenmesi

		N	%
Belediye seçimlerinde adayın kimliğinden ziyade bağlı bulunduğu parti önemlidir.	Kesinlikle Katılmıyorum	124	12,1
	Katılmıyorum	253	24,7
	Emin Değilim	105	10,3
	Katılıyorum	361	35,3
	Kesinlikle Katılıyorum	181	17,7

“Belediye seçimlerinde adayın kimliğinden ziyade bağlı bulunduğu parti önemlidir” ifadesine katılımcıların %12,1’i kesinlikle katılmamakta, %24,7’si katılmamakta, %35,3’ü katılmakta, %17,7’si kesinlikle katılmaktadır. Katılımcıların %10,3’ü ise kararsızdır. Bu durum katılımcıların %36,8’inin belediye seçimlerinde oy verirken adayın kimliğini göz önünde bulundurduğunu, %53,0’ünün ise adaydan ziyade partiyi göz önünde bulundurduğunu göstermektedir.

Tablo 4. 33: Katılımcılardan “Belediye Seçimlerinde Tercihimi Sahip Olduğum İdeoloji Etkiler” İfadesine İlişkin Alınan Yanıtların İncelenmesi

		N	%
Belediye seçimlerinde tercihimin sahip olduğum İdeoloji etkiler.	Kesinlikle Katılmıyorum	91	8,9
	Katılmıyorum	166	16,2
	Emin Değilim	74	7,2
	Katılıyorum	461	45,0
	Kesinlikle Katılıyorum	232	22,7

“Belediye seçimlerinde tercihimin sahip olduğum ideoloji etkiler” ifadesine katılımcıların %8,9’u kesinlikle katılmamakta, %16,2’si katılmamakta, %45,0’ı katılmakta, %22,7’si kesinlikle katılmaktadır. Katılımcıların %7,2’si ise kararsızdır. Bu durum katılımcıların %67,7’sinin belediye seçimlerinde oy verirken sahip oldukları ideoloji yönünde hareket ettiğini, %25,1’inin ise ideolojik hareket etmediğini göstermektedir.

Tablo 4. 34: Katılımcılardan Belediyelere Kayyım Atanması ile Kaynakların İsrafının Önlenmesine İlişkin Alınan Yanıtların İncelenmesi

		N	%
Belediyelere kayyım atanması ile kaynakların israfı önlenmiştir.	Kesinlikle Katılmıyorum	418	40,8
	Katılmıyorum	263	25,7
	Emin Değilim	174	17,0
	Katılıyorum	119	11,6
	Kesinlikle Katılıyorum	50	4,9

“Belediyelere kayyım atanması ile kaynakların israfı önlenmiştir.” ifadesine katılımcıların %40,8’i kesinlikle katılmamakta, %25,7’si katılmamakta, %11,6’sı katılmakta, %4,9’u kesinlikle katılmaktadır. Katılımcıların %17’si ise kararsızdır. Bu durum katılımcıların %66,5’inin kayyım uygulaması ile kaynak israfının önlenemediği, %16,5’inin ise kaynak israfının önlenmediği görüşünde olduklarını göstermektedir. Sayıştay’ın kayyım atanmış belediyelere ilişkin yayınladığı raporlarda söz konusu belediyelerin kayyım öncesi ve kayyım dönemi harcamaları karşılaştırıldığında, harcamaların azalmadığı görülmektedir. Örneğin Diyarbakır Büyükşehir Belediyesinin 2015 yılı toplam gideri 502.874.256,30 TL, 2016 yılı gideri 515.844.585,59 TL (Sayıştay Raporu, 2017) iken 2017 yılı giderinin 678.521.133,30 TL, 2018 yılı giderinin 1.554.871.511,32 TL (Sayıştay Raporu, 2019) olduğu görülmektedir. Ayrıca basında kayyımların gereksiz birçok harcama yaptığı iddiaları yer almaktadır (Yıldız, 2019; Diyarbakır Gazete, 2019). Katılımcı görüşleri, Sayıştay raporları ve gerek ulusal gerek yerel basında yer alan haberler dikkate alındığında “H2: Kayyım uygulaması ile kamu kaynaklarının israfı engellenmiştir” hipotezi doğrulanamamıştır.

Tablo 4. 35: Katılımcılardan Kayyım Uygulaması ile İktidarın Bir Sonraki Belediye Seçimlerini Kazanmayı Hedeflenmesine İlişkin Alınan Yanıtların İncelenmesi

		N	%
İktidar kayyım uygulaması ile bir sonraki belediye seçimlerini kazanmayı hedeflemiştir.	Kesinlikle Katılmıyorum	140	13,7
	Katılmıyorum	160	15,6
	Emin Değilim	233	22,8
	Katılıyorum	332	32,4
	Kesinlikle Katılıyorum	159	15,5

“İktidar kayyım uygulaması ile bir sonraki belediye seçimlerini kazanmayı hedeflemiştir.” İfadesine katılımcıların %13,7’si kesinlikle katılmamakta, %15,6’sı katılmamakta, %32,4’ü katılmakta, %15,5’i kesinlikle katılmaktadır. Katılımcıların

%22,8'i ise kararsızdır. Bu durum katılımcıların %29,3'ünün iktidarın kayyım uygulaması ile bir sonraki seçimi kazanmayı hedeflemediğini, %47,9'unun ise iktidarın böyle bir hedefinin olduğu düşüncesinde olduğunu göstermektedir. Ankara ili Etimesgut ilçesi kaymakamı iken 01.11.2016 tarihinde kayyım olarak atanan daha önce de Diyarbakır'da vali yardımcılığı görevini yapmış olan Cumali Atilla'nın 31 Mart 2019 seçimlerinde Ak Parti'nin Diyarbakır Büyükşehir Belediye Başkan adayı olarak gösterilmesi, iktidarın kayyım atanmasında bir sonraki seçimleri kazanma hedefinin olduğunu göstermektedir. Benzer durum Hakkâri ilinde de yaşanmıştır. 11.09.2016 tarihinde kayyım olarak atanan Vali yardımcısı Cüneyt Epçim, 31 Mart 2019 mahalli idareler seçimlerinde Ak Parti'nin belediye başkan adayı olarak seçimlere girmiştir. Görüldüğü üzere Ak Parti'nin 31 Mart 2019 seçimlerinde kayyım olarak görev yapmakta olan kişileri aday göstermesi ve kayyımların görev süreleri içinde bölgedeki diğer belediyelere nazaran daha fazla hizmet üretmesi "H1: Kayyım uygulaması ile iktidar vatandaşa daha fazla hizmet sunarak yerel seçimleri kazanmayı istemiştir" hipotezini doğrulamıştır.

Tablo 4. 36: Katılımcılardan "Belediyelere Kayyım Atanması Uygulaması Devletin Vatandaşa Güvenmediğini Göstermektedir" İfadesine İlişkin Alınan Yanıtların İncelenmesi

		N	%
Belediyelere kayyım atanması uygulaması devletin vatandaşa güvenmediğini göstermektedir	Kesinlikle Katılmıyorum	118	11,5
	Katılmıyorum	188	18,4
	Emin Değilim	101	9,9
	Katılıyorum	328	32,0
	Kesinlikle Katılıyorum	289	28,2

"Belediyelere kayyım atanması uygulaması devletin vatandaşa güvenmediğini göstermektedir" ifadesine katılımcıların %11,5'i kesinlikle katılmamakta, %18,5'i katılmamakta, %32,0'si katılmakta, %28,2'si kesinlikle katılmaktadır. Katılımcıların %9,9'u ise kararsızdır. Bu durum katılımcıların %29,9'unun kayyım uygulaması ile devletin vatandaşa güvendiğini, %60,2'sinin ise kayyım uygulaması ile devletin vatandaşa güvenmediğine inanmaktadır.

Tablo 4. 37: Katılımcılardan “Belediyelere Kayyım Atanması İle Vatandaşın Devlete Olan Güveni Azalmıştır” İfadesine İlişkin Alınan Yanıtların İncelenmesi

		N	%
Belediyelere kayyım atanması ile vatandaşın devlete olan güveni azalmıştır	Kesinlikle Katılmıyorum	86	8,4
	Katılmıyorum	199	19,4
	Emin Değilim	95	9,3
	Katılıyorum	316	30,9
	Kesinlikle Katılıyorum	328	32,0

“Belediyelere kayyım atanması ile vatandaşın devlete olan güveni azalmıştır” ifadesine katılımcıların %8,4’ü kesinlikle katılmamakta, %19,4’ü katılmamakta, %30,9’u katılmakta, %32,0’si kesinlikle katılmaktadır. Katılımcıların %9,3’ü ise kararsızdır. Bu durum katılımcıların %27,8’inin belediyelere kayyım atanması uygulaması ile vatandaşın devlete güveninin azalmadığını, %62,9’unun ise kayyım uygulaması ile vatandaşın devlete olan güven duygusunun azaldığını düşünmektedir.

Tablo 4.36 ve Tablo 4.37 birlikte değerlendirildiğinde devlet ile vatandaş arasında var olan güven ilişkisinin belediyelere kayyım atanması uygulamasından dolayı zarar gördüğü ve güvenin karşılıklı olarak azaldığı ifade edilebilir. Siyasal iktidar, kayyım uygulaması ile belediye meclisinin kendi üyeleri arasından belediye başkanı ya da başkan vekili seçme hakkını ortadan kaldırmakta ve seçimlerin yenilenmesi yolunu da benimsememektedir. Bu durum hem seçmene hem de seçilmiş meclis üyelerine karşı bir güvensizliğin sonucu olarak değerlendirilmektedir. Bu değerlendirme katılımcıların düşünceleriyle birlikte dikkate alındığında “H3: Kayyım uygulamasıyla vatandaş ile siyasal iktidar arasındaki güven ilişkisi azalmıştır” hipotezi doğrulanmaktadır.

Seçmen Davranışı Ölçeğinin ve Kayyım Uygulamasının Seçmen Davranışına Etkisi Ölçeğinin Faktör Yapısı

Tablo 4. 38: Seçmen Davranışı Ölçeği Faktör Analizi Sonuçları

Faktör 1: Sosyolojik Seçmen Davranışı (Açıklanan Varyans:19,098)	$\bar{x}$	SS	Madde Test Korelasyonu	Faktör Yüğü
3.Belediye seçimlerinde tercihimizi aşiretim etkiler.	1,69	,879	0,564	,756
9.Belediye seçimlerinde adayın memleketi oyumu etkiler.	2,04	1,063	,522**	,742

10.Belediye seçimlerinde adayın etnik kökeni oyumu etkiler.	2,10	1,113	,542**	,719
2.Belediye seçimlerinde tercihim ailem etkiler.	1,97	1,054	,491**	,637
Faktör 2: Psikolojik ve Rasyonel Seçmen Davranışı				
(Açıklanan varyans:18,874)				
4.Belediye seçimlerinde tercihim dinî inancım etkiler.	2,32	1,333	,486**	,784
8.Belediye seçimlerinde adayın dindar olması oyumu etkiler.	2,41	1,281	,508**	,761
1.Belediye seçimlerinde tercihim parti lideri etkiler.	2,92	1,362	,414**	,561
12.Belediye seçimlerinde her zaman iktidar partisinin adayına oy veririm.	1,87	,981	,443**	,532
6.Belediye seçimlerinde bireysel çıkarlarım doğrultusunda oy veririm.	2,28	1,289	,318**	,492
Faktör 3:Siyasal Seçmen Davranışı				
(Açıklanan Varyans:14,490)				
7.Belediye seçimlerinde adayın kimliğinden ziyade bağlı bulunduğu parti önemlidir.	3,22	1,321	,421**	,775
13.Genel seçimlerde ve belediye seçimlerinde her zaman aynı partiye oy veririm.	3,12	1,358	,421**	,743
5.Belediye seçimlerinde tercihim sahip olduğum ideoloji etkiler.	3,56	1,248	,258**	,710
<i>KMO: 0,749, Açıklanan Varyans:52,462</i>				

Araştırmada kullanılan seçmen davranışı ölçeğinde yer alan soruların hangi faktörler altında toplandığının tespiti için faktör analizi yöntemlerinden temel bileşenler analizi kullanılmıştır. Varimax döndürme sonuçlarının faktör analizleri ile incelenmesi

sonucunda seçmen davranışı ölçeğinden sorunlu olan 1 madde (madde 11) ölçekten çıkarılmış ve üç faktörlü bir yapı elde edilmiştir.

Analiz sonucunda elde edilen ölçeğe ait KMO değeri, açıklanan varyans oranı, faktör yükleri, madde ortalama ve standart sapmaları, madde-test korelasyon katsayıları Tablo 4.38’de verilmiştir. Ölçeğin alt boyutlarında bulunan maddelerin birbirleri ile olan korelasyonları incelendiğinde tümünün 0,01 ya da 0,05 anlamlılık düzeyinde düşük ve orta düzeyde ilişkili oldukları görülmüştür. Tablo 4.38’de ölçeğin son halinde bulunan maddelerin toplam ölçek puanı ile olan korelasyon değerleri sunulmuştur. Tablo 4.38 incelendiğinde ölçekte bulunan tüm maddelerin ölçek toplam puanı ile 0,01 ya da 0,05 anlamlılık düzeyinde düşük veya orta düzeyde ilişkili oldukları görülmektedir. Ölçeğin madde geçerliğine ve homojenliğine ilişkin olarak verilen korelasyon değerleri ölçek maddelerinin geçerliğine ve aynı yapıyı ölçtüğüne kanıt teşkil etmektedir. Hem madde madde korelasyon değerleri, hem de madde test korelasyon değerleri incelendiğinde, ölçekteki maddelerin yeterli geçerlik düzeyine sahip oldukları görülmektedir.

Seçmen davranışı düzeyi ölçeğinde yer alan maddeler üç faktör altında toplanmış olup, bu üç faktör toplam varyansın %52,462’sini açıklamaktadır.

Tablo 4. 39: Kayyım Uygulamasının Seçmen Davranışına Etkisi Ölçeği Faktör Analizi Sonuçları

Faktör 1: Memnuniyet (Açıklanan Varyans:43,015)	$\bar{x}$	SS	Madde Test Korelasyonu	Faktör Yüğü
Kayyım5	2,23	1,252	,826**	,887
Kayyım4	2,17	1,234	,819**	,885
Kayyım3	2,25	1,266	,825**	,880
Kayyım7	2,05	1,098	,766**	,854
Kayyım6	2,34	1,295	,784**	,851
Kayyım8	2,08	1,191	,786**	,830
Kayyım2	2,14	1,210	,795**	,825
Kayyım1	2,15	1,342	,751**	,757
Kayyım9	2,38	1,262	,496**	,611
Faktör 2: Güven (Açıklanan Varyans:22,521)				
Kayyım15	2,53	1,369	,761**	,788
Kayyım14	2,41	1,333	,799**	,772
Kayyım16	2,38	1,318	,787**	,764
Kayyım17	2,42	1,321	,792**	,729
Kayyım13	2,79	1,268	-,251**	,611
Kayyım11	2,27	1,211	,223**	,567

Kayyım12	3,58	1,199	,171**	,413
<i>KMO:0,957, Açıklanan Varyans:65,536</i>				

Kayyım uygulamasının seçmen davranışına etkisi ölçeğinde yer alan soruların hangi faktörler altında toplandığının tespiti için faktör analizi yöntemlerinden temel bileşenler analizi kullanılmıştır. Varimax döndürme sonuçlarının faktör analizleri ile incelenmesi sonucunda seçmen davranışı ölçeğinden sorunlu olan 1 madde (madde 10) ölçekten çıkarılmış ve iki faktörlü bir yapı elde edilmiştir.

Analiz sonucunda elde edilen ölçeğe ait KMO değeri, açıklanan varyans oranı, faktör yükleri, madde ortalama ve standart sapmaları, madde-test korelasyon katsayıları Tablo 4.39'da verilmiştir. Ölçeğin alt boyutlarında bulunan maddelerin birbirleri ile olan korelasyonları incelendiğinde tümünün 0,01 ya da 0,05 anlamlılık düzeyinde düşük, orta ve yüksek düzeyde ilişkili oldukları görülmüştür. Tablo 4.39'da ölçeğin son halinde bulunan maddelerin toplam ölçek puanı ile olan korelasyon değerleri sunulmuştur. Tablo 4.39 incelendiğinde ölçekte bulunan tüm maddelerin ölçek toplam puanı ile 0,01 ya da 0,05 anlamlılık düzeyinde düşük, orta veya yüksek düzeyde ilişkili oldukları görülmektedir. Ölçeğin madde geçerliğine ve homojenliğine ilişkin olarak verilen korelasyon değerleri ölçek maddelerinin geçerliğine ve aynı yapıyı ölçtüğüne kanıt teşkil etmektedir. Hem madde madde korelasyon değerleri, hem de madde test korelasyon değerleri incelendiğinde, ölçekteki maddelerin yeterli geçerlik düzeyine sahip oldukları görülmektedir.

Kayyım uygulamasının seçmen davranışına etki düzeyi ölçeğinde yer alan maddeler iki faktör altında toplanmış olup, bu iki faktör toplam varyansın %65,536'sını açıklamaktadır.

Seçmen Davranışı Ölçeğinin ve Kayyım Uygulamasının Seçmen Davranışına Etkisi Ölçeğinin Güvenilirliği

Tablo 4. 40: Seçmen Davranışı Ölçeğinin ve Kayyım Uygulamasının Seçmen Davranışına Etkisi Ölçeğinin Güvenilirlik Analizi Sonuçları

	C_{α}
Sosyolojik Seçmen Davranışı	0,726
Psikolojik ve Rasyonel Seçmen Davranışı	0,680
Siyasal Seçmen Davranışı	0,614

Seçmen Davranışı Ölçeği	0,664
Memnuniyet	0,950
Güven	0,842

Güvenilirlik katsayısı; $0,60\alpha \leq 0,80$ ise ölçek güvenilir, $0,80\alpha \leq 1,00$ ise ölçek yüksek derecede güvenilir bir ölçektir. Elde edilen Cronbach Katsayıları kullanılan ölçeklerin oldukça güvenilir olduğunu göstermektedir.

Katılımcıların Seçmen Davranışı ve Kayyım Uygulamasının Seçmen Davranışına Etki Düzeyleri

Tablo 4. 41: Katılımcıların Seçmen Davranışı ve Kayyım Uygulamasının Seçmen Davranışına Etki Düzeylerinin İncelenmesi

	N	x	SS	Min	Maks
Sosyolojik Seçmen Davranışı	1024	1,95	0,76	1	5
Psikolojik ve Rasyonel Seçmen Davranışı	1024	2,36	0,83	1	5
Siyasal Seçmen Davranışı	1024	3,30	0,98	1	5
Seçmen Davranışı Ölçeği	1024	2,54	0,54	1	5
Memnuniyet	1024	2,20	1,05	1	5
Güven	1024	2,63	0,92	1	5

Araştırma kapsamında yer alan katılımcıların sosyolojik seçmen davranışı düzeyleri $1,95\pm 0,76$, psikolojik ve rasyonel seçmen davranışı düzeyleri $2,36\pm 0,83$, siyasal seçmen davranışı düzeyleri $3,30\pm 0,98$, seçmen davranışı düzeyleri $2,54\pm 0,54$ 'tür.

Katılımcıların kayyım uygulamasından memnun seçmen davranışı düzeyleri $2,20\pm 1,05$, kayyım uygulaması sonucu siyasal iktidara ve devlete güven düzeyleri $2,63\pm 0,92$ 'dir.

Seçmen Davranışı Ölçeği ile Kayyım Uygulamasının Seçmen Davranışına Etkisi Ölçeği Arasındaki İlişki

Tablo 4. 42: Seçmen Davranışı Ölçeği ile Kayyım Uygulamasının Seçmen Davranışına Etkisi Ölçeği Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

		Memnuniyet	Güven
Sosyolojik Seçmen Davranışı	r	,214**	-,026
	p	,000	,405
Psikolojik ve Rasyonel Seçmen Davranışı	r	,606**	,264**
	p	,000	,000
Siyasal Seçmen Davranışı	r	-,178**	-,269**
	p	,000	,000
Seçmen Davranışı Ölçeği	r	,303**	-,040
	p	,000	,204

Araştırma kapsamında yer alan katılımcıların sosyolojik seçmen davranışı düzeyleri ile kayyım uygulamasından memnun seçmen davranışı düzeyleri arasında pozitif doğrusal ilişki mevcuttur ($p<0,05$) Katılımcıların sosyolojik seçmen davranışı düzeyleri arttıkça kayyım uygulamasından memnun seçmen davranışı düzeyleri de artmaktadır.

Katılımcıların psikolojik ve rasyonel seçmen davranışı düzeyleri ile kayyım uygulamasından memnun seçmen davranışı düzeyleri ve kayyım uygulaması sonrası güven düzeyleri arasında pozitif doğrusal ilişki mevcuttur. Katılımcıların psikolojik ve rasyonel seçmen davranışı düzeyleri arttıkça kayyım uygulamasından memnun seçmen davranışı düzeyleri ve kayyım uygulaması sonrası güven düzeyleri de artmaktadır.

Katılımcıların siyasal seçmen davranışı düzeyleri ile kayyım uygulamasından memnun seçmen davranışı düzeyleri ve kayyım uygulaması sonrası güven düzeyleri arasında negatif doğrusal ilişki mevcuttur. Katılımcıların siyasal seçmen davranışı düzeyleri arttıkça kayyım uygulamasından memnun seçmen davranışı düzeyleri ve kayyım uygulaması sonrası güven düzeyleri azalmaktadır.

Katılımcıların seçmen davranışı düzeyleri ile kayyım uygulamasından memnun seçmen davranışı düzeyleri arasında pozitif doğrusal ilişki mevcuttur ($p<0,05$) Katılımcıların seçmen davranışı düzeyleri arttıkça kayyım uygulamasından memnun seçmen davranışı düzeyleri de artmaktadır.

Seçmen Davranışı Ölçeği ile Kayyım Uygulamasının Seçmen Davranışına Etkisi Ölçeğinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi

Tablo 4. 43: Seçmen Davranışı Ölçeği ile Kayyım Uygulamasının Seçmen Davranışına Etkisi Ölçeğinin Cinsiyete Göre İncelenmesi

	Cinsiyet	N	x	SS	p değeri
Sosyolojik Seçmen Davranışı	Erkek	565	1,87	0,77	<0,001
	Kadın	459	2,05	0,75	
Psikolojik ve Rasyonel Seçmen Davranışı	Erkek	565	2,22	0,83	<0,001
	Kadın	459	2,53	0,80	
Siyasal Seçmen Davranışı	Erkek	565	3,37	1,04	0,018
	Kadın	459	3,22	0,91	
Seçmen Davranışı Ölçeği	Erkek	565	2,48	0,55	0,001
	Kadın	459	2,60	0,53	
Memnuniyet	Erkek	565	2,05	1,08	<0,001
	Kadın	459	2,38	0,97	

Güven	Erkek	565	2,58	0,96	0,070
	Kadın	459	2,68	0,87	

Araştırma kapsamında yer alan katılımcıların sosyolojik seçmen davranışı düzeyleri, psikolojik ve rasyonel seçmen davranışı düzeyleri, siyasal seçmen davranışı düzeyleri, seçmen davranışı düzeyleri, kayyım uygulamasından memnun seçmen davranışı düzeyleri cinsiyetlerine göre farklılık göstermektedir ($p>0,05$). Kadın katılımcıların erkeklere kıyasla sosyolojik seçmen davranışı düzeyleri, psikolojik ve rasyonel seçmen davranışı düzeyleri, seçmen davranışı düzeyleri ve kayyım uygulamasından memnun seçmen davranışı düzeyleri erkeklere kıyasla daha yüksek; siyasal seçmen davranışı düzeyleri ise daha düşüktür.

Kayyım uygulaması sonrası seçmen güven düzeyleri cinsiyete göre farklılık göstermemektedir ($p>0,05$).

Tablo 4. 44: Seçmen Davranışı Ölçeği ile Kayyım Uygulamasının Seçmen Davranışına Etkisi Ölçeğinin Yaşa Göre İncelenmesi

	Yaş	N	x	SS	p değeri	Fark
Sosyolojik Seçmen Davranışı	18-30 yaş	302	1,99	0,78	0,634	
	31-40 yaş	337	1,95	0,80		
	41-50 yaş	238	1,93	0,71		
	51-60 yaş	120	1,95	0,77		
	61 yaş ve üzeri	27	1,77	0,61		
Psikolojik ve Rasyonel Seçmen Davranışı	18-30 yaş	302	2,55	0,85	<0,001	1>2,3,4
	31-40 yaş	337	2,31	0,80		
	41-50 yaş	238	2,29	0,79		
	51-60 yaş	120	2,21	0,85		
	61 yaş ve üzeri	27	2,02	0,97		
Siyasal Seçmen Davranışı	18-30 yaş	302	3,03	0,97	<0,001	1>2,3,4; 3>2
	31-40 yaş	337	3,29	0,98		
	41-50 yaş	238	3,53	0,94		
	51-60 yaş	120	3,50	0,93		
	61 yaş ve üzeri	27	3,52	1,16		
Seçmen Davranışı Ölçeği	18-30 yaş	302	2,53	0,61	0,552	
	31-40 yaş	337	2,52	0,54		
	41-50 yaş	238	2,58	0,47		
	51-60 yaş	120	2,56	0,50		
	61 yaş ve üzeri	27	2,44	0,62		
Memnuniyet	18-30 yaş	302	2,40	0,99	0,001	1>2,3
	31-40 yaş	337	2,17	1,09		
	41-50 yaş	238	2,06	1,01		
	51-60 yaş	120	2,13	1,08		
	61 yaş ve üzeri	27	1,86	0,95		

Güven	18-30 yaş	302	2,75	0,94	0,031	1>4
	31-40 yaş	337	2,58	0,92		
	41-50 yaş	238	2,64	0,89		
	51-60 yaş	120	2,45	0,94		
	61 yaş ve üzeri	27	2,52	0,88		

Araştırma kapsamında yer alan katılımcıların psikolojik ve rasyonel seçmen davranışı düzeyleri, siyasal seçmen davranışı düzeyleri, kayyım uygulamasından memnun seçmen davranışı düzeyleri ve kayyım uygulaması sonrası seçmen güven düzeyleri seçmen yaşlarına göre farklılık göstermektedir ($p<0,05$). 18-30 yaş grubunda olan katılımcıların psikolojik ve rasyonel seçmen davranışı düzeyleri 31-40, 41-50 veya 51-60 yaş grubunda olan katılımcılara kıyasla daha yüksektir. 18-30 yaş grubunda olan katılımcıların 31-40, 41-50 veya 51-60 yaş grubunda olan katılımcılara kıyasla; 41-50 yaş grubunda olan katılımcıların 31-40 yaş grubunda olan katılımcılara kıyasla siyasal seçmen davranışı düzeyleri daha yüksektir. 18-30 yaş grubunda olan katılımcıların kayyım uygulamasından memnun seçmen davranışı düzeyleri 31-40 veya 41-50 yaş grubunda olan katılımcılara kıyasla daha yüksektir. 18-30 yaş grubunda olan katılımcıların kayyım uygulaması sonrası seçmen güven düzeyleri 51-60 yaş grubunda olan katılımcılara kıyasla daha yüksektir.

Diğer ölçek puanları yaşa göre farklılık göstermemektedir ($p>0,05$).

Tablo 4. 45: Seçmen Davranışı Ölçeği ile Kayyım Uygulamasının Seçmen Davranışına Etkisi Ölçeğinin Eğitim Durumuna Göre İncelenmesi

	Eğitim Durumu	N	x	SS	p değeri	Fark
Sosyolojik Seçmen Davranışı	Okur-Yazar	48	2,05	0,77	0,003	2>5
	İlkokul	76	2,07	0,83		
	Ortaokul	116	2,09	0,75		
	Lise	324	2,02	0,80		
	Fakülte	308	1,83	0,73		
	Yüksek Lisans	77	1,93	0,70		
	Doktora	75	1,79	0,66		
Psikolojik ve Rasyonel Seçmen Davranışı	Okur-Yazar	48	2,60	0,67	0,051	
	İlkokul	76	2,33	0,87		
	Ortaokul	116	2,46	0,79		
	Lise	324	2,34	0,78		
	Fakülte	308	2,27	0,91		
	Yüksek Lisans	77	2,47	0,91		
Doktora	75	2,46	0,70			

Siyasal Seçmen Davranışı	Okur-Yazar	48	2,95	0,94	0,006	2>1
	İlkokul	76	3,52	0,75		
	Ortaokul	116	3,39	0,93		
	Lise	324	3,35	0,93		
	Fakülte	308	3,31	1,09		
	Yüksek Lisans	77	3,12	1,03		
	Doktora	75	3,09	0,93		
Seçmen Davranışı Ölçeği	Okur-Yazar	48	2,53	0,55	0,051	
	İlkokul	76	2,64	0,53		
	Ortaokul	116	2,65	0,52		
	Lise	324	2,57	0,52		
	Fakülte	308	2,47	0,57		
	Yüksek Lisans	77	2,51	0,55		
	Doktora	75	2,45	0,50		
Memnuniyet	Okur-Yazar	48	2,36	1,02	0,111	
	İlkokul	76	2,02	0,91		
	Ortaokul	116	2,18	0,95		
	Lise	324	2,16	1,01		
	Fakülte	308	2,16	1,08		
	Yüksek Lisans	77	2,36	1,12		
	Doktora	75	2,45	1,23		
Güven	Okur-Yazar	48	2,82	0,97	0,051	
	İlkokul	76	2,53	0,89		
	Ortaokul	116	2,45	0,77		
	Lise	324	2,61	0,91		
	Fakülte	308	2,60	0,90		
	Yüksek Lisans	77	2,83	1,06		
	Doktora	75	2,84	1,05		

Araştırma kapsamında yer alan katılımcıların sosyolojik seçmen davranışı düzeyleri ve siyasal seçmen davranışı düzeyleri eğitim durumlarına göre farklılık göstermektedir ($p<0,05$). İlkokul eğitim durumuna sahip olan katılımcıların sosyolojik seçmen davranışı düzeyleri lisans eğitim durumuna sahip olan katılımcılara kıyasla daha yüksektir. İlkokul eğitim durumuna sahip olan katılımcıların siyasal seçmen davranışı düzeyleri okuryazar eğitim durumuna sahip olan katılımcılara kıyasla daha yüksektir.

Diğer ölçek puanları eğitim durumuna göre farklılık göstermemektedir ($p>0,05$).

Tablo 4. 46: Seçmen Davranışı Ölçeği ile Kayyım Uygulamasının Seçmen Davranışına Etkisi Ölçeğinin Medeni Durumuna Göre İncelenmesi

	Medeni Durum	N	x	SS	p değeri
Sosyolojik Seçmen Davranışı	Bekâr	406	1,93	0,72	0,552
	Evli	618	1,96	0,79	
Psikolojik ve Rasyonel Seçmen Davranışı	Bekâr	406	2,46	0,84	0,003
	Evli	618	2,30	0,82	
Siyasal Seçmen Davranışı	Bekâr	406	3,18	1,02	0,002
	Evli	618	3,38	0,95	
Seçmen Davranışı Ölçeği	Bekâr	406	2,53	0,58	0,549
	Evli	618	2,55	0,52	
Memnuniyet	Bekâr	406	2,27	0,99	0,058
	Evli	618	2,15	1,08	
Güven	Bekâr	406	2,67	0,91	0,194
	Evli	618	2,60	0,93	

Araştırma kapsamında yer alan katılımcıların psikolojik ve rasyonel seçmen davranışı düzeyleri ve siyasal seçmen davranışı düzeyleri medeni durumlarına göre farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Bekâr olan katılımcıların psikolojik ve rasyonel seçmen davranışı düzeyleri evli olan katılımcılara kıyasla daha yüksek; siyasal seçmen davranışı düzeyleri ise daha düşüktür.

Diğer ölçek puanları medeni duruma göre farklılık göstermemektedir ($p>0,05$).

Tablo 4. 47: Seçmen Davranışı Ölçeği ile Kayyım Uygulamasının Seçmen Davranışına Etkisi Ölçeğinin Mesleğe Göre İncelenmesi

	Meslek	N	x	SS	p değeri	Fark
Sosyolojik Seçmen Davranışı	Memur	167	1,88	0,66	<0,001	3>1,8,7,10; 7>10
	İşçi	109	1,94	0,72		
	Ev Hanımı	154	2,20	0,81		
	Çiftçi	25	2,31	0,88		
	Serbest Meslek	76	2,02	0,95		
	Esnaf	100	1,89	0,86		
	Öğrenci	125	2,04	0,73		
	Emekli	49	1,66	0,58		
	İşsiz	82	1,92	0,75		
	Diğer	137	1,74	0,65		
Psikolojik ve Rasyonel Seçmen Davranışı	Memur	167	2,45	0,78	<0,001	3,1,2,9>8; 3>6,10; 7>5,6,8,10
	İşçi	109	2,41	0,86		
	Ev Hanımı	154	2,53	0,74		
	Çiftçi	25	2,22	0,79		
Serbest Meslek	76	2,22	0,91			

	Esnaf	100	2,15	0,79		
	Öğrenci	125	2,61	0,78		
	Emekli	49	1,79	0,82		
	İşsiz	82	2,48	0,81		
	Diğer	137	2,19	0,87		
	Memur	167	3,11	0,96		
	İşçi	109	3,30	1,00		
	Ev Hanımı	154	3,21	0,74		
	Çiftçi	25	3,25	0,82		
Siyasal Seçmen Davranışı	Serbest Meslek	76	3,65	0,93	<0,001	5,6,8>1,3; 5,6,9,8,10>7; 8,5>9
	Esnaf	100	3,62	0,96		
	Öğrenci	125	2,94	0,90		
	Emekli	49	3,88	1,01		
	İşsiz	82	3,09	1,01		
	Diğer	137	3,47	1,13		
	Memur	167	2,48	0,52		
	İşçi	109	2,55	0,63		
	Ev Hanımı	154	2,65	0,47		
	Çiftçi	25	2,59	0,56		
Seçmen Davranışı Ölçeği	Serbest Meslek	76	2,63	0,53	0,085	
	Esnaf	100	2,55	0,52		
	Öğrenci	125	2,53	0,61		
	Emekli	49	2,44	0,47		
	İşsiz	82	2,50	0,62		
	Diğer	137	2,47	0,50		
	Memur	167	2,40	1,17		
	İşçi	109	2,34	1,11		
	Ev Hanımı	154	2,31	0,91		
	Çiftçi	25	1,81	0,80		
	Serbest Meslek	76	1,91	0,99	<0,001	1>5,6; 1,2,3,9>8; 7>4,5,6,8,10
Memnuniyet	Esnaf	100	1,95	1,01		
	Öğrenci	125	2,57	0,95		
	Emekli	49	1,55	0,80		
	İşsiz	82	2,16	0,92		
	Diğer	137	2,04	1,10		
	Memur	167	2,78	1,10		
	İşçi	109	2,71	0,98		
	Ev Hanımı	154	2,48	0,78		
	Çiftçi	25	2,29	0,78		
	Serbest Meslek	76	2,56	0,82	<0,001	1,2>8; 7>3,6,8
Güven	Esnaf	100	2,48	0,89		
	Öğrenci	125	2,87	0,85		
	Emekli	49	2,24	0,71		
	İşsiz	82	2,66	0,88		
	Diğer	137	2,64	0,96		

Araştırma kapsamında yer alan katılımcıların sosyolojik seçmen davranışı düzeyleri, psikolojik ve rasyonel seçmen davranışı düzeyleri, siyasal seçmen davranışı düzeyleri, kayyım uygulamasından memnun seçmen davranışı düzeyleri ve kayyım uygulaması sonrası seçmen güven düzeyleri mesleğe göre farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Ev hanımı olan katılımcıların memur, emekli, öğrenci veya diğer meslek mensubu olan katılımcılara kıyasla; öğrenci olan katılımcıların diğer meslek mensubu olan katılımcılara kıyasla sosyolojik seçmen davranışı düzeyleri daha yüksektir. Ev hanımı, memur, işçi veya işsiz olan katılımcıların emekli katılımcılara kıyasla; ev hanımı olan katılımcıların esnaf ve diğer meslek mensubu olan katılımcılara kıyasla; öğrenci olan katılımcıların serbest meslek çalışanı, esnaf, emekli veya diğer meslek mensubu olan katılımcılara kıyasla psikolojik ve rasyonel seçmen davranışı düzeyleri daha yüksektir. Memur veya ev hanımı olan katılımcıların serbest meslek çalışanı, esnaf veya emekli olan katılımcılara kıyasla; öğrenci olan katılımcıların serbest meslek çalışanı, esnaf, işsiz, emekli veya diğer meslek mensubu katılımcılara kıyasla; işsiz olan katılımcıların emekli veya serbest meslek mensubu olan katılımcılara kıyasla siyasal seçmen davranışı düzeyleri daha düşüktür. Memur olan katılımcıların serbest meslek çalışanı veya esnaf olan katılımcılara kıyasla; memur, işçi, ev hanımı veya işsiz olan katılımcıların emekli katılımcılara kıyasla; öğrenci olan katılımcıların çiftçi, serbest meslek, esnaf, emekli veya diğer meslek mensubu katılımcılara kıyasla kayyım uygulamasından memnun seçmen davranışı düzeyleri daha yüksektir. Memur veya işçi olan katılımcıların emekli katılımcılara kıyasla; öğrenci olan katılımcıların ev hanımı, esnaf veya emekli olan katılımcılara kıyasla kayyım uygulaması sonrası seçmen güven düzeyleri daha yüksektir.

Genel seçmen davranışı düzeyleri mesleğe göre farklılık göstermemektedir ($p>0,05$).

Tablo 4. 48: Seçmen Davranışı Ölçeği ile Kayyım Uygulamasının Seçmen Davranışına Etkisi Ölçeğinin Etnik Kimliğe Göre İncelenmesi

	Etnik Kimlik	N	x	SS	p değeri	Fark
Sosyolojik Seçmen Davranışı	Kürt	716	1,97	0,81	0,364	
	Türk	176	1,89	0,66		
	Arap	54	2,03	0,51		
	Zaza	56	1,97	0,64		
	Diğer	22	1,72	0,91		
Psikolojik ve Rasyonel	Kürt	716	2,25	0,83	<0,001	2,3>1
	Türk	176	2,73	0,77		
	Arap	54	2,51	0,56		

Seçmen Davranışı	Zaza	56	2,43	0,86		
	Diğer	22	2,36	0,88		
Siyasal Seçmen Davranışı	Kürt	716	3,41	1,00		
	Türk	176	2,88	0,84		
	Arap	54	3,45	0,76	<0,001	1,3,4>5,2
	Zaza	56	3,38	0,82		
	Diğer	22	2,52	1,03		
Seçmen Davranışı Ölçeği	Kürt	716	2,54	0,53		
	Türk	176	2,50	0,59		
	Arap	54	2,66	0,34	0,051	
	Zaza	56	2,59	0,50		
	Diğer	22	2,20	0,85		
Memnuniyet	Kürt	716	1,99	0,98		
	Türk	176	2,99	1,03		
	Arap	54	2,23	0,82	<0,001	2>1,3,4
	Zaza	56	2,28	0,93		
	Diğer	22	2,33	1,10		
Güven	Kürt	716	2,46	0,86		
	Türk	176	3,29	0,91		
	Arap	54	2,52	0,84	<0,001	2>1,3,4; 5>1
	Zaza	56	2,58	0,83		
	Diğer	22	3,08	1,09		

Araştırma kapsamında yer alan katılımcıların psikolojik ve rasyonel seçmen davranışı düzeyleri, siyasal seçmen davranışı düzeyleri, kayyım uygulamasından memnun seçmen davranışı düzeyleri ve kayyım uygulaması sonrası seçmen güven düzeyleri etnik kimliğe göre farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Türk ve Arap etnik kimliğine sahip olan katılımcıların psikolojik ve rasyonel seçmen davranışı düzeyleri Kürt etnik kimliğine sahip olan katılımcılara kıyasla daha yüksektir. Kürt, Arap veya Zaza olan katılımcıların siyasal seçmen davranışı düzeyleri Türk veya diğer etnik kimliğe sahip olan katılımcılara kıyasla daha yüksektir. Türk olan katılımcıların Kürt, Arap veya Zaza olan katılımcılara kıyasla kayyım uygulamasından memnun seçmen davranışı düzeyleri daha yüksektir. Türk olan katılımcıların Kürt, Arap veya Zaza olan katılımcılara kıyasla; diğer etnik kimliklere sahip olan katılımcıların Kürt etnik kimliğine sahip olan katılımcılara kıyasla kayyım uygulaması sonrası seçmen güven düzeyleri daha yüksektir.

Diğer ölçek puanları etnik kimliğe göre farklılık göstermemektedir ($p>0,05$).

Tablo 4. 49: Kayyım Uygulamasının Seçmen Davranışına Etkisi Ölçeğinin 30 Mart 2014 Mahalli İdareler Genel Seçimlerinde Oy Verilen Partiye Göre İncelenmesi

	Parti	N	x	SS	p değeri	Fark
Memnuniyet	Ak Parti	284	3,10	0,90	<0,001	1>2,6,8,9; 3,6,7,9>2; 3,7,9>8
	BDP	529	1,63	0,75		
	Hüda Par	28	2,50	0,88		
	BBP	3	2,96	0,26		
	Saadet	12	2,19	0,96		
	CHP	25	2,35	0,93		
	MHP	18	3,37	1,23		
	Bağımsız	64	1,84	0,67		
	Diğer	61	2,67	0,86		
	Güven	Ak Parti	284	3,35		
BDP		529	2,24	0,78		
Hüda Par		28	2,81	0,59		
BBP		3	3,62	0,95		
Saadet		12	2,86	0,82		
CHP		25	2,34	0,78		
MHP		18	3,44	1,01		
Bağımsız		64	2,26	0,70		
Diğer		61	2,67	0,76		

Araştırma kapsamında yer alan katılımcıların kayyım uygulamasından memnun seçmen davranışı düzeyleri ve kayyım uygulaması sonrası seçmen güven düzeyleri 30 Mart 2014 mahalli idareler genel seçimlerinde oy verilen partiye göre farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Ak Parti'ye oy veren katılımcıların memnuniyet düzeyleri BDP, CHP, bağımsız veya diğer partilere oy veren katılımcılara kıyasla; Hüda Par, CHP, MHP veya diğer partilere oy veren katılımcıların BDP'ye oy veren katılımcılara kıyasla; Hüda Par, MHP veya diğer partilere oy veren katılımcıların bağımsız adaylara oy veren katılımcılara kıyasla memnuniyet düzeyleri daha yüksektir. Ak Parti'ye oy veren katılımcıların güven düzeyleri BDP, Hüda Par, CHP, bağımsız veya diğer partilere oy veren katılımcılara kıyasla; Hüda Par, MHP veya diğer partilere oy veren katılımcıların BDP'ye oy veren katılımcılara kıyasla; MHP'ye oy veren katılımcıların BDP, Hüda Par, CHP, bağımsız veya diğer partilere oy veren katılımcılara kıyasla daha yüksektir.

Tablo 4. 50: Kayyım Uygulamasının Seçmen Davranışına Etkisi Ölçeğinin 31 Mart 2019 Mahalli İdareler Genel Seçimlerinde Oy Verilen Partiye Göre İncelenmesi

	Parti	N	x	SS	p değeri	Fark
Memnuniyet	Ak Parti	298	3,14	0,91	<0,001	1>2,4,5,7,8; 3,5,6,7,8>2; 6>8
	HDP	549	1,65	0,73		
	BBP	5	2,91	0,66		
	Saadet Partisi	10	2,11	0,82		
	CHP	24	2,25	0,84		
	MHP	14	3,06	0,94		
	Bağımsız	26	2,47	0,76		
	Diğer	98	2,15	0,97		
	Ak Parti	298	3,42	0,77		
	HDP	549	2,21	0,73		
Güven	BBP	5	3,03	0,53	<0,001	1>2,5,7,8; 2>6,8; 6>5
	Saadet Partisi	10	2,74	0,94		
	CHP	24	2,31	0,71		
	MHP	14	3,14	0,81		
	Bağımsız	26	2,55	0,55		
	Diğer	98	2,51	0,88		

Araştırma kapsamında yer alan katılımcıların kayyım uygulamasından memnun seçmen davranışı düzeyleri ve kayyım uygulaması sonrası seçmen güven düzeyleri 31 Mart 2019 mahalli idareler genel seçimlerinde oy verilen partiye göre farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Ak Parti'ye oy veren katılımcıların memnuniyet düzeyleri HDP, Saadet partisi, CHP, bağımsız veya diğer partilere oy veren katılımcılara kıyasla; BBP, CHP, bağımsız veya diğer partilere oy veren katılımcıların HDP'ye oy veren katılımcılara kıyasla; MHP'ye oy veren katılımcıların diğer partilere oy veren katılımcılara kıyasla daha yüksektir. Bu durum "H4: Kayyım hizmetlerinden memnuniyet düzeyi oy verilen partiye göre değişmektedir" hipotezini doğrulamaktadır.

Ak Parti'ye oy veren katılımcıların güven düzeyleri HDP, CHP, bağımsız veya diğer partilere oy veren katılımcılara kıyasla; HDP'ye oy veren katılımcıların MHP veya diğer partilere oy veren katılımcılara kıyasla; MHP'ye oy veren katılımcıların CHP'ye oy veren katılımcılara kıyasla güven düzeyleri daha yüksektir. Bu sonuç kayyım uygulaması sonucu oluşan güven düzeyinin oy verilen partiye göre farklılık arz ettiğini göstermektedir.

Araştırma kapsamında yapılan anketin kayyım uygulamasına ilişkin olan bölümünde katılımcı seçmenlerin çoğunluğunun düşünceleri aşağıdaki şekilde ortaya çıkmıştır:

- Belediyelere kayyım atanması uygulaması seçmen tarafından doğru bir uygulama olarak görülmemektedir.
- Kayyım atamaları ile kaynak israfının önlenemediği düşünülmektedir.
- Vatandaşın daha kaliteli hizmet almasının sağlanmadığına inanılmaktadır.
- Vatandaşın devlete olan güveninin artmadığı düşünülmektedir.
- Kayyım ile yönetilen belediyelerin daha başarılı olmadığı söylenmektedir.
- Toplum huzurunu bozan olayların azalmasının kayyım uygulamasının bir sonucu olarak görülmediği belirtilmektedir.
- Kayyım olarak atanan belediye başkanına daha rahat ulaşamadığı düşünülmektedir.
- Kayyım uygulamasından sonra belediyelerde rüşvet ve yolsuzluğun azalmadığına inanılmaktadır.
- Belediyelere eleman alımının kayyım uygulamasından sonra azalmadığı ifade edilmektedir.
- Seçilmiş belediye başkanının daha iyi hizmet vereceği düşünülmektedir.
- İktidarın kayyım uygulaması ile bir sonraki seçimi kazanmayı hedeflediği düşünülmektedir.
- Belediyelere kayyım atanması ile vatandaşın devlete olan güveninin azaldığına inanılmaktadır.
- Belediyelere kayyım atanması uygulaması ile devletin vatandaşa güvenmediği düşünülmektedir.
- Belediyelere kayyım atanması uygulaması nedeniyle vatandaşın demokrasiye olan inancının zayıfladığı düşünülmektedir.
- Kayyımın yerel ihtiyaçları yeteri kadar bilmediği tahmin edilerek belediye hizmetlerinin aksadığına inanılmaktadır.

4.2.4. Anket Uygulaması Sonuçları İçin Genel Değerlendirme

Kayyım uygulamasının başladığı ve yasal zemine oturtulduğu 2016 tarihinden önceki 30 Mart 2014 mahalli idareler seçimleri ve kayyım uygulamasının yaşandığı

süreçten sonra yapılan 31 Mart 2019 mahalli idareler seçimlerinin sonuçları, araştırma yapılan üçü büyükşehir olmak üzere toplam on ilde karşılaştırılarak analiz edilmiştir. Ayrıca söz konusu on ilde yapılan anket araştırmasının sonuçlarının da yapılan analiz sonuçları ile örtüştüğü görülmektedir. Bu anlamda hem analiz hem de anket sonuçlarının birleşiminden şu sonuçlar elde edilmiştir:

Kayım uygulaması yapılan illerdeki (Tunceli hariç) belediye seçimlerinde iki partili bir siyasal mücadele görülmektedir. Kullanılan oylar Ak Parti ve HDP arasında kutuplaşmış durumdadır. Oy geçişkenliği ise yine bu iki parti arasında yaşanmaktadır.

Belediye seçimlerinde seçmen tercihlerinin belirlenmesinde aşiret, aile, adayın memleketi ve adayın etnik kökenin etkisinin azalmış olduğu görülmektedir. Aşiret sisteminin seçmenler üzerinde etkisinin azalmasının en önemli nedeni kentleşme ve modernleşmenin etkisi ile grup bağlılığının azalarak bireyselliğin ön plana çıkmasıdır. Benzer nedenlerle bölgedeki geniş aile yapısının değişim geçirerek çekirdek aileye dönüşmesi sonucunda seçmen tercihleri üzerindeki aile etkisinin de azaldığı görülmektedir. Çekirdek aile içinde bile farklı siyasal tercihler ortaya çıkabilmektedir. Aday profilinin seçmen üzerindeki etkisinin özellikle belediye seçimlerinde azalmış olması, seçmenlerin adayın özelliklerinden daha çok partiye bağlılık ve ideolojik olarak tercih yansıtılmalarından kaynaklanmaktadır. Anket uygulamasında katılımcılarının %54,3'ünün "oy vereceğim parti her zaman bellidir" ifadesine katılmaları bu durumu doğrular niteliktedir.

Araştırma yapılan yerlerde seçmenin dinî inancının, adayın dindar olmasının, parti liderinin ve bireysel çıkarların seçmelerin tercihlerinde etkisinin de az olduğu görülmektedir. Din faktörünün etkisinin az olması bölgede etkin partilerden biri olan HDP'nin etnik bir siyaset yürütmesinden kaynaklanmaktadır. HDP sol ideolojiye sahip ve seküler toplum yaratma gayesinde olduğundan seçmenlerin etnik kimlik hassasiyeti, dinî inanç ve adayın dindar olması faktörlerinin önüne geçmektedir.

Belediye başkanının görevinden uzaklaştırılması veya tutuklanması ya da belediye başkanlığının herhangi bir sebeple boşalması halinde seçilmişlerden oluşan belediye meclislerine 5393 sayılı Kanununun 45. maddesinin birinci fıkrası hükmüyle verilen yeni bir başkan ya da başkan vekili seçme hakkının, kayyım atanan belediyelere verilmemesi, meclis üyelerine karşı bir güvensizlik olduğunu göstermektedir. Benzer şekilde kayyım uygulanan yerlerde seçimin yenilenip yeniden seçmene müracaat edilmemesi seçmene

karşı da bir güvensizliğin ifadesi olarak görülmektedir. Devletin meclis üyelerine ve yerel seçmene güvensizliği vatandaşın da devlete olan güveninin azalması sonucunu doğurmaktadır. Bu durum katılımcıların anket çalışmasına verdiği cevaplar ile de teyit edilmektedir.

Belediye seçimlerinde oy verirken aşiret, adayın memleketi, adayın etnik kökeni, din, adayın dindar olması ve aile faktörlerinden etkilenme düzeyi arttıkça kayyım uygulamasından memnuniyet düzeyi artmaktadır. Parti ve ideoloji faktörleri ise kayyım uygulamasından memnuniyet düzeyini ve kayyım uygulaması sonrası güven düzeyini azaltmaktadır. Kadın seçmenler oy verirken erkeklere göre daha düşük seviyede parti ve ideoloji faktörlerinden etkilenmektedir. Kadın seçmenlerin; sosyolojik, psikolojik ve rasyonel davranış düzeyleri erkeklere kıyasla daha yüksektir. Başka bir ifadeyle kadınlar oy verirken aile, aşiret, din ve aday faktörlerinden erkeklere nazaran daha fazla etkilenmektedir. Seçmenlerin eğitim durumları ile davranış düzeyleri arasında bir farklılık görülmemektedir. Sadece ilkokul mezunlarının sosyolojik davranış düzeylerinin lisans mezunlarına göre yüksek olduğu görülmüştür. Bekâr seçmenler oy verirken dini inanç ve adayın dindarlık durumu faktörlerinden, evli seçmenlere kıyasla daha fazla etkilenmektedir. Ayrıca ideoloji ve parti faktörleri, bekârların oy tercihlerini evlilere kıyasla daha az etkilemektedir. Belediye seçimlerinde aile, aşiret, din ve aday faktörleri en fazla ev hanımlarının oy tercihini etkilemektedir. Gençler, parti ve ideoloji faktörlerini yaşlılara göre daha fazla dikkate almaktadır. Kürt, Arap ve Zaza etnik kökene sahip seçmenler, Türk ve diğer etnik kökene sahip seçmenlere göre daha fazla parti ve ideoloji odaklı tercih sergilemekte ve kayyım uygulamasından memnuniyet düzeyleri daha düşük görülmektedir. Türk etnik kökene sahip seçmenlerin; Kürt, Arap ve Zaza etnik kökene sahip seçmenlere kıyasla kayyım uygulaması sonrası güven düzeyleri daha yüksek görülmektedir. Ak Parti'ye oy veren seçmenlerin kayyım uygulamasından memnuniyet düzeyi HDP'ye oy veren seçmenlere göre oldukça yüksek düzeydedir.

Diyarbakır, Van, Mardin, Batman, Siirt ve Hakkâri illerinde HDP'nin 2019 seçimlerinde almış olduğu oy sayısında 2014 seçimleri ile karşılaştırıldığında artış görülmektedir. HDP söz konusu illerdeki 2019 seçimlerini kazanmış ve bu illerdeki seçmen sayısı araştırma evreninin %94'ünü oluşturmaktadır. Ak Parti'nin Şırnak, Ağrı ve Bitlis illerinde seçimi kazanmasının nedeni kayyım uygulamasından ziyade aday faktörü, demografik değişim, önceki dönemde partiye olan kızgınlığın ortadan kalkması,

hendek olaylarının seçmen üzerinde yarattığı endişe gibi faktörler olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca araştırma yapılan illerde Ak Parti'nin 2019 seçimlerinde almış olduğu toplam oy oranında da azalış görülmektedir. Anket sonuçlarında seçmenlerin %54,3'ünün belediye seçimlerinde kime oy vereceklerinin her zaman belli olması, kayyım uygulamasının seçmen tercihinin değişiminde etki yaratmadığı şeklinde ifade edilebilir. Dolayısıyla “H5: Kayyım uygulaması seçmen davranışlarını etkilememiştir” hipotezi doğrulanmaktadır.

4.3.Genel Değerlendirme ve Sonuç

Belediyeler yerel kamusal hizmet sunan baş aktörler olup demokrasinin gelişmesine büyük katkı sunan kurumlar arasında yer almaktadır. Bu kurumlar gerekli hizmetleri yerine getirmek ve demokrasiye katkı sunmak için Anayasa ve yasalar tarafından idari ve mali özerklikler ile donatılmıştır. Merkezî yönetimler, belediyelerin sahip olduğu özerkliğin kötüye kullanılmasını engellemek amacıyla yine Anayasa ve yasalar tarafından kendilerine verilen idari vesayet yetkisini kullanmaktadır.

Türkiye’de 2016 yılındaki olağanüstü hal ilanın ardından çıkarılan 674 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile idari vesayet yetkisine dayanılarak seçilmiş belediye başkanları görevden alınarak yerlerine kayyım atanmıştır. Belediye başkanlarının görevden alınmalarında terör örgütü ile bağlantılarının olması, kamu kaynaklarını terör örgütleri lehine kullanmaları, belediyelerde terör örgütü elemanlarını istihdam etmeleri gibi nedenler yer almaktadır. Siyasal iktidar tarafından belediyelere kayyım atamasının esas amacının terörle etkin bir şekilde mücadele etmek olduğu ifade edilirken, uygulamanın süreklilik arz etmesi, atanan kayyımların hizmetlere yoğunlaşması ve hizmetlerin bir sonraki belediye seçimlerinde propaganda malzemesi olarak kullanılması, bazı bölgelerde kayyımların belediye başkan adayı olarak gösterilmesi gibi gelişmeler, kayyım uygulamasında siyasal amaçların da olduğunu göstermektedir. Anket araştırmasına katılım gösterenlerin %47,9’unun siyasal iktidarın kayyım uygulaması ile bir sonraki seçimleri kazanma hedefinin olduğunu, %29,3’ünün böyle bir hedefi olmadığını ifade etmeleri kayyım uygulamasında siyasal amaçların olduğunu teyit eder nitelik göstermektedir. Yaşanan süreç ve anket sonuçları birlikte değerlendirildiğinde, “H1: Kayyım uygulaması ile iktidar vatandaşa daha fazla hizmet sunarak yerel seçimleri kazanmayı istemiştir” hipotezi doğrulanmıştır.

Belediyelerin sahip olduğu kamu kaynaklarının, yerel vatandaşlara etkin ve verimli bir şekilde sunulması yasal bir gerekliliktir. Kayyım uygulamasının gerekçeleri arasında da kamu kaynaklarının terör örgütlerine aktarılmasının engellenerek kaynak israfının önlenmesi hususu yer almaktadır. Ancak Sayıştay raporlarında yer alan kayyım öncesi ve kayyım dönemi harcamaları karşılaştırıldığında harcamalarda herhangi bir azalma görülmemektedir. Ayrıca basında kayyımların gereksiz birçok harcama yaptığı iddiaları da yer almaktadır. Anket çalışmasında da katılımcıların sadece %16,5’i kayyım uygulaması ile kaynak israfının önlendiğini buna karşılık katılımcıların %66,5’i kayyım

uygulamasını ile kaynak israfının önlenemediğini ifade etmektedir. Sayıştay raporları, basın haberleri ve anket sonuçları birlikte değerlendirildiğinde “H2: Kayyım uygulaması ile kamu kaynaklarının israfı engellenmiştir” hipotezi doğrulanmamıştır.

Belediye başkanının görevinden uzaklaştırılması veya tutuklanması ya da belediye başkanlığının herhangi bir sebeple boşalması halinde seçilmişlerden oluşan belediye meclislerine 5393 sayılı Kanununun 45. maddesinin birinci fıkrası hükmüyle verilen yeni bir başkan ya da başkan vekili seçme hakkının, kayyım atanan belediyelere verilmemesi, meclis üyelerine karşı bir güvensizlik olduğunu göstermektedir. Benzer şekilde kayyım uygulanan yerlerde seçimin yenilenip yeniden seçmene müracaat edilmemesi seçmene karşı da bir güvensizliğin ifadesi olarak görülmektedir. Devletin meclis üyelerine ve yerel seçmene güvensizliği vatandaşın da devlete olan güveninin azalması sonucunu doğurmaktadır. Bu durum katılımcıların anket çalışmasına verdiği cevaplar ile de teyit edilmektedir. Katılımcıların %29,9’unun kayyım uygulaması ile devletin vatandaşına güvendiğini, %60,2’sinin ise kayyım uygulaması ile devletin vatandaşa güvenmediğine inanmaktadır. Katılımcıların %27,8’inin belediyelere kayyım atanması uygulaması ile vatandaşın devlete güveninin azalmadığını, %62,9’unun ise kayyım uygulaması ile vatandaşın devlete olan güven duygusunun azaldığını düşünmektedir. Anket sonuçları ve gerçekleşen uygulamalar birlikte değerlendirildiğinde devlet ile vatandaş arasında var olan güven ilişkisinin belediyelere kayyım atanması uygulamasından dolayı zarar gördüğü ve güvenin karşılıklı olarak azaldığı görülmektedir. Siyasal iktidar, kayyım uygulaması ile belediye meclisinin kendi üyeleri arasından belediye başkanı ya da başkan vekili seçme hakkını ortadan kaldırmakta ve seçimlerin yenilenmesi yolunu da benimsememektedir. Bu durum hem seçmene hem de seçilmiş meclis üyelerine karşı bir güvensizliğin sonucu olarak değerlendirilmektedir. Dolayısıyla “H3: Kayyım uygulamasıyla vatandaş ile siyasal iktidar arasındaki güven ilişkisi azalmıştır” hipotezi doğrulanmaktadır.

Araştırma kapsamında yer alan katılımcıların kayyım uygulamasından memnun seçmen davranışı düzeyleri ve kayyım uygulaması sonrası seçmen güven düzeyleri 31 Mart 2019 mahalli idareler genel seçimlerinde oy verilen partiye göre farklılık göstermektedir. Ak Parti’ye oy veren katılımcıların memnuniyet düzeyleri HDP, Saadet partisi, CHP, bağımsız veya diğer partilere oy veren katılımcılara kıyasla; BBP, CHP, bağımsız veya diğer partilere oy veren katılımcıların HDP’ye oy veren katılımcılara

kıyasla; MHP'ye oy veren katılımcıların diğer partilere oy veren katılımcılara kıyasla daha yüksektir. Bu durum "H4: Kayyım hizmetlerinden memnuniyet düzeyi oy verilen partiye göre değişmektedir" hipotezini doğrulamaktadır.

Diyarbakır, Van, Mardin, Batman, Siirt ve Hakkâri illerinde HDP'nin 2019 seçimlerinde almış olduğu oy sayısında 2014 seçimleri ile karşılaştırıldığında artış görülmektedir. HDP söz konusu illerdeki 2019 seçimlerini kazanmış ve bu illerdeki seçmen sayısı araştırma evreninin %94'ünü oluşturmaktadır. 31 Mart 2019 seçimlerinden sonra Şırnak, Bitlis, Ağrı ve Tunceli illerinde HDP'nin belediye başkanlıklarını kaybetmesi kayyım uygulamasının ya da atanan kayyımların başarılı hizmet sunmasının bir sonucu olarak değerlendirilmemektedir. Şırnak'ta; terörden bıkkınlık, hendek olaylarından dolayı HDP'ye kızgınlık, ilçe statüsüne dönüştürülme korkusu, kısa süre içinde seçmen demografisinde oluşan değişim gibi faktörler Ak Parti'nin kazanmasına neden olmuştur. Bitlis'te sağ ideolojiye sahip seçmenin kızgınlık ve kırgınlık nedeniyle bir dönemliğine emanet verdiği oyları geri aldığı, Ağrı'da ise Ak Parti'nin popüler aday tercih ederek seçimi kazandığı görülmektedir. Tunceli'de ise sol ideolojiye sahip seçmenin yoğun olması ve TKP'nin adayının bölgede sevilmesinin etkisi olduğu düşünülmektedir. 31 Mart 2019 seçimlerinde Diyarbakır ve Hakkâri illerinde kayyım olarak görev yapmakta iken Ak Parti'nin belediye başkan adayları olarak gösterilen bürokratların seçimi kaybetmeleri, kayyım hizmetlerinin seçmen nezdinde olumlu karşılık bulmadığını göstermektedir. Ayrıca araştırma yapılan illerde Ak Parti'nin 2019 seçimlerinde almış olduğu toplam oy oranında da azalış görülmektedir. Anket katılımcılarının %54,3'ünün belediye seçimlerinde kime oy vereceklerinin her zaman belli olduğunu ifade etmeleri, kayyım uygulamasının seçmen tercihinin değişiminde etki yaratmadığını ayrıca göstermektedir. Dolayısıyla "H5: Kayyım uygulaması seçmen davranışlarını etkilememiştir" hipotezi doğrulanmaktadır.

Kayyım uygulamasının seçmen davranışlarını etkilememe nedenleri ise:

- 1- Bölgede iki partili (Ak Parti – HDP) bir siyasal mücadele yaşanmakta ve her iki parti seçmenin partileriyle aralarında güçlü bir bağlanma duygusu bulunmaktadır. Seçmen bu duygu ile hareket ettiğinden kayyım uygulamasının olumlu ya da olumsuz yönleri ile ilgilenmemekte ve duygusal bağlılık hissettiği partiye oy vermektedir. Ak Parti seçmeni, parti bağlılığı (sosyo-psikolojik

yaklaşım), HDP seçmeni ise etnik köken (sosyolojik yaklaşım) çerçevesinde tercih sergilemektedir.

- 2- Ak partinin son dönemlerde izlediği milliyetçi ve devletçi politikalar kayyım uygulanan yerlerde Kürt seçmenler tarafından kabul görmemektedir.
- 3- Kayyım uygulanan yerlerde, Kürt seçmenin çoğunluğu temsilcisi olarak HDP'yi görmekte ve kimlik bilinci ile hareket ederek oy vermektedir. HDP seçmeni, kamuoyuna etnik kimliğinin varlığını yüksek temsil aracılığıyla göstermek istemektedir. Bu nedenle seçeceği belediye başkanından hiçbir hizmet beklentisi olmadan, inatla oy vermektedir.

Belediye seçimleri, genel seçimlerden farklı olarak adayın ön plana çıktığı seçimler olarak bilinmektedir. Ancak kayyım uygulanan belediyelerde yapılan araştırma, söz konusu aday özelliklerinin seçmen tercihlerinin belirlenmesinde etkisini giderek yitirdiğini göstermektedir. Yapılan araştırmada; aşiret, aile, adayın memleketi ve adayın etnik kökenin seçmen tercihinin etkisinin azalmış olduğu görülmektedir. Aşiret sisteminin ve ailenin seçmenler üzerinde etkisinin azalmasının en önemli nedeni kentleşme ve modernleşmenin etkisi ile grup bağlılığının azalarak bireyselliğin ön plana çıkmasıdır. Aday profilinin seçmen üzerindeki etkisinin azalmasının nedeni ise seçmenlerin adayın özelliklerinden daha çok partiye bağlılık ve ideolojik olarak tercih yansıtılmalarından kaynaklanmaktadır. Anket uygulamasında katılımcılarının %54,3'ünün "oy vereceğim parti her zaman bellidir" ifadesine katılmaları bu durumu doğrulamaktadır.

Belediye seçimlerinde tercih belirlenmesinde aşiret, adayın memleketi, adayın etnik kökeni, din, adayın dindar olması ve aile faktörlerinden etkilenme düzeyi arttıkça kayyım uygulamasından memnuniyet düzeyinin arttığı görülmüştür. Kadın seçmenlerin oy verirken erkeklere göre daha düşük seviyede parti ve ideoloji faktörlerinden etkilendiği, kadınların tercihlerinde aile, aşiret, din ve aday faktörlerinin erkeklerden daha fazla etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca; belediye seçimlerinde aile, aşiret, din ve aday faktörlerin en fazla ev hanımlarının oy tercihini etkilediği, gençlerin parti ve ideoloji faktörlerini yaşlılara göre daha fazla dikkate aldığı görülmüştür. Kürt, Arap ve Zaza etnik kökene sahip seçmenlerin, Türk ve diğer etnik kökene sahip seçmenlere göre daha fazla parti ve ideoloji odaklı tercih sergilediği ve kayyım uygulamasından memnuniyet düzeylerinin daha düşük olduğu belirlenmiştir.

Belediyeler yerel halkın ihtiyaçlarının daha hızlı karşılandığı, halkla kolay ve etkin iletişimin kurulduğu birimler olarak görölmektedir. Seçmen, kayyımların yerel ihtiyaçları yeteri kadar bilmediğini ve yerel halkın kayyıma rahatlıkla ulaşamadığını ifade ederek hizmetlerin aksadığını ve etkin iletişimin kurulamadığını belirtmektedir. Bu durum belediyelerin varlık nedenlerinden olan hızlı ve verimli hizmet sunulması ile etkin iletişimin sağlanması kriterlerinin ortadan kalkması sonucunu getirmektedir. Yerel halk ile etkin iletişim kurulabilmesi, yerel hizmetlerin ekonomik ve verimli olması ancak karar organları seçilmişlerden oluşan belediye yönetimi ile sağlanabilmektedir.

Kayyım uygulaması ile hem atanmışlar tarafından yönetilen hem de karar organları etkisizleştirilen belediyeler, merkezî yönetimin hiyerarşik yapısına dâhil birimlere dönüşmektedir. Bu dönüşüm belediyelerin idari ve mali özerkliğini ortadan kaldırmaktadır. Anayasa ve yasalarda belirtilen özerklik, belediyelerin varoluş nedenlerinin başında gelmektedir. Dünyada yerel yönetimlerin güçlendirildiğı, idari ve mali özerkliklerinin artırıldığı dönemde, Türkiye’de belediyelere kayyım atanması seçmen tarafından doğru bir uygulama olarak görülmemektedir. Seçmen, kayyım atanmış belediyelerde, idari ve mali özerkliğin yeniden tesis edilmesini talep etmekte ve en kısa süre içinde seçimlerin yenilenmesi gerektiğini ifade etmektedir.

Demokratik sistemle yönetilen devletlerde kamu çalışanlarının veya seçimle göreve gelmiş temsilcilerin terörle bağlantılı olmaları durumunda kamu görevlisi olarak görev yapmaları mümkün görülmemektedir. Belediyelere kayyım atanması uygulaması ile kamu görevlerinde terörle ilişkisi olan kişilerin bulunması engellenmiştir. Ancak teröre yardım ve yataklık yapma gibi bir suçlamanın olması veya ceza verilmesi yetkili mahkemelerin görev alanına girdiğinden belediyelerin özerkliğinin sağlanması bağlamında daha hassas olunması gerekmektedir. Kayyım uygulamasının sürekli bir uygulamaya dönüşmesi yerel demokrasi adına olumsuzluk olarak nitelendirilmekte ve yerel halkın yönetime katılımının kısıtlanması anlamına gelmektedir. Bu bağlamda seçmen, kayyım atamalarında yargı kararlarına uygun hareket edilmesi, yerel halkın tercihlerine saygı duyulması ve halk tarafından seçilmiş belediye meclis üyelerine kendi aralarından belediye başkanı veya vekili seçme hakkının askıya alınmaması gerektiğine inanmaktadır.

KAYNAKÇA

- Abadan, N. ve Yücekök, A., “1961-1965 Seçimlerinde Büyükşehirlerde Gelir Durumuna Göre Oy Verme Davranışları”, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 1966, 21 (4), Sayı: 4, ss. 103-117.
- Abell, P., (1996), “Sociological Theory and Rational Choice Theory”, *The Blackwell Companion to Social Theory*, Ed. Bryan S. Turner, ss.252-273, Blackwell Publication, Oxford.
- Abrams, R., (1981), “Rationality and Collective-Choice Theory”, *The Handbook of Political Behavior*, Ed. Samuel Long, C.2, ss. 225-283, Plenum Press, New York.
- Acar, İ.A. ve Çiçek H.G., (2005), “Denetimin Kamuyu Tökezletmesi: Kamu Mali Yönetimi Kontrol Yasasında Denetim”, *20. Türkiye Maliye Sempozyumu*, ss.353-373.
- Akay, Rafet A., (2012), *Siyasal İletişim Danışmanı*, (1. Baskı), Nobel Akademik Yayıncılık, İstanbul.
- Akçakaya, M., “Belediyeler Üzerindeki Vesayet Çıkmazı”, *Sayıştay Dergisi*, 2000, (38), ss.189-210.
- Akgün, B., “Türkiye’de Seçmen Davranışının Ekonomi Politiği Üzerine Bir Model Denemesi”. *Liberal Düşünce Dergisi* . 1999, (14), ss. 62-74.
- Akgün, B., “Türkiye’de Seçmen Davranışı: Partizan Tutumlar, İdeoloji ve Ekonomik Faktörlerin Oy Vermeye Etkisi”. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler M.Y.O Dergisi*, 2000, (4), ss. 75-92. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/116520> 25.04.2021
- Akgün, B. (2002). *Türkiye’de Seçmen Davranışı, Partiler Sistemi ve Siyasal Güven*, (1. Baskı). Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Akıncı, S., “Siyasal Katılımın Toplumsal Dinamikleri ve Kitle İletişim Araçları”, *Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimleri Dergisi*, 2014, (8), ss. 305-322.
- Akkoç, S.Y., “Belediyeler Üzerinde İdari Vesayet Ve Denetleme”, *İdarecinin Sesi Dergisi*, Temmuz-Ağustos 2005, 19 (111), ss. 24–25.

- Adalet ve Kalkınma Partisi (2015). *7 Haziran 2015 Genel Seçimleri Seçim Beyannamesi*, AK Parti Yayınları, Ankara.
- Aktan, T., “Mahalli İdarelerde Vesayet Denetimi”, *Amme İdaresi Dergisi*, 1976, 9 (3), ss.3-24.
- Aktan T., (1989), *Kamu İdaresi*, (2. Baskı), Uludağ Üniversitesi Basımevi, Bursa.
- Akyılmaz, B., (2004), *İdare Hukuku*, (2.Baskı), Sayram Yayınları, Konya.
- Akyılmaz, B., M. Sezginer ve C. Kaya, (2013), *Türk İdare Hukuku*, (5. Baskı), Seçkin Yayınları, Ankara.
- Aldan, M., “İdari Vesayet Denetimi”, *İller ve Belediyeler Dergisi*, 1985, (475-476), ss.228-237.
- Alkan, T. (1989). *Siyasal Bilinç ve Toplumsal Değişim*. (1.Baskı), Gündoğan Basım Yayın Dağıtım. Ankara.
- Alptekin, H. ve İlhan B., (2018), “Kayyum Atanan Belediyelerin PKK Terörü ile Mücadeledeki Rolü” (Rapor), SETA Yayınları, Ankara.
- Altan, C., “Eğitim-Siyasal Eğilim İlişkisi: Mersin Örneği.” *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2011, 12 (1), ss. 313-329.
- Almond, G. A. ve Verba, S. (1989). *The Civic Culture: Political Attitudes And Democracy in Five Nations*, (3. Baskı), Sage Publications, California, USA.
- Alvarez, R. M. ve Nagler, J. “A New Approach For Modelling Strategic Voting in Multiparty Elections”, *British Journal of Political Science*, 2000, 30 (1), ss.57-75.
- Anadolu Ajansı, (2014), <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/agrida-secim-tekrarlanacak/169274>, 19.05.2022
- Ansay, S. Ş. (1954). *Hukuk Tarihinde İslam Hukuku*, (2 baskı), AÜSBF Yayınları, İstiklal Matbaacılık, Ankara.
- Antunes, R., “Theoretical Models of Voting Behaviour”, *Exedra*, 2010, (4), ss. 145-170. http://exedra.esec.pt/docs/N4/10C_Rui-Antunes_pp_145-170.pdf 19.04.2021
- Arslan, S., (1978). *Türkiye’de ve İngiltere’de Merkezî İdarenin Mahalli İdareler Üzerinde Denetimi*, (1. Baskı), A.İ.T.İ.A. Yayını, Ankara.

- Aslan, Z., (1989), *İdari Denetim Biçimleri*, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Bölümü, İstanbul.
- Arnstein, S. R., “A Ladder of Citizen Participation”, *Journal of the American Planning Association*, 1969, 35 (4), ss. 216-224.
- Atabey, G., ve Hasta, D., “Siyasal Katılım, Siyasal Yeterlik ve Toplumsal Cinsiyet”, *Nesne Psikoloji Dergisi*, 2018, 6 (13), ss.484-516. <https://www.nesnedergisi.com/makale/pdf/1504297211.pdf> 15.12.2021
- Atar, Y., “Seçim Hukukunun Güncel Sorunları”, *Anayasa Yargısı Dergisi*, 2006, (23), ss. 211-235
- Ateş, D., (2015), *Demokratik Siyaset - Siyaset Biliminin Çağdaş Temelleri*, (1.Baskı), Dora Yayınları, Bursa.
- Ayata A. ve Klujs Ö. G., (2016), “Siyasi Kültür”, *Siyaset Sosyolojisi Temel Yaklaşımlar Yeni Tartışmalar*, (1. Baskı), Haz. Feride Acar ve Hasan Faruk Uslu, Dipnot Yayınları, Ankara.
- Aydın, A.H., (2017), *Türk Kamu Yönetimi*, (7. Baskı), Seçkin Yayınevi, İstanbul.
- Aydın K. ve Özbek, V., “Ailenin Seçmen Davranışları Üzerindeki Etkisi”, *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2004, (8), ss.144-167.
- Aydoğan Ünal, B., “Oy Verme Davranışı Modelleri”, *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 2016, 6 (15), ss: 95-119. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/odusobiad/issue/27575/290198> 17.04.2021
- Baharçipek, A., “Etnik Terör ve Etnik Terörle Mücadele Sorunu”. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 2000, 10 (1), ss. 11-27.
- Baharçipek, A. ve Tuncel, G., “Terörle Mücadelenin Zorlukları ve Bu Zorlukları Aşmada Farklı Bir Yaklaşım: Demokratik Mücadele Yöntemi”. *Uluslararası Güvenlik ve Terörizm Dergisi*. 2011, 2 (2), www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423936130.pdf (20.03.2022)
- Bakan, S. ve Tuncel, G . “Türkiye’de Yetkin Devletten Etkin Devlete Geçiş Sürecinde Subsidiaritenin (Yetki Devri) Rolü”, *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi*

Sosyal Bilimler Dergisi, 2010, 7 (1), ss.1-16. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ksusbd/issue/10280/126113> 04.11.2020

Bal, İ., (2006). “Terörizm, Liberal Devlet ve Uluslararası İşbirliği”, *21. Yüzyılda Türk Dış Politikası*, Ed. İdris Bal, Alfa Yayınları, Ankara.

Bass, B.M., Jung. D.I, Avolio B.J. ve Berson, Y., (2003), “Predicting Unit Performance by Assessing Transformational and Transactional Leadership”, *Journal of Applied Psychology*, 2003, 88 (2), ss. 207-218.

Bayhan, V., (2005), “Türkiye’de Sivil Toplum Örgütleri, Demokrasi ve Patronaj”, *Sivil Toplum ve Demokrasi*, Ed. Lütfi Sunar, Kaknüs Yayınları, İstanbul.

Baykal, D., (1970), *Siyasal Katılma: Bir Davranış İncelemesi*, AÜSBF Yayınları, Sevinç Matbaası, Ankara.

Bayındır, M.S., (2007), *İdari Denetim Olarak İdari Vesayet*, (Yayımlanmamış doktora tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Bayyığıt, M. "Din- Siyaset İlişkileri Bağlamında Seçmen Davranışları ve Din" . *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2003, 15 (15), ss.29-37, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/neuifd/issue/19705/210510> 25.12.2021

Bbc, (2014) <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/3929207.stm>, 05.03.2022

Betrand, R., (2009). *Education And Social Order*. Routledge Press, New York.

Berelson, B. R., Lazarsfeld, P. F. M., ve Willian, N. (1954). *Voting: A Study Of Opinion Formation in A Presidential Campaign*. University of Chicago Press. London.

Bilgin, K. U., Gündüzöz, İ.T., Oflaşlı, A. "Teröre Sivil Önlem “Kayyım Belediyecilik” Muş-Bulanık Belediyesi Örneği (2016-2018)" . *ASSAM Uluslararası Hakemli Dergi*, 2019, 13. Uluslararası Kamu Yönetimi Sempozyumu Bildirileri Özel Sayısı, ss: 205-225 <https://dergipark.org.tr/tr/pub/assam/issue/48907/577441> 28.04.2022

Bolelli, Ş., (2019), <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/katalonyada-sular-yeniden-isiniyor-/1595962> 05.03.2022

Bora T., (2016), “Kayyım”, *Birikim Dergisi*, <https://birikimdergisi.com/haftalik/7935/kayyim>, 21.03.2022

- Brown, A., (1984), *Political Culture and Communist Studies*, (1. Baskı), The Macmillan Press, London.
- Burns, N., Schlozman, K.L., ve Verba S., (2001), *Gender, Equality, and Political Participation*, Harvard University Press, London.
- Butler, D., ve Stokes D., (1971), *Political Change in Britain*, (2. Baskı), St. Martin's Press, London.
- Büyükbaykal, C. I., “Kitle İletişim Araçları ve Toplumsal Yaşam”, *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 2005, (21), ss.71-75.
- Campbell, A., Converse, P.E., Miller, W.E. ve Stokes, D.E. (1980). *The American Voter*. (3. Baskı), The University of Chicago Press, London.
- Carmines, E.G. ve Stimson, J.A., “The Two Faces of Issue Voting”, *The American Political Science Review*, 1980, 74 (1), ss. 78-91.
- Cbc, (2021), <https://www.cbc.ca/news/canada/newfoundland-labrador/kippens-mayor-removed-1.6262438>, 05.03.2022
- Ceylan, S. G., “Roma Hukuku’nda Kayımlık (Cura) Müessesesine Genel Bir Bakış”. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2004, 53 (1), dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/38/279/2522.pdf 20.03.2022
- Chandra, K. “Why Voters In Patronage Democracies Split Their Tickets: Strategic Voting For Ethnic Parties”, *Electoral Studies*, 2009, (28), ss. 21-32.
- CHP Raporu, (2020), “Sivil Darbenin Dördüncü Yılında Türkiye”, <https://chp.org.tr/yayin/sivil-darbenin-dorduncu-yilinda-turkiye-raporu/Open> 21.04.2022
- Coşkun, S., (1976), *İdarenin İdari Denetiminde İdari Vesayet*, Ankara.
- Crewe, I., (2010), “Party Identification Theory and Political Change In Britain”, *Party Identification and Beyond: Representations of Voting and Party Competition*, Ed. Ian Budge, Ivor Crewe ve Dennis Farlie, ss. 33-62, ECPR Press, London.
- Çağlayandereli, M. (2017). “Siyasal Partiler”, *Dünyada ve Türkiye’de Siyasetin Sosyolojik Temelleri*, Ed.Durmuş Ali Aslan ve Mustafa Çağlayandereli, (1.Baskı), ss. 435-481, Paradigma Akademi Yayınları, Çanakkale.

- Çalışkan, Ş., “Türkiye’de Gelir Eşitsizliği ve Yoksulluk”, *Journal of Social Policy Conferences*, 2010, (59), ss: 89-132, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iusskd/issue/888/10108> 26.01.2022
- Çam, E., (1984), *Siyaset Bilimi*, (1. Baskı), Der Yayınları, İstanbul.
- Çavuşoğlu, H. ve Pekkaya M., “Siyasal Propaganda Araçlarının Seçmen Tercihine Etkisi: Zonguldak Örneği”, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 2015, 10 (3), ss: 91-115
- Çeçen, A. (2012). *Temel Hak ve Özgürlüklerin Sınırlandırılması Sorunu*. Ankara Barosu Uluslararası Hukuk Kurultayı. 3. Cilt, Ankara Barosu Yayınları, Ankara.
- Çelebi, A., (2012). “Sunuş: Siyaset Kaderimizdir: Carl Schmitt ve Siyasal Kavramı”, *Siyasal Kavramı, C. Schmitt*, (2. Baskı), ss. 9-19, Çev: E. Göztepe, Metis Yayınları, İstanbul.
- Çelik, A., “Belediye Başkanlarının Geçici Olarak Görevden Uzaklaştırılması Üzerine Bir Çalışma”, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 2005, 4 (14), ss. 145-159, <http://www.e-sosder.com>. 08.11.2020.
- Çelik, S., “2017 Katalan Bağımsızlık Referandumu ve Katalonya Parlamentosu’nun Bağımsızlık İlanına Yönelik Uluslararası Tepkiler”, *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2021, 19 (1), ss.171-178
- Çınarlı, S., “ABD’de Yerel Yönetimin Ana Hatları”, *Cumhuriyet Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 2011, 12 (1), ss. 265-280. <http://iibfdergi.cumhuriyet.edu.tr/archive/abd8217deyerelynetiminanahatlar.pdf>, 05.03.2022.
- Çiçek, H., Eyidiker, U. ve Poyraz, E., “Belediye İdare Hukuksal Statüsü Üzerine Bir Değerlendirme”, 1. Uluslararası Yönetim ve Sosyal Bilimler Sempozyumu-UYSAD-, İstanbul, 17-19 Kasım 2018.
- Çinko, L. "Seçmen Davranışları ile Ekonomik Performans Arasındaki İlişkilerin Teorik Temelleri ve Türkiye Üzerine Genel Bir Değerlendirme", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 2006, (61), ss. 103-116.
- Çukurçayır M. A., (2000), *Siyasal Katılma ve Yerel Demokrasi*, (1. Baskı), Yargı Yayınevi, Ankara.

- Çukurçayır, M.A., (2013), Yerel Yönetimler Kuram, Kurum Ve Yeni Yaklaşımlar, Çizgi Kitabevi, Konya.
- Daft, R.L., (2010), New Era Management, (9. Baskı), South-Western Cengage Learning, USA
- Dahl, R. A., (1965), Modern Political Analysis, (5. Baskı), Englewood Cliffs: Prentize-Hall Inc, New Jersey, USA.
- Dahl, R. A., (1993). Demokrasi ve Eleştirileri. Çev. Levent Köker, Yetkin Yayınları, Ankara.
- Dahl, R. A., (2015), Demokrasi Üzerine, Çev. Betül Kadıoğlu, (3. Baskı), Phoenix Yayınevi, Ankara.
- Dalton, R. J., (1996), “Political Cleavages, Issues and Electoral Change”, *Comparing Democracies: Elections and Voting in Global Perspective*, Ed. Lawrence LeDuc, Richard G. Niemi, ve Pippa Norris, Sage Publications, ss. 319-342.
- Dalton, R. J. ve Wattenberg, M. P., (2000), Parties Without Partisans Political Change in Advanced Industrial Democracies, (1. Baskı), Oxford University Press, New York.
- Dalton, R.J., Farrell M.D. ve I. McAllister, (2011), Political Parties and Democratic Linkage, How Parties Orgsnize Democracy, (1. Baskı), Oxford University Press, New York.
- DBP Raporu, (2017), “Demokratik Bölgeler Partisi, Demokratik Ekolojik Katılımcı Kadın Özgürlükçü Yerel Yönetim Modeli ve Bir Gasp Aracı Olarak Kayyum Uygulamaları”, <https://hdp.org.tr/Images/UserFiles/Documents/Editor/DBP%20Kayyum%20Raporu.pdf> 21.04.2022
- Denver, D., (1994), Elections and Voting Behaviour in Britain, (2. Baskı), Harvester Wheatsheaf.
- Derdiman, R.C., (2005), Yeni Düzenlemelere Göre Yerel Yönetimler, (1. Baskı), Aktüel Yayınları, İstanbul.
- Derdiman, R.C., (2007), İdare Hukuku, (2. Baskı), Alfa Aktüel Yayınları, Bursa.
- Diyarbakır Gazete, (2019), <https://www.diyarbakirgazete.com/buyuksehir-belediyesinin-borcu-759-milyon-lira/>, 10.10.2022

- Doğan, A. (2017), *Türkiye’de Siyasal İletişim ve Siyasal Davranış*, (1. Baskı), Nobel Yayıncılık, Ankara.
- Doğan, M., (1996), *Büyük Türkçe Sözlük*, (11. Baskı), İz Yayıncılık, İstanbul.
- Doğan, M. E., "Belediyelerin Denetimi", *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, Eylül 1996, 5 (5), ss.22-35.
- Dolan, K., ve Lynch, T., "The Impact of Gender Stereotypes on Voting for Women Candidates by Level and Type of Office", *Politics & Gender Dergisi*, 2016, 12 (3), ss. 573-595. <https://doi.org/10.1017/S1743923X16000246> 14.12.2021
- Dorussen, H. ve Palmer, H.D.,(2002), "The Context of Economic Voting: An Introduction", *Economic Voting*, Ed. Han Dorussen ve Michael Taylor, ss. 1-14, Routledge Press, New York.
- Downs, A., (1957), *An Economic Theory of Democracy*, , Harper & Row Publishers, New York.
- Dursun, D., (2018), "Siyaset ve Siyaset Bilimi", *Siyaset Bilimi*, Ed. Davut Dursun ve Mustafa Altunoğlu, ss: 1-27, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.
- Dursunoğlu, İ., "Sosyal Medya ve Siyasal Davranış İlişkisi", *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2017, C.22, Kayfor15 Özel Sayısı, ss.1579-1585. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sduiibfd/issue/53208/706749> 19.03.2021.
- Dursunoğlu, İ., (2018), *Siyasal Davranış Göç Olgusu Üzerinden Bir Karşılaştırma*, (1. Baskı), İmaj Yayınevi, Ankara.
- Duverger, M., (1974), *Siyasi Partiler*, (2. Baskı), Çev. E.Özbudun, Bilgi Yayınevi, Ankara.
- Duverger, M., (1982), *Siyaset Sosyolojisi*, (2. Baskı), Çev. Ş.Tekeli, Varlık Yayınları, İstanbul.
- Efe, S., (2021), *Yerel Hizmetler Bağlamında Kayımlık "Mardin Büyükşehir Belediye Örneği"* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı, Van.

- Ekici, B. ve M.C. “Toker, Avrupa'da ve Ülkemizde Yerel Yönetimlerin Denetimi ve Etkinliği”, *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 2005, 14 (1), ss. 5–28.
- Erdal, İ., “MHP'nin Türk kimliği ve Türk milliyetçiliği Anlayışı ve Türk Dünyasına Bakışı”, *Genel Türk Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 2020, 2 (3), ss. 185-200.
- Erdem, N. ve Kavanoz, S. E., “Türkiye’de Belediyelere Yapılan Kayyım Atamalarının Kanunilik Bağlamında Değerlendirilmesi”. *Ombudsman Akademik Dergisi*, 2020, (12), ss.155-179.
- Erdoğan, O., “Belediyelere Kayyum Atanması Uygulaması Üzerine Bir Değerlendirme”, *Türk İdare Dergisi*, 2019, (488), ss: 245-264.
- Erkan, R. ve Bağlı, M., “Diyarbakır’da Seçmen Davranışı ve Seçmen Davranışının Oluşmasında Yerel Medyanın Rolü”, *Selçuk İletişim Dergisi*, 2005, 3 (4), ss. 181-196. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/josc/issue/19010/200819> 23.01.2022
- Eroğlu, H., (1974), *İdare Hukuk Dersleri*, Sevinç matbaası, Ankara.
- Eroğul, C., (2014), “Siyaset”, *Siyaset Bilimi: Kavramlar, İdeolojiler, Disiplinler Arası İlişki*, Ed. Gökhan Atılğan ve E. Atilla AYTEKİN, (4. Baskı), ss.17-28, Yordam Yayıncılık, İstanbul.
- Ertugay, F., (2014), “Siyaset”, *Siyaset Bilimi*, Ed. Halis Çetin, (4. Baskı), ss: 29-61, Orion Kitapevi, Ankara.
- Eryılmaz, B., (1997), *Yerel Yönetimlerin Yeniden Yapılandırılması*, Birleşik Yayıncılık, İstanbul.
- Erzen M. Ü. (2008), “Siyasi Lider İmajlarının Seçimlerde Etkisi”, *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 2008, (31), ss: 65-80.
- Erzen, M.Ü. ve Yalın, B.E., “Siyasal Kültürün Temel Paradigmaları Üzerine: Kültürden, Siyasal Toplumsallaşma, Örgütlenme Ve Katılma Süreçlerine Yansıyanlar”, *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Hakemli Dergisi*, 2011, (41), ss. 49-61.
- Eser, B. H., “Dinin Siyasal Davranışlar Üzerindeki Etkisi: Antalya Örnek Olay Araştırması”, *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 2012, 14 (3), ss.97-136.

- Euronews, (2014) <https://tr.euronews.com/2019/08/23/fransada-belediye-baskani-gorevden-alindi> 05.03.2022
- Evans, J. (2004). Voters and Voting: An introduction, Sage Publications, London.
- Fendoğlu, H.T., “Türk Anayasa Hukukunda Olağanüstü Hal Kavramı ve Bu Konuda İleri Sürülen Teoriler”, *Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 1992, (5), ss. 179-203.
- Fiorina, M.P., “Economic Retrospective Voting in American National Elections: A Micro-Analysis.” *American Journal of Political Science*, 1978, 22 (2), ss: 426–443.
- GABB (Güneydoğu Anadolu Bölgesi Belediyeler Birliği) (2016). Yerel Yönetimlerde Kadın ve Kayyum Raporu <http://www.ceidizleme.org/ekutuphaneresim/dosya/3701.pdf> 21.01.2022
- Girard, P. F., (1909), *Manuale Elementare De Diritto Romano*, Societa Editrice Libreria, Milano.
- Giddens, A., (2012), *Sosyoloji*, (1. Baskı), Kırmızı Yayınları, İstanbul.
- Giritli, İ., P. Bilgen ve T. Akgüner, (2001), *İdare Hukuku*, Der Yayınları, İstanbul.
- Goerres, A., “Why are Older People More Likely to Vote? The Impact of Ageing on Electoral Turnout in Europe”, *The British Journal of Politics and International Relations*, 2007, 9 (1), ss. 90-121. <https://journals.sagepub.com/doi/10.1111/j.1467-856x.2006.00243.x> 12.12.2021
- Gökçe, O., Akgün, B. ve Karaçor, S., “3 Kasım Seçimlerinin Anatomisi: Türk Siyasetinde Süreklilik ve Değişim”, *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2002, 2 (4), ss. 1-44, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/susead/issue/28439/302944> 01.11.2021.
- Göker, G., ve Doğan, A., “Yerel Seçimlerde Aday Faktörü: “Elazığ Seçmeninin Aday Profili Beklentileri Üzerine Bir Araştırma”, *Fırat Üniversitesi Harput Araştırmaları Dergisi*, 2015, 2 (2), ss.43-59.
- Göktolga, O., “Değişen Siyaset Değişmeyen Siyasal Partiler”, 2010, ss. 1055-1064, Turgut Özal Uluslararası Ekonomi ve Siyaset Kongresi – II, Küresel Değişim ve

Demokratikleşme, 19-20 Nisan 2012, Malatya. <http://abakus.inonu.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/11616/12142/ogoktolga.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Görelî, İ.H., (1944), İdari Vesayet-Amme Hükmi Şahısların İdarece Murakabesi, Türk Hukuk Kurumu Yayınları, Ankara.

Görmez, K., (1997), Yerel Demokrasi ve Türkiye, (2.Baskı), Vadi yayınları, Ankara.

Görmez, K. (2000). “Demokratikleşme Açısından Merkezî Yönetim-Yerel Yönetim İlişkisi”. *Gazi Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 1997/2, (1), ss. 81-88.

Görmez, K., ve Sancak, H. Ö., (2010), “Türkiye’de Yerel Siyasette Seçmen Davranışının Dönüşümü: Ankara Büyükşehir Belediyesi Örneği”, *Yerel Yönetimler-Yerel Siyaset ve Kentsel Politikalar*, Ed. Bekir Parlak, (1.Baskı), ss. 79-103, Dora Yayıncılık, Bursa.

Gözler, K., (2009), İdare Hukuku, (2. Baskı), C.I, Ekin Basın Yayın Dağıtım, Bursa.

Gözler, K., (2018), Mahalli İdareler Hukukuna Giriş, (1. Baskı), Basın Yayın Dağıtım, Bursa.

Gözler, K., ve G. Kaplan, (2015), İdare Hukukuna Giriş, (21.Baskı), Ekin Basın Yayın Dağıtım, Bursa.

Gözübüyük, Ş., (1994), Yönetim Hukuku, (11. Baskı),Turhan Kitabevi, Ankara.

Gözübüyük, Ş. ve T. Akıllıoğlu (1993), Yönetim Hukuku, Turhan Kitabevi, Ankara.

Gözübüyük, Ş. ve T. Tan, (2001), İdare Hukuku, (2.Baskı), Turhan Kitabevi, Ankara.

Gunther, R. ve Diamond, L., (2001), “Types and Functions of Parties”, *Political Parties and Democracy*, Ed. Richard Gunther ve Larry Diamond, ss.3-39, The Johns Hopkins University Press, London.

Güler, İ., (2005), Dine Yeni Yaklaşımlar, (6. Baskı), Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.

Güler, T. ve Yılmaz, A. “Yerel Demokrasi–Güvenlik Sarmalında Yerel Yönetimler: Türkiye’de Belediyelere Kayyum Atanması Pratiği”, *Electronic Journal of Social Sciences*, 2012/17,(68),dergipark.gov.tr/download/article-file/560208 05.03.2022

- Güllüpunar, H., Diker, E., ve Aslan, E. Ş., “Oy Verme Yaklaşımları Bağlamında Aday Merkezli Seçmen Tercihi Üzerine Deneysel Bir Araştırma”, *Akademik Bakış Dergisi*, 2013/35, ss: 1-21.
- Gülmen, Y., (1979), *Türk Seçmen Davranışı: 1960-1970*, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Yayınları, İstanbul.
- Gümüş, B., (2006), *Eğitim Düzeyinin Seçmen Davranışındaki Rolü ve Antalya Örnek Olayı* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı, Isparta.
- Günaydın, O., (1989), *İdari Vesayet Denetimi ve Belediyelerin Kararları Üzerinde Uygulanışı*, (Yayımlanmamış Master Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Günday M., (2003), *İdare Hukuku*, (8.Baskı), İmaj Yayınevi, Ankara.
- Günday, M., (2005), “Kamu Yönetimi Reformu’nun İdari Yapılanmaya İlişkin Anayasal İlkeler Açısından Değerlendirilmesi”, 2005 Yılı İdari Yargı Sempozyumu, Danıştay Yayınları, Ankara.
- Güneş, C., (2020), *Şırnak’ta Siyaset ve Seçmen Davranışları*, (1. Baskı), Çizgi Kitabevi, Konya.
- Güngör, H., “Terör Suçu Nedeniyle Belediye Başkanı Görevlendirilmesi (Kayyum)”, *Türkiye Belediyeler Birliği Dergisi. İller ve Belediyeler*, 2017, (827-828), ss: 22-28.
- Gürbüz, C., “Demokrasi Açısından Türkiye’de Kayyum Uygulaması”, *Gaziantep Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2019/2, ss, 36-52. <https://dergipark.org.tr/en/pub/gauniibf/issue/50249/623531>
- Güven, A. A. Karacıer, T. Şimşek, “Merkezileşme Yerelleşme Tartışmaları Kapsamında Yerel Yönetimlerin Denetim Sorunu”. *Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi*, 2017/12, (2), ss.189-208.
- Güven, M.E., (2019), *Seçmen Davranışları Yaklaşım Modelleri Kapsamında Malatya İli Milletvekilli Genel Seçimleri (1991- 2018) Sonuçları Analizi*, (Yayımlanmamış

yüksek lisans tezi), İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Malatya.

Güz, N., Kocabaş, O. ve Yanık H., “Kamuoyu Araştırmaları ve 16 Nisan Referandumu”, *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 2018, (47), ss. 1-19.

Güz, N. ve Demirtaş, Z. G. “Yeni Medya Çağında Siyasi Konuşma ve Kanaat Önderliği: 24 Haziran Cumhurbaşkanlığı Seçimi Örneği”, *Yeni Medya*, 2019, (7), ss. 1-19, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/yenimedya/issue/56886/798645> 13.01.2022

Harrop, M., ve Miller, W. L., (1987), *Election and Voters A Comparative Introduction*, (1.Baskı), Macmillan Press Ltd., London.

Hatipoğlu, S., “Mahalli İdarelerin Seçilmiş Organlarının Organlık Sıfatlarını Kaybetmeleri”, *Türk İdare Dergisi*, 1992, (397), ss. 53-80.

Haydaroğlu, C. ve Korkmaz F., (2021), “Ekonomi Politikaları ve Seçmen Davranışları”, *Sosyal Bilimlerde Ekonomi-Politik Yazılar*, Ed. Veysel Yılmaz, ss: 89-135, İKSAD Yayınları, Ankara.

HDP Raporu, (2019), Türkiye'de Kayyum Rejimi & Seçme ve Seçilme Hakkının Gaspı https://hdp.org.tr/Images/UserFiles/Documents/Editor/31%20Mart_Kayy%C4%B1m_Raporu.pdf 21.04.2022

Heywood, A., (2014), *Siyaset Teorisine Giriş*, Çev: H. M. Köse, Küre Yayınları, İstanbul.

Heywood, A., (2017), *Siyaset*, (18. Baskı), Çev: B. B. Özipek, B. Seçilmişoğlu, A. Yayla, H. Y. Başdemir, Adres Yayınları, İstanbul.

Horowitz, J., ve Long, J., “Strategic Voting, Information, and Ethnicity in Emerging Democracies: Evidence From Kenya”, *Electoral Studies*, 2016, (44), ss. 351-361. <https://cpb-us-1.wpmucdn.com/sites.dartmouth.edu/dist/9/452/files/2016/10/Horowitz-and-Long-2016.pdf> 02.01.2022

Houle, C., Park, C., ve Kenny, P. D., “The Structure of Ethnic Inequality and Ethnic Voting”. *The Journal of Politics*, 2019/81, (1), ss. 187-200.

Huntington, S. P. ve Nelson, J. M., (1976), *No Easy Choice: Political Participation in Developing Countries*, Harvard University Press, Cambridge, USA.

- Huntington, S. P. (1993). Üçüncü Dalga-Yirminci Yüzyıl Sonlarında Demokratlaşma. Çev. Ergun Özbudun. Ankara: Türk Demokrasi Vakfı.
- İçişleri Bakanlığı Raporu, (2019). <https://www.icisleri.gov.tr/.../belediyelerdeki-kayyum-sistemi-ve-mevcut-durum-rapor...> (21.04.2022)
- İslam Ansiklopedisi, (t.y.), “Kayyum”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr> 21.04.2022
- İslamoğlu, A. H., (2002), Siyaset Pazarlaması Toplam Kalite Yaklaşımı, (2. Baskı), Beta Yayınları, İstanbul.
- Jumaev. E. (2017). *Uluslar arası Hukukta Güvenlik Politikaları ve Terörle Mücadele: 11 Eylül sonrası Mevzuatlarının İnsan Haklarına Uyum Sorunu*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İstanbul Ticaret Üniversitesi Dış Ticaret Enstitüsü. İstanbul.
- Kaçer, M., “Türkiye’de Belediye Başkanlığı Seçimlerinde Yenilenme (1963-2014)”, *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2017/15, (4), ss: 329-350. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/cbayarsos/issue/33453/373098> 05.04.2022
- Kalabalık, H., (2005), Avrupa Birliği Ülkeleriyle Karşılaştırmalı Yerel Yönetim Hukuku (Teori- Uygulama), (1. Baskı), Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Kalaycıoğlu, E. “Attitudinal orientation to party organizations in Turkey in the 2000s.” *Turkish Studies Dergisi*, 2008/9, (2), ss: 297–316, [http://research.sabanciuniv.edu/8883/1/Attitudinal Orientation to Party Organizations in Turkey.pdf](http://research.sabanciuniv.edu/8883/1/Attitudinal%20Orientation%20to%20Party%20Organizations%20in%20Turkey.pdf) 09.05.2021
- Kalender, A., (2005). Siyasal iletişim: Seçmenler ve İkna Stratejileri, 2. Baskı, Çizgi Kitabevi, Konya.
- Kapani, M., (2007), Politika Bilimine Giriş, (19. Baskı), Bilgi Yayınevi, Ankara.
- Kara, A. “Merkezi İdarenin Mahalli İdareler Üzerindeki Yetkileri”, *Mahalli İdareler Aylık Mesleki Mevzuat Dergisi*, 2007, (151), ss.1-3.
- Karagöl, E. T., ve Dama, N., “Partilerin Vaatleri Seçim Sonuçlarını Nasıl Etkiler?”, *Seta Perspektif Dergisi*, Sayı: 101, ss. 1-5. http://file.setav.org/Files/Pdf/20150521154027_partilerin-vaatleri-secim-sonuclarini-nasil-etkiler-pdf.pdf 09.11.2021

- Karakılıç, Y. (2016). Yeni Yerel-Bölgesel Gelişmeler Işığında Yerel Yönetimler, (3. Baskı), Seçkin Yayınları, Ankara.
- Karakoç, İ., (2000), *Türkiye’de Siyasal Parti Kimliği*, (Yayımlanmamış doktora tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Kavanagh, D., (1983), *Political Science and Political Behaviour*. George Allen & Unwin Publisher, London.
- Kavas Bilgiç, A., (2020), *Belediye Hizmetleri ve Seçmen Davranışı*, (1.baskı), İdealkent Yayınları, Ankara.
- Kaya, C., (2007), *Mahalli idarelerin Seçilmiş Organlarının Organlık Sıfatlarını Kaybetmeleri*, (1. Baskı), Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Kaya, T.P. ve Ş. Pekküçükşen, (2019), *Türkiye’de İdarenin Bütünlüğü İlkesi ve Yerel Yönetimler Üzerinde İdari Vesayet Denetimi*, İksad Yayınları, Ankara.
- Keleş, R.,(2012), *Yerinden Yönetim ve Siyaset*, (8.Baskı), Cem Yayınevi, İstanbul.
- Keleş, R. ve Özgül, C. G., “Belediye Organlarına 'Kayyım' Atamaları Üzerine Bir Değerlendirme”. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 2017/72, (2), ss. 299-313 https://doi.org/10.1501/SBFder_0000002446 21.03.2022
- Kılıç, E. A., (2012). “Seçmenlerin Oy Verme Davranışlarında Etkili Olan Siyasal Faktörlere İlişkin Bir Araştırma: Ankara Örneği”, *21. Yüzyılda Sosyal Bilimler Dergisi*, sayı: 2, ss.179-221.
- Kışlalı, A.T., (1987), *Siyaset Bilimi*, (1. Baskı), Ankara Üniversitesi Basın Yayın Yüksekokulu Yayınları, Ankara.
- Kiewiet, D. R. ve Rivers, D. “A Retrospective on Retrospective Voting”, *Political Behavior*, 1984, (6), ss: 369-393.
- Kiriş, M. H., “Yerleşim Biriminin Seçmen Tercihlerine Etkileri Bağlamında Kent ve Köy Seçmenleri Isparta Kenti ve Köyleri Örnek Olay Araştırması”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2006, (3), ss. 42-71.
- Koç, F. ve A. Baharçipek, “Yerel Yönetimlerin Özerkliğinin İdari Vesayet Boyutuyla İncelenmesi”, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2018, (85), ss.674-707.

- Koç, N., “Türk Medenî Kanunundaki Düzenlemeler Işığında Vesayet Hukukuna Genel Bir Bakış”. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2015, Özel Sayı, ss. 99-120.
- Korkmaz, Z. (2009). *Yerel Yönetimlerde Özerklik ve İdari Vesayet Denetimi*, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Isparta.
- Köse, T., “Çözüm Sürecinin Yükseliş ve Düşüşü”, *Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi*”, 2017/4, (1), ss: 13-40. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/328509> 22.04.2022.
- Köse, R., “Tek Parti Döneminde Kayyım Uygulamaları”, *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 2020/9, (2) , ss: 1520-1547. <https://doi.org/10.15869/itobiad.726833> 07.04.2022
- Köktaş, M.E., (1997), *Din ve Siyaset Siyasal Davranış ve Dindarlık*, (1. Baskı), Vadi Yayınları, Ankara.
- Kurella, A.S., “Issue Voting and Party Competition: The Impact of Cleavage Lines on German Elections Between 1980-1994”, International Publishing, Springer 2017, <https://doi.org/10.1007/978-3-319-53378-0> 23.05.2021
- Lake, C.C., ve Harper, P.C., (1987), *Public Opinion Polling: A Handbook for Public Interest and Citizen Advocacy Groups*, Island Press, Washington.
- La Palombara, J. ve Weiner, M., (1969). “The Origin And Development Of Political Parties”, *Political Parties Andpolitical Development*, Ed. Joseph La Palombara ve Myron Weiner. ss. 3-42, Princeton University Press, New Jersey, USA.
- Lasswell, H. D., (1951), *Politics: Who Gets What, When, How*, The Free Press, Illinois, USA.
- Lazarsfeld, P. F., Berelson B. ve Gaudet H., (1960). *The People’s Choice: How the Voter Makes Up His Mind in a Presidential Campaign*, Fifth Printing, Columbia University Press, New York, USA.
- Le Bon, G. (1997). *Kitleler Psikolojisi* (1. basım). Hayat Yayınları, İstanbul.

- Lewis-Beck M.S. ve Stegmaier, M. (2007), “Economic Models of Voting”, *The Oxford Handbook of Political Behaviour*, Ed. Russell J. Dalton ve Hands-Dieter Klingemann, ss. 518–537, Oxford University Press, New York.
- Levit, B., “Political Culture and the Science of Politics”, *Latin American Research Review*, 2005/40, (3), ss. 365-376.
- Lijphart, A., “Unequal Participation: Democracy’s Unresolved Dilemma”. *American Political Science Review*, 1997/91, (1), ss. 1–14.
- Lilleker, D., (2006), *Key Concepts in Political Communication*, (1. Baskı), Sage Publications, London.
- Linn, S, Nagler, J. and Morales M.A., (2010), “Economics, Elections and Voting Behavior”, *The Oxford Handbook of American Elections and Political Behavior*, Ed. Jan E. Leighley, ss. 375-396, Oxford University Press, New York.
- Lipset, S., (1960), *Political Man : The Social Bases of Politics*, (1. Baskı), Doubleday & Company Inc., Newyork.
- Lipset, S. M. ve Rokkan, S. (1967). “Cleavage Structures, Party Systems, and Voter Alignments: An Introduction”, *Party Systems and Voter Alignments: Cross-National Perspectives*, Ed. Seymour M. Lipset ve Stein Rokkan, ss: 1-64, The Free Press, New York.
- Macit, M., “Türkiye’de Sosyal Değişme, Din ve Siyaset (Çok Partili Demokratik Hayata Geçişten Günümüze Din-Siyaset İlişkisinde Etkin Sosyal Dinamikler Çerçevesinde Bir İnceleme)”, *Dinî Araştırmalar Dergisi*, 2007/10, (30), ss.91-120
- Marcelo, E., (2016), <https://www.gmanetwork.com/news/topstories/regions/579779/negros-oriental-mayor-charged-with-graft-over-cockpit-operation/story/>, 05.03.2022
- Milbrath, L. W., (1965), *Political participation (How and why do people get involved in politics?)*, Rand McNally Company, Chicago, USA.
- Meriç, O., (1983), “Anayasalarda Mahalli İdarelerle İlgili İlkeler ve İdari Vesayet”, *Prof. Fehmi Yavuz’a Armağan*, ss. 29–47, Ankara Üniversitesi SBF Yayınları, Ankara.

- Mohseni, P. ve Wilcox, C., (2016), “Organizing Politics: Religion and Political Parties in Comparative Perspective”, *Routledge Handbook of Religion and Politics*, (2. Baskı), ss. 188-211, Ed. Jeffrey Haynes, Routledge Press, New York.
- Muller, D. ve Page, L. “A New Approach to Measure Tactical Voting: Evidence from the British Elections”, *Applied Economics*, 2015/47, (36), ss. 3839–3858.
- Mut, M., (2009), *AB Sürecinde Yerel Yönetimler Reformu ve Mülki İdare-Yerel Yönetim İlişkileri*, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Nadaroğlu, H. (2001). *Mahalli İdareler*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Nar, M. Ş., “Eğitim, İdeoloji, Demokrasi ile Oy Verme Davranışı Arasındaki İlişki: Türkiye Örneği”, *Mecmua Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 2021, (12), ss. 199-212. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1954746> 19.12.2021
- Negiz, N., “Seçmen Davranışında Sosyo-Ekonomik Bir Faktör: Yaş”, *Yerel Siyaset Dergisi*, 2007/2, (23), ss. 52-54.
- Newton, K. ve Van Deth, J.W., (2010), *Foundations of Comparative Politics*, (2. Baskı), Cambridge University Press, Cambridge, UK.
- Nie, N.H., Verba, S. ve Converse, E., (1989), *Siyasal Katılma Kamuoyu ve Oy Verme Davranışı*, çev: İlder Turan ve Tunçer Karamustafaoğlu, Siyasi İlimler Türk Derneği Yayınları, Ankara.
- Nimmo, D. (1970), *The Political Persuaders; The Techniques Of Modern Election Campaigns*. Prentice Hall, New Jersey.
- Nişancı, Ş. ve Işık, C. “Etnisite Kavramının İdeolojik Serüveni”. *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2015/6, (9), ss. 197-224.
- Nohutçu, A., (2015), *İdare Hukuku*, 15. Baskı, Savaş Kitap yayınevi, Ankara.
- Norris P., (2000), *A Virtuous Circle Political Communication in Postindustrial Societies*, Cambridge University Press, New York.
- Odyakmaz, Z., Kaymak, Ü., Ercan İ., (2011), *Anayasa Hukuku-İdare Hukuku*, (13. Baskı), On İki levha Yayıncılık, İstanbul.

- Oktaý, T., “1920-2020 Döneminde Türkiye’de Belediyelerin Gelişimi”, *Medeniyet Araştırmaları Dergisi*, 2020/5, (2), ss. 171-223. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/mad/issue/52812/789469> 05.04.2022
- Onar, S.S., (1966), *İdare Hukukunun Umumi Esasları*, II. Cilt, (3. Baskı), İsmail Akgün Matbaası, İstanbul.
- Öksüz, O. ve Yıldız, E.T., “Siyasal İletişimde İnternet Kullanımı: Türkiye ve ABD’deki Siyasal Partilerin Web Sitelerinin Karşılaştırmalı Analizi”, *2nd International Symposium Communication in the Millenium, Dialogue Between Turkish and American Scholars*, Collaboration of Texas University, Anadolu University and Istanbul University, 17-19 Mart 2004, ss. 989-1005, İstanbul.
- Öner, Ş., “Sivil Toplum Kuruluşlarının Yerel Demokrasi ve Katılım Algılamaları”. *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 2001/10, (2), ss. 53-67.
- Öner, Ş . “Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminin Yerel Yönetim Mevzuatına Etkileri”. *Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 2019/4, (2), ss. 303-332.
- Özatay, O. H., (2020), *Yerel Seçim ve Siyasal Tercih*, (1. Baskı), Astana Yayınları, Ankara.
- Özbudun, E., (1976). *Social Change and Political Participation in Turkey*, (1. Baskı), Princeton University Press, New Jersey, USA.
- Özbudun, E., (1983), *Siyasal Partiler*, (4. Baskı), Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları No: 471, Ankara.
- Özbudun, E., (2005), *Türk Anayasa Hukuku*, (8. Baskı), Yetkin Yayınları, Ankara.
- Özdemir, E. ve Atılgan, G., (2014), “Siyasal Partiler”, *Siyaset Bilimi: Kavramlar, İdeolojiler, Disiplinler Arası İlişki*, (4. Baskı), Ed. Gökhan Atılgan ve F. Atilla Aytekin, ss: 239-252, Yordam Yayıncılık, İstanbul.
- Özer, A., “Belediyeler Üzerinde İdari Vesayet Denetimi”, *Türk İdare Dergisi*, 1985, (368), ss. 9–30

- Özer, İ., “Toplumsallaşma Sürecinin Siyasal Boyutu, Siyasal Katılma ve Kentleşme”, *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1988/6, (1-2), ss.153-169.
- Özhan, M., (2019), Güneydoğu Seçmeninin Davranışları (Göç, Etnisite ve Din Bağlamında), (1. Baskı), Ekin Yayınevi, Bursa.
- Özkan, A., (2007), Siyasal İletişim Stratejileri, (1. Baskı), Tasam Yayınları, İstanbul.
- Öztekin, A., (2011), Siyaset Bilimine Giriş, (7. Baskı), Siyasal Kitabevi, Ankara.
- Özön, M. N., (1971), Osmanlıca-Türkçe Sözlük, (1.Baskı), Bilgi Yayınevi, Ankara.
- Parlak, B., “Avrupa Birliği Perspektifinden Merkezî Yönetim-Yerel Yönetim İlişkileri”, *TESAM Akademi Dergisi*, 2014/1, (1), ss. 7-40.
- Peter, H. ve Brougham, L., (2002), “Remarks On Party”, *Perspectives on Political Parties-Classical Readings*, Ed. Susan E. Scarrow, ss.51-56, Palgrave MacMillian, New York.
- Pomper, G.M. (1975). Voter’s Choice: Varieties of American Electoral Behaviour. Dodd, Mead & Compan. New York.
- Pye, L. W., (1969), “Introduction: Political Culture And Political Development”, *Political Culture and Political Development*, Ed. Lucian W. Pye ve Sidney Verba, Princeton University Press, New Jersey.
- Roskin, M. G., Cord, R. L., Medeiros J.A. ve Jones W. S. (2013), Siyaset Bilimi, (1. Baskı), Çev. A.Yayla, Adres Yayınları, Ankara.
- Rüdiger S. B. ve Farrel D. M., (2004), “Do Political Campaigns Matter? Campaign Effects in Elections and Referendums”, *Studying Political Campaigns and Their Effects*, Ed, David M.Farrell ve Rüdiger Schmitt-Beck, ss.1-21, Routledge, London.
- Sarıbay, A.Y., (1996), Siyasal Sosyoloji, (3. Baskı), Uludağ Üniversitesi Yayınları, Bursa.
- Sarıbay, A.Y., (2001), Türkiye’de Demokrasi ve Politik Parti, (1. Baskı), Alfa Yayınları, İstanbul.

- Sayıştay Raporu, (2017), <https://www.sayistay.gov.tr/reports/download/2629-diyarbakir-buyuksehir-belediyesi>, 17.10.2022
- Sayıştay Raporu, (2019), <https://www.sayistay.gov.tr/reports/download/3163-diyarbakir-buyuksehir-belediyesi>, 17.10.2022
- Schmitt, C., (2012), Siyasal Kavramı, (2. Baskı), Çev: E.Göztepe, Metis Yayınları, İstanbul.
- Schnellenbach, J. ve Schubert, C., Behavioral Political Economy: A Survey, 2014, CESifo Working Paper Series No. 4988, <https://ssrn.com/abstract=2507739> 23.05.2021
- Sitembölükbaşı, Ş., (2001), Parti Seçmenlerinin Siyasal Yönelimlerine Etki Eden Sosyoekonomik Faktörler – Isparta Örnek Olay Araştırması, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Sitembölükbaşı, Ş., “Seçimlerde Yaşanan Oy Değişkenlikleri”, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2005, (13), ss. 195-220.
- Spiegel, (2021) <https://www.spiegel.de/politik/deutschland/bernd-wiegand-halles-oberbuergemeister-vorlaeufig-seines-amtes-enthoben-a-978ea755-2a84-4b8e-ac66-9a8f283af8a1> 05.03.2022
- Şahin Y., (2014). Yerel Yönetimler. (1. Baskı). Ekin Yayıncılık. Bursa
- Şengül, R., “Fransa’da Yerinden Yönetim Politikalarının Belediye Yönetimine Etkileri”, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2012/9, (20), ss. 31-44
- Şentürk, H., (2008), Seçmenin DNA’sı: Seçmen Tercihlerini Etkileyen Faktörler, (1. Baskı), Okutan Yayınları, İstanbul.
- Tansey, S. D. (2004), Politics: The Basic, (3. Baskı), Routledge Press, London.
- Taşdelen, M., (1997), Siyaset Sosyolojisi, (1. Baskı), Kocav Yayıncılık, İstanbul.
- TBB. (Türkiye Barolar Birliği). (2016). KHK’ler Türkiye’inde Savunma Hakkı Paneli. TBB Yayınları, Ankara.
- Tekeli, İ., (1992), Belediyecilik Yazıları, (1. Baskı), IULA-EMME Yayını, İstanbul.

- Teziç, E., (1976), 100 Soruda siyasi partiler, (Partilerin Hukukî Rejimi ve Türkiye'de Partiler) (1. Baskı), Gerçek Yayınevi, İstanbul.
- Teziç, E., (2012), Anayasa Hukuku, (15. Baskı), Beta Yayınları, İstanbul.
- Tortop, N., B. Aykaç, H. Yayman, M.A. Özer, (2014), Mahalli İdareler, (3.Baskı), Nobel Yayıncılık, Ankara.
- Tosun T. ve Tepeciklioğlu A. O., (2014), “Siyasi Partiler, Siyasi Katılım ve Propaganda”, *Siyaset Bilimi*, (4. Baskı), Ed. Halis Çetin, ss: 471-506, Orion Kitapevi, Ankara.
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, <https://www.devletarsivleri.gov.tr/> 07.04.2022
- T.C. Resmi Gazete, 11 Mart 1929, Sayı: 1140.
- T.C. Resmi Gazete, 12 Kasım 1930, Sayı: 1645.
- T.C. Resmi Gazete, 14 Nisan 1930, Sayı: 1471.
- T.C. Resmi Gazete, 20 Kasım 1934, Sayı: 2859.
- T.C. Resmi Gazete, 10 Haziran 1960, Sayı: 10522.
- T.C. Resmi Gazete, 07 Ekim 1999, Sayı: 23839
- T.C. Resmi Gazete, 04 Ocak 2003, Sayı: 24983
- T.C. Resmi Gazete, 18 Nisan 2003, Sayı: 25083
- T.C. Resmi Gazete, 13 Temmuz 2005, Sayı: 25874.
- T.C. Resmi Gazete, 21 Temmuz 2005, Sayı: 29777
- T.C. Resmi Gazete, 1 Eylül 2016, Sayı: 29818 (2. Mükerrer).
- T.C. Resmi Gazete, 24 Temmuz 2016, Sayı: 29780.
- T.C. Resmi Gazete, 22 Kasım 2016, Sayı: 29896.
- Tuncel G. ve Demirhan Y., “15 Temmuz Darbe Girişimi Sonrasında Çıkarılan Kanun Hükmünde Kararnamelerin Kamu Yönetimine Etkisi”, *Birey ve Toplum Dergisi*, 2018/8, (16), ss. 5-37.
- Turan, E., ve Temizel, M., (2015), Türkiye’de Seçmen Davranışları, 1. Baskı, Kömen Yayınları, Konya.

- Turan, İ., (1986), Siyasal sistem ve siyasal davranış, (2. Baskı), Der Yayınları, İstanbul.
- Turan, M., “Osmanlı’dan Günümüze Türkiye’de Belediye Başkanlarının Göreve Gelmesi ve Görevden Alınması”, *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 2020/29, (2), ss. 1-19.
- Türk, H. S., (2006). Seçim, Seçim Sistemleri ve Anayasal Tercih, Anayasa Yargısı, Cilt: 22, sayı: 1, ss: 75-113.
- Türk Dil Kurumu [TDK] (t.y.), “Vasi”, *Güncel Türkçe Sözlük*, <https://sozluk.gov.tr/> 28.03.2021
- Türk Dil Kurumu [TDK] (t.y.), “Kayyum”, *Güncel Türkçe Sözlük*, <https://sozluk.gov.tr/> 01.02.2022
- Türk Dil Kurumu [TDK] (t.y.), “Parti”, *Güncel Türkçe Sözlük*, <https://sozluk.gov.tr/> 08.05.2021
- Türkoğlu, İ., (2009), Yerel Yönetimlerde Mali Reform Arayışları: Türkiye’de Belediyelerde Mali Özerklik ve Belediye Başkanlarının Mali Özerklik Algılaması, Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı Yayınları, Ankara.
- Türköne, M., (2011), Siyaset, Etkileşim Yayınları, İstanbul.
- Ulusoy A., T. Akdemir, (2010), Mahalli İdareler Teori-Uygulama-Maliye, (6.Baskı), Seçkin Yayınları, Ankara.
- Uslu Divanoğlu, S., “Seçim Kampanyalarında Siyasal Pazarlama Karması Elemanlarının Yeri ve Önemi”, *Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2008/1, (2), ss.105-118.
- Uysal, B., “Siyasal Katılma ve Katılma Davranışı Üzerinde Ailenin Etkisi”, *TODAİE Dergisi*, 1981, Cilt: 17, Sayı: 4, ss.109-134.
- Uztuğ, F., (2004), Siyasal İletişim Yönetimi – Siyasette Marka Yaratmak, (1.Baskı), MediaCat Yayınları, İstanbul.
- Uzun, C. D., “15 Temmuz Darbe Girişimi Sonrası Olağanüstü Hâl İlanı ve Sonuçları”. *SETA Perspektif Dergisi*, 2016, (138), ss. 1-4.
- Van Deth, J.W., “A Conceptual Map Of Political Participation” *Acta Politica*, 2014/49, (3), ss. 349-367. <https://doi.org/10.1057/ap.2014.6> 06.03.2021

- Voltmer K. ve Schmitt-Beck R., (2006), “New Democracies Without Citizens? Mass Media and Democratic orientations –a four- Country Comparison”. *Mass Media and Political Communication in New Democracies*, Ed. Katrin Voltmer, ss. 199-214. Routledge, New York.
- Weber, M., (2012), *Ekonomi ve Toplum*, (1. Baskı), Çev: L. Boyacı, Yarın Yayınları, İstanbul.
- Welch, S. ve Hibbing, J., “Financial Conditions, Gender, and Voting in American National Elections”, *The Journal of Politics*, 1992/1, (1), ss. 197-213.
- Yaldız, Ç., “Olağanüstü Hal Kanun Hükmünde Kararnameleri”, *Kesit Akademi Dergisi*, 2020/6, (24), ss: 350-362. <http://dx.doi.org/10.29228/kesit.43750>
- Yanık, C., “Etnisite, Kimlik ve Milliyetçilik Kavramlarının Sosyolojik Analizi”. *Kaygı Bursa Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi*, 2013, (20), ss. 225-237.
- Yıldırım, T., (2005), *Türkiye'nin İdari Teşkilatı*, (4. Baskı), Alkım Yayınevi, İstanbul.
- Yıldız, (2019), <https://tr.euronews.com/2019/04/26/hdp-li-mizrakl-akp-li-kayyum-doneminde-1-ton-600-kg-fistikli-kadayif-yemisler> 10.10.2022
- Yılmaz, S., (2007), *5393 Sayılı Belediye Kanunundaki İdari Vesayet Sistemi*, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Sakarya Üniversitesi SBE, Sakarya.
- Yılmaz, E. (2011), *Hukuk Sözlüğü*, Yetkin Yayınları, Ankara.
- Yılmaz, V. (2011), *Modern Demokrasilerde Terörle Mücadele ve Otoriter Yansımaları*, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.
- Yücekök, A. N., “Toplumsal Üst Yapı Olarak Siyasal Davranış”, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Dergisi*, 1969, (XXIV), ss. 175-199.
- Yücekök, A.N., (1987), *Siyaset'in Toplumsal Tabanı (Siyaset Sosyolojisi)*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara.

EKLER

EK 1: Anket Formu

<p style="text-align: center;">İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Siyaset ve Sosyal Bilimler Bilim Dalı Belediyelere Kayyum Atanması Uygulamasının Seçmen Davranışları Üzerindeki Etkilerinin Analizine İlişkin Anket Formu</p>
<p>Sayın Katılımcı,</p> <p>Bu anket, 2016 tarihinden sonra gerçekleşen, belediyelere kayyum atanması uygulamasının seçmen davranışları üzerindeki etkilerinin araştırılması amacıyla hazırlanmıştır.</p> <p>Anketten elde edilen bilgiler, bilimsel çalışmalarda kullanılacaktır. Ankete vereceğiniz samimi ve doğru yanıtlar, yapılacak olan çalışmanın etkili ve verimli olmasını sağlayacaktır.</p> <p>Yoğun çalışmalarınız arasında bize zaman ayırıp anketimize katıldığınız için teşekkür ederiz.</p> <p>1) Yaşınız</p> <p>( ) 18-30 ( ) 31-40 ( ) 41-50 ( ) 51-60 ( ) 61 yaş ve üzeri</p> <p>2) Eğitim Durumunuz:</p> <p>( ) Okur-Yazar ( ) İlkokul ( ) Ortaokul ( ) Lise ( ) Fakülte ( ) Yüksek Lisans ( ) Doktora</p> <p>3) Cinsiyetiniz</p> <p>( ) Erkek ( ) Kadın</p> <p>4) Medeni Durumuz</p> <p>( ) Bekâr ( ) Evli</p> <p>5) Mesleğiniz</p> <p>( ) Memur ( ) İşçi ( ) Ev Hanımı ( ) Çiftçi ( ) Serbest Meslek ( ) Esnaf ( ) Öğrenci ( ) Emekli ( ) İşsiz ( ) Diğer</p> <p>6) Kendinizi etnik kimlik açısından nasıl değerlendirirsiniz?</p> <p>( ) Kürt ( ) Türk ( ) Arap ( ) Çerkez ( ) Zaza ( ) Diğer</p> <p>7) 30 Mart 2014 Mahalli İdareler Genel Seçimlerinde aşağıdaki illerden hangisinde oy kullandınız?</p> <p>( ) Diyarbakır ( ) Van ( ) Mardin ( ) Batman ( ) Şırnak ( ) Hakkâri ( ) Siirt ( ) Ağrı ( ) Bitlis ( ) Tunceli</p>

8) 30 Mart 2014 Mahalli İdareler Genel Seçimlerinde hangi partiye oy verdiniz?
 AK Parti BDP Huda Par BBP Saadet CHP MHP Bağımsız Diğer

9) 31 Mart 2019 Mahalli İdareler Genel Seçimlerinde aşağıdaki illerden hangisinde oy kullandınız?
 Diyarbakır Van Mardin Batman Şırnak Hakkâri Siirt Ağrı Bitlis
 Tunceli

10) 31 Mart 2019 Mahalli İdareler Genel Seçimlerinde hangi partiye oy verdiniz?
 AK Parti HDP BBP Saadet CHP MHP Bağımsız Diğer

11) Kayyum kavramı hakkında bilginiz var mı?
 Evet Hayır

12) Belediye seçimlerinde kime oy vereceğinize ne zaman karar verirsiniz?
 Oy vereceğim parti her zaman bellidir Adaylar belli olduğunda Seçim kampanyalarından sonra
 Seçimlerden birkaç gün önce Sandık başında Diğer

Düşünceleriniz		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Emin Değilim	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1	Belediye seçimlerinde tercihim parti lideri etkiler.	☐	☐	☐	☐	☐
2	Belediye seçimlerinde tercihim ailem etkiler.	☐	☐	☐	☐	☐
3	Belediye seçimlerinde tercihim aşiretim etkiler.	☐	☐	☐	☐	☐
4	Belediye seçimlerinde tercihim dini inancım etkiler.	☐	☐	☐	☐	☐
5	Belediye seçimlerinde tercihim sahip olduğum ideoloji etkiler.	☐	☐	☐	☐	☐
6	Belediye seçimlerinde bireysel çıkarlarım doğrultusunda oy veririm.	☐	☐	☐	☐	☐
7	Belediye seçimlerinde adayın kimliğinden ziyade bağlı bulunduğu parti önemlidir.	☐	☐	☐	☐	☐
8	Belediye seçimlerinde adayın dindar olması oyumu etkiler.	☐	☐	☐	☐	☐
9	Belediye seçimlerinde adayın memleketi oyumu etkiler.	☐	☐	☐	☐	☐
10	Belediye seçimlerinde adayın etnik kökeni oyumu etkiler.	☐	☐	☐	☐	☐
11	Belediye seçimlerinde adayın bağlı bulunduğu partiden ziyade adayın kimliği önemlidir.	☐	☐	☐	☐	☐
12	Belediye seçimlerinde her zaman iktidar partisinin adayına oy veririm.	☐	☐	☐	☐	☐

13	Genel seçimlerde ve belediye seçimlerinde her zaman aynı partiye oy veririm.	( )	( )	( )	( )	( )
14	Belediyelere kayyum atanması uygulamasını doğru buluyorum.	( )	( )	( )	( )	( )
15	Belediyelere kayyum atanması ile kaynakların israfı önlenmiştir.	( )	( )	( )	( )	( )
16	Belediyelere kayyum atanması ile vatandaşın daha kaliteli hizmet alması sağlanmıştır.	( )	( )	( )	( )	( )
17	Belediyelere kayyum atanması ile vatandaşın devlete olan güveni artmıştır.	( )	( )	( )	( )	( )
18	Kayyum tarafından yönetilen belediyeler daha başarılıdır.	( )	( )	( )	( )	( )
19	Belediyelere kayyum atanması uygulamasından sonra toplum huzurunu bozan olaylar azalmıştır.	( )	( )	( )	( )	( )
20	Kayyum olarak atanan belediye başkanına daha rahat ulaşabilmekteyim.	( )	( )	( )	( )	( )
21	Belediyelere kayyum atanması uygulamasından sonra belediyelerde rüşvet ve yolsuzluk azalmıştır.	( )	( )	( )	( )	( )
22	Belediyelere kayyum atanması uygulamasından sonra belediyeye eleman alımı azalmıştır.	( )	( )	( )	( )	( )
23	Belediyelere kayyum atanması demokrasiye uygun değildir.	( )	( )	( )	( )	( )
24	Seçilmiş belediye başkanının daha iyi hizmet vereceğini düşünüyorum.	( )	( )	( )	( )	( )
25	Belediyeler kayyum atanması uygulaması nedeniyle bundan sonra belediye seçimlerinde oy kullanmamayı düşünüyorum.	( )	( )	( )	( )	( )
26	İktidar kayyum uygulaması ile bir sonraki belediye seçimlerini kazanmayı hedeflemiştir.	( )	( )	( )	( )	( )
27	Belediyelere kayyum atanması ile vatandaşın devlete olan güveni azalmıştır.	( )	( )	( )	( )	( )
28	Belediyelere kayyum atanması uygulaması devletin vatandaşa güvenmediğini göstermektedir.	( )	( )	( )	( )	( )
29	Belediyelere kayyum atanması uygulaması nedeniyle vatandaşın demokrasiye olan inancı zayıflamıştır.	( )	( )	( )	( )	( )
30	Kayyum yerel ihtiyaçları yeteri kadar bilmediğinden belediye hizmetleri aksamaktadır.	( )	( )	( )	( )	( )

EK 2: Etik Kurul Onay Kararı

25.02.2022 01:41

Etik Kurul Oturumuna

T.C. İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ KURULU Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulu			
Oturum Tarihi : 24-02-2022		Oturum Sayısı : 4	
Karar Sayısı : 3			
Etik Açıdan Uygun			
Çalışma Adı		Belediyelere Kayyum Atanması Uygulamasının Seçmen Davranışları Üzerindeki Etkilerinin Analizi	
Araştırmacılar		Öğretim Görevlisi Cengiz GÜRBÜZ (Yürütücü) Prof.Dr. Abdulkadir BAHARÇİÇEK (Danışman)	
Kurul Üyeleri			
Sekreter Hatice CİHAN		Prof.Dr. Mustafa ARSLAN	
Prof.Dr. Mehmet GÜNGÖR		Prof.Dr. Süleyman ÇALDAK	
Prof.Dr. Nesrin SİS		Prof.Dr. Mehmet ÜSTÜNER	
Prof.Dr. Lutfiye ÖZDEMİR			